

REVILJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

7-8
2015

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

4,90
EUR

TEMI MESECA

120 let Aljaževega stolpa
Zemljevidi

Z NAMI NA POT

Raduha, Bernske Alpe

INTERVJU

Slavc Rožič
Alain Ghersen
Markus Reiterer

120^{let}
Planinskega
vestnika

V gore z zemljevidi PZS!

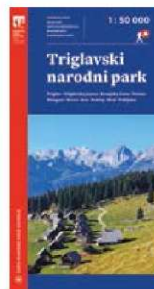
Zemljevidi PZS pokrivajo vsa pomembna slovenska hribovita območja.

Podatke nenehno preverjamo na terenu in jih redno posodabljam.

Izbirate lahko med klasičnimi papirnatimi in novimi plastificiranimi zemljevidi.

Naše gore so nazorno prikazane na papirju z informacijami o poteh, kočah, turnih smukih, plezališčih, naravnih in kulturnih zanimivostih, brezpotjih ...

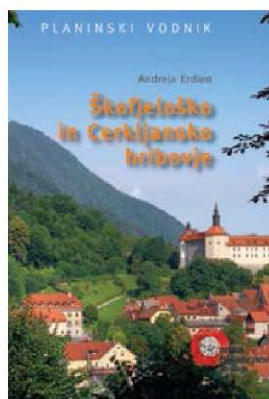
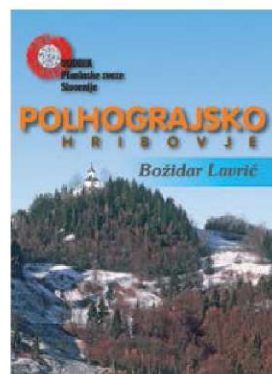
Z nakupom prispevate k zbiranju sredstev za obnovo in vzdrževanje planinskih poti.

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – 50-ODSTOTNI POPUST

Vodnik Polhograjsko hribovje, Božidar Lavrič

V vodniku so na 144 straneh opisane poti v Polhograjskem hribovju, ki se zahodno od Ljubljane dviga nad Sorškim poljem. Poljanska Sora ga na severu loči od Škofjeloškega hribovja. Marsikdo hribovje še vedno poimenuje Polhograjski Dolomiti po kamnini, ki se zlasti v višjih delih gorstva prikaže na plan kot veliki, škrbinasti zobje. V vodniku so opisane poti iz doline Gradašnice, iz doline Horjulščice, iz Medvod, Poljanske doline in iz Ljubljane. Format: 120 x 160 mm; 144 strani, šivano z nitjo, okrogel hrbet

Vodnik Škofjeloško in Cerkljansko hribovje, Andreja Erdlen

Prednost Škofjeloškega in Cerkljanskega hribovja, ki spadata v predgorje Alp, je prav v tem, da ju lahko obiskujemo v vseh letnih časih. Spomladi se bomo veselili prvih ozelenelih dreves, znanilcev pomladi, in čudovitega cvetja, poleti nam bodo gozdovi nudili prijetno senco, na travnikih nas bo pozdravljalo petje čričkov, občudovali bomo cvetje in pisane metulje. Jeseni nas bodo prevzele škrlatne barve gozdnega listja. Tudi pozimi, ko bo hribe prekril sneg, bomo lahko hodili po uhojenih poteh (pozimi je zelo obiskan Lubnik) ali pa kar po cestah, kjer bi bilo poleti prevroče. Čeprav so pozimi ceste v glavnem očiščene in prevozne, bomo srečali zelo malo avtomobilov (področje okoli Žirov, Ermanovca, Slajke). Format: 125 x 160 mm; 224 strani, šivano z nitjo, okrogel hrbet

CENA: V času od 15. 7. 2015 do 15. 8. 2015 lahko vodnik *Polhograjsko hribovje* kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom **8,97 €* (redna cena: 17,95 €)**, od 15. 8. 2015 do 15. 9. 2015, pa lahko ravno tako s 50-odstotnim popustom po ceni **11,95 €* (redna cena: 23,90 €)** kupite vodnik *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*.

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS:

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur,

po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu:** 01 43 45 684 v času uradnih ur, **faksu:** 01 43 45 691,

brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila:** narocilo@pzs.si ali **spletna**

trgovina PZS: <http://www.pzs.si/trgovina.php>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej:

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon:** 08 380 67 30, **faks:** 04 589 10 35,

e-naročila: info@planinskimuzej.si.

Izhaja petnajstega v mesecu,
julija kot dvojna številka.
Planinski vestnik objavlja izvršne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
115. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:
Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:
Peter Šilak, Mojca Volkar Trobešek

LEKTORIRANJE:
Marta Krejan Čokl, Katarina Marin Hribar,
Mira Hladnik, Mojca Volkar Trobešek, Vera Lašič

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:
Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 4700 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva
in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez
privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

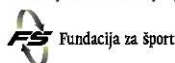
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-
8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana.
Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna
številka 3,90 EUR, dvojna številka 4,90 EUR.
Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno
naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije
upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob
spremembi naslova navedite tudi stari naslov.
Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra
za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Pogled na Triglav nad sedlom Luknja
Foto: Peter Strgar

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih
opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila
na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora.
Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega
se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo
iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo
revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta
prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel
kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po
navodilih iz te revije.

Dve temi meseca v dvojni številki

Ko sem se vozil na tradicionalni poletni piknik uredništva k Jurju v Kamniško Bistrico in je radio poročal o smrtni nesreči kolesarja med Lescami in Begunjami, še nisem vedel, da je šlo za Marjana Manfredo - Marjona. Kar težko je verjeti, da se tako izkušen alpinist in himalajec, ki je preživel toliko gorskih viharjev, kjer je zaradi ozeblin ostal tudi brez več prstov, lahko tako tragično ponesreči na cesti. Tako se je od nas poslovila še ena alpinistična legenda. Naj vas spomnim, da je *Planinski vestnik* pogovor z Marjonom objavil v sedmi številki leta 2006 (str. 43–47), poleg svojega bogatega življenja in mnogih vrhunskih alpinističnih dosežkov pa nam je zapustil tudi knjigo *Ledeno sonce* iz leta 1990. Priporočam v branje, če je še niste vzeli v roke. O njem pa bomo še pisali, ljubim.

Letos bi poleg 120-letnice *Planinskega vestnika* težko spregledali še eno pomembno obletnico planinske organizacije – 120. obletnico Aljaževega stolpa. 7. avgusta 2015 bo namreč minilo 120 let, odkar je dovški župnik Jakob Aljaž kot znamenje slovenstva, nacionalnega ponosa in domoljubja na vrhu Triglava postavil stolp. Od takrat je Aljažev stolp eden najbolj prepoznavnih simbolov Slovenije, ki združuje in povezuje Slovence ne samo v domovini in zamejstvu, pač pa po vsem svetu. Naj vas že zdaj in tukaj povabim na osrednjo slovesnost 7. avgusta 2015 ob 18. uri pred Slovenskim planinskim muzejem s priložnostnim kulturnim programom, z nagovori in odprtjem razstave o Aljaževem stolpu in slikarske razstave udeležencev likovne kolonije Vrata 2015. Istega dne bo ob 9. uri na vrhu Triglava tudi priložnostna slovesnost s krajšim kulturnim programom ter slavnostnim nagovorom. Uredništvo je ta pomemben jubilej obeležilo s temo meseca že v tej številki.

Naneslo je, da imamo v tokratni številki kar dve temi meseca. Če je prva usmerjena bolj zgodovinsko, je druga precej bolj praktična. Pišemo namreč o planinskih zemljevidih. O njih smo sicer pisali že decembra 2011, vendar smo se tokrat teme lotili z nekoliko drugačnega vidika, in sicer glede ustreznosti in primernosti kart za uporabnike. V začetnem delu predstavljamo analizo redakcijskega načrta planinskih kart Planinske zveze Slovenije (PZS) in vas seznanjamo s predvidenim razvojem ter usmeritvami planinske kartografije pri PZS. Vabim pa vas, da si posebej natančno preberete zadnji prispevek. V njem namreč avtor opozarja na lastnosti kart, ki naj jih uporabniki upoštevajo pri izbiri in nakupu. Na slovenskem trgu je vse bolj bogata bera planinskih zemljevidov, tudi tujih, in še kako prav vam bo prišlo, da boste znali presoditi, kaj so značilnosti kakovostnega zemljevida. Pridobljena znanja vam bodo gotovo prišla prav tudi kje v tujini pa tudi pri nakupu turističnih zemljevidov.

Gotovo ste že po sami teži in debelini revije opazili, da je tokratna številka obsežnejša kot običajne, ki ste jih vajeni. Verjamem, da ste spremljali dogajanje ob koncu leta 2014, ko je nastala sprememba pri članarini PZS, ki je imela za posledico, da naročnina na *Vestnik* v letu 2015 ni več vključena v članarino. Posledice te odločitve so zdaj več ali manj jasne: več kot tisoč manj naročnikov. A s tem revije nikakor "ni konec". Z nami ste ostali najzvestejši bralci, ki podpirate revijo Planinske zveze Slovenije in stojite ob strani prizadevanjem uredništva, da bi revija še naprej ohranila dosedanje vsebino in obliko. V uredništvu smo zdaj še trdneje odločeni, da nadaljujemo v tej smeri. A zmanjšana sredstva na račun števila naročnikov so povzročila, da smo bili primorani zmanjšati obseg dveh poletnih števil na eno, vendar to dvojno. Prepričan sem, da boste ta ukrep razumeli. Samostojno avgustovsko številko smo začeli izdajati leta 2006, prej pa je bila dolga desetletja poletna številka dvojna.

Za poletno branje smo vam poleg dveh bogatih tem meseca pripravili celo vrsto člankov različnih zvrsti in žanrov, ki vam bodo gotovo polepšali in obogatili dopustniške dni, med drugim tudi o varnosti v gorah, o gorskem reševanju in Gorski reševalni zvezi Slovenije, o čemer že nekaj časa nismo pisali. Pripravljamo tudi že zanimive jesenske teme.

Piknik uredništva Pri Jurju pa je uspel kot že dolgo ne. Zabavali smo se v nekoliko pomlajeni sestavi (vsi uredniki, žal, v teh, za nas ne prav lahkih časih, niso ostali z nami).

Želim vam obilo prijetnega branja, čudovite poletne ture po gorah, mi pa se spet beremo septembra. Srečno!

Vladimir Habjan

Opisi tur

- Velika Raduha, po zavarovani poti
- Velika Raduha, po Hojnikovi poti čez Lanež
- Velika Raduha, s Kosmačevih Rastk
- Velika Raduha, iz Solčave
- Mönch, od kočice Mönchjochhütte
- Jungfrau, od kočice Mönchjochhütte
- Finsteraarhorn, od kočice Finsteraarhornhütte
- Aletschhorn, preko JZ stene od kočice Oberaletsch

Foto: Gorazd Gorišek

UVODNIK

- Dve temi meseca v dvojni številki** 1
Vladimir Habjan

ZGODOVINA

- Aljažev stolp – stodvajsetletnik** 4
Dušan Škodič

ZGODOVINA

- Aljažev stolp popackan z grafiti in barvo** 10
Dušan Škodič

ZGODOVINA

- Še pojasnilo glede nastanka zgradbe Morbegno** 12
Grega Žorž

ZGODOVINA

- Madonnina v Zadnjici** 14
Dušan Škodič

MINIATURA

- Počitek pod gorami** 15
Mojca Gubanc

INTERVJU

- Pogovor s Slavkom Rožičem** 16
Maja Duh

KOLUMNA

- Potres v Nepal ali o sočutenju in solidarnosti** 19
Viki Grošelj

ZGODOVINA ALPINIZMA

- Cima Piccola di Lavaredo** 20
Hinko Rejec

PLANINSKA DOŽIVETJA

- Štirje bedaki** 24
Dušan Škodič

PLANINSKA ORGANIZACIJA

- Uresničevanje prizadevanj Alpske konvencije v praksi** 28
Zdenka Mihelič

INTERVJU

- Pogovor z Marcusom Reitererjem** 29
Blaž Lesnik

GEO-IZLET

- Kobla** 32
Boštjan Rožič, Petra Žvab Rožič, Nina Rman

ZGODBA

- O strahu nad prepadi** 36
Tomaž Radsel

PLANINSKA ORGANIZACIJA

- Atraktivnejši pristop na Lisco** 38
Zdenka Mihelič

PLANINSKA ORGANIZACIJA

- Vseslovenski planinski praznik** 39
Zdenka Mihelič

Z NAMI NA POT

- Raduha** 40
Janja Lipužič

Z NAMI NA POT

- Bernske Alpe** 53
Bor Šumrada

PLANINSKI ZEMLJEVIDI

- PZS v prenovljenem redakcijskem načrtu** 56
Rok Slavec

PLANINSKI ZEMLJEVIDI

- Planinski zemljevidi PZS** 59
Andrej Stritar

PLANINSKI ZEMLJEVIDI

- Ustreznost in primernost slovenskih planinskih kart** 61
Dušan Petrovič

PLEZANJE V SEVERNEM WALESU

- Mednarodno srečanje plezalcev 2015** 66
Klemen Žumer

GORE MEDITERANA

- Paglia Orba** 68
Brane Pahor

INTERVJU

- Pogovor z Alainom Ghersenom** 72
Martina Čufar Potard

KJE SO TISTE STEZICE?

- Solčavska panoramska cesta** 76
Marta Krejan Čokl

VARSTVO NARAVE

- Čudesa narave** 77
Pavel Dimitrov

FOTO NASVET

- Kompozicija ali kadriranje fotografije** 78
Oton Naglost

GORSKO REŠEVANJE

- Pripravljeni na poletno sezono** 81
Irena Mušič Habjan

GORSKA REŠEVALNA ZVEZA SLOVENIJE

- Pregled reševalnega dela v letu 2014** 84
Matjaž Šerkezi

VREMENSKE STOPINJE IN OPRIMKI

- Pretopla, suha in snežno podhranjena** 88
Miha Pavšek

NOVICE IZ VERTIKALE

- ŠPORTNO-PLEZALNE NOVICE 91

- LITERATURA 92

- PLANINSKA ORGANIZACIJA 93

- TNP 96

- SPM 96

Vsebine vseh Planinskih vestnikov

od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Tisti pleh

Aljažev stolp – stodvajsetletnik

Dušan Škodič

Župnik Jakob Aljaž je imel v življenju dve veliki ljubezni, gore in glasbo. Po gimnaziji je odšel študirat na Dunaj in kazalo je, da bo nekoč postal profesor. Želja se mu ni uresničila, predvsem zaradi nenadne očetove smrti je moral prekiniti študij, ker ga družina ni več mogla finančno podpirati. Na materino željo je stopil v bogoslovje in po posvetitvi služboval v Trziču in na Dobravi pri Kropi. Leta 1889 je prišel za župnika na Dovje, kjer je ostal vse do svoje smrti.

Kot narodno zelo zaveden človek je bil Aljaž po prihodu v kraje, kjer se je že dobro razmahnila planinska turistika, naravnost zgrožen nad nemškim vplivom, na katerega je naletel na samem predpogovoru Triglava. Nemško-avstrijsko planinsko društvo (Deutscher und Österreichischer Alpenverein – DÖAV) je do njegovega prihoda že dobro obvladovalo naše gore. Nadelovalo je planinske poti, ki so bile opremljene zgolj z nemškimi napisi, in gradilo planinske kočice. Tako so bile leta 1880 zgrajene Maria Theresia-Hütte (danes Dom Planika) in Koča pri Triglavskih jezerih, leta 1887 pa še Deschmannhaus (današnji Staničev dom). Oskrbniki v teh kočah so bili nemško govoreči in nemški turisti so imeli v kočah prednost pred

slovenskimi. V okolici Triglava je bila zelo aktivna predvsem kranjska sekcija Alpenvereina.

Tudi vodniki, sicer rojeni Slovenci, ki jih je finančno močnejši Alpenverein bogatejše plačeval, so se precej radi udejvali. Nemcem in Aljaža je to prepričanje o boljšem – nemškem, močno jezilo. Ko je domačine vabil, da bi ustanovili gasilsko društvo, je namreč zbrane komajda prepričal, da mora biti poveljevalni jezik slovenski ...

Z Dovja se vidi, kar se iz Ljubljane in Kranja ne vidi!

Tudi ena izmed prvih podružnic Slovenskega planinskega društva (SPD) v Radovljici (ustanovljena 1895) je bila plod Aljaževe podjetnosti. Sam je postal namestnik načelnika podružnice, o

njegovi veliki zagnanosti pa so se lahko prav kmalu prepričali tudi gospodje odborniki v Ljubljani.

SPD je tedaj, po komaj dveh letih od ustanovitve, šele nerodno racal svoje prve korake in skušal z barvo in čopičem v roki slediti izkušenim nemškim sekcijam, ki so do tedaj označile in nadelale že množico planinskih poti po naših gorah. Čas SPD je v tej tekmi šele prihajal. Njegov prvi predsednik Fran Orožen je bil nekoliko preveč miren človek za to zgodnje obdobje. Bili so časi, ko je bil vsak mesec, včasih celo dan dovolj, da si je Alpenverein prisvojil nov dostop na neko goro, medtem ko je SPD raje priredil kakšen planinski shod ali veselico.

Šele ko se je v to tekmo aktivno vključil Orožnov precej bolj energični

Aljažev stolp na Triglavu Foto: Barbara Zajc

namestnik in kasnejši dolgoletni predsednik Fran Tominšek, se je SPD v Julijcih pokazal kot enakovreden nasprotnik Alpenvereina.

Jakob Aljaž, ki je z Dovjega lahko vsak dan od blizu zrl na Triglav, je imel zelo drugačen pogled na problem kakor slovenski odborniki iz Ljubljane ali pa nemško govoreči iz Kranja. Oboji so imeli predvsem zelo veliko in na glas povedati o tem, čigav je Triglav, slovenski ali nemški. Gradili so poti, pisali oznake in utrjevali svoje obrambne položaje okoli tega strateškega cilja. Potem je nenadoma prišel okrogli gospod župnik z Dovja in enostavno zgrabil bika za roge.

Drzna napoved dovškega župnika pred odborom SPD

Obe strani sta nedvomno osupnili ali vsaj debelo pogledali, ko je Aljaž že kar takoj po ustanovitvi radovljiške podružnice v Ljubljani pred zbranimi odborniki SPD razgrnil načrte, ki so v njegovi glavi zoreli več let. Te je pozimi doma najprej kar s kredo narisal na tla in tako določil mere zanki, ki jo je nameraval nemškemu nacionalizmu zadržniti okoli vratu. Kajti če nam gre za Triglav – naj tudi bo Triglav! Aljažev scenarij se je odvijal izredno hitro. Že v svoji peti številki maja 1895 je *Planinski vestnik* objavil bombastično napoved, da se je dovški župnik odločil na svoje stroške postaviti na samem vrhu Triglava okrogel, okoli 2 metra visok in 1,25 metra širok stolp iz pločevine, ki bo lahko v svoji notranjosti nudil zavetje za 4–5 ljudi. Hkrati je bila napovedana tudi razstrelitev skalovja malo pod vrhom (votlinica je bila poimenovana kot Staničevo zavetišče), kamor bi se lahko turisti v primeru nevihte zatekli pred strelo.

Pisec je v nadaljevanju ugotavljal, da bo ta stolp postal najvišja stavba ne le na Slovenskem, temveč tudi v vsem slovanskem svetu, saj Elbrusa ne moremo šteti zraven, čeprav se nahaja v Rusiji, ker pod njim živijo neslovanski kavkaški narodi.

Redki bralci so se ob tem bolj ko ne le nasmihali, vseeno pa je vročo novico takoj junija poobjavil politični časopis *Slovenec* in za njim še *Kmetijske in rokodelske novice*. Alpenvereinovci so ob tem le zmajevali z glavami, misleč, da gre spet za kakšno novinarsko raco, ki so jih bili nemški in slovenski časopisi v tistem času neprestano polni. Verjetno je bilo tudi zaradi takega razmišljanja Aljažu med samimi pripravami prihranjenih nekaj živcev, saj ga ni nihče oviral, niti mu hodil iz velikega firbca preveč gledat pod prste ...

Bilo je dogovorjeno, da bo zagnani župnik takoj po veliki noči prišel v Ljubljano in na SPD javnosti še obširneje predstavil svoje triglavske projekte, a vmes je prišel nesrečni ljubljanski potres, zaradi katerega je predavanje odpadlo.

Načrtovanje in nakup zemljišča

Aljaž je z načrtom seznanil kleparskega mojstra Antona Belca iz Šentvida, ki je bil njegov mladostni prijatelj in mu je rad ustregel pri plemenitem projektu. Njegov načrt je mojster še nekoliko izboljšal, stolp pa izdelal hitro

Kako to, da je lahko Aljaž kupil prostor za stolp na vrhu Triglava ravno tam, kjer je tudi služboval?

Glede obsega nekdanje dovške župe je v *Loških razgledih* pisal dr. Pavle Blaznik, ki je raziskoval meje loškega gospostva. Temu je nekoč pripadalo vse dovško ozemlje, pri raziskavah pa je izhajal iz starih urbarjev.

Dovška župa je bila že v 13. stoletju ena od 17 loških freisinških upravnih enot. Obsegala je naselja Dovje, Mojstrano in Belco, na severu svet med Jepco in Hrušico, doline Vrata, Kot in Zgornjo Radovno, meje pa so tekle čez Jerebikovec, Rjavino, Triglav, Luknjo in Kukovo špico nazaj do Jepce. Ozemlje dovške župe se je kasneje ozemeljsko v celoti prekrilo z dovško župnijo, na njenem teritoriju pa stojijo tudi Aljažev dom, Staničeva koča in Dom na Kredarici. Svet, na katerem stoji Aljažev stolp, je bil skupna last 137 upravičencev dovško-mojstranske občine, ki ji je župnik za kupljeno parcelo plačal en goldinar. Kupno pogodbo od 3. 2. 2011 hrani Slovenski planinski muzej.

in kakovostno, ne da bi kaj računal za svoje delo. Kakovostna pločevina za stolp je bila po Aljaževih spominih dvakrat debelejša od tiste, ki se rabi za prekrivanje cerkvenih zvonikov in tudi močno pocinkana, da bi bila odporna proti rji; mojster Belec jo je posebej naročil iz dunajske tovarne Winiwarter. Ogradnje stolpa je bilo narejeno iz jeklenih kotnih profilov. Da bi stolp na vihar-nem vrhu trdno stal na svojem mestu, so naročili jeklenice za pritrditev. Na vrhu je bila predvidena še mala kositrna zastavica z letnico postavitve, strelovod pa je bil dodan naknadno.

Mojster je predvidel stolp izdelati iz posameznih, 15–20 kilogramov težkih delov, ki bi jih nosači lahko predhodno znosili na vrh, tam pa bi jih delavci le še sestavili. Delo je bilo po teh zamislih kmalu opravljeno in izgotavljeni stolp

je nato nekaj časa stal na dvorišču delavnice nasproti cerkve v Šentvidu in med tamkajšnjimi mimoidočimi vzbujal nemalo začudenja.

Aljaž je med tem uredil tudi parcelo za svojo gradnjo, saj bi mu jo v nasprotnem primeru zagotovo takoj ukazali podreti. Zato je od dovško-mojstranske občine kupil 16 kvadratnih metrov veliko parcelico na vrhu Triglava. Za gospodarsko ničvredne skale in gruč je plačal en sam goldinar. Približno toliko je tedaj na ljubljanski tržnici stal kilogram masla. Celotni stroški stolpa pa so Aljaža stali tristo goldinarjev, kot je zapisal v župnijski kroniki.

Stolp še ne stoji, Aljaž pa že načrtuje kočo

Napočil je avgust, ko je bila načrtovana postavitve stolpa. Njegove dele so z

Delavnica kleparskih, klučarskih,

ANTON BELEC

Št. Vid nad Ljubljano

izdeluje ter ima v zalogi

cerkvene svetilnice ali stalnice

220 2 dva po 194 5-1

iz kostarja 12, 15, 18, 20 gid., iz medenine 22, 24, 26, 32 gid., iz topkaha 40, 50 gid.,

obhajilne svetilnice

iz kostarja po 2 gid., iz medenine po 5, 8, 10 gid.

pušice z zvončki

za pobiranje miločin, iz kostarja po 1-50 gid. iz medenine 5 gid.

štedilna železna ognjišča

vsa železna in tudi razna za valdati.

!!Pokrivanje zvonikov!!

Barvanje zvonikov

napeljevanje strešnih žlebov in strelovodov.

Razne železne ograje, vrata, omrežja za pokopališča itd.

vlakom prepeljali do Mojstrane, od koder jih je šest nosačev v enem tednu znosilo na vrh Triglava. Sedmega avgusta je prišel na vrh mojster Belec s svojimi štirimi pomočniki (Andrej Kregar, Ivan Kremžar, Anton Tomšič, ime četrtega ni znano; dva pa mu je dal na voljo Aljaž, to sta bila domačina Janez Klinar – Požganc¹ in Tomaž Košir – Kobar). Belec in njegovi pomočniki niso imeli izkušenj s plezanjem po visokih gorah, vendar jim Triglav ni predstavljal prevelikih težav, saj so bili

¹ Janez Klinar – Požganc je bil gorski vodnik, predvsem pa zvest sodelavec Jakoba Aljaža in delovodja večine njegovih gradenj v triglavskem pogorju.

vsi prekaljeni od dela na visokih strehah in zvonikih, vsi pa so bili tudi izurjeni prostovoljni gasilci. Belec je z njimi v petih urah stolp sestavil, postavil in utrdil na našem najvišjem vrhu. Aljaž je med tem čakal v Dežmanovi nemški koči, kjer so tudi prenočili. Vstopnina v Dežmanovo kočjo je takrat stala 20 krajcarjev, spanje pa en goldinar, toliko, kot je plačal za parcelo. Kdo ve, če se je v tistem trenutku zavedal, da se mu v bližnji prihodnosti za tako malo denarja obeta zelo odmevna predstava? Sam z delavci tistega dne ni odšel na Triglav, ker je bila megla, nekajkrat se je vmes tudi ulilo in treskalo, da se je ekipa z izpostavljenega vrha parkrat

1 Aljažev stolp, popackan z raznimi grafiti, na posnetku fotografa Ivana Tavčarja.

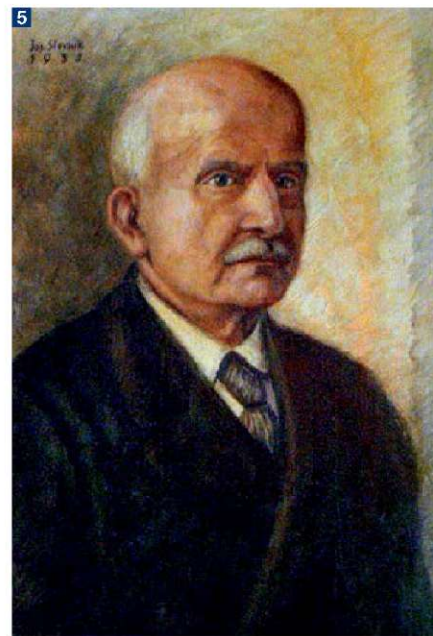
Arhiv Planinskega vestnika

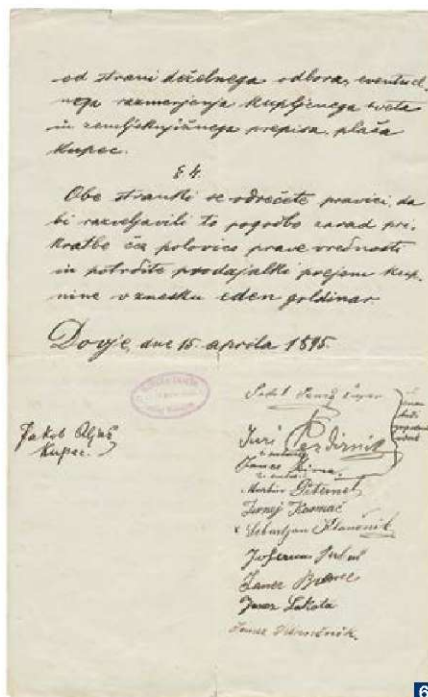
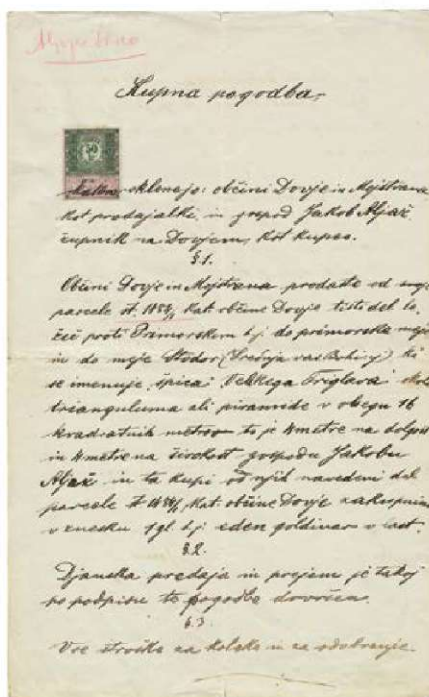
2 Na skici, ki jo je izdelal dr. Pavle Blaznik, vidimo meje freisinške župe Dovje. Od kasnejše občine Dovje – Mojstrana je Aljaž odkupil svet na vrhu Triglava.

3 Reklama, ki je bila objavljena marca 1895 v časopisu *Slovenec*, pravi, da se je mojster Belec iz Šentvida ukvarjal s pasarstvom, prekrivanjem cerkvenih zvonikov, montažo žlebov in strelovodov.

4 Zastavica z letnico na vrhu stolpa
Foto: Robert Klančar

5 Anton Belec, mojster iz Šentvida pri Ljubljani, ki je v svoji delavnici izdelal Aljažev stolp. Arhiv Marka Bradača

6 Pogodba, s katero je Jakob Aljaž kupil zemljišče na vrhu Triglava.

umaknila niže med varnejše skale. Aljaž je le vsake toliko stopil ven in od daleč poslušal hrup, ki so ga z zbijanjem povzročali Belec in pomočniki, vmes pa se v prazni koči pogovarjal z oskrbnikom Vilmanom. Ta mu je zaupal, da so imeli srečo, ker ni Nemcev, sicer zanje v koči ne bi bilo prostora. Aljažu je to seveda v trenutku dvignilo pritisk in ker je bil impulziven mož, je kar takoj sklenil, da bo že njegov naslednji korak veljal postavitvi slovenske koče pod Triglavom. Če ne dobi podpore pri SPD, pa postavi vsaj malo zavetišče, kamor bi se lahko zatekel s prijatelji, je razmišljal ... Skromno odprtje in blagoslovitev stolpa je Aljaž v družbi prijateljev in pomočnikov opravil 22. avgusta. Kot je zapisal v spominih, je bilo precej hitro opravljeno. Najprej je Požganc v prepad vrgel prižgano dinamično palico, za njo je počil še šampanjec, sledila je pesem in to je bilo vse.

Tudi iskanje primerne prostora za kočo je Aljaž opravil kar spotoma. Ko je sedel na Malem Triglavu in se oziral za primerno lokacijo, je opazil dva gamsa, ki sta tekla čez Kredarico in to vzel za znamenje. Po vrnitvi domov je za pet goldinarjev odkupil ves dovški svet na območju Kredarice, misel na malo zavetišče pa opustil. Pisal je na SPD, da je situacija kritična in da takoj potrebuje svojo kočo. Kot se je sam pohvalil, je tedaj res uspel "zguncati ves odbor", ki ga je nato pri zamisli podprl. Tudi načrte za kočo je Aljaž naredil sam, nabavil gradbeni les in pod njegovo organizacijo so dela stekla tako hitro,

da je bila prva koča na Kredarici postavljena in odprta že naslednje poletje.

Aljažev mat v dveh potezah

Vrnimo se ponovno k stolpu, saj vse še zdaleč ni minilo tako mirno kot postavitev. Časopis *Slovenec* je en dan prej, 6. avgusta, objavil naslednjo kratko vest: "Danes zjutraj se je odpeljal g. A. Belec z dvema delavcema na Dovje, od koder se še danes poda v spremstvu g. župnika Aljaža na Triglav, da tam postavi stolp, ki smo ga v našem listu že omenjali. Zvečer prenoče v Dežmanovi koči in jutri v sredo zjutraj odrinejo na delo. Popoldne bo že stal

stolp na očaku slovenskih gora. Bog jim daj lepo vreme."

Da teh vesti alpenvereinovci niso niti najmanj resno jemali, pove že dejstvo, da je Dežmanova koča, ki je pod Triglavom predstavljala najpomembnejši branik kranjske sekcije, tistega dne samevala prazna. Pač – nudila je svoje zatočišče ekipi, ki je prišla tja z namenom, da jim pred nosom ukrade sam vrh Triglava. Nihče jih ni niti poskušal ovirati.

Ko so po 8. avgustu v slovenskem časopisu vzniknile vesti o uspešni postavitvi stolpa, je med Nemci v hipu zavrelo, saj so to dejanje dojeli kot neposreden napad na svojo lastnino. Verjetno niti niso zmogli dojeti, kako jih je lahko župnik s tako preprosto potezo matiral, čeprav je kranjska sekcija to igro že več kot dvajset let igrala suvereno in praktično brez nasprotnika.

Aljaževa genialna zamisel na vrhu Triglava zgraditi stolp – zavetišče, je bila pravi trojanski konj. To pač ni bil le običajen kovinski križ, kipec Marije ali kamnita piramida z napisno ploščo, stvaritev brez globljega pomena, na kakršnega lahko človek naleti na katerem koli vrhu.

V notranjost tega stolpa so se lahko v sili zatekli vsi planinci, ne glede na narodnost. Skozi mala steklena okna so lahko v lepem vremenu opazovali razgled in ga primerjali s kopijo Pernhartove panorame, nameščene v notranjosti, in kasneje po svetu širili slavo in iznajdljivost nasprotnikov Alpenvereina. Aljaž je torej ubral popolnoma drugačno pot

Razstava in film Aljažev stolp – Ta pleh ima dušo!

Potujoča razstava Narodnega muzeja Slovenije o Aljaževem stolpu poudarja pomen tega ranljivega spomenika in zastavlja vprašanje, kako ga zaščititi in ohranjati za prihodnje rodove. Sočasno s konservatorskimi preiskavami stolpa so snemali tudi istoimenski film v režiji Vojka Anzeljca. Avtorja razstave Gorazd in Iztok Lemajič sta z Anzeljcem koscenarista 52-minutnega dokumentarnega filma, nastalega v koprodukciji Produktivske skupine Mangrt, RTV Slovenija in Slovenskega filmskega centra. Glavni razstavni predmet je kopija izvirnega stolpa v naravni velikosti, ki ga v filmu celo sestavijo ob izvirniku na vrhu Triglava. Film predstavlja zgodbo Jakoba Aljaža od njegovih začetkov do ideje o postavitvi stolpa, o skrbi za stolp, zgodovini in njegovem pomenu takrat in danes ter kaj narediti za njegovo ohranitev. Aljažev stolp ni enak simbol kot Triglav, ki predstavlja naš ponos, najvišjo goro, očaka, ki bdi nad Slovenijo. Predstavlja namreč tistega, ki stoji na Triglavu in nam govori: "Tukaj smo mi gospodar, od tu se ne premaknemo niti za ped, to je naša slovenska duša." Planinska zveza Slovenije je letos aprila skupaj s podjetjem Tuš ustanovila sklad za ohranitev Aljaževega stolpa in vzdrževanje planinskih poti do njega. Tuš bo vanj s svojimi kupci do konca oktobra prispeval določena sredstva.

Zdenka Mihelič

kot Nemci. Ni nastopil kot brezobziren osvajalec, temveč je Triglav predvsem približal ljudem.

Alpenverein grozil z vsemi sredstvi

Sledile so razne izmišljene nemške pritožbe in na Triglav so bili poslani geometri, ki so opravljali meritve. Najhujša obtožba je bila, da je Aljaž s postavitvijo uničil triangulacijsko točko I. reda. Deželni geometer (ki je bil po rodu češki Nemeč) je razburjenim članom kranjske sekcije obljubljal, da bo moral predrzni župnik stolp podreti, doletela pa ga bo tudi huda kazen v višini 1000 goldinarjev.

Janko Mlakar, njegov sodobnik in prijatelj, je v spominih zapisal, kako sta se Aljaž in načelnik kranjske sekcije nekega dne srečala v Mojstrani pri Šmercu. Tam je načelnik jasno povedal, da Nemci stolpa v nobenem primeru ne bodo pustili stati na vrhu Triglava. Aljaž pa ga je na videz naivno prosil: "Prosim, pustite stolp na miru. Saj veste, kaj je *pleh*. V petih letih ga sne rja in vsega je konec." Načelnik je lahko tej razlagi seveda le zadovoljno prikimal.

Nemci so nato pravdo vseeno izgubili. Še več, naslednje leto je bil Aljaž naprošen, če lahko stolp postane državno triangulacijsko znamenje. Objekt je bil od daleč dobro viden in geometrom, ki so tistega leta na novo določali višine v cesarstvu, je prišel prav. V tla pod stolp so zakopali pergament z razlago, da je to poslej trigonometrična točka, ki je pod cesarskim varstvom. Nemci so se lahko dokončno obrisali pod nosom, Aljaž pa je kasneje stolp in zemljišče podaril v trajno last SPD.

V spominih se je pohvalil, da je za odlično zamisel in izvedbo tega malega visokogorskega zavetja že v prvem letu prejel mnogo laskavih pohval inozemskih turistov, med katerimi je bilo največ ravno Nemcev. Aljaž je lahko le še enkrat več ugotovil, da dejanski problem ni bil v pravih Nemcih, temveč predvsem v domačih odpadnikih, ki so večinsko sestavljali sekcije Alpenvereina na naših tleh. V vpisno knjigo, ki je bila poleg skromne opreme spravljena v stolp, pa se je že v prvem letu po postavitvi vpisalo kar 223 pristopnikov.

Naš kulturni in zgodovinski spomenik

V takem nacionalnem kravalu rojeno dete, ta pločevinasti stolp seveda ni mogel postati nič drugega kakor naš najbolj prepoznavni simbol. To pa je zelo širok pojem, ki poleg zavednih, kulturnih, političnih in vznesenih

Foto: Matevž Lenarčič

namenov potegne za seboj še precej smetja, ki tam ne bi imelo česa iskati. Že ob desetletnici postavitve se je *Vestnik* zgražal nad "nepoklicanimi kulturonosci", ki so ga na debelo popisali z različnimi grafiti, zaradi katerih bi ga bi bilo nujno treba prebarvati. Tri leta za tem se je na vrhu dejansko pojavil sam oče naše planinske markacije, Alojz Knafelc. Svoj petindvajseti vzpon na očaka je proslavil tako, da je s seboj prinesel kanto barve in stolp prebarval v belo. Nedvomno je bila njegova svetla podoba zelo lepa, a bela podlaga je bila spet kot nalašč za veselo kracanje in packanje. Aljaževega komentarja na Knafelčevo pleskanje v reviji niso objavili, glede na župnikovo pregovorno odrezavost, verjetno kar z razlogom ... Po prvi svetovni vojni, ko je čez vrh tekla meja z Italijo, je potekala na stolpu celo pleskarska vojna, saj je bil stolp prebarvan v jugoslovanskih nacionalnih barvah. Po drugi svetovni vojni, ko Italijanov ni bilo več, pa je nova oblast stolp prebarvala rdeče. Leta 1984, ko je potekalo snemanje nadaljevanke o Juliusu Kugyju, so stolp ponovno prebarvali v prvotno sivo barvo, nadomestili so tudi zastavico z letnico, ki jo je nekoč zamenjala peterokraka zvezda.

Aljažev stolp danes

Kaj Aljažev stolp povprečnemu Slovincu pomeni danes, je vprašanje, na katerega tokrat ne iščemo odgovora. Stolp je brez

dvoma naš nacionalni simbol, ki je bil leta 1990 razglašen za kulturni spomenik državnega pomena – kar pa pri nas v praksi pomeni le malo več kot nič. V teh 120 letih je bil že nešteto krat razvrednoten zaradi nekulturnega obnašanja svojih lastnih oboževalcev in prav tolikokrat napolnjen s smetmi. Ob njem je bilo poleg od srca iskrenih besed izrečenih tudi toliko političnih nesmislov, kot se jih je lahko verjetno naposlušal le še kip Prešerna pri ljubljanskem Tromostovju. Kljub vsemu si danes Triglava brez tega simbola ne predstavljamo več. Za njegovo preživetje skrbijo tako uradni kot neuradni "varuhi" stolpa. Mnogo njegovih sestavnih delov je bilo do zdaj že zamenjanih ali obnovljenih in verjetno se ne bomo niti zavedali dne, ko bo na našem najvišjem vrhu stal le še nadomestni *pleh*, ki mu je dušo vdihnil naš zgodovinski spomin. A tako je prav. Dokler bo v sebi nosil zgodbo s sporočilom, se bo moral sprijazniti tudi s posledicami malce preveč čustveno navdihnenih dejanj posameznikov. Če pa bomo kdaj na to zgodbo pozabili, tedaj tudi za stolp na Triglavu ne bo nihče več vprašal. ●

Viri:

Jakob Aljaž, *Planinski spomini*, *Planinski vestnik*, 1923, št. 5, str. 65.
Janko Mlakar, *Ob stoletnici rojstva Jakoba Aljaža*, *Planinski zbornik*, 1945, str. 95.
Peter Mikša, *Aljažev stolp in Jakob Aljaž – najvišji posestnik*, 2015; www.academia.edu
Matjaž Deržaj, *Sto let Aljaževega stolpa*, *Planinski vestnik*, 1995, št. 7, str. 299.
Andrej Mrak, *Vikrče*, *Javna tribuna*, 1985, št. 252.

Streljanje in pleskarske vojne na Triglavu

Aljažev stolp popackan z grafiti in barvo

Dušan Škodič

Med obema vojnoma je rapalska meja tekla čez vrh Triglava. Načeloma je veljalo, da se razmejitvena črta drži razvodnice med Jadranskim in Črnim morjem. Območja, s katerih je voda odtekala proti Savi, so pripadla kraljevini SHS (Jugoslaviji), s katerih je odtekala proti Soči, pa Italiji.

Na pogovorih mešane komisije za razmejitve v Rimu je bilo sklenjeno, da bo meja kljub razvodnici tekla od prelaza Luknja po grebenih na Triglav, nakar bo zavila pravokotno desno proti Doliču in Kanjavcu, tako da nam je tedaj ostal v lasti Aleksandrov dom (današnja Planika) in Dolina Triglavskih jezer. Načela razvodnice se naši slabi pogajalci niso prav dosledno držali, tako da je Italijanom marsikje uspelo seči tudi preko nje. Vsekakor je bil tudi vrh Triglava na spisku njihovih

velikih želja in če se nekoliko bolj zapljemo v tedanje časopise, lahko izvemo za "triglavske dogodke", v katerih je Aljažev stolp predstavljal glavno kuliso.

Mala lesenjača Morbegno je bila pravzaprav veliki krivec

Dobra podlaga za dogodke, kolikor jih je v resnici sploh bilo, je bila tudi mala lesena koča capanna Morbegno,¹ ki so

¹ O njej smo izčrpno pisali v članku *Resnica o Morbegnu*, *Planinski vestnik* 10/2014.

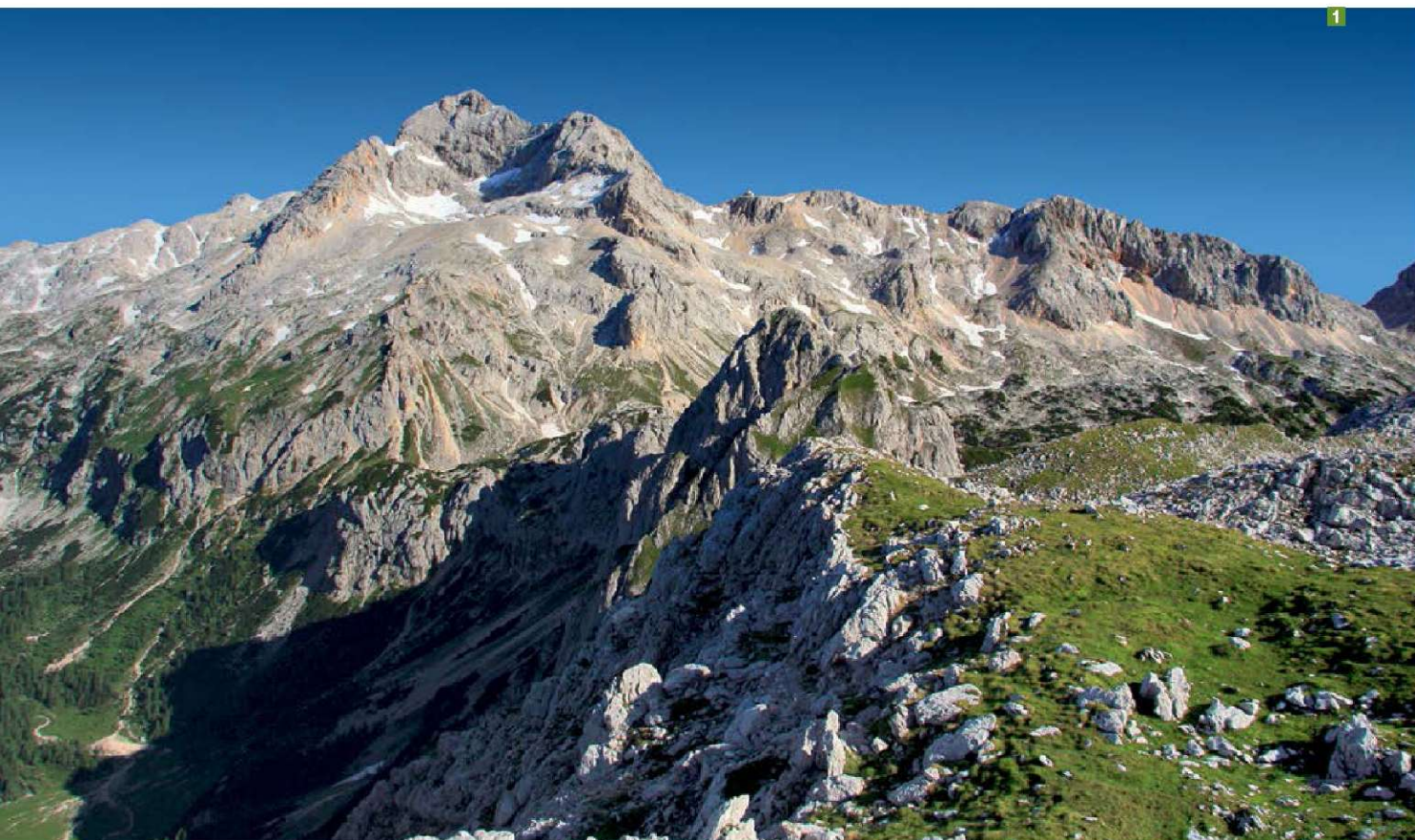
jo Italijani postavili septembra leta 1919 na zahodni strani vršne glave Triglava. Od nje so se alpini in financarji, sicer stacionirani v Trenti, večkrat povzpeli na vrh in med prisotnimi turisti, prej nevarjenimi prisotnosti oboroženih ljudi, povzročali nelagodje.

V začetku junija 1923 se je v nekaterih beneških časopisih pojavilo dvomno

1 Triglav s Tosca Foto: Peter Stigar

2 Italijanski vojaki in redki planinci pri stolpu med obema vojnoma Foto: Jožef Bizjak
Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

3 Nekoliko retuširana spominska razglednica, ki so jo izdali orjunaši med branjenjem Aljaževega stolpa pred Italijani leta 1923. Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

vabilo, da bo 15. julija na Triglav organiziran planinski izlet, ki ga bo spremljal vojaški oddelek, na vrhu Tricorno pa bodo razvili italijansko zastavo. Vest se je razširila in še posebno med orjunaši² vzbudila zelo hud odziv. Njihovi oboroženi člani so navsezgodaj napovedanega dne zastražili Aljažev stolp, na katerem je zavihrala jugoslovanska trobojnica, in še posebej mejo na planinski poti, ki so jo morali planinci in vojaki prečkati. Slednji so spredeli, da bi lahko res prišlo do streljanja, zato so raje ostali spodaj, planincev pa orjunaši menda niso ovirali na poti proti vrhu. Po nekaj dneh se je razburjenje malce poleglo, nato pa so začele prihajati brzojavke, ki so bile vse po vrsti zelo dramatične, a nepreverjene. Tako so bralci v časopisju, ki je to povzelo po glasilih Orjune, naleteli na alarmantne vesti, da je v četrtek, 25. 7., tokrat brez kakršne koli napovedi, vrh Triglava zasedlo okoli 400 oboroženih italijanskih vojakov, nanj postavilo dve strojnici in popolnoma onemogočilo obisk turistov. Aljažev stolp pa da so ob tem nezaslišanem dejanju še prebarvali v italijansko trikoloro. Že v nedeljo naj

bi se zasedba Triglava ponovila, sicer v nekaj manjšem številu vojaštva, vendar tokrat celo z gdbo.

Mala vojna napoved "kobariškimi junaki"

Zgodba z brzojavkami se je začela razpletati šele 8. avgusta, ko so orjunaši tudi sami priznali, da stolp v resnici ni bil prebarvan, pa tudi tako silnega vojaštva na vrhu ni bilo; šlo naj bi le za obisk dveh nekoliko številnejših italijanskih straž. A nacionalisti, ki so bili že pripravljeni na akcijo, se niso hoteli ustaviti in so za 12. avgusta Italijanom napovedali, da jih bodo na vrhu čakali z orožjem. Naj le pridejo, "kobariški junaki",³ da jim pokažejo, čigav je vrh Triglava!

Prispelo jih je več oddelkov, namestili so se na Kredarici, zasedli vrh in na njem razvili jugoslovansko zastavo. Aljažev stolp, sicer tedaj prepoln raznih grafitov, so dejansko sami prebarvali v jugoslovanske nacionalne barve. Nato so s puškami oddali še nekaj salv, ki so italijanski patrulji v Morbegni nagnale nekaj strahu v kosti, po dveh dneh in treh nočeh straže pa so se naveličali in odšli domov. Na vrhu naj bi ostal le

manjši oddelek, kar so izkoristili fašisti, ki so se povzpeli iz Trente, sprožili nekaj strelcev, a zaradi zelo velike oddaljenosti ničesar zadeli. V spomin na dogodek so orjunaši izdali tudi uradno razglednico.

Ker meja v tistem času še ni bila povsod popolnoma določena (to se je na triglavskem območju zgodilo šele leta 1924), jugoslovanski strani ni bilo po godu tako "branjenje Triglava" in zaradi nasilja vedno bolj nepriljubljeni orjunaši so postali deležni ostrih kritik in opozoril. Razburjena je bila tudi nasprotna stran; časnik *Jutro* je namreč posredoval grožnjo nekega poročnika alpinov, da bo v primeru ponovne zasedbe vrha s strani Jugoslovancev izvedel kazensko ekspedicijo do Aleksandrovega doma, ki ga bodo požgali. Petelinjenje obojih se je nato uneslo, vrh pa so pričele redneje obiskovati patrulje regularnih jugoslovanskih graničarjev.

Piko na i je ponovno dodal markacist Alojz Knafelc, ki je nekaj let prej ob svojem petindvajsetem vzponu stolp prebarval v belo. Septembra 1923 so lahko v *Planinskem vestniku* prebrali kratko novičko, da je gospod Knafelc zabeležil svoj šestdeseti vzpon na vrh in tako kot nekoč prej tudi tokrat odšel na vrh z barvo ter stolp prebarval. Tokrat v prvotno, sivo barvo ... ●

² Orjuna, ekstremna organizacija jugoslovanskih nacionalistov, je nastala leta 1921 in bila prepovedana s šestojanuarsko diktaturo leta 1929.

³ Opazka seveda leti na popoln zlom italijanske fronte leta 1917 pri Kobaridu.

Bila je zgolj začasni, zasilni objekt

Še pojasnilo glede nastanka zgradbe Morbegno

Grega Žorž

Pred skoraj letom dni je izšel članek o vojašnici pod Triglavom, o poteh do nje in o tem, kaj se je tam dogajalo v medvojnem času. V članku mi kljub dobremu namenu tedaj ni uspelo zaključiti zgodbe o manjši leseni zgradbi z imenom Morbegna.¹ Raziskovanje o njenem poreklu pa smo nadaljevali in letos v Rimu odkrili zaprašen arhivski fond z njenim imenom.

Za opis njenega nastanka se je treba vrniti v poletje 1919, ko je preko Triglava potekala demarkacijska črta, ki je začasno delila italijansko okupacijsko območje in novo Kraljevino SHS. Pariška mirovna konferenca kljub narodnostnim načelom odločanja ni uspela rešiti vprašanja naše zahodne meje. Italija na konferenci ni le branila ozemlja, ki ga je zasedala, temveč zahtevala še več. V triglavski soseščini je najbolj izpostavljala Jesenice in bohinjsko progo, ki ju

je želela zase. Vprašanje razmejitve je s koncem mirovne konference postalo stvar bilateralnega dogovarjanja, ki se je pod pritiskom Velike Britanije in Francije končalo novembra 1920 s podpisom rapalske pogodbe. V to obdobje sodi nastanek lesenjače Morbegno pod Triglavom.

Gradnja zasilnega objekta

Tako kot drugod ob demarkacijski črti so tudi tu Italijani želeli namestiti vojaško posadko, ki bi bila zadolžena za nadzor in bi nudila dodatno težo pri političnih pogajanjih. Kdaj natančno se je gradnja začela, ne vemo, saj je bil prvi najdeni dokument, datiran 26. 9. 1919,

poslan že po končanju gradnje in nosi naslov *capanna Morbegno*. V njem 52. divizija obvešča, da je ubogala povelja poveljstva 8. armade in za gradnjo lesenjače zadolžila bataljon Morbegno. Le-ta je v njej nato nastanil častnika in sedem vojakov alpinov, ki so bili zadolženi za patroljiranje vzdolž demarkacijske črte. Poročajo tudi o lokaciji objekta, za katerega izvem, da je stal vzhodno od kote 2557 m in je dostopen po poti, ki sem pripelje od zahoda (mišljena je pot proti Doliču). O notranjosti piše, da je imela tri prostore, ki so skupno merili skromnih šest krat tri metre ter bili ločeni s kamnitimi zidovi, ki so služili kot spodnji del lesene zgradbe. Opis notranjosti se ujema z ruševinami, najdenimi na njeni lokaciji, zato lahko ovržemo tudi tezo o kasnejši širitvi. Poročilu je priložen še zemljevid z njeno lokacijo.

Naslednji dopis z datumom 13. 10. 1919 sporoča mnenje o ustreznosti lokacije – Morbegna namreč stoji na drugi strani razvodnice tik pod Bovško škrbino,

¹ Pravilno ime je Morbegno, pri nas pa se je skozi desetletja že dobro uveljavila ženska oblika Morbegna, zato smo jo v nadaljevanju zapisovali na tak način.

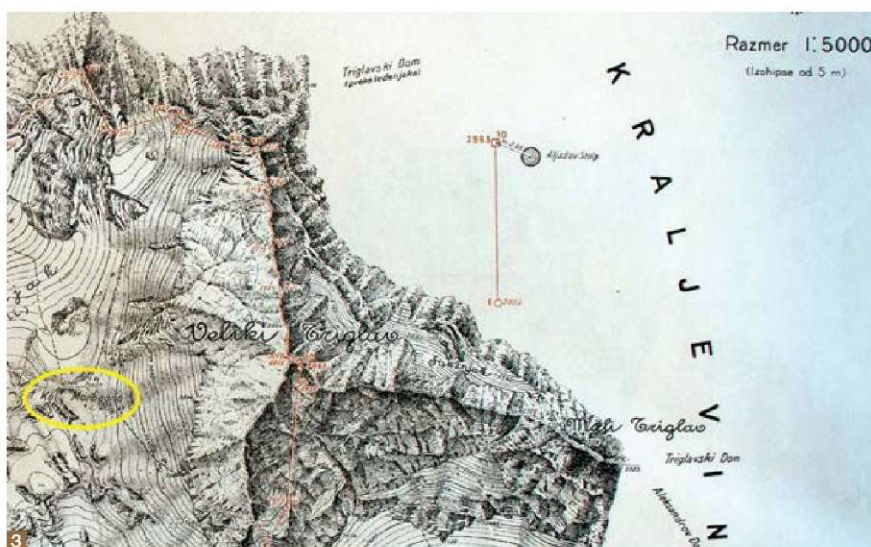
preko katere je možen dostop na vrh Triglava. Z upoštevanjem meje na razvodnici bi Italijani lahko izgubili zgradbo, vendar ta sedaj predstavlja tudi pomemben faktor pri odločanju, komu bo pripadel vrh.

V dokumentu sprašujejo še glede dostopne poti, ki bi potekala v celoti po zasedenem ozemlju. Za ta namen bi po mnenju poveljstva lahko uporabili tudi (Staro) Kugyjevo pot, ki je bila prenovljena v letih 1904 in 1905.

Pogajanja in italijanski mejni predlogi leta 1920

Z začetkom nove poletne sezone se začne pospešeno delo italijanske vojske, ki je pod Triglavom zbirala in gradila nove argumente za predloge razmejitve. Že v prejšnjem letu so vojaški kartografi vojaško-geografskega inštituta IGM iz Firenc opravili izmero merila 1 : 12.000 ter na njem vrisali razvodnico. Njen potek bi Kraljevini SHS prisodil vrh Triglava in vse planotasto območje, vključno z današnjimi ruševinami vojašnice V. E. III. ter Morbegno. To so bili razlogi, da je italijanska komisija pričela na tem odseku iskati alternativo. Sprva jo je našla v mejah Goriške grofije, ki je potekala od Luknje preko Plemenic na Sfingo ter na vrh Triglava in se z njega spustila v smeri zahoda. Meja grofije se je nadaljevala proti Za Planji ter od tam v bolj ali manj ravni črti do Kanjavca. S tem pa bi Italijani izgubili Morbegno in dostop na Triglav preko Bovške škrbine, zato so idejo zavrgli.

Komisija je nato izdelala še dva predloga razmejitve, vendar pri tem ni upoštevala nobenih naravnih geografskih ali zgodovinskih podlag. Prva različica je potekala od ostenja Triglavske severne stene preko ledenika do Kredarice ter polkrožno okoli Triglava do današnjega Doma Planika. Tu se je spustila do zatrepja Velske doline in se krepko pod Doličem dvignila proti Kanjavcu. S tem bi Italijani pridobili obe koči pod Triglavom, Kraljevini SHS pa pustili Staničevo in Vodnikovo kočo. V drugem predlogu so bili bolj skromni, saj so mejo speljali od sredine ledenika preko sedla med Velikim in Malim Triglavom ter od tam v ravni črti do Rjavca, kjer se je priključila prvemu predlogu. Oba predloga sta zahtevala, da je Triglav izključno italijanski. S podpisom rapalske pogodbe dne 12. novembra 1920 sta obe strani le potrdili okviren potek meje, natančnega pa prepustili novoustanovljenim mešanim komisijam za razmejitve.

Podrobno določevanje meje na terenu 1920–1924

Reševanje mejnega problema na območju Triglava je potekalo še nadaljnja štiri leta in vedno znova burilo čustva na obeh straneh. Triglav je Slovencem pomenil zadnji branik že tako ali tako nepravilne meje, s tem pa je dobil še pomembno simboliko. Časopisje, politika, razmejitvena komisija in ljudstvo so se zavedali, da gre razvodnica zahodno od vrha in zato ta v celoti pripada nam. Italijani, na drugi strani, so gledali nanj kot na simbol svojega trpljenja v veliki vojni, še bolj pa se ga je oklepal naraščajoči fašizem. V letih odločanja o tem, kje naj poteka meja, je vrh, vsaj v političnem pogledu, še vedno ostajal nikogaršnja zemlja. Konfrontacije vojaštva so bile napram številčnemu planinskemu obisku vrha maloštevilne, so pa zato veliko bolj odmevale razne akcije fašističnih in nacionalističnih skupin, ki so hodile

1 Ostanke vojašnice Vittoria Emanuela III. pod Triglavom, ki smo jo nekoč napačno poimenovali za Morbegno.

Foto: Peter Strgar

2 Arhivski zemljevid iz leta 1919 prikazuje različice meje, s katerimi so si Italijani želeli prilastiti Triglav. Rdeča črta je meja, ki je nazadnje obveljala, modra je razvodnica. Poseg preko nje je očitno. Označena je lega lesenjače Morbegno in kasnejše vojašnice v bližini. Legenda na desni je prevedena.

Vir: arhiv AUSSME, Rim, posredoval Michele di Bartolomeo

3 Detajlno karto Triglava v merilu 1 : 5.000, tako kot vse druge za celotno rapalsko mejo, je med letoma 1921 in 1926 izdelala razmejitvena komisija med Kraljevino Italijo in Kraljevino SHS. Lesena Morbegna je označena na višini 2507 metrov. Na desni je tudi povečan detajl, na katerem je zapisano, da stoji Aljažev stolp na jugoslovanski strani, od meje z Italijo pa je oddaljen natančno 2,55 metra.

Karto hrani zemljepisni muzej ZRC SAZU

mimo na vrh. S porastom fašizma so se tega nalezli tudi vojaki, ki so čedalje pogostejše začeli spremljati različne procesije na Triglav. Najbolj odmeven politični spopad za Triglav se je odvil julija 1923, o čemer piše Dušan Škodič v članku *Streljanje in plesarske vojne na Triglavu*. Na podlagi članka v tržaškem časopisu *Piccolo*, kjer so obtožili polkovnika jugoslovanskega dela komisije sodelovanja z Orjuno, je italijansko zunanje ministrstvo zahtevalo celotno zamenjavo jugoslovanskih članov komisije. Sklicevalo se je tudi na nepopustljivost, nerazumnost in nepripravljenost sodelovanja z italijanskimi člani.

Komisijo pod vodstvom polkovnika Daskalovića so zamenjali z Zagrebčanom Draškićem in kasneje so mejo, in to kljub razvodnici, potrdili na vrhu Triglava. Tu je ostala vse do leta 1947, ko se s podpisom nove meje konča vojaški nadzor in omejitve gibanja na območju Triglava. O nepopustljivosti Daskalovića priča tudi izjava, da bo v primeru italijanske zahteve do Triglava obvestil Švicarsko konfederacijo, ki sta jo obe strani določili kot absolutnega mediatorja. Italijanske grožnje in zahteve so se s tem umirile, a le do njegove zamenjave.

Usoda male lesenjače Morbegne

Skromno bivališče peščice vojakov je v petih letih aktivnega obstoja nudilo Italiji ne le vojaško navzočnost, temveč tudi politično moč. Okoli šestdeset strani arhivskih dokumentov nam govori o veliki vlogi njenih vojakov pri nadzoru Bovške škrbine ter o absurdni politični igri Italije, ki je svoj pohlep po Triglavu upravičevala s tem, da je njena zgradba za celih 50 metrov bliže vrhu kakor Dom na Kredarici. S postavitvijo mejnikov leta 1924 je njen pomen zamrl in tu nameščeni vojaki so odšli v dolino; nazaj so se vrnili šele po letu 1931, ko so dokončali vojašnico Vittoria Emanuela III.²

² Zanimiva je omemba v *Planinskem vestniku*, Miha Potočnik, *Varianta v Triglavski steni*, 1931, št. 5. "Mudilo pa se nam je še kar naprej; bali smo se Lahov, ki jih je bilo tiste čase vse črno Za Planjo; gradili so menda novo vojašnico, prav nič si nismo želeli njih družčine. Spretno smo se skrivali za skalami in prišli tako po robu severne stene na Kugyjevo polico, kjer smo se šele vsedli za mejnik."

Madonnina v Zadnjici

Dušan Škodič

Zasedena ozemlja je morala Italija zavarovati. Čeprav je mnoge od alpinov, financarjev in obmejnih policistov preveval fašistični duh, pa je bila večina preprostih fantov, ki je bila poslana za varuhe "vzhodne meje", vendarle prej nesrečna kot srečna med drugače govorečimi domačini.

Varovanje meje je bilo posebno v visokogorju nevarna naloga, med opravljanjem katere so bile zabeležene tudi smrtne nesreče. Za dostop do lesenjače Morbegne so morali vojaki, nameščeni v barakah v zatrepu Zadnjice, celo desetletje uporabljati ali precej nevarno Staro Kugyjevo pot ali pa zavarovano pot čez Komar, ki tudi ni enostavna, sploh ne v času, ko tam leži sneg. Lepa mulatjera, ki danes pelje na Dolič in Luknjo, je bila dokončana šele leta 1930, ko je bila gradnja velike vojašnice Vittoria Emanuela že v polnem teku.

Kljub udobni mulatjeri pa so vojaki očitno še vedno radi uporabljali tudi bolj razgibano pot čez Komar. Tudi danes je ta pot med planinci priljubljena popestritev, predvsem za vzpon. Njenega začetka ne moremo zgrešiti, saj nas že po nekaj metrih vzpona iz stene pozdravi dokaj velika in lična kapelica z belim Marijinim kipcem in napisom na vratih: *Madonna della milizia confinaria*. Podobnih kapelic,

s katerimi so se vojaki priporočili za varen korak v gorah, je v Julijcih najti kar precej, ta v dolini Zadnjice pa je po svoji velikosti in obliki nekaj posebnega. Gre namreč za kopijo zelo znanega kipca *Madonnina del Grappa*, ki stoji na vrhu monumentalnega spominskega obeležja na gori Monte Grappa, kjer počiva 23.000 žrtev prve svetovne vojne. Šlo je za ključno goro po preboju soške fronte, ko se je bežeča italijanska vojska ustavila na reki Piavi, Avstrijci pa so nato skušali s prebojem preko Monte Grappa, da bi obšli reko. Ko je že kazalo, da jim bo uspelo, je Italijane pred še enim zlomom 23. 12. 1917 rešil novozapadli sneg. Naslednje leto pa je bilo že prepozno, kajti Avstro-Ogrska je že razpadala ...

Kipec Madonnine, ki nas danes pozdravi ob poti na Komar, je prispel v Trento leta 1933. Na Logu so mu tedaj alpini priredili svečan sprejem. Milanski *Corriere della Sera* pa je ob dogodku v mali vasi, za katero se do tedaj praktično nobenemu Italijanu ni niti sanjalo, kje se nahaja, natisnilo barvni propagandni plakat. ●

1 Kapelica ob začetku poti na Komar danes

Foto: Dušan Škodič

2 Plakat, natisnjen leta 1933 ob prihodu

Madonnine v vas Na Logu v Trenti

Svetovni splet

Počitek pod gorami

Ko je vse samoumevno – ali pa vendarle ni?

V resnici ni treba potovati daleč, da občutiš drugačen okus hrane, ki si jo vaju. Okus po domačnosti, ki ga hrana z vseh koncev sveta ne more dati. Proč od podivjanega, vedno z raznimi časovnicami omejenega mestnega vsakdana.

Tistega dne sem se odločila, da jo z nahrbtnikom mahnem na potep. Potep se je nadaljeval s končne postaje z vlakom po poti, ki je bila tlakovana z drobnim belim peskom. Kmalu se je v zraku čutil drugačen vonj. Visoke smreke, namočene od dežja, šoten mah ... pravo malo mokrišče, no, pa saj sem bila dobro obuta. Ko je izza oblaka posijalo sonce, so se prebudile tudi druge vonjave. Kmalu je bilo gozda vedno manj, belega, sveže opranega kamenja in skal pa vedno več. Bil je soparen dan, a zaradi že nekoliko višje nadmorske višine ne prav vroč. Vonj po sivki, ki je rasla med skalami, je bil prevladujoč.

Prispela sem do ograjene jase s preprosto leseno ograjo. Bila je ena zadnjih ravnih zaplat, poraščena z redko gorsko travo. Prava dragocenost. Na travi so se pasle ovce in tudi nekaj koz je bilo vmes. Ovce na prvi pogled niso imele gospodarja; bili sta dve večji ovci z mladiči. Jagenjčki so imeli snežno bel puhast kožušček, kot bi se oblaki spustili z neba in se hoteli dotakniti mehke trave. Koze pa so imele svojega gospodarja. Same so bile pisanih barv, od rjavo-belih, čisto rjavih do čisto belih kozličev, ki so se plašno stiskali k večjim kozam. Izstopal pa je njihov vodja tropa – mrkač. Bil je bistveno večji od drugih koz in imel je mogočno, dvakrat zavito rogovje. Tudi po barvi dlake je izstopal. Mirno se je pasel, privezan

z verigo k drevesu, in budno opazoval okolico.

Na koncu jase je stala lesena koliba, verjetno pastirski stan. Ni se dobro videlo. Zagotovo pa je bila nekoč tam žaga, ki so jo poganjale divje vode z gora. Z lesom so znali bolje gospodariti kot danes, saj je bil glavni vir zaslužka za marsikatero družino.

Po približno uri hoje navkreber, malo pod gozdno mejo, sem prispela do majhne hiške, spremenjene v čisto primerno okrepčevalnico za ne preveč zahtevne obiskovalce našega sredogorja. Nekdo je pač star senik spremenil v prijetno pribežališče za hribovske popotnike. Na krčmo so spominjali rdeče-beli karirasti prtji, sicer ni bilo nobene civilizacijske navlake. Skoraj vedno so imeli na voljo žgance in domače kislo mleko – ravno dovolj za potešitev lakote naših razvajenih želodcev. V sosednjem prostoru se je bohotala celo kmečka peč, a se je kruh pekel

samo včasih, ko je bila navzoča tudi gospodinja. Kakšen kos kruha si lahko dobil tudi za v popotno malho. Čeprav ni bilo vode in elektrike, je koča služila svojemu namenu. Na podstrešju je bila še vedno precejšnja zaloga sena, za najbolj utrujene pa tudi možnost počitka ali opazovanje zvezd na dokaj čistem zvezdnatem nebu, kar v mestih že zdavnaj ni več mogoče.

Če koga zvezde niso zanimale, je lahko užival v jutru, ki je tu visoko nastalo prej kot v dolini, ali pa morda prisluhnil orkestru ptic in škrižatov.

Le da si si za vse te prvinske lepote moral vzeti čas. Hja, čas, ta naš večni preganalec kdo ve kam ... Kot bi se vseskozi bali, da bi nam kaj lahko ušlo, pa nas vedno vse počaka. Obveznosti, dolžnosti, čas zase pa nam še prehitro spolzi iz rok.

Tiste divje vode, ki so prihajale z gora, so nižje v dolini poganjale tudi mlin, ki je mlel moko. Vse se je

izplačalo, saj je bilo za preživetje. Danes so mline izpodrinile prodajalne, kjer samoumevno prodajajo tudi moko. Premalo se zavedamo, koliko truda so včasih vložili v peko enega hlečka kruha. Moka je bila povečini ajdova, saj drugo žito tako visoko ni uspevalo. Na srečo so se iz teh časov obdržali ajdovi žganci, ki so le redkokje še iz domače moke. A kuhanje žgancev v kotlu nam pušča spomin in okus po starih časih. Želim, da bi še dolgo bile v naših gorah poti, na katerih bi lahko ušli civilizaciji in znali uživati v načinu življenja prednikov. Le tako si bomo lahko nabrali moč za zoperstavljanje modernim časom, ki niso po naši meri.

Foto: Marjan Bradeško

Avantura je pomemben del alpinizma

Pogovor s Slavkom Rožičem

Maja Duh

Slavca Rožiča sem prvič srečala leta 2007, ko sem se vpisala v alpinistično šolo v AO Tržič. Potihoma smo se ga vsi "bali", saj je izžareval tisto avtoriteto, o kateri velikokrat govori, in zbujal spoštovanje. Spoštovanje zaradi vseh njegovih dosežkov, vsega, kar je doživel, in zaradi vseh idej, ki jih je širil med nas, takratne tečajnike. Ture, ki jih organizira on, imajo neko posebno, raziskovalno noto in komaj čakamo, da se ponovijo. Slavc mi je skozi vsa ta leta poznanstva pokazal, da je človek, vreden zaupanja, mož besede in vrelec norih idej.

Pa začniva na začetku. Si že takoj vedel, da bodo gore tvoja strast, ali se je to zgodilo postopoma skozi življenje in odrasčanje?

Če živiš v Tržiču, ki ga obkrožajo prepele gore in planine, je nekako naravno, da se ukvarjaš s smučanjem, planinstvom ali plezanjem. Poleg očeta so se s plezanjem ukvarjali tudi strici, nekateri bolj resno, drugi manj. Vsi pa so bili, kot se je takrat pričakovalo, tudi gorski reševalci. Torej dobra kombinacija, da slediš njihovim zgledom.

Kaj pa tvoj prvi vzpon čez kakšno steno?

Leta 1978 je bil ob tridesetletnici bivaka v Storžiču organiziran vzpon po Kramarjevi smeri do te lične hišice sredi stene. Takrat sem imel šest let. Navezali so me na vrh in me peljali do bivaka. To je bil menda moj prvi plezalni vzpon. Kasneje sva z očetom še večkrat plezala klasike v Storžiču, sledili so malce težji vzponi s strici. Odločilna za mojo plezalno pot pa je bila Dovžanova soteska, kamor smo kot mulci začeli zahajati v srednji šoli.

Plezališče v Dovžanki je res dobro. Katera je bila tvoja prva preplezana smer?

Moja prva smer je bila Ta vohka. Splezal sem jo v spremstvu strica Luka Rožiča. S takratno opremo in znanjem sem se komaj privlekel čeznjo. Lep spomin.

Kdaj si resneje začel plezati?

Počasi smo napredovali, začeli sami zahajati v visoke gore in kot vsi mulci počeli neumnosti. Tudi skrivanje nahrbtnika in opreme doma ni pomagalo. Kasneje sem se pridružil AO. Alpinistične šole, kot jo poznamo danes, takrat ni bilo. V glavnem smo plezali in se učili drug od drugega. Veliko sem plezal z Brusom,¹ Jankom in Milanom Megličem ter Aljažem.² Do faksa smo tako preplezali večino klasik v Julijcih, Paklenici, Dolomitih in Walkerja v Jorassih. Velik prelom je bila odprava na Anapurno leta 1992. To je bila dobra izkušnja, ampak danes mislim, da še

¹ Janez Primožič.

² Aljaž Anderle.

1 Slavc Rožič Foto: Vili Vogeltnik

2 V Yosemiteh leta 1996 Foto: Urban Golob

3 Na vrhu El Capitana po preplezani smeri Salathé, 1996 Arhiv Slavka Rožiča

nisem bil dovolj zrel za tako steno. V naslednjih letih sem se predvsem boril z željo po plezanju in željo po znanju ter izobrazbi. Takrat sem spoznal ljudi, ki so razmišljali o plezanju in vrednotah drugače kot Tržičani in slovenska javnost. V tem duhu smo naredili kar nekaj dobrih vzponov. Zimska Riba v Marmoladi leta 1995 z Mihom Praprotnikom je bila zagotovo ena težjih avantur v moji plezalski karieri.

Kot je moč prebrati, je bila to šele tretja zimska ponovitev te slavne in izredno zahtevne smeri, ki ima oceno VII, A4. Lahko na kratko opišeš, kaj se je takrat dogajalo v steni in vajinih glavah?

Miha, ki je bil takrat eden najboljših alpinistov v Sloveniji, je preplezal A5 v Yosemiteh, Cerro Torre, Trango. Da me je vzel s seboj v Marmolado, sem si štel

v veliko čast in hkrati veliko obvezo, da upravičim zaupanje. Poleg tehničnih težav je bilo tudi izredno mrzlo in vetrovno, tako da naju je stena kar dobro *zdelala*. Zame je bila to izkušnja v tistem pravem, ekstremnem alpinizmu, *big wall* tehniki in logistiki. Mantra najine avanture je bila "Just for fun", kar sem s pridom izkoristil še marsikdaj pri svojih vzponih.

Le slaba dva tedna za tem sta se z Jankom Megličem lotila severne stene Matterhorna. Zaradi prenevarnih razmer sta po preplezanem spodnjem delu Schmidtove smeri obrnila in preplezala Levo smer. Kaj vaju je gnalo, da sta kljub novemu in nevarnemu snegu vztrajala na gori?

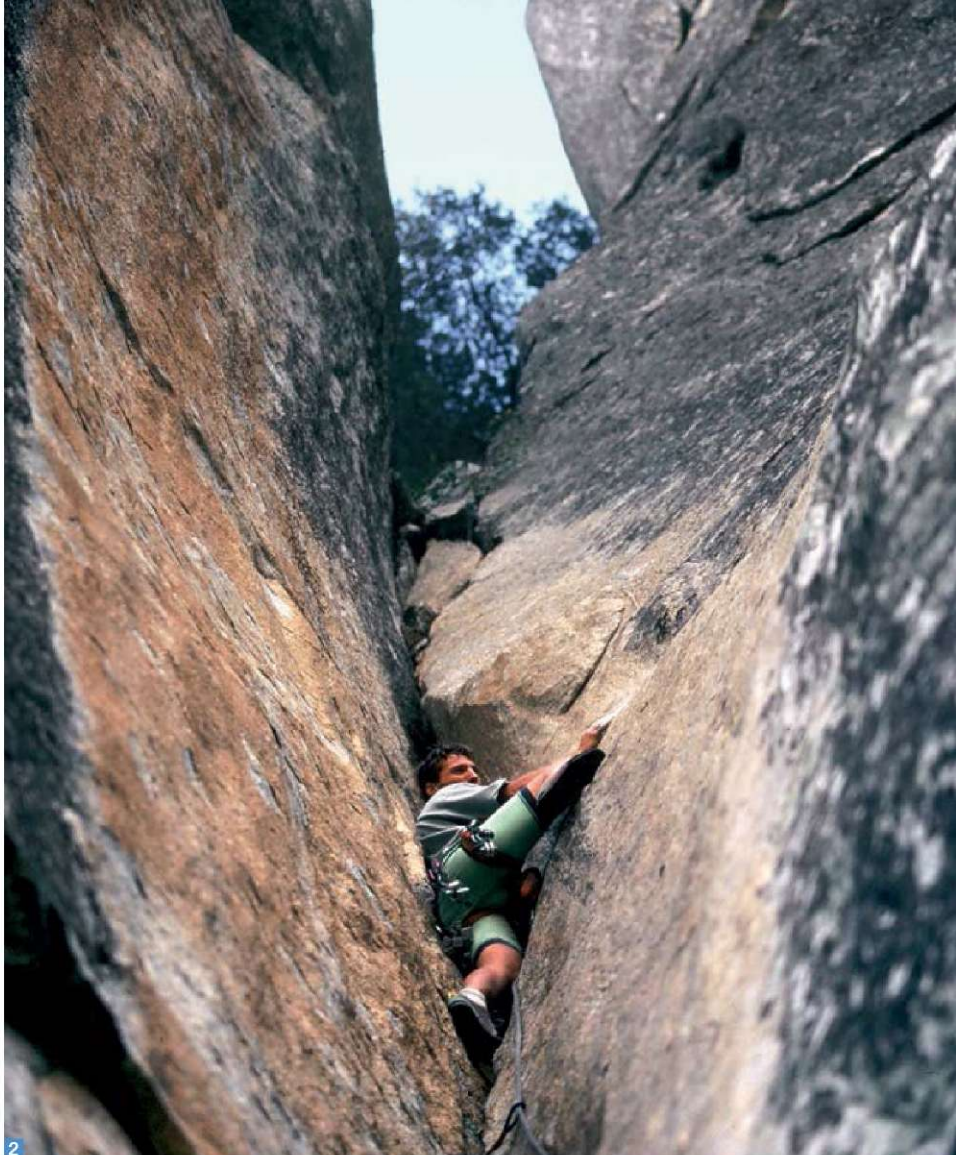
Predvsem najina odločenost, da se vse dá, če se hoče. Bila sva sama na gori, poskusila sva enkrat in uspela v drugo. Nisva pretirano tvegala, če to misliš. Vendar je včasih iz doline situacija videti popolnoma drugačna kakor na gori. Najteže si opraviš, če niti ne poskusiš. Če poskusiš in ti ne uspe, lahko mirno rečeš, da si naredil vse, kar je bilo v tvojih močeh. V tem se ločijo dobri alpinisti od tistih salonskih oz. internetnih.

Že kot mlad fant si preplezal ogromno težkih in zahtevnih smeri brez poškodb in nesreč. Potem te je smola doletela prav tam, kjer si začel svojo plezalno pot – na domačem pragu, v plezališču Dovžanova soteska.

Res je. Med plezanjem oz. sestopanjem po smeri Krpanova kobila sem naredil napako, odlomil se mi je oprimek in s štiridesetih metrov sem se zvrnil na tla. Vendar tudi pol leta na vozičku in berglah ni ustavilo moje želje po plezanju. Veliko je k temu pripomogel tudi zdaj žal že pokojni Urban Golob s svojim zgledom, da ne gre nikdar obupati. Bil je moj dober prijatelj. Na najini odpravi po ZDA, eno leto po nesreči, sva splezala nekaj smeri v Bugabooju,³ dvakrat sem preplezal El Capitana in okusil strast tehničnega plezanja.

Zdi se mi, da si bil v mladih letih predvsem človek avantur, doživetij in odprav. Bil si na Aconcagui, v Yosemiteh, Khan Tengriju, Peruju, na Leninu, Elbrusu, v Maroku ... Vsega skupaj, če se ne motim, na približno enajstih odpravah.

Večni boj med željo po plezanju na višine in skalnim plezanjem me je spremljal vse do leta 2006, ko so se menjavale

³ Granitno gorovje v Britanski Kolumbiji na južnem delu Skalnega gorovja v Kanadi.

Tangerine Trip, El Capitan Foto: Phil Karl

odprave na sedemtisočake in odpravi v Patagonijo in Yosemite. Boj se je začasno zaključil z novo službo, z vzponom čez severno steno Eigerja in prevzemom funkcije načelnika GRS Tržič. Takrat sem resno plezanje za nekaj let odstavil na stranski tir in se bolj ukvarjal z družino in GRS. Avantura je pomemben del alpinizma, imaš prav.

V severno steno Eigerja si odšel z Zoranom Radetičem. Kakšna je vajina takratna zgodba? Če prav vem, je bila to tvoja zadnja preplezana smer med tremi problemi Alp.

Takrat smo delali skupaj na višincih⁴ in ko smo slišali, da so v Eigerju dobre razmere, smo se enostavno odločili in

šli. S steno se nisem tako obremenjeval, da bi prej še enkrat prebral knjigo *Beli pajek* o vseh tragedijah, tako da je bila v glavi samo želja po plezanju. Razmere so bile solidne, zahtevnost plezanja ni bila pretirana, kar hitro in brez večjih težav sva opravila s steno. Je pa dober občutek, ko preplezaš tak kolos. Te "zadnje tri probleme" so definirali v začetku prejšnjega stoletja in imajo zgodovinsko vrednost. Danes obstaja cel kup težjih sten in smeri.

Peto leto si že podpredsednik Gorske reševalne zveze Slovenije (GRZS). Pred tem oz. vzporedno s tem si bil dve mandatni obdobji tudi načelnik GRS Tržič. Katera znanja želiš posredovati članom oz. kakšna načela želiš, da se vpeljejo v to organizacijo?

To je zanimivo obdobje v mojem življenju, ki mi ga nihče ni pripisoval. Odločil sem se prevzeti odgovornost do sebe, poskusil sem na volitvah GRZS in se znašel v vlogi, ko ni več izgovorov, da se nekaj ne dá. Vse se da, če se hoče in če si dovolj prepričljiv. Najteže pri tem je, da moraš v zakup vzeti tudi, da ne boš imel samo prijateljev, ampak tudi goreče nasprotnike. Nekateri težko sprejemajo spremembe ali novosti, drugi niso iskreni, tretji se ne morejo prilagoditi novostim. Jasno je, da niso vse moje ideje dobre in da bodo njihovo vrednost ocenjevali reševalci, mislim pa, da smo kakšno zadevo že spremenili in izboljšali.

Lansko leto si tudi prevzel vajeti v AO Tržič. Lahko rečem, da odsek počasi, a vztrajno postavljaš nazaj na nivo, po katerem smo bili znani dolga leta nazaj. Kako ti je to uspelo? Kaj je treba nuditi ljudem, da se radi odpravijo v gore?

Na odseku sem že od konca osemdesetih let, ko je bil načelnik še stric Luka Rožič, pa kasneje Rozmanov Jože in Janez Primožič. Takrat so vladale druge vrednote, plezalo se je za točke in kategorizacijo, česar danes marsikdo ne more razumeti in glasno razlaga, da pleza samo zase in svoj užitek. Zato na odseku ni napredka, ker le konkurenca in zdravo tekmovanje ustvarjata pogoje za dobre in kakovostne vzpone. Ker vsak razmišlja le o svojem udobju in ne o kakšnem prispevku za odsek ali organizacijo, ni napredka in druščin, kot smo jih bili vajeni v preteklosti. Nekaj takega v prilagojeni obliki želim postaviti nazaj, vendar sta se družba in miselnost spremenili; časi, ko si nekoga motiviral z vrvjo ali dnevnicco,

da je šel plezat v Dolomite ali Zahodne Alpe, so mimo. Seveda lahko ljudi motiviramo tudi na druge načine. Zelo pomembna stvar pri delu na odseku je tudi določena mera avtoritete in seveda zgled – ne moreš za šankom razlagati starih zgodbic in neustrašnih dejanj iz preteklosti, treba je med ljudi ter delati in plezati z njimi.

Nekajkrat sem zasledila, da si že plezal s svojim sinom Nejcem. Velikokrat plezata v domači Beli peči in Storžiču. Ga boš vzpodbujal, če bo nekoč želel biti tak alpinist, kot si bil oz. si še ti?

To je predvsem njegova odločitev, za zdaj nima kakšne posebne želje po alpinizmu, teh nekaj vzponov je bilo zanj le pogumna dogodivščina. Konec koncev danes mulci ne začenjajo plezati pri dvanajstih ali trinajstih letih, kot smo mi, ampak po navadi po končani fakulteti, ko so že ekonomsko preskrbljeni in osebno že zrelejši.

Skoraj ne mine leto, ko v gorah ne bi izgubili ljube osebe, prijatelja, znanca, morda celo soplezalca. Vemo, da je alpinizem nevaren šport, pri katerem vsakič nekaj tvegamo. Pa vendar, kakšni občutki se ti ob tem porajajo? Je vredno početi nekaj, kar nam je vzelo naše drage?

Smrt in življenje doživljamo različno, gre za osebne zadeve, ki jih ne želim javno opredeljevati. Res se je kar nekaj mojih soplezalcev ponesrečilo ali umrlo, vedno več jih je. Praznina ostane.

Pa kljub vsemu se v gorah dogajajo predvsem lepe, srčne in nepozabne dogodivščine. Katere ne boš nikoli pozabil?

V tridesetih letih se tega kar nabere. Težko bi se odločil in izpostavil samo eno. Stati na vrhu visoke gore, občutiti zadovoljstvo po težki preplezani smeri, uživati v smučanju po belih strminah, občudovati sončne vzhode in zahode v gorah so stvari, zaradi katerih bomo še naprej plezali.

Kaj pa gore? Katera je v tebi pustila največji pečat?

Storžič. Z alpinističnega vidika ni nič posebnega, ampak Tržičanom je kot nekakšna alpinistična mati ali oče. Nekateri gredo v nedeljo k maši, drugi gremo po Kramarci⁵ na Storžič. Učinek je verjetno enak. ●

⁵ Kramarjeva smer v severni steni Storžiča.

⁴ Višinska dela.

Potres v Nepalu ali o sočutenju in solidarnosti

25. aprila letos, nekaj minut preden je Nepal prizadel uničujoč potres, sem s ceste, po kateri smo začeli našo pešpot Janko, Tone, Vlasta in jaz, posnel fotografijo dveh deklic v pisanih oblačilih. V bleščečem dopoldnevu sta sedeli v travi ob poti in iz drobnih rož spletali venček. To je moja zadnja fotografija pred strahovitim razdejanjem. Na vseh drugih so ujeti trenutki tistega, kar je sledilo potem.

Tragične posledice potresa z magnitudo 7,8 so znane. Več kot 8000 mrtvih, več kot 20.000 ranjenih, na stotisoče porušeni domov, uničene ceste, poti, veličanska gmotna škoda. To so uradni podatki. Za njimi pa so zgodbe ljudi. Zgodbe bolečine, obupa, stiske, a tudi izjemnega sočutenja in solidarnosti. Bilo mi je dano nekaj teh zgodb prinesiti s seboj, saj je naključje hotelo, da sem to veliko tragedijo pod Himalajo doživel in preživel le nekaj kilometrov od epicentra potresa.

Več kot štiridesetkrat sem že obiskal Nepal. V njem sem doživel najlepše, pa tudi najbolj tragične trenutke svojega gorniškega življenja, a te zadnje preizkušnje ne morem primerjati z nobeno drugo. Od Nepalcev sem se v življenju že ogromno naučil. Letošnja izkušnja je bila zame nova lekcija iz plemenitosti. Gledal sem ljudi, ki se jim je v nekaj sekundah dobesedno podrl svet, pa vendar jih je skrbelo, ali je z nami vse v redu. Ostali so brez strehe nad glavo in njihove borne zaloge hrane so se drastično zmanjšale, a so nam po najboljših močeh skušali priskrbeti hrano in prenočišče. Večkrat za to sploh nismo mogli plačati, saj plačila niso hoteli sprejeti. V nesreči si moramo pomagati, sem razbral iz njihovih kretenj in prgišča angleških besed.

Večdnevna hoja skozi porušene vasi je bila hoja skozi obup. Preživeli domačini so tu in tam brskali med ruševinami, mnogi so le nemo strmeli predse. Skušali smo jim vsaj malo pomagati z denarnimi prispevki. Nekateri so jih hvaležno sprejeli, drugi ponosno odklonili. Oboji pa so bili hvaležni za prijazno besedo in občutek, da v nesreči niso sami. V dneh, ko smo se po potresu prebijali na varnejše območje, sem delal načrte, kako bi lahko pomagal prizadetim prebivalcem in razrušeni deželi, ki si po tako strašnem razdejanju še leta ne bo opomogla. Sklenil sem, da bom, ko se vrnem domov, vse, ki so kdaj z menoj potovali po Nepalu, pozval, naj po svojih močeh prispevajo za pomoč. Zbrana sredstva bi jeseni, ko se nameravam vrniti v Nepal, namenili prebivalcem najbolj prizadetih in odročnih območij. Ko pa sem doma odprl računalnik in pogledal pošto, so se vsule enake pobude mojih številnih sopotnikov! Pišejo in kličejo tudi ljudje, ki jih osebno ne poznam, in sprašujejo, kako lahko pomagajo.

Ob nepalskem potresu sem spoznal, najprej v samem srcu katastrofe ene najrevnejših dežel sveta to, da manj kot ljudje imajo, bolj kot so prikrajšani in prizadeti, več so pripravljeni dati in storiti za sočloveka. Revni nepalski prebivalci odročnih vasi so se v nesreči odzvali prvinsko človeško, solidarno in sočutno. In potem še doma, ob številnih dobrodelnih akcijah in zbiranju denarja za pomoč, kako se znamo ljudje ob nesreči ustaviti in pomagati. Poti za pomoč je veliko. Pomembno je samo, da pride do najranljivejših. Slovenci smo se takoj in množično odzvali. Spet smo pokazali, kako znamo ob nesreči stopiti skupaj in pomagati sočloveku, četudi neznancu tisoče kilometrov daleč.

Svet se je na nepalski potres silovito odzval. V deželo je skupaj s konkretno pomočjo prišlo upanje in občutek, da niso ostali sami. V krajih, kamor so prispeli prve pošiljke mednarodne pomoči, sem videl domačine stati v dolgih vrstah. Mirno, brez prerivanja in panike so čakali na hrano in vodo, ki jim je bila odmerjena.

Nikoli se nisem hotel pretirano obremenjevati z znanimi dejstvi, da je za določenim delom pomoči, ki se ob različnih katastrofah nameni prizadeti deželi, računica in da za njo stojijo pričakovanja in interesi vlad, organizacij, korporacij ... S tem je tako kot z večino stvari, ki nam krojijo vsakdanje življenje. A človek v stiski se ne sprašuje, od kod in zakaj bo dobil pomoč. Želi si samo, da čim prej pride. V krizni situaciji so od hitre in učinkovite pomoči odvisna človeška

Moja zadnja fotografija pred strahovitim razdejanjem

Foto: Viki Grošelj

življenja. In samo to šteje. Vse ostalo je za potem.

Najdragocenejša pomoč in podpora sočloveku je seveda tista, ki pride iz srca. O tej govorim. In o svoji izkušnji in spoznanju, da je v tem našem izkoriščevalskem, egoističnem svetu, kjer je na prvem mestu materialna korist, še vedno ogromno ljudi, ki jim je mar za sočloveka v stiski. Zato mislim, da še imamo upanje. Reče se mu solidarnost in sočutenje! ●

¹ Zadnji besedi *Slovenski pravopis* med drugim pojasni takole: sočutiti – s tujo bolečino sočustvovati; solidarno – složno, povezano z drugimi si prizadevati za kaj.

Ukročena trmoglavka nad Misurino

Cima Piccola di Lavaredo

Hinko Rejec

Tri dolomitske sestre so tako privlačne, da hodijo k njim vasovat brezštevni občudovalci. Do vznožja Treh Cin¹ pripelje široka cesta, oprimke v navpičnih stenah pa si podajajo plezalci z vsega sveta. Najvišjo med njimi, Veliko Cino/Cima Grande, so leta 1869 osvojili neutrudni Paul Grohmann in vodnika Franz Innerkofler ter Peter Salcher. Deset let kasneje je k sebi spustila Michela Innerkoflerja in Georga Plonerja Zahodna Cina/Cima Ovest. Istega leta so na Veliko Cino splezali Michel Innerkofler, brata Zsigmondy in naš Julius Kugy. Na poti so se spogledovali z najmanjšo sestro, Malo Cino/Cima Piccola, ki pa se je zdela povsem neosvojljiva. Michel je stresel z glavo in v svojem pustriškem narečju zatrdil, da bi potreboval krila, kdor bi hotel stopiti na njen vrh ...

Trije iz čvrstega glavnega dolomita zgrajeni stolpi se nad obširnimi melišči dvigajo v do 500 metrov visokih, navpičnih stenah. Velika Cina je za meter prekratka, da bi dosegla magičnih 3000 metrov nadmorske višine; v Sextenskih Dolomitih jo prekašajo vsaj štiri vrhovi. Zahodna sosedja je le nekaj metrov nižja, vzhodno ležeča Mala Cina pa se zdi z 2857 metri kar malo podhranjena. A zanjo velja tista o majhnih, vendar ostrih! Od vseh treh je najteže dostopna. Tri kamnite sestre torej niso najvišje v Dolomitih, po razvpitosti in občudovanosti pa skupinica v celotnem gorstvu zagotovo nima primere.

Mala Cina ni osamljen stolp. Na jugu jo podpira predvrh Anticima, 2800 m, na severovzhodu pa je s široko škrbino

Forcella Frida ločena od Punte di Frida, 2792 m. Niz vrhov se še nadaljuje in nas preseneti z ugotovitvijo, da je Cin pravzaprav še več! K Punti di Frida se prislanja Najmanjša Cina/Cima Piccolissima, 2700 m, krstili pa so celo stolpič ob njenem vznožju, ki jo hoče posnemati po obliki, a je komaj odrastek nad vznožnimi melišči – Cima Minima. Celoten *crescendo* vrhov z jugovzhoda spominja na nazobčan zmajev rep.

Pionirski časi

Na začetku načrtnega osvajanja vrhov v Dolomitih so bili sprva zaželeni le najvišji in najmogočnejši vrhovi. Paul Grohmann, raziskovalec predvsem Ampezzanskih Dolomitov, je v Veliki in Zahodni Cini zagledal "dve skorajda pravljični gori, eno enaki drugi". Mali Cini ni posvetil posebne pozornosti, obe z Zahodno Cino pa sta se mu zdeli povsem nepristopni. Tudi o Veliki Cini je menil, da je dostopna le pticam, kljub temu pa mu je vzpon nanjo s pomočjo vodnikov uspel v prvem

Zahodna, Velika in Mala Cina (skrajno desno), pod njimi kočja Rifugio Auronzo
Foto: Janez Turk

poskusu. Mala Cina je večjo pozornost tedanjih najboljših plezalcev pritegnila šele, ko so bili najpomembnejši dolomitski vrhovi osvojeni. Kmalu se je izkazalo, da gre za prvovrsten, a trmoglav vrh. Med drugimi je zavrnil tudi Santa Siorpaesa, znamenitega vodnika iz Cortine d'Ampezzo.

¹ Cina je prevod nemškega imena Zinne (Große Zinne, Westliche Zinne, Kleine Zinne), ki pomeni kamniti zobec na vrhu stolpa ali trdnjavskega obzidja, na kar so trije vrhovi očitno spominjali nemško govoreče domačine. Italijani so bili z imenom Cima manj domiselni.

Čeprav je Michel Innerkofler trdil, da na Malo Cino ni mogoče splezati, se je na tihem poigraval z mislijo, da bi si njeno nedolžnost vzel zase. 25. julija 1881 mu je z bratom Hansom, "Gamsmannlom",² to tudi uspelo, in to brez kril. Navdih ju je vodil čez jugozahodno steno v številnih okljukih ter nazadnje skozi težaven kamin na vrh. Mala Cina je postala med turisti zelo zaželena, za Michela Innerkoflerja

² Gamsji možic.

pa zasebno delovišče pri njihovem vodenju na vrh. O svoji ljubljenci je hudomušni vodnik v šali rad povedal: "Zlobnejše od nje nisem nikdar videl, ona je hudič!" Prvi turistični vzpon na Malo Cino je leta 1881 z bratoma Innerkofler opravil Demeter Diamantidi. Na isti dan so se povzpeli tudi na Veliko in Zahodno Cino. Tri leta kasneje sta na prizorišče stopila Dunajčana Emil in Otto Zsigmondy. Brata sta bila prekaljena v alpskih vzponih, za podvige pa nista

več najemala vodnikov, ampak sta se jih lotevala sama. Podoben pristop v odkrivanju gora je ubiral Ludwig Purtscheller iz Innsbrucka. Vsi trije, skupaj z Heinrichom Koechlinom, so na Malo Cino splezali sami, brez njenega patrona Michela Innerkoflerja. Ta jih je zagledal na vrhu med plezanjem na Veliko Cino ter jim zaklical od presenečenja, verjetno pa tudi od bolečega razočaranja, saj naj bi se kasneje pridušal: "Zlodja, nikoli si nisem mislil, da jim bo uspelo!" Povrhu

V Vodniški smeri nad sencama
Male in Velike Cine
Foto: Hinko Rejec

Zato pa se je obdržal spodnji del te smeri, ki je v kombinaciji s t. i. Helversenovim kaminom nad škrbino danes znan pod imenom Vodniška smer. Gre za eno najlepših smeri zgornje četrte stopnje v skupini Treh Cin.

Izzivi za velike mojstre ...

V stenah Male Cine za velike plezalske mojstre nikoli ni zmanjkalo izzivov. Leta 1909 sta Rudolph Fehrmann in Oliver Perry-Smith premagala strašljiv kamin desno od Helversenovega nad škrbino Forcella di Frida, brata Kiene pa tistega v vzhodni steni, ki je nekaj časa veljal za najtežjo smer v skupini. Dve leti zatem je na veličastno prizorišče Treh Cin stopil nadvse zanimiv mladi mož iz avstrijske Štajerske. Paul Preuss plezanja ni jemal polovičarsko. Ko se je septembra leta 1911 pod večer znašel v koči Drei Zinnen, je imel na razpolago dva dneva, v katerih je hotel spoznati čim več skrivnosti gore. Že naslednji dan mu je s soime-njakom Rellyjem uspel neverjeten podvig – v osmih urah sta splezala na Malo Cino po Fehrmannovem kaminu, se spustila po Witzenmannovi smeri, se ponovno povzpela po Helversenovi in sestopila po običajni Innerkoflerjevi smeri. Ob vračanju v kočo se je Preuss zagledal v nebotično severno steno Najmanjše Cine. Po sredi jo skoraj v celotni višini razpolavlja navpičen kamin, ki je v trenutku zasnil po-gumnega plezalca. Naslednji dan sta s kolegom vstopila šele zgodaj popoldne in do večera preplezala smer pete stopnje, ki je bila najtežja v prekrat-kem Preussovem življenju.

Izteкло se je, ko je dopolnil šele 26 let, ob plezanju solo prvenstvene smeri v gorovju Dachstein. Največ je plezal sam, brez varovanja, nikoli ni upo-rabljal klinov. In kakšen je bil njegov pogled na alpinizem?

"Plezalec mora svoje sposobnosti spraviti na raven gore, ne pa gore ponižati na svojo raven s tehničnimi pripomočki. Plezalčeva sposobnost in samozaupanje sta njegova varnost." Enake težave, kot jih je premagal s plezanjem navzgor, je zmozel tudi ob sestopu.

"Lotimo naj se kvečjemu takšne težav-nosti, kot jo zmoremo tudi ob plezanju

se je družina v zgornjem delu smeri izognila kočljivemu kaminu prvopri-stopnikov in splezala skozi tistega bolj levo, ki se za vzpon po običajni smeri uporablja še danes. Imenuje se Zsigmondyjev kamin.

Z vedno težjimi vzponi v drugih gorah je šla Mala Cina za nekaj časa nekoliko v pozabo. Središče zanimanja plezalskega sveta pa je spet postala leta 1890, ko je bila v njej preplezana do tedaj najtežja smer v Dolomitih in prva v severnih stenah Treh Cin. Michelov nečak Sepp Innerkofler je po smeri, ki s severne strani privede na škrbino Forcella di

Frida in od tam naravnost čez navpič-no steno na Malo Cino, najprej splezal sam, vendar ne do vrha. V okovanih kvedrovcih se je brez uporabe vrvi spustil nazaj do vznožja ter se kasneje z bratrancem Veitom in klientom Hansom Helversenom vrnil dokončat svojo plezalsko umetnino. S tem dejanjem pa Sepp v stenah Male Cine še ni rekel zadnje besede. Leta 1904 je z Adolfom Witzenmannom in Johannom Reiderjem na škrbino Forcella di Frida priplezal z nasprotne, južne strani. Tudi od tam do vrha je smer ubrala novo pot, ki pa je zaradi krušljive skale kasneje šla v pozabo.

V Vodniški smeri tik pod vrhom Male Cine, v ozadju Croda del Toni/Zwölferkofel
Foto: Hinko Rejec

navzdol." S svojo strogo plezalsko etiko je sprožil burne odzive velikih alpinističnih imen. Celo anarhist, a cenjeni alpinist Tita Piaz mu je v zvezi z neuporabo klinov očital nehumanost. Ob boljšem poznavanju njegovega načina plezanja se lahko njegovi mojstrovini, Preussovi poči, le globoko priklonimo ... Najmanjša Cina pa upravičeno nosi tudi ime Preussov stolp. V južnem ostenju se iz melišč do predvrha Male Cine poganja v višave navpičen raz značilne rumene barve. V njem je izkušeno oko plezalskega čarodeja ugledalo možnost odprtja nove smeri najvišje težavnosti, pravega "sesto grado superiore". Leta 1933 so Emilio Comici, Renato Zanutti in Mary Varale preplezali smer, ki je danes ena najbolj zaželenih v skupini – znameniti Rumeni raz. Leto kasneje pa je v južni steni Najmanjše Cine svojo sled pustil še en velikan italijanskega alpinizma, Riccardo Cassin.

... in za navadne smrtnike

Vse te strašne navpične in previsne plezarije za običajne planince in rekreativne plezalce seveda niso posebno vabljive. Zato pa je za izkušene gornika v spremstvu alpinista dosegljiva Mala Cina po običajni, Innerkoflerjevi smeri. Tudi Vodniška smer ni veliko težja. Običajna smer se v več cikcakih pretakne skozi težave jugozahodne stene do sedla med glavnim vrhom in predvrhom, težave pa segajo do spodnje četrte stopnje. Nekoliko zahtevnejši je dvajset metrov visok Zsigmondyjev kamin, iz katerega izplezamo naravnost na majhno vršno terasico z vrtoglaviimi razgledi. Čeprav smo visoko nad vznožnimi melišči, je Velika Cina nasproti še precej višja in mogočnejša. Morda pa se na tem težavnem, nekoč tako prestižnem vrhu vseeno počutimo nekoliko bolj izborne.

Sestop z vrha naj nas ne skrbi, saj nam ne bo treba kot Seppu Innerkoflerju plezati navzdol v okovanih kvedrovcih. Tudi Preussova načela bomo pustili tri odstavke više ter se udobno in varno spustili po vrvi s pomočjo urejenih sidrišč. Ob sprehodu nazaj proti koči Auronzo pa nam bo pogled nenehno uhajal nazaj k Mali Cini in njenemu Rumenemu razu ... ●

informacije

Planinske koče: Rifugio Auronzo, 2320 m, telefon +39 043 53 90 02, spletna stran www.rifugioauronzo.it, od maja do oktobra dostopna tudi z avtomobilom po panoramski cesti Tre Cime (24 €); Rifugio Lavaredo, 2344 m, telefon +39 3496 02 86 75, spletna stran www.rifugiolavaredo.com; Rifugio Antonio Locatelli/Dreizinnenhütte, 2405 m, telefon +39 0474 97 20 02, spletna stran www.dreizinnenhutte.com.

Plezalne smeri: Mala Cina: Običajna smer – Via Normale (Innerkofler, Zsigmondy, IV/IV–, 300 m); Vodniška smer – Via delle Guide (Innerkofler-Witzenmann-Helversen, IV+/IV, 400 m); Rumeni raz – Spigolo Giallo (Comici-Zanutti-Varale, VI–, AO (VI+), 320 m).

Najmanjša Cina: Preussova smer (Preuss-Rely, V, 220 m); Cassinova smer (Cassin-Pozzi-Vitali, VI–, AO (VII–), 220 m).

Literatura: Emiliano Zorzi, Luca Brigo, Carlo Piovani: *IV grado e più – Dolomiti orientali 1*. Idea montagna, 2011.

Erik Švab, Giovanni Renzi: *Tre Cime: Vie classiche e moderne*. Versante Sud, 2009.

Mauro Bernardi: *Arrampicare a Cortina d'Ampezzo e dintorni: Le vie più belle*. Athesia, 2008.

Tine Mihelič: *Tri Cime: Plezalni vodniček*. PZS, 1987.

Zemljevida: *Sextener Dolomiten/Dolomiti di Sesto*, Tabacco 010, 1 : 25.000; *Dolomiti di Auronzo e del Cornelico*, Tabacco 017, 1 : 25.000.

Štirje junaki

Štirje bedaki

Dušan Škodič

Vsi imamo zgodbe, ki jih povemo le ob redkih priložnostih. In še to le, če je družba sproščena, prej pa preverimo zbrane obraze, če so vredni pripovedi, v kateri ne nastopamo kot junaki. Eh, kakšni junaki, navadni bedaki smo bili takrat. Ampak kaj zato, zgodba je tako zanimiva in poučna, da jo je težko tiščati pod kožo.

Od nje je preteklo že trideset let. Ko se je dogajala, se mi je še zdelo, da je trideset let tako zelo dolga doba, da so bili tedaj odtisi mamuta, izkopanega v Nevljah pri Kamniku, še sveža potka do njegovega dnevnega napajalnika. Pa sem se zmotil, kajti po tolikem času je zgodba v meni še vedno živa. In zakaj bi je ne delil, saj izkušnje drugega osla na ledu niso nikoli odveč.

Načrtovan je bil dokaj lahek zimski izlet

Bilo je 6. decembra 1985. Dan sem si brez težav zapomnil, ker je bilo ravno na Miklavža. Štirje odrasli fantje smo bili. Ne morem reči mulci, saj smo vsi že odslužili tedanjo jugoslovansko vojsko, kar še dandanes velja za zelo soliden primer kaljenja moškega karakterja. Vsi smo izhajali iz nekoč cvečotečega Planinskega društva Litostroj, ki ga žal že nekaj let ni več med živimi. In v svoji družbi smo imeli še dekle, ki pa se je z nami na avtobusu proti Idriji znašlo popolnoma slučajno, čeprav smo jo na videz poznali z društvenih izletov. Prišla je, ker je potrebovala žig točke Slovenske planinske poti (SPP) na Hlevišah.

Tako nas je bilo skupaj pet, ki smo se tistega hladnega decembrskega jutra znašli na avtobusni postaji sredi

Idrije. Zima je šele prihajala, v dolini je bilo pusto in malo je rosilo, zgoraj na Trnovskem gozdu pa je že ležal sneg. Namenjeni smo bili čez Hleviško planino na Vojsko, nato pa do Iztokove kočice pod Golaki in na Predmejo, kjer bi počakali na avtobus. Prespali naj bi v tedanjem planinskem domu Rudar na Vojskem, v katerem je danes Center šolskih in občinskih dejavnosti. Idejo za dvodnevni zimski izlet je dal nekdo iz družbe, ki je zbiral žige za SPP. Na ta način bi zbral kar tri, in to na področju, ki prej nekako nikoli ni prišlo na vrsto. Poleti je bilo pa škoda časa za te oddaljene "kucle". Pa smo se zmenili.

Punca pobegne v dolino

V bifeju na avtobusni postaji smo še spili kavo, nato pa stopili proti Hleviški planini. Nekje na pol poti smo že hodili po snegu in po kakšnih dveh urah prišli pred zaprto kočico. Slabe volje vseeno ni bilo, saj smo si glavni postanek obetali v planinskem domu na Vojskem, za katerega smo vedeli, da je odprt. Naša pridružena članica je udarila v knjižico svoj žig in se poslovila. Kljub družnemu prepričevanju, naj izlet raztegne na dva dni, nam je lepo dala vedeti, da smo štirje tipi zanj prevelika družba, in jo podurhala nazaj v dolino.

Punca nam pobegne v dolino.

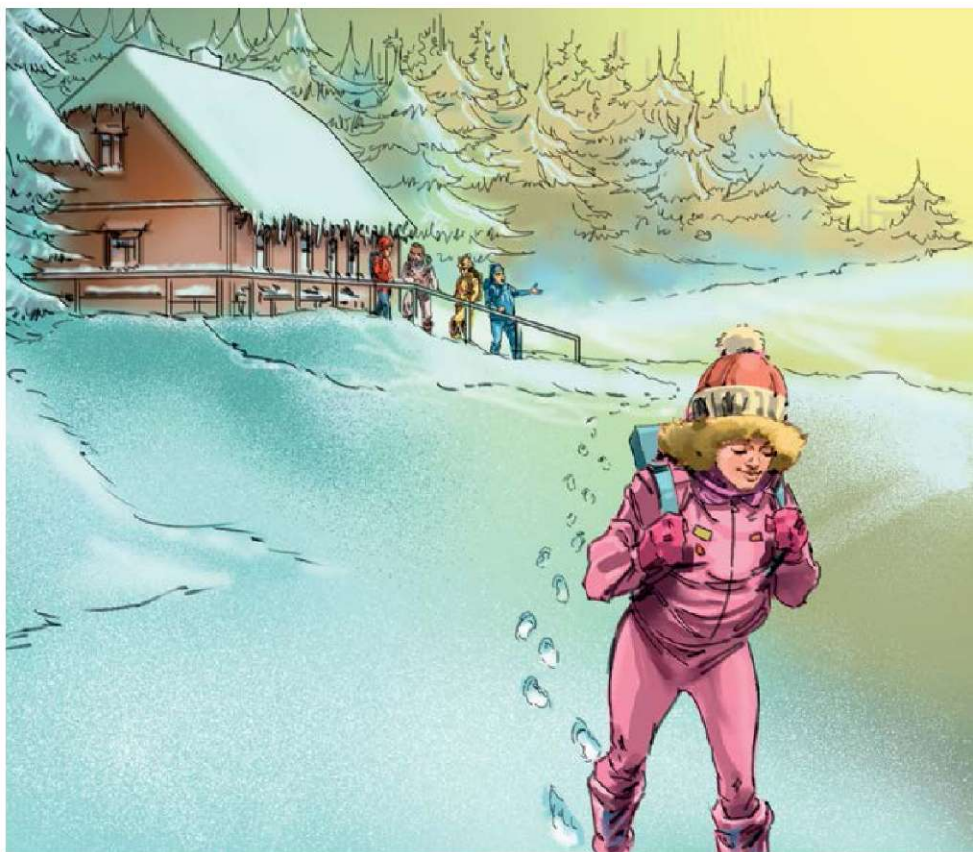
Ilustracija Milan Plužarev

Vreme je bilo žalostno. Spodaj je rosilo, tu pa je seveda naletaval sneg in ni se imelo smisla obirati. Takoj za kočico je postalo tudi jasno, da do Vojskega ne bo ravno sprehod, saj gazi naprej ni bilo. Vendar snega ni bilo veliko, morda dvajset centimetrov, kar nam je, juncem, polnim moči, predstavljalo zgolj popestritev.

Po kakšnih treh urah, bilo je okoli ene popoldne, smo že dobre volje sedli k mizi v zakurjenem planinskem domu, si naročili čaja z rumom in zraven prigriznili malico, ki je po petih urah hoje lepo teknila. Premočene majice in srajce smo zamenjali s suhimi, naročili še en čaj z rumom in tako siti, suhi in na toplem kar kipeli od dobrega razpoloženja. Še našo znanko, ki nam je pobegnila s Hleviške planine, smo imeli čas opravljati. Kar naj ji bo žal – verjetno se že guga na avtobusu skozi tiste ovinke proti Ljubljani, mi pa smo vendar tako luščna in vesela družba ...

Nepremišljena sprememba načrtovane poti

Velika težava zimskih dni je pomanjkanje sončne svetlobe, sploh če je slabo vreme. Že kmalu po tretji uri se začne

mračiti. Večer se zna hudo vleči in lahko postane dolgočasen, tudi vicev in štosov se človek počasi naveliča, ob sedmih pa vendar tudi še ne moreš v posteljo!

In se je zgodilo, da je nekdo predlagal, da bi šli kar naprej. Do Iztokove kočice, ki je bila takrat še odprto, neoskrbovano zavetišče, naj bi menda prišli v kakšnih dveh urah, je rekel. Pravzaprav zanesljivo tega ni vedel nihče, saj smo bili vsi prvič na tej poti in tudi pobudnik izleta je doma le bežno pogledal na zemljevid. Ampak kaj po tem? Dva sta imela menda s seboj baterijski svetilki, pobudnik je imel idrijsko-cerkljanski zemljevid, vsi pa smo bili obenem tako prepričani vase, da smo naenkrat komaj čakali odhoda. Bo vsaj zanimivo, namesto da bi tu za mizo do onemoglosti metali tarok karte. Prenočevanje v neoskrbovanem zavetišču bo super, peč je notri in drva tudi. Pa še zastonj je ...

Nobenih pomislov nismo imeli. In da ne pozabim še nečesa – kar trije od štirih smo imeli opravljen tečaj za mladinske planinske vodnike. Pravzaprav, če danes pomislim, smo kar nalašč iskali težave, da bi jih lahko nato reševali.

V bivaku vedno prav pridejo sveče

Že takoj bi odšli, pa mi je padlo na pamet, da kar tako pa tudi ne moremo v zavetišče. S čim bomo pa svutili? Ker je možno, da ne bo v zavetišču niti koščka sveče, bi lahko bilo precej nerodno z razsvetljavo. Zato smo poslali Robija, ker je bil najmlajši, da iz trgovine prinese škatlo parafinskih sveč.

Odšel je in se vrnil šele čez petnajst minut, čeprav je bila trgovina v sosednji hiši. Na mizo je postavil steklenico žganja in čakal na odziv. "Lepo, Robi. Kje so pa sveče?" Šele tedaj se je udaril po čelu in povedal, kaj se je zgodilo. V trgovini imajo danes inventuro in je zaprta, ampak ker je videl notri prodajalke, je toliko časa sitnaril, da so se ga usmилile in spustile notri. Je bil tudi čeden fant, toda ko je končno stal pred pultom, je zaradi vsega prepričevanja in razlaganja, da nam gre za nohte, pozabil, po kaj je bil poslan. In je pokazal na polico z alkoholnimi pijačami. Seveda je moral še enkrat nazaj in tokrat je res prinesel škatlo sveč. Kakšno uro naprej od Vojskega je bila pot skoraj idealna, saj je šla lepo po cesti, ki je bila do Mrzle Rupe lepo

splužena, in bili smo prav zadovoljni, ker smo nadaljevali. Naslednjo uro do Hudega polja smo pa že spet gazili celec, ki ga je bilo z višino že nekoliko več kot na Vojskem. Sneženje se je sedaj okrepilo in šlo je zelo po vetru, toda videlo se je, kje je spodaj cesta, zato ni bilo težav. A to ni trajalo dolgo.

Ko ti sneg in veter ukradeta markacije

Gozdna cesta je imela sem in tja svoje odcepe, vsi so bili enake širine in kar naenkrat smo imeli težavo določiti, po katerem odcepu naprej. Sneg, ki je šel po vetru, se je vedno bolj oprijemal bukev in markacije so počasi, a zanesljivo, izginile pod tem snežnim "ometom".

Ni preostalo drugega, kot za vsakim odcepom pregledati nekaj dreves še z zadnje strani, saj sem se na srečo

Robija, ki je bil najmlajši, smo poslali v trgovino po škatlo sveč.

Ilustracija Milan Plužarev

spomnil, da markacisti na drevesa po večini narišejo markacije za obe smeri hoje. Dvakrat ali trikrat nam je uspelo to "obratno orientiranje", po tem pa naenkrat nismo bili več prepričani, če smo še na poti. Vrnili smo se kakšne četrte ure do zadnjega odcepa, kjer smo videli oznake. Medtem se je stemnilo, zaradi snega tema na srečo

ni bila črna, vendar za iskanje markacij vseeno nepredirna.

Zahteval sem svetilko. Oba, ki sta se prej hvalila, da ju imata, sta ju izbrskala iz nahrbtnikov. Takoj se je izkazalo, da imamo pravzaprav le eno samo. Druga je namreč komajda brlela. Prijatelj se je le kislo izgovarjal, da je že vsaj leto dni ni rabil, vložek pa se je očitno od tedaj sam izpraznil.

Raztegnili smo še zemljevid in nato družno buljili v tisto karto v merilu 1 : 50.000. Razen čudnih imen, kot so Hudo polje, Poslušanje, Kurje brdo, Medvedji vrh in podobno, nismo razbrali prav ničesar koristnega. Saj nismo niti vedeli, kje smo, razen da se nahajamo med Vojskim in Golakom, preko katerega pa smo se še morali povzpeti, saj je zavetišče očitno na drugi strani hriba. Po dolžini odseka sodeč je moralo biti do tja vsaj dvakrat toliko, kot "je bilo rečeno" za mizo. In ta Mali Golak, ta hrib ima vendar kar 1495 metrov, kar je v danih zimskih razmerah že prava gora! Ni čudno, da smo že lep čas gazili sneg do kolen. Kako bo šele višje?

Ko naletiš na sled, ki te navda s strahom

Z edino svetilko smo šli ponovno v akcijo in končno našli pravi odcep. Hoja pa je bila vedno počasnejša. Od napora in tudi zaradi sneženja smo bili že popolnoma premočeni, a gnala nas je misel, da moramo biti že prav blizu varnega zavetja.

Topel planinski dom je bil le še oddaljen spomin in na tihem smo že vsi prekleli eden drugega, ker se nismo uprli neumni ideji po nadaljevanju poti. Mar bi lepo prespali na Vojskem, kot je bilo rečeno! Zdajle bi verjetno že prav spokojno drnjohali pod dekami in jutri bi se v miru odločili, ali naprej ali pa, če bi še snežilo, lepo po isti poti, po kateri nam je pametno ušla tista deklina. Naenkrat smo ji bili za to prav hvaležni. Le kdo bi jo zdaj poslušal, ko bi nam držala litanije? Naporno gaženje celca in iskanje

drevesu se je namreč še vedno videlo, da je nekdo z roko spraskal sneg z markacije. In tista gaz je bila le sled naših korakov izpred ... kdo bi vedel. Pol ure ali eno uro nazaj? Hodili smo torej v krogu. Verjetno smo bili do tedaj vsi štirje prepričani, da se lahko takšna neumnost zgodi le v filmu, in še tam samo največjim cepcem.

Sprijaznimo se. Noč bomo preživel tu, v snegu!

Ponovno sem hotel karto in skupaj smo buljili vanjo. Potrebovali smo čas

dreves, a očitno so me priznali za neformalnega vodjo in sedaj pričakujejo mojo odločitev. Glas imam hripav in skoraj neprepoznaven, ko razglasim preprosto dejstvo, da smo v riti in da bomo nekje tu v snegu –hočeš nočeš – pričakali naslednji dan.

Nato buljimo okoli sebe in se sprašujemo, kako vendar prav tu. Kdor je že hodil po teh gozdovih, ve, da so po vrhovih le nizke, od vetrov popolnoma skrivenčene bukve, kje v zavetnih predelih pa naletimo na redke smreke, ki nudijo vsaj nekoliko strehe pod svojimi vejami.

Priprava zasilnega bivaka z golimi rokami

Bivakiranje v zimskem gozdu brez potrebne opreme je skrajno neprijetno početje, četudi nisi v visokogorju. To prav kmalu spoznamo in pobere nam veliko časa. Kakšne pol ure traja, da v neki večji kotanji končno najdemo par smrek, od katerih ima vsaj ena veje zelo blizu tal. Nato skušam razmišljati nekoliko po taborniško. Treba bo pripraviti in nekako izolirati tla, na katerih bomo sedeli. Vendar tako vodniško kot taborniško znanje za pripravo bivaka terja neko orodje, mi pa smo vendar goloroki. Kaj vse bi v tistem trenutku dal za malo sekirico! Na hitro bi odbil več tankih smrekovih vej, ki bi jih položili na debelo pod drevo in bi na njih kolikor toliko spodobno presedeli prihajajočo dolgo noč.

Nato bi z njo nasekali še kakšne suhe veje, saj se najdejo v gozdu, čeprav je videti vse mokro, ampak ni vrag, da ne bi prižgali ognja. Če bi se upiral, bi za netivo razlomili še nekaj sveč za začetek, po tem pa, ko postane ogenj že dovolj vroč, na njem gori vse, kar naložiš. Vendar sekirica je zgolj pobožna želja, mi pa se premočeni in ponovno ohlajeni že tresemo kot cucki. Vsa suha oblačila smo si preoblekli na Vojskem, še preden je nekdo sprožil tisto neumno idejo, in v nahrbtnikih imamo vse mokro ...

Znajdi se, kakor veš in znaš!

Z golimi rokami se trije mučimo in lomimo smrekove veje ter jih znašamo na kup poleg smreke, četrti pa jih lepo zлага, da bi bila plast čim debelejša in mehkejša za sedenje. Premražene roke so trde in prsti otrdeli, koža pa občutljiva in kljub oblačilom smo kmalu popraskani do komolcev. Presneto veliko

Ko naletiš na sled, ki te navda s strahom.
Ilustracija Milan Plužarev

vsake markacije posebej, ki smo jo po čudežu uspeli odkriti s praskanjem snega s kakšne bukve, je trajalo skoraj v nedogled. In nato sem s svetilko posvetil neko drevo z markacijo, bilo je le nekaj metrov pred nami. Mimo njega je šla delno zapihana, a še vedno lepo vidna gaz. Kar zatulili smo od veselja. Končno smo na pravi poti, sedaj bo šlo lažje naprej; kot bi mignil, bomo pri zavetišču. In nič več ne bo iskanja poti, ki nam je na vsakih nekaj minut hoje vzelo še dvakrat toliko časa za iskanje. Oddahnili smo se. In čez nekaj trenutkov, ko smo se približali markaciji – ponovno zgrozili. Nihče ni nič rekel, kot bi ne verjeli, da se nam lahko zgodi kaj takega. Na

za razmislek. Kaj še lahko storimo? Ne moremo namreč ugotoviti, kje smo. Ugibanje je tako varljivo, ves čas nas je gnala misel, da je le še nekaj minut do zavetišča, sedaj pa naenkrat grozno razočaranje.

Tudi druga svetilka, ki jo prižigam le še po potrebi, sveti že presneto slabo. In nato še pogled na uro: saj je vendar že devet zvečer. Torej od Vojskega lo mastimo po tem gozdnem labirintu že celih sedem ur. In po vsem tem trudu niti ne vemo več, kje smo!

Gledamo se brez besed. Robi mi da misliti, kajti roki mu visita ob telesu kot kemblija in očitno le še popolnoma brez volje čaka, kaj se bomo odločili ostali. Tudi druga dva me pričakuječe gledata. Ne vem, zakaj, mogoče zato, ker sem bil najbolj aktiven pri iskanju markacij ali ker sem se spomnil, da jih lahko iščemo tudi na zadnji strani

jih moramo nalomiti, preden jih je vsaj za deset centimetrov debelo plast. Nato družno gledamo našo "streho", boljša je kot nič, vendar del snežink vseeno prinese tudi skozi ne prav goste veje. Tisti, ki je nosil s seboj izpraznjeno baterijsko svetilko, nenadoma predlaga, če bi dali na tla kos polivinila, pa ga le neumno pogledamo. Boš šel domov ponj? Resno odkima in z dna nahrbtnika dejansko izvleče kakšnih 2 x 3 metre velik kos polivinila. Zakaj ga ima sploh notri? Jeseni je nekje taboril in ga je imel podloženega pod šotorom zaradi vlage.

Bog naj mu tokrat pozlati pozabljenost! Po kratkem pomenku ugotovimo, da lahko iz vseh nahrbtnikov izvlečemo vrvice za zavezovanje ter z njimi privežemo polivinilno plahto na veje, tako da nastane še kar spodobna streha. Predlagam še natančen pregled nahrbtnikov in iz njih zložimo vse, kar bi bilo lahko še uporabnega. Žal najdemo bore malo. Vžigalice, škatla sveč, ki bodo dajale nekaj svetlobe za moralo, in trije zlojživji dežniki so ves izplen. V kotanji, kjer smo si postlali, na srečo ni tako vetrovno, vendar je vseeno bolje, ko si za hrbti odpremo dežnike, ki nekoliko pripomorejo k zavetju. Ko nase navlečemo še vsa mokra oblačila iz nahrbtnikov (četudi so mokra, več plasti kot je, vseeno greje bolj kot manj), je ura že skoraj enajst. Prišlo je tudi dodatno spoznanje, da ko si delno podhlajen, ne funkcioniraš kot običajno. Težava je bila že pri hrani. Zaradi pomanjkanja slin se je vsak grizljaj sendviča spremenil v nekajminutno, mukotrpno žvečenje. Pojesti navaden kreker je bilo skoraj nemogoče. Poskusili smo tudi s tistim žganjem, vendar se je želodec že pri prvem malem požirku odločno uprl. Ko bi vsaj imeli vroč čaj, a tisti, ki smo ga prinesli s seboj, se je že zdavnaj ohladil. Do dnevne svetlobe pa manjka še doooooolgih osem ur!

Čakanje dneva

Noč smo predrgetali v medsebojnem suvanju. Sneženje je ponehalo in preden se je pričelo daniti, je bilo že jasno. Kakšno uro prej smo začeli razpravljati, kako dalje, in zdelo se nam je najbolj pametno, da se čim prej prebijemo do zavetišča, tam lepo zakurimo in nekoliko posušimo cunje, vmes pa še kakšno urico oddremamo pod toplimi *dekami* in nato sestopimo do Predmeje, ki ni daleč.

Okoli pol osmih, ko je jutranje sonce vendarle obližnilo greben nad našo kotanjo, smo mu šli po lastnih sledih prejšnjega dne naproti. A tudi načrt, ki smo si ga zamislili še pred zajtrkom, se je izkazal za neuresničljivega. Hoja po lastnih sledih je postala zamudno in mučno početje. Moči niso bile več prave in tudi celonočno bedenje je pustilo posledice. Sonce nas ni pregrelo, še manj hoja po vseh mogočih ovinkih in okljukih, ki smo jih v sneg zarisali med nočnim tavanjem.

čreva. Šele ob kakšnih dveh popoldne smo se ožuljeni in dobro odrgnjeni zaradi hoje v mokrih oblačilih privlekli v tedanjo socialistično Idrijo, kjer sta v nedeljo popoldne obratovala le vsak dan odprta slaščičarna in ena ali dve gostilni.

Najprej smo se temeljito najedli sladkih tortic, da nas je začuden Albaneec komaj sproti stregel, nato pa smo šli še v gostilno in se dve uri do odhoda avtobusa tam grel in pili čaj z rumom. To smo počeli skoraj do zadnje minute, saj se nam ni dalo ven

Sprijaznimo se, fantje. Noč bomo preživeli tu, v snegu. Ilustracija Milan Plužarev

Drevesa so bila še vedno obdana s snegom in pri Mrzli Rupī smo imeli vsega dovolj. Kakšen Golak in Predmeja neki? Po prvi možni cesti navzdol v Idrijo. Prvi odcep je bil že kilometer naprej, s tem pa smo se izognili tudi Vojskemu in se lepo pretihotapili mimo toplega planinskega doma, ki smo ga prejšnji večer ignorirali. Gospe, ki je stregla, bi s svojimi izpitimi obrazi lahko povedali prav poučno zgodbo – če nas ne bi bilo sram.

Končno v dolini, ponižni in bogatejši za izkušnjo

Tudi asfaltna cesta z Vojskega do Idrije se utrujenemu vleče kot kurja

na mraz, in za končno popestritev smo stali vse do Ljubljane. Nismo namreč pomislili, da bo avtobus že na začetni postaji poln, ker se bodo peljali na njem vsi dijaki in študentje, ki so prišli za vikend domov.

Vseeno lahko rečem, da je bila izkušnja koristna. Naredili smo lahkomiselni prvi korak, ki je na glavo postavil sicer lahek zimski izlet, napake pa so se zaradi pomanjkljive opreme in nepoznavanja terena v spremenjenih pogojih pozneje kar same od sebe dopolnjevale.

Doma smo o dogodku seveda lepo molčali in tudi sicer smo jo vsi štirje odnesli brez večjih posledic, le dva sta si privoščila nekaj dni bolniške zaradi prehlada. Prav tako do danes tega ni izvedela deklina, ki nam je tedaj ušla s Hleviške planine. Ko bi le vedela, kako smo ji bili hvaležni za to! ●

Uresničevanje prizadevanj Alpske konvencije v praksi

Uspešen 6. dan Alpske konvencije v Sloveniji

O srednji namen dogodkov Dneva Alpske konvencije, ki so potekali od petka, 29. maja, do nedelje, 31. maja, v Mojstrani, je bil opozoriti na občutljivost Alp in izzive v alpskem prostoru, predstaviti pomen Alpske konvencije in posebnosti alpskih dolin, pomen ohranjanja narave in kulturne dediščine ter spodbuditi obiskovalce, da alpske doline obiskujejo na okolju prijazen način. Dan Alpske konvencije je letos potekal že šestič in je primer vzornega sodelovanja različnih deležnikov na območju Alp z lokalnim okoljem. Pod sloganom *Po alpskih dolinah s kolesom in peš – iz Mojstrane v Krmo, Vrata in Radovno!* so ga pripravili Planinsko društvo Dovje - Mojstrana, Občina Kranjska Gora, LTO Kranjska Gora, Triglavski narodni park, Planinska zveza Slovenije, Slovenski planinski muzej in Gornjesavski muzej Jesenice v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor ter Stalnim sekretariatom Alpske konvencije.

Osrednji dogodek ob Dnevu Alpske konvencije je potekal v soboto, ko so organizatorji pripravili rekreativno kolesarjenje v Krmo, pohod do Pocarjeve domačije v dolini Radovne in pohod po poti Triglavske Bistrice v dolini Vrata z bogatim spremljevalnim programom pri Slovenskem planinskem muzeju, ki so si ga udeleženci poleg Pocarjeve domačije v Zgornji Radovni, muzejsko urejene domačije in informacijske postaje Triglavskega narodnega parka, lahko ogledali brezplačno. Pred Slovenskim planinskim muzejem so se udeleženci preizkusili v plezanju na plezalnem stolpu PZS, si ogledali prikaz gorskega reševanja v steni Grančiča v organizaciji Društva GRS Mojstrana,

Dan Alpske konvencije je zbral kolesarje, planince, najmlajše, številne goste in druge udeležence. Foto: Tina Markun

Alpska konvencija je prva mednarodna pogodba na svetu, ki zadeva gorsko območje. Sklenile so jo države alpskega loka: Avstrija, Francija, Italija, kneževina Monako, Liechtenstein, Nemčija, Slovenija in Švica ter Evropska unija. Pomeni skupno odgovornost in skupno strategijo za sožitje med varovanjem narave in gospodarjenjem z njenimi viri. Alpe obsegajo območje, veliko 190.959 km², ki v dolžino meri 1200 km in v širino do 300 km. Alpski lok se vzpenja od morja in seže do vrha Mont Blanca 4807 metrov visoko. Alpsko gorovje se razteza čez osem držav, pri čemer je delež Avstrije 28,7 odstotka celotne površine Alp, Italije 27,2 odstotka, Francije 21,4 odstotka, Švice 13,2 odstotka, Nemčije 5,8 odstotka, Slovenije 3,6 odstotka, Liechtensteina 0,08 odstotka in Monaka 0,001 odstotka. Cilj pobudnikov konvencije je varovati Alpe kot življenjski in gospodarski prostor, kulturno, jezikovno in krajinsko raznovrstnost. Alpe so s svojo biotsko raznovrstnostjo, vodnimi in lesnimi viri naravno, kulturno in gospodarsko okolje, prebivališče za skoraj 14 milijonov ljudi in privlačen turističen cilj za približno 120 milijonov obiskovalcev na leto.

za najmlajše obiskovalce pa so potekale delavnice na temo filmske pravljice *Ledenec*, Aljaževega stolpa in življenja v alpskih dolinah. V kulturnem programu so sodelovali Pihalni orkester Jesenice-Kranjska Gora, pevski zbor Triglavski zvonovi in pevci Glasbenega studia Osminka. Na stojnicah pa so se predstavili Turizem Bohinj, LTO Kranjska Gora, TD Dovje - Mojstrana, TIC Jezersko, Naravni park Juljsko predgorje iz

Italije, Biosferno območje Nockberge iz Avstrije, WWF Adria, Stalni sekretariat Alpske konvencije, CIPRA in Triglavski narodni park. V uradnem delu dogodka so podžupan Občine Kranjska Gora Bogdan Janša, vršilec dolžnosti direktorja Triglavskega narodnega parka dr. Bogomil Breznik, podpredsednik PZS in vodja Slovenskega planinskega muzeja Miro Eržen, državna sekretarka na Ministrstvu za

okolje in prostor mag. Tanja Bogataj in namestnica generalnega sekretarja Stalnega sekretariata Alpske konvencije Simona Vrevc bili enotni, da je dogodek vzoren primer, kako Alpsko konvencijo približati lokalni ravni, ter primer dobrega sodelovanja za skupni cilj – varovanje občutljivega alpskega prostora in narave nasploh. Na prireditvi je potekala tudi podelitev nagrad literarnega natečaja

Učenje in prenašanje dobrih praks

na temo Aljaževega stolpa, saj letos mineva 120 let od postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava. Osnovnošolci so z grafiti, kratkimi filmi in kratkimi zgodbami z intervjuji razmišljali o pomenu Aljaževega stolpa. V petek, dan pred osrednjim dogajanjem, so v Slovenskem planinskem muzeju na posvetu o izzivih gorskih in obmejnih območjih s predstavitvijo 5. poročila o stanju Alp na temo demografskih sprememb in o možnostih izvedbe pilotnega projekta *Planinske vasi v Sloveniji* razpravljali generalna direktorica Direktorata za prostor, graditev in stanovanja Barbara Radovan, namestnica generalnega sekretarja Alpske konvencije Simona Vrevc, mag. Tomaž Miklavčič ter podpredsednik PZS in vodja SPM Miro Eržen. Radovanova je ob tem izpostavila, da s sloganom *Po alpskih dolinah s kolesom in peš* krepimo partnerstva in prepoznavnost konvencije na lokalni in regionalni ravni in da je predstavitev poročila o stanju Alp odprla tudi strokovno razpravo o vlogi gorskih in obmejnih območij v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije. Glede projekta *Planinske vasi*, ki ga sicer vodi Planinska zveza Avstrije in h kateremu je v Sloveniji pristopila PZS, je podpredsednik PZS Eržen predstavil kriterije za vključitev, formalni postopek novih kandidatov, predvsem pa dozdajšnje aktivnosti PZS pri ugotavljanju možnosti za implementacijo projekta v Sloveniji. Razpravljavci so se strinjali, da bi morala država razvoju gorskih in obmejnih območij nameniti specifično vlogo, prepoznati njihov strateški pomen in jih ustrezno podpirati.

Izlet na Dovško Babo v organizaciji PD Dovje - Mojstrana, načrtovan za nedeljo, 31. maja, je bil zaradi slabega vremena odpovedan.

Alpska konvencija si prizadeva za zmanjšanje prometnih obremenitev, za trajnostni turizem in trajnostni razvoj Alp z vsemi svojimi značilnostmi, spodbuja naravi prijaznejše obiskovanje Alp z uporabo javnih prevozov in s posebnimi ureditvami prometa v alpskih dolinah. Alpska konvencija in njeni protokoli predstavljajo instrumente trajnostnega razvoja alpskega prostora in predlagajo enoten koncept razvoja, ki bi ga preprečeval, da bi se konkurenčni boj odvijal na račun narave in v škodo ljudi. Uresničevanje prizadevanj konvencije v praksi je zagotovo tudi Dan Alpe konvencije. ●

Markus Reiterer Foto: Blaž Lesnik

Pogovor z Markusom Reitererjem

Blaž Lesnik

Markus Reiterer je avstrijski pravnik in diplomat. Prvega julija 2013 je prevzel vodenje Alpe konvencije, že prej pa je bil z njenim poslanstvom tesno povezan, saj je sodeloval pri oblikovanju konvencije in igral pomembno vlogo pri ustanovitvi Stalnega sekretariata.

Marca je obiskal Slovenijo ob zasedanju generalne skupščine mednarodnega mladinskega parlamenta Alpe konvencije (letos jo je gostil Kamnik in tamkajšnja gimnazija in srednja šola Rudolfa Maistra). Takrat je nastal tudi pogovor z njim.

Gospod Markus, s prizadevanji za trajnostni razvoj Alp in interese ljudi na tem območju ste povezani že skoraj od začetka svoje poklicne kariere. Vas je

kljub temu kaj presenetilo, odkar delate kot generalni sekretar konference? Kako ocenjujete svoje dveletno delo?

S presenečanju se srečujem pri svojem delu vsak dan. Na tokratnem obisku v Sloveniji me pozitivno presenečajo dijaki – mladi parlamentarci. Od njih se lahko človek veliko nauči. Sicer pa delo teče naprej. Gre za stvari, ki jih moramo opravljati vsak dan. V Alpski konvenciji govorimo o vprašanjih, kot so turizem v Alpah, kmetijstvo, zaščita narave v Alpah, na kakšen način izkoriščamo

in ščitimo tla in prst, kako skrbimo za trajnostno prostorsko načrtovanje, ki ne bo namenjeno samo nam, ampak tudi našim otrokom in vnukom. Pred nami je precej odločitev, kjer lahko veliko ponudimo, zato jih moramo sprejemati odgovorno. Hkrati gre za odločitve, pred katerimi je dolga pot – tu moramo biti zelo pošteti. Veliko je izzivov in mislim, da je ključnega pomena, da pri zagotavljanju boljšega in uspešnejšega življenja za vse nas ne vidimo drug drugega kot sovražnika, ampak kot partnerja.

V letih 2013–2014 je Alpski konvenciji predsedovala Italija, letos je krnilo prevzela Nemčija. Kakšen program je zastavila Nemčija – bolj ali manj ambicioznega od italijanskega?

(Smeh.) Ne pričakujte, da bom podal oceno, kdo je aktivnejši. A mislim, da gre za dve posebej aktivni predsedovanji. Italija je v svojem programu zelo poudarjala vrednotenje izhodnih tokov območja. Seveda so bila to v veliki meri italijanska območja, tudi čezmejne regije (v povezavi s Slovenijo je bila to regija Soča/Isonzo), kjer so veliko napora vložili v sodelovanje. Tako se je začelo nekaj projektov. Zdaj predseduje Nemčija, za katero veste, da ima drugačno administrativno tradicijo kot Italija. To je bila tudi za nas sprememba, saj smo se morali prilagoditi drugi kulturi. Gre pa za zelo ambiciozen program, z zelo različnimi temami, kar je tudi nujno. Ko namreč govorimo o življenju v Alpah, neizogibno govorimo tudi o zelo širokem naboru tem: prst, energija, voda, kmetijstvo, promet, turizem ... Vse to so stvari, kjer moramo napredovati in ozavestiti prebivalce, da gre razvoj naprej. Želimo si vključevanja, še posebej mladih. Doslej sem videl že veliko čudovitih idej, ki so nastale na srečanjih mladih parlamentarcev. Seveda je treba poskrbeti, da se ideje uresničijo.

Alpska konvencija povezuje osem držav – skupna točka so seveda Alpe. A po drugi strani je v tem 191.000 km² velikem območju tudi veliko regionalnih posebnosti. Ali je po vašem mnenju več razlik ali več podobnosti med državami podpisnicami? Kje je v povezovanju razlik konvencija najmočnejša?

Mislim, da je to zelo težko oceniti. Na Alpe lahko najprej pogledamo po zelo splošnih dejstvih. Tu živi več kot 14 milijonov ljudi, kar pomeni približno 80 prebivalcev na km². Ta podatek

nam pove, da so Alpe eno najgostejše naseljenih gorskih območij na svetu. Ko danes govorimo npr. o ponovni naselitvi medveda ali volka v Alpe (kar za Slovenijo sicer ni tako velik problem kot za druga alpska območja), hitro nalletimo na vedno večja območja, kjer bo prav zaradi gostote prebivalstva prišlo do težav, ki jih bo treba reševati. Treba bo sprejeti ukrepe, da bo ta vrnitev družbeno sprejemljiva.

Če gremo plast za plastjo globlje, najprej odkrijemo razlike med regijami in tudi občinami. Na primer: zaključili smo študijo o demografskih spremembah v Alpah. Iz nje izhaja ocena, da ljudje v Alpah raje naseljujejo lažje dostopna območja. V Sloveniji je to denimo bližina Ljubljane ali Bleda. To so območja, ki so prometno lahko dostopna in kjer je lažje živeti. Bolj ko se premikamo proti oddaljenim regijam, bolj je prisoten vzorec izseljevanja prebivalstva v prej omenjena območja. Po drugi strani pa opažamo tudi, da se ljudje vračajo v majhne vasi, kot denimo na jugu Francije. Iščemo vzroke za to, saj gre za demografsko zapuščena območja, v zadnjem času pa se poselitev teh območij spet močno povečuje. Za nas je pomembno, da spoznamo vzrode, s katerimi Franciji to uspeva in da poskušamo s pridobljenim znanjem doseči podobno v drugih alpskih regijah. Na primer v vzhodnih avstrijskih Alpah – gre za regijo (Koroška, Štajerska), kjer prebivalstvo upada. Ključno vprašanje je torej, kaj se lahko naučimo iz francoskega primera, kar bi lahko koristno prenesli na nova območja.

Takšne primerjave lahko delamo na vseh področjih delovanja Alpske konvencije. Naslednji primer so naravne nesreče. Snežni in zemeljski plazovi, poplave. Lahko se zgodijo zelo lokalno. Razmere se pri naravnih nesrečah razlikujejo med dvema sosednjima dolinama. Gre za veliko bogastvo znanja, ki ga lahko uporabimo. Na tem področju imamo zelo dobro delovno skupino Plan Alp in skupino, ki se ukvarja z vodami. Tam skušajo najti najboljše rešitve za vse, saj gre za zaščito naših življenj.

Bistvo našega delovanja je učiti se in prenašati dobre prakse. Tako Slovenija kot Avstrija, Nemčija in druge države lahko v tem smislu veliko prispevajo. Prav zato se srečujemo in ne iščemo vedno novih zakonov ali skrbimo za izvajanje nekih zavez, ampak se skušamo učiti drug od drugega.

Slovenija ima dolgo tradicijo sodelovanja v alpskem prostoru. Kje oz. na katerih področjih bi lahko Slovenija še bolje izkoristila svoje članstvo v konvenciji?

Slovenija je bila ves čas čudovit partner v naših skupnih prizadevanjih. Zelo smo hvaležni za to. Mislim, da je Slovenija med vsemi članicami Alpske konvencije najdlje predsedovala. In mislim, da je

Razgled s Kranjske rebri
Foto: Piotr Skrzypiec

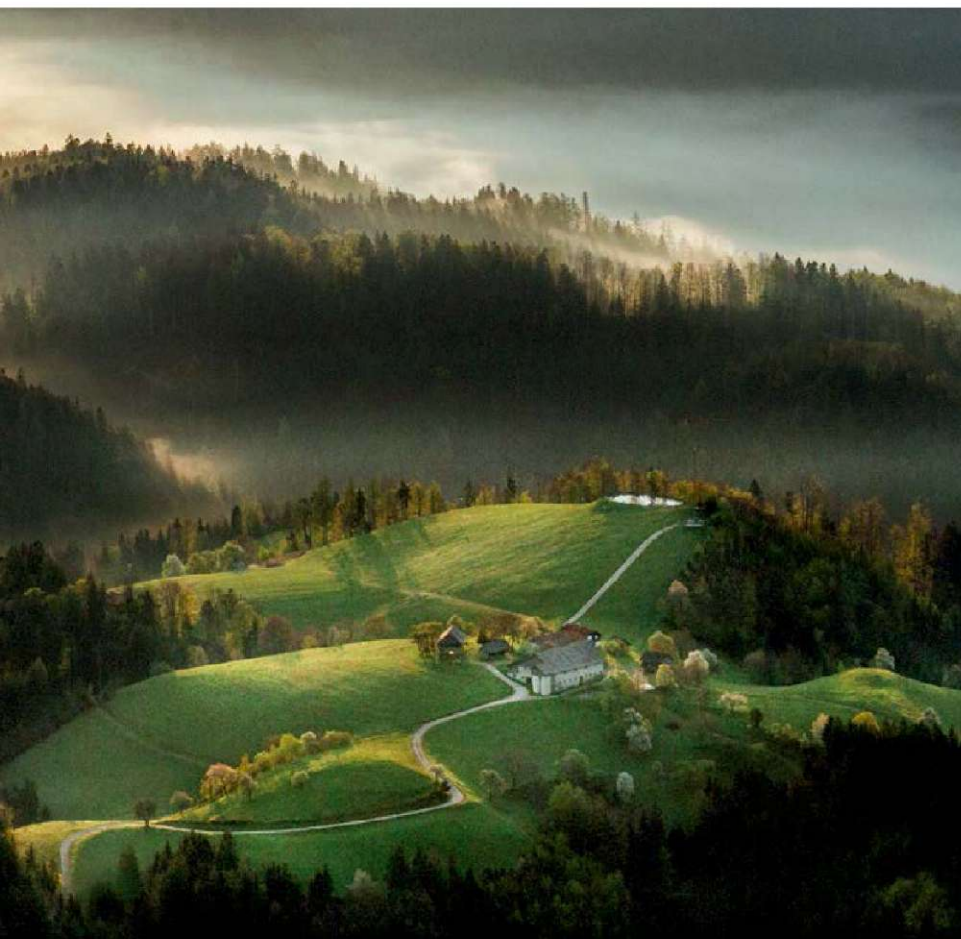
Slovenija posebej dobra pri reševanju stvarnih vprašanj življenja v Alpah. Slovensko sodelovanje v prej omenjeni delovni skupini za naravne nesreče je zelo aktivno, iz njega lahko potegnemo veliko koristnega. Tudi drugje je Slovenija zelo konstruktiven partner, na katerega se lahko zanesemo in ga tudi podpiramo. Zelo nas veseli, ker Slovenija vsako leto organizira Dan Alpske konvencije. Gre namreč za pozitivno sporočilo, da s pomočjo Alpske konvencije delamo za boljši svet, čistejše okolje, še posebej v Alpah. In da si na tem območju prizadevamo ohraniti življenje z združevanjem inovacij, tradicije in našega

zdajšnjega načina življenja – vse to je tudi zelo uprto v prihodnost.

Nam lahko razložite, kaj je makroregija Alpe, ki naj bi z akcijskim načrtom in strategijo zaživela letos jeseni in v kakšnem odnosu je do Alpske konvencije?

Pri makroregionalni strategiji gre za prizadevanje Evropske unije in

alpsko regijo. Promet med Milanom in Ljubljano ali Münchnom uporablja poti, ki gredo naravnost čez Alpe. Gre torej za medsebojno odvisnost in upam, da se bo makroregionalna strategija EU sposobna osredotočiti prav na te soodvisnosti med notranjim alpskim območjem in ljudmi ter svetom, ki ga obdaja. Resnično upam, da bo prišlo iz te pobude nekaj koristnega.

sodelujočih regij za bolj strateško delovanje pri politikah alpske regije na ravni povezave. Pri tem je bistveno vprašanje, o katerem območju pravzaprav govorimo. Alpska konvencija ima namreč zelo jasno določen kriterij območja, znotraj katerega veljajo naše uredbe in predpisi. Preprosto povedano: to območje se začne tam, kjer se pokrajina vzpenja in postane strmo. Ravnske pokrajine niso del območja Alpske konvencije. To dejstvo ustvarja tako rekoč alpski otok znotraj Evrope. Vemo pa, da na vsakdanje življenje v Alpah zelo vpliva to, kar se dogaja zunaj oz. okrog tega alpskega območja. Če za primer vzamemo velika mesta, kot so Milano, München ali Lyon, ki so zunaj Alpske konvencije, vendar odnosi med njimi neposredno vplivajo na

V to strategijo je za zdaj vključenih sedem držav, v Alpski konvenciji pa jih je osem. Zakaj razlika?

Do razlike prihaja zaradi Monaka, ki ni del makroregionalne strategije. Ne vem natančno, zakaj, a očitno jim ideja politično ni tako blizu, da bi se odločili za sodelovanje.

Kaj je po vašem mnenju najmočnejši del Alpske konvencije v luči sodelovanja držav, o katerem govoriva?

Jedro je sodelovanje, dialog, ideja učenja drug od drugega, izmenjava informacij, pogledov ... Gre za spodbujanje ideje, da smo v tem skupaj. Ne gre za države, regije, občine, ki bi med seboj tekmovali, ampak gre za razumevanje delitve življenjskega prostora, ki ga moramo pravilno upravljati. Če namreč vzamete

v roke svetovni zemljevid in poiščete Alpe, boste hitro ugotovili, da gre za zelo zelo majhen delček sveta. A zelo dragocen in občutljiv del, zato moramo zanj pravilno skrbeti. In zato je sodelovanje srce delovanja Alpske konvencije.

Poglejva v prihodnost. Kako generalni sekretar vidi razvoj tega območja v naslednjih desetih ali dvajsetih letih?

Mislim, da je najpomembnejša stvar, ki jo lahko naredimo za Alpe, trajnostni način. Ne smemo dovoliti, da bi neki element v razvoju postal izkoriščevalski. Zagotoviti moramo, da bodo lahko naši otroci in vnuki živeli v Alpah zdravo in uspešno življenje. Če razčlenim teoretični koncept trajnostnega razvoja (govorim o okolju, družbenih vprašanjih in gospodarstvu) na osebno raven, se lahko vprašam: kaj potrebujem za svoje življenje? Najprej potrebujem zdravje kot osnovo za vse drugo. Potem potrebujem tudi nekaj denarja in odnose z drugimi ljudmi. To je v osnovi jedro trajnostnega razvoja. Zdravje je namreč povezano z okoljem, z našim načinom življenja, pridelovanjem hrane. Denar je vprašanje gospodarskih odnosov in nazadnje so tu odnosi, ki so družbena dimenzija trajnostnega razvoja. Ko torej govorimo o trajnosti, govorimo o zelo konkretnih stvareh, govorimo o naših življenjih. Res si želim, da bi Alpska konvencija lahko prispevala k takšnemu načinu tudi v prihodnosti. Gre za prispevek, ki mora priti od vseh nas. Ne gre za nekaj, kar lahko doseže en sam človek, ampak moramo sodelovati. Če sem povsem jasen: govorimo o prilagajanju na podnebne spremembe. To je zelo veliko vprašanje, ki nam prihaja naproti: načrtovati moramo razvoj turizma v svetu podnebnih sprememb. Kaj pomeni segrevanje ozračja za zimski ali poletni turizem, kako preživeti? Kaj podnebne spremembe prinašajo kmetijstvu v Alpah? Morda bomo začeli gojiti vinsko trto nad 1000 ali 1200 metri, kar je samo po sebi sicer čisto v redu, a na drugi strani odpira nova vprašanja. Pri vsem tem upam in sem prepričan, da lahko veliko prispevamo.

Kaj vas osebno navduši v gorah?

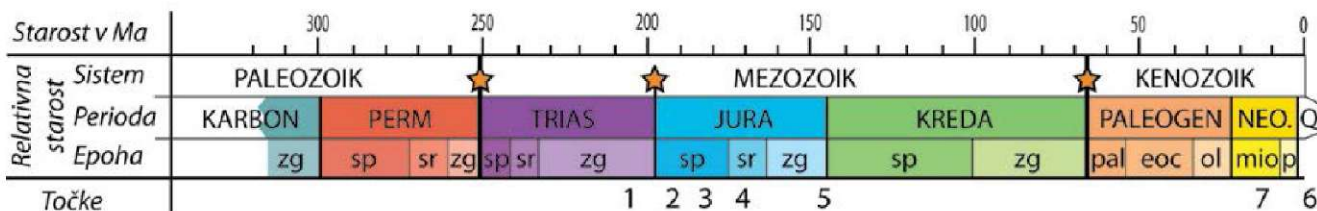
Ste planinec, gornik, izletnik?

Kateri deli Alp so vam najbližji?

Rad imam vse Alpe, vse alpske regije, saj gre za tako veliko raznolikost in različnost pokrajin. Rad smučam, planinarim, rad pa sem tudi v dolini od časa do časa in od spodaj uživam življenje. Mislim, da je najlepši del vsega prav raznolikost. ●

Kjer se stikata nekdanji plitvomorski in globokomorski svet

Kobla

Boštjan Rožič,¹ Petra Žvab Rožič,¹ Nina Rman²

Na naših dosedanjih geo-izletih ste spoznali, da Julijske Alpe sestavljajo predvsem kamnine plitvomorske Julijske karbonatne platforme, ki se je pogreznila in spremenila v podmorsko planoto Julijske prag (glej geo-izleta v PV 10/2014 in PV 1/2015). Nasprotno pa predgorski svet sestavljajo globokomorske kamnine Slovenskega bazena (geo-izlet PV 3/2015).

Slika 1: Geološka časovna lestvica (okrajšave: sp – spodnji; sr – srednji; zg – zgornji; neo – neogen; Q – kvartar; pal – paleogen; eoc – eocen; ol – oligocen; mio – miocen; p – pliocen) z umeščenimi opisanimi geološkimi točkami. Z zvezdicami so označena največja izumrtja.

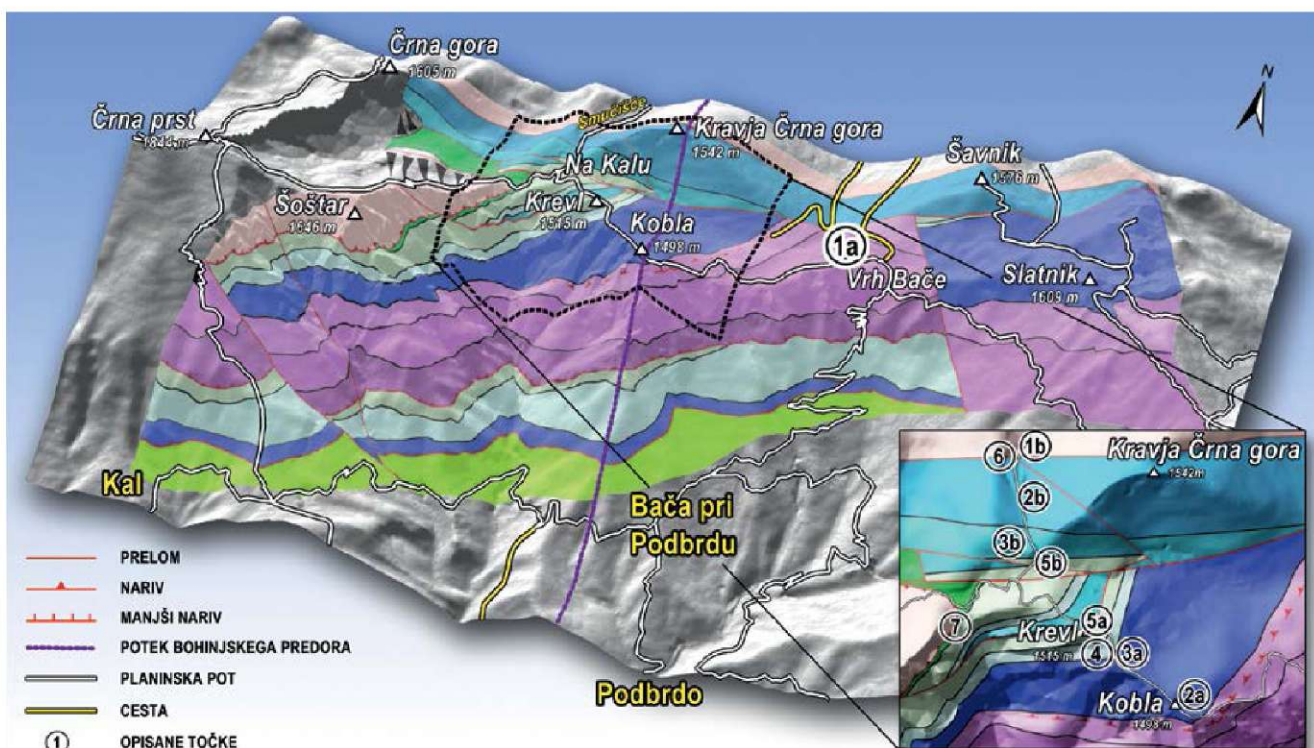
Če opazujemo kamnine iz istih obdobj in v obeh velikih paleo-okoljih, lahko vidimo, da je dogajanje v plitvem morju pomembno vplivalo na nastanek kamnin v sosednjih globinah. Običajno je za ogled

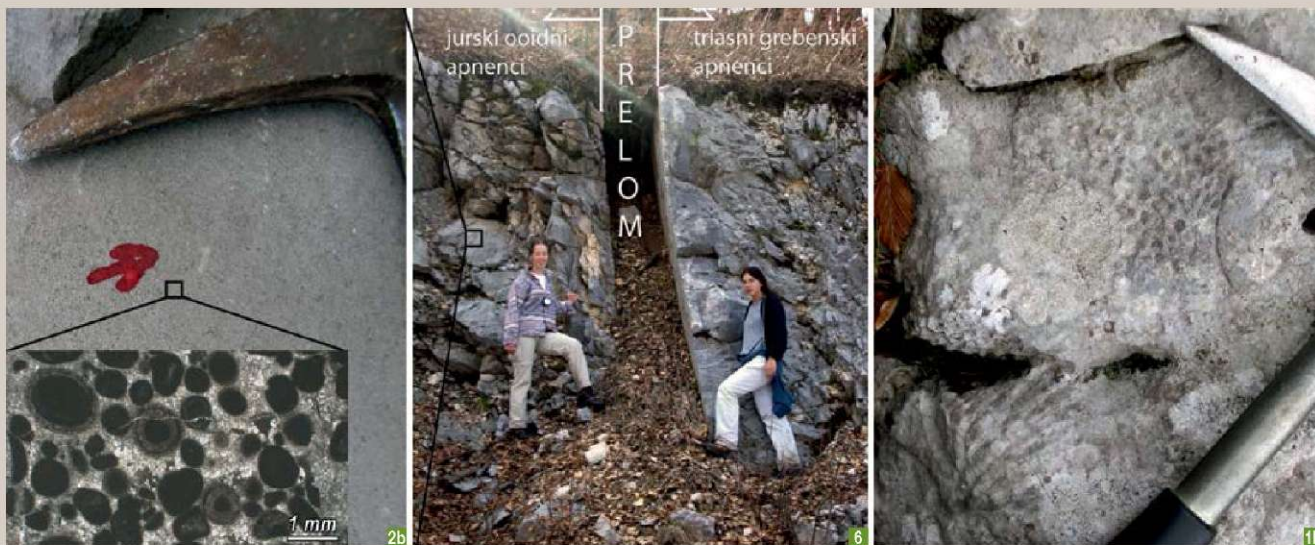
kamninskih zaporedij treba narediti več celodnevni izletov, v vzhodnem delu Bohinjskega grebena pa obstaja gora z edinstvenim bogastvom geološke informacije, saj si na njej lahko z enim samim

Slika 2: Geološka karta Koble z opisanimi točkami in planinskimi potmi iz katastra poti PZS (2014). Točke se nahajajo ob planinski poti in ob smučišču Kobla. Ker so zlahka prepoznavne, koordinate niso navedene. Topografska osnova je digitalni model reliefa z ločljivostjo 12,5 m. Barve odražajo geološka obdobja in njihova podrobna legenda je podana pri sliki 4. Oblikovanje: Simon Mozetič

¹ Oddelek za geologijo Naravoslovnotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

² Geološki zavod Slovenije.

Točka 1b in 2b in 6: Skoraj navpičen prelom (sredina, točka 6) med zgornjetriasnimi grebenskimi apnenci s koralami (desno, točka 1b) in spodnjejurskimi ooidnimi apnenci (levo, točka 2b) **Slika v sliki:** Mikroskopska povečava ooidov. Prelom se nahaja na zahodni strani smučišča Kobla na nadmorski višini približno 1340 metrov. Foto: Nina Rman

izletom ogledamo kamnine obeh, некоč zelo oddaljenih paleo-svetov.

Tokrat vas vabimo na Koblo, ki v poletnih mesecih poleg kamninske raznolikosti ponuja tudi izredno pester visokogorski cvetlični aranžma. Osnovni namen geo-izleta je primerjati in s tem spoznati podobnosti ter razlike med enako starimi kamninami plitvomorske Julijske karbonatne platforme in globokomorskega Slovenskega bazena (sliki 1 in 2). Pri prvih petih točkah si oglejte, kaj se je sočasno odlagalo v obeh, zadnji dve točki pa označujeta prelome, ki so nastali ob gnetenju in dviganju kamninskih mas v današnje visokogorje.

GEO-izlet: Vrh Bače–Kobla–planina Za Črno goro–smučišče Kobla–Vrh Bače
Izhodišče: Vrh Bače.

Težavnost poti: Lahka označena in neoznačena pot.

Čas hoje: 3 h.

Opisi točk

1. Koralni grebeni

Na Julijski karbonatni platformi so pred več kot 200 Ma (zgornji trias) vladale razmere, primerne za več kot odlične "počitnice". V notranjih delih, torej na območju današnjih osrednjih Julijcev, so bile lagune in plitvi otočki, na robovih katerih so rasli obsežni koralni grebeni (glej geo-izlet PV 3/2015, str. 51, slika 3, točka 1). Okamnele koralne najdemo na točki 1b, v usekih svetlo sivga apnenca na zahodni strani smučišča Kobla, nekoliko nižje od točke 6. V naših gorah so zelo znana nahajališča enako starih koral

tudi pod Rdečim robom, na Razorju in Begunščici. Apnenčastega materiala se je v tem času proizvedlo veliko več, kot je bilo prostora za njegovo sedimentacijo v plitvinah. S podvodnimi plazovi je bil presežek prenešen v bližnji Slovenski bazen, kjer so nastajali predvsem plastnati sivi dolomiti z gomolji črnega roženca. Nastanek in izgled slednjega je bil razložen v prejšnjem geo-izletu (PV 3/2015), na območju Koble pa si ga najlepše ogledamo na izhodišču izleta, v ostenjih nad lovsko kočjo na sedlu Vrh Bače (točka 1a). Ta ostenja so zanimiva tudi z zgodovinskega vidika, saj so preprejena s kavernami iz časa italijanske okupacije Primorske. To kamnino sledimo ob planinski poti skoraj do vrha Koble.

2. Peščene morske plitvine

Pred 200 Ma se je na našem planetu zgodilo veliko izumiranje vrst. Takrat so izginile tudi številne koralne, ki so obrobile Julijsko platformo, zato se je njena podoba povsem spremenila. Na mestu nekdanjih koralnih grebenov so se naslednjih 15 Ma (večji del spodnje jure) tvorile obsežne peščene sipine. Glavni gradniki peskov so bila drobna kroglasta zrnca milimetrskih dimenzij in apnenčaste sestave, ki so se izločala iz morske vode in jih imenujemo ooidi. Podobna zrnca danes nastajajo npr. na Bahamih. Z njihovim strjevanjem v kamnino so nastali debeloplastnati ooidni apneneci (točka 2b), ki jih opazujemo v usekih ob smučišču nad točko 6. Ooidi so vidni tudi s prostim očesom, še lepše z lupo, njihovo pravo lepoto pa

razkrije pogled pod mikroskopom. Tudi ta peščeni material je bil iz Julijske platforme, torej z mesta njihovega nastanka, premeščen v Slovenski bazen s podmorskimi plazovi (geo-izlet PV 3/2015, str. 51, slika 3, točka 2). Tako nastale globokomorske kamnine iz časa med 200 in 185 Ma opazujemo od vrha Koble (točka 2a) do sedelca pod vrhom Krevl. Predstavljajte si, da navpična ostenja od Koble pa vse do spodnjih previsov Črne prsti in še naprej na zahod po Bohinjskem grebenu sestavljajo prav drobceni ooidi.

3. Začetek konca plitvomorskih razmer

Naslednjih nekaj milijonov let (med 185 in 180 Ma; v zgornji polovici spodnje jure) sledi verjetno najbolj dramatično obdobje v razvoju kamnin na območju Julijcev. Julijska karbonatna platforma je bila izpostavljena izredno močnemu tektonskemu pogreznanju. Razkosali so jo številni prelomi, njeni robni deli so se pogreznili prvi, kmalu pa jim je sledila celotna platforma (slika 3). Iz peščenih plitvin so nastala nekoliko poglobljena morja, v katerih so še vedno uspevali številni organizmi. Najpogostejši so bili krinoidi oz. morske lilije, ki so sorodnice današnjih morskih ježkov. Njihova ogrodja so bila izredno krhka in so po smrti razpadla na posamezne, nekaj milimetrov velike in pogosto kroglaste ploščice, ki so opazne kot fosili. Še posebej lepo so ploščice vidne na svežem odlomu kamnine, ko se na soncu bleščijo kot drobni kristalčki. Kamninam, sestavljenim predvsem iz drobcev krinoidov, rečemo krinoidni apneneci in jih opazujemo v usekih ob

Točka 3b: Sivi krinoidni apnenci z rdečimi neptunskimi dajki (levo) z detailoma krinoidnih apnencev z ramenonožcem (desno zgoraj) in amonitom (desno spodaj) Foto: Boštjan Rožič

Točka 4: Pogled vzdolž ostenij Koble proti vrhu Krevl z oznako njihove kamninske sestave Foto: Petra Žvab Rožič

zgornji postaji žičnice na smučišču (točka 3b). Poleg krinoidov so pogosti tudi ostanki ramenonožcev (imajo lupinice, podobne školjčnim), morskih spužev in amonitov. Mestoma boste opazili tudi živo rdeče vključke nekoliko drugačne kamnine, ki jih imenujemo neptunski dajki. Ti so značilni predvsem za robne dele Julijske platforme, saj so se pri njenem pogrezanju odpirale številne razpoke, podmorska brezna, ki jih je zapolnil rdeč apnenčast sediment. Tudi del krinoidnega drobirja je bil prenešen v Slovenski bazen in ga zdaj lahko opazujemo v zadnjih izdankih apnencev

na začetku sedelca pod vrhom Krevl (točka 3a).

4. Pogreznitev platforme in dramatičen odraz tega v bazenu

Pred dobrimi 180 Ma (ob koncu spodnje jure) se je platforma verjetno pogreznila v večje globine, življenje na njej je skoraj prenehalo in s tem tudi nastajanje apnenčastega materiala. Iz obdobja naslednjih 30 Ma na Koblj v kamninah nekdanje platforme ni ohranjenih kamnin. V manjšem obsegu je usedanje materiala potekalo v drugih, osrednjih delih nekdanje platforme, kjer so nastali z amoniti

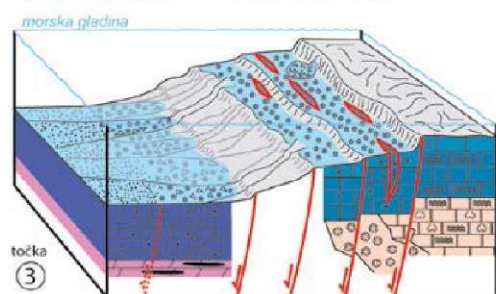
bogati gomoljasti apnenci, ki pričajo o spremembi območja v podmorsko planoto (geo-izlet PV 1/2015, str. 55). Pogreznitev in s tem prenehanje nastajanja apnenčastega materiala se je izredno dramatično odrazilo tudi v Slovenskem bazenu. Do tedaj v bazenu opazujemo predvsem apnence ali dolomite, ki so nastajali iz naplavljenih zrn iz bližnje platforme. Po pogreznitvi apnence z zelo ostro mejo zamenjajo povsem drugačne globokomorske kamnine. Tankemu paketu temnih laporjev sledi več deset metrov debela skladovnica črnih ali zelenih kremenčnih kamnin, ki jih imenujemo radiolarijski roženci. Njihov nastanek smo razložili v geo-izletu na Tolminske Ravne (PV 3/2015, str. 51, slika 3, točka 4). Na območju Koble jih najdemo na sedelcu pod vrhom Krevl (točka 4). Ker so te kamnine zelo drobljive in zato intenzivno preperevajo, ostenj ali golic na površini ni pričakovati, lahko pa nabereimo njihov ostrorobi drobir v prepirini. Za rožence je značilno, da se na njih razvije rahlo kiša prst, ki zelo odgovarja borovnicam. Zato je sedelce skoraj v celoti preraščeno z gosto preprogo borovnic. Torej, če se boste odločili ogledati te kamnine v času zorenja borovnic, bo vaš izlet še posebej slasten. Zelo trda kremenčeva zrna ustrezajo tudi divjemu petelinu, ki jih golta in z njihovo pomočjo v želodcu drobi težko prebavljivo rastlinsko hrano. Morda nekje na sredini smučarske proge smučišča v smeri nazaj proti izhodišču uzrete tudi njega.

5. Poenotenje paleo-sveta

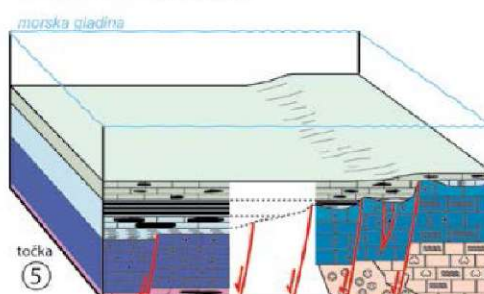
Pred 150 Ma (na prehodu iz jure v kreda) so postali sedimenti v Slovenskem bazenu spet bolj apnenčasti in namesto rožencev so nastajali belkasti, tankoplastnati apnenci, ki vsebujejo redke gomolje

Slika 3: Skice geološkega razvoja območja današnjih Julijcev za točki 3 in 5 s kratkimi razlagami; za ostale točke glej geo-izlet PV 3/2015, str. 51, slika 3.

185Ma: tektonski razpad in poglobljanje plitvomoške Julijske karbonatne platforme

145Ma: skoraj popolna izravnava globokomorskega dna na celotnem območju

LEGENDA KAMNIN:

PODMORSKA PLANOTA:

apnenc z amoniti

ooidni apnenc

stromatoliti apnenc

apnenc s školjkami

grebensi apnenc s koralami

roženec

lapor (laporavec)

krinoidni apnenc

ooidni apnenc

apnenc

dolomit

roženca. Ogledamo si jih lahko ob poti med sedelcem in vrhom Krevl (točka 5a; slika točke 4). Prav tako jih lahko opazujemo tudi ob poti med zgornjo postajo žičnice in hišico s transformatorsko postajo (točka 5b). Ker je slednja točka postavljena že na območju nekdanje Julijske platforme, lahko sklepamo, da se je ta v času med 180 in 150 Ma pogreznila že na globino Slovenskega bazena in je s tem celotno območje današnjih Julijcev postalo velik skupen globokomorski prostor (slika 3).

6. in 7. tektonske prelomnice

Da so opisane kamnine razgaljene v našem visokogorju, so krivi izredno veliki tektonski premiki. Pri tem se niso dvigale celotne kamninske mase skupaj, ampak so bile razkosane v manjše bloke, ki so se naprej premikali posamično vzdolž različno nagnjenih ploskev, imenovanih prelomi. Na območju Julijcev poznamo dva osnovna tipa prelomov. Mlajši so še vedno aktivni in večinoma navpični. Ob njih tektonski bloki drsijo vzporedno drug ob drugem. Pri tem prihaja do trenja med kamninami, kar povzroča potrese. Primer takega preloma je viden pri točki 6, kjer se stikajo triasne in jurske kamnine Julijske karbonatne platforme. Drugi tip prelomov je bolj položen in jih imenujemo narivi. Ob njih so praviloma starejše kamnine potisnjene nad mlajše. Najbolj so bili tovrstni premiki aktivni približno v času med 15 in 5 Ma (miocen). Naravno ploskev lahko vidimo ob lovski stezi, ki od planine Na Kalu oz. Za Črno goro zavije na zunanja ostenja pod vrhom Šoštarka oz. Kontnega vrha (točka 7; nadaljevanje poti po stezi

Slika 4: Posodobljeni geološki presek Koble. Prvega je ob izdelavi železniškega predora Bohinjska Bistrica–Podbrdo izdelal avstroogrski geolog Kossmat (objavljeno leta 1913). Glavni izvir podzemne vode v predoru je označen z modrim krogom.

triasni plitvomorski apnenci

jursko-kredni globokomorski apnenci in laporji

Točka 7: Nariv, ob katerem so starejše kamnine Julijske karbonatne platforme potisnjene preko mlajših kamnin Slovenskega bazena. Foto: Boštjan Rožič

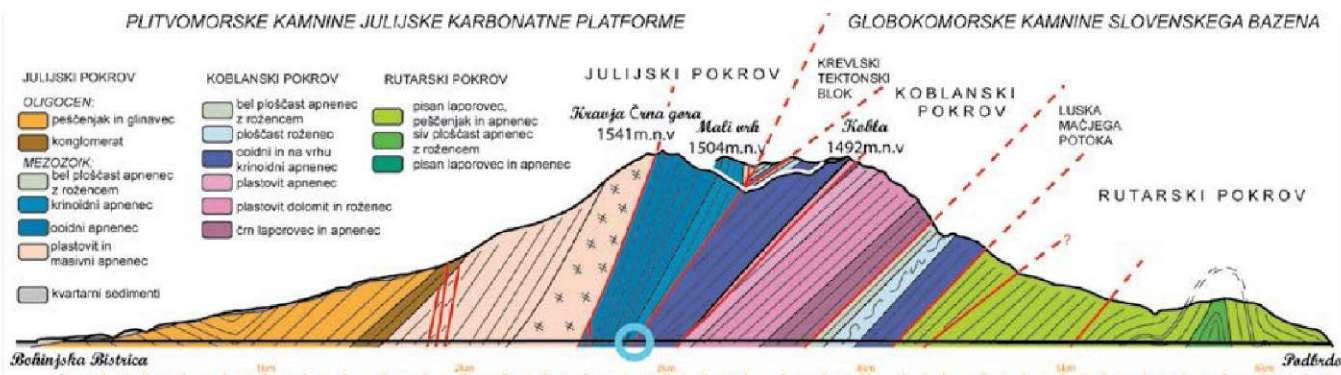
strogo odsvetujemo, saj ni niti označena niti zavarovana). Ob njej so triasni apnenci Julijske karbonatne platforme narinjeni na mlajše jursko-kredne bele ploščaste apnenice, deloma tudi temne laporje Slovenskega bazena. Predvsem slednji so zaradi svoje velike gnetnosti služili kot idealno "mazilo" za drsenje težkih kamninskih mas. Ker so zgornje kamnine dobro prepustne za vodo in zakrasevajo, spodnje pa zelo slabo prepustne, se na njihovem stiku pri planini pojavi manjši izvir. Veliko izvirov v Julijcih in njihovem predgorju je vezanih na prelomnice in/ali stik različno vodo-prepustnih kamnin (geo-izlet PV 8/2014). Tudi glavni izviri podzemne vode v železniškem predoru med Bohinjsko Bistrico in Podbrdom, ki poteka neposredno pod vrhom Koble, privrejo iz sten ob prelomu v osrednjem delu predora (slika 4).

Namesto zaključka

Ko se planinec povzpne na razgledni vrh, praviloma osupne nad lepoto in večnostjo gora. Medtem ko o prvi ne gre dvomiti, je slednja kljub mogočnosti le navidezna in verjamemo, da ste se ji bralci naših prispevkov do sedaj že odpovedali. Gore so namreč nastale s prepletajočo se igro gorotvornih procesov, ki skrbijo za dvig kamninskih mas, in erozije, ki jih vztrajno

znižuje in drobce za drobcem odnaša nazaj v nižine in na koncu poti dalje v morje. Ko geologi razlagamo, da so bili Julijci nekoč poplavljeni z morjem, si bralec nikakor ne sme predstavljati, da se je morska gladina dvignila do vršacev ali da se je območje v celoti pogreznilo pod morsko gladino in je npr. Triglav s svojimi vrhovi predstavljal en zelo simpatičen otoček. Ko uporabljamo današnja geografska imena, hočemo povedati, da nam kamnine šepetajo zgodbo o povsem drugačnem svetu, o pradednih oceanih in starodavnem življenju. Da bi ga razumeli, je treba s proučevanjem kamnin rekonstruirati dogodke iz preteklosti, podobno, kot bi zavrteli film nazaj v daljno preteklost. Kamnine naših Julijskih Alp so namreč nastajale v povsem drugačnem okolju in so bile na današnjo lego pripeljane oziroma, pravilneje rečeno, narinjene daleč s severa.

S tem prispevkom zaključujemo z geo-izleti, s katerimi smo vas poskušali popeljati v zanimiv kamninski svet našega planinskega kraljestva. Upamo, da smo uspeli vzbuditi vaše zanimanje in vam dali ideje za ponoven obisk znanih poti, na katerih boste lahko vedno odkrili kaj novega. Tudi v prihodnje se bomo potrudili, da vam v nekoliko krajših prispevkih predstavimo izbrane geološke zanimivosti ob planinskih poteh. ●

Bili smo tiho kot mucki

O strahu nad prepadi

Tomaž Radsel

Leteli smo nekje nad Indijo in se približevali Nepalu. Razmišljal sem o stevardesi. Je tale nemška stevardesa po duši naravoslovka ali družboslovka? To sem tuhtal in jo naskrivaj opazoval. Ali jo zanimajo številke, formule, kondenzatorji ali širina, življenje, zgodbe ljudi? Na videz je bolj naravoslovka, taka resna, zapeta in stroga. *Okej*, jo bom testiral: če se bo zarežala mojemu naročilu viskija, je družboslovka, sicer pa imam opraviti z naravoslovko. "Gospodična, viski z ledom, premešan, ne zmešan, prosim." Kot tigrica se je obrnila proti meni in se prikupno zasmejala. Da, družboslovka. Fino, lepo sem se zamotil ... In že smo se počasi spuščali proti Katmanduju. Azijska velemesta imajo poseben čar. Vsi ljudje nekam šibajo in nekaj delajo. Delajo, ker jim je nekdo tako zaukazal. Na prvi pogled je vse skupaj en kaos, ki pa to sploh ni. Če na stvar pogledaš z evropskimi očmi, vidiš, da

gre za organiziran kaos. Toda mene niso zanimale te drobne in sicer zelo zanimive zgodbe azijskih ljudi, saj sem prišel po drugačne odgovore – po odgovore, kako se soočiti s strahom, ko plezaš po nevarnih in prepadnih stenah v gorah. Kako takrat reagirati, kadar ni poprnega izpita. Kako obvladati strah. Strah je vedno prisoten, toda o tem žal ne vem veliko. Jaz nad prepadi vem le eno stvar – da ne smeš *zamočiti*. Takrat pa res ne!

V redkem zraku Himalaje

Himalaja. Izgubili smo stik z bazo, pihal je orkanski veter, vedel sem, da vrh ni daleč, toda čutil sem, da ugašam. Zrak je bil redek, moči so mi pojemale. Za vsak korak, ki si ga naredil, si moral počakati minuto, da si spet dobil energijo za naslednjega. Okoli mene je šumelo kot v čebelnjaku. Korak po korak – vsak korak dolg kot večnost. In vedno bolj je šumelo. Kot da bi

počasi odtekala realnost in kot da bi se odpiral topel, lep svet, ki me je vedno bolj in bolj vabil. Ugašal sem. Vedno težja koncentracija in vedno manj zraka. Ventil na jeklenki sem odvil do konca – več zraka me bo *zbrihtalo*, sem si mislil, to me bo postavilo nazaj v realnost. *Pismo*, zakaj me ni nič strah, kaj je z mano narobe? Kaj se dogaja? In kar naenkrat zagledam Krvavec. Nemogoče. Kako je to možno? Aja, doma sem. Sanjam. Oh ... Za Kočno velja, da je zelo razbita gora. Obtočena od strel. To pa zato, ker ima Kočna v sebi veliko železa in zelo rada privlači strele. Zato je tudi krušljiva in malce drugačna od drugih gora. Ko se vzpenjaš nanjo, zelo dolgo časa vrha sploh ne vidiš. Hodiš po prepadnih strminah in se kot mačka okoli vrele kaše preko vseh možnih prehodov in ovinkov približuješ vrhu. Tudi vrh ni podoben klasičnemu vrhu, ampak je le gmota kamenja, ki daje občutek, da bo

Montaž in Špik Hude police Foto: Aleš Omerza

vsak trenutek zgrmela v dolino. Vrh je zelo majhen in na njem je prostora le za kakšnega velikega jetija ali pa tri vitke gornike.

Kočna – od daleč

Čas je, da končno osvojimo Kočno, sem si mislil ob sedmih zjutraj, ko sem se za hišo mazal s kremo proti soncu, faktor 50, in gledal tisti delček Kočne, ki se prikaže za Krvavcem. Malo me je bilo strah in bal sem se, kaj bo. Do Kočne sem čutil spoštovanje in vesel sem bil, da nas je sončnega julijskega dne končno poklicala in prišepnila na uho: "Pridite k meni na obisk, super se boste imeli v moji družbi."

Osvojiti Kočno ni mačji kašelj, saj je zelo prepadna gora in moraš biti vseskozi zelo skoncentriran. Ko hodiš nad prepadi, moraš obvladati strah in se z njim soočiti. Bolj ko ga obvladaš, lažje je zate. Za vsak vdih in izdih, ki si ga naredil nad prepadom, veš, in zavedaš se vsakega giba, ki ga boš izvedel skrajno previdno.

"A vaju je kdaj strah v gorah?" sem vprašal dva rastafarijanca z Metelkove. "Niti ne." "Kam pa gresta?" "Od Bohinja do Vršiča hodiva po vseh gorah. Krasno je tukaj v gorah, že en teden nisva videla civilizacije. Zakon. Samo nad dva tisoč metrov se gibljeva." "Vauu, super!" "Kam

jo pa vi šibate?" "Na Škrlatico gremo jutri." Tako smo z dvema gornikoma z *dreadlocks*¹ in cigareto za ušesi modrovali v Pogačnikovem domu na Kriških podih sredi največje žurke, kjer so planinci vrteli *planinke* in ob zvokih harmonike poskakovali kot nori. Mi smo si sicer želeli slišati kakšen komad skupine Elvis Jackson na harmoniko, toda ni šlo.

"A vi greste pa na Škrlatico? Lepa tura. A vas je kaj strah?" "Malo ja, nad prepadi in previsi nobenemu ni lahko. Ah, ni panike, saj ne moreš kar pasti v prepad, šoder je bolj nevaren, tam lahko hitro zdrснеš. S prepadom se moraš le soočiti in pljuniti dol. Tako si strah poslal stran." In ko smo naslednji dan pospravili naše strahove v *ruzake* in se uspešno vračali s Škrlatice, sem se obrnil in še enkrat pogledal te silne in grozljive prepade. Mislil sem si, češ, saj sploh niso tako grozni ...

Strah

Nočem več slišati od nobene *lojtre*, *pusiji jedni*, sem znorel v Kranjski Gori, ko smo se peljali na Montaž. Ne bomo se pogovarjali o tem! Bolj ko bomo omenjali to nevarno *lojtro*, bolj nas bo strah. Ko bomo pod steno in bomo zagledali

¹ Vrsta afro frizure.

to famozno navpično reč, bo še čas, da analiziramo situacijo. Pogovarjajmo se rajši o lepih stvareh, ki jih bomo doživeli. O najbolj krasnem razgledu, ko se bomo znašli sredi gorovij. Spredaj naše Alpe, zadaj Dolomiti, levo Karnijske Alpe, zadaj Visoke Ture v Avstriji. Pogovarjajmo se rajši o drugih stvareh. Hm ... mogoče bomo srečali kakšne sloke italijanske gornice in se bomo tako hudo zadebatirali z njimi, da nas bodo povabile k sebi v planinsko kočo ... Mene zanima razgled, zgodbe italijanskih gornikov in seveda zrak. Zrak, zrak, zrak. In oblaki. Višje ko greš, več oblakov vidiš. Oblaki in zrak. Zrak, ki ti pomeni svobodo. In širino. Širino duha, ki te ne zapira v kakršne koli okvire. To je edino, kar šteje, ne pa strah.

Lojtra

Nato smo prišli do šestdesetmetrske lestve, ki se vzpenja navpično ob steni na Montaž. In bili smo tiho kot mucki. Kot mucki, ki se napijejo mleka in nato tiho obsedijo. Gledali smo tisto *lojtro*, ki se je dvigala nekam v nebesa. Pogled je bil srhljiv. Sedaj gre zares. Tu ni heca. Grem jaz prvi, sem rekel. Saj vemo, kako – počasi, zbrano in nima se kaj zgoditi.

Na *lojtri*, ki se je sumljivo majala nad prepadom, nisem razmišljal nič drugega kot: leva roka, desna roka, leva noga, desna noga. Ni me bilo strah, bil pa sem *presran*. Prvič v življenju sem se vzpenjal navpično po steni. Okoli sebe sem čutil praznino in ogromno zraka. Nikamor nisem bil privezan in vedel sem, da se moram samo pravilno premikati. In da ne smem obrniti. Če obrneš, potem obrneš za vedno. Bojiš se tiste gore in nato le še obračaš, ko pride do kakšnega problema. To pa ni dobro. Vse je v glavi. Če si *naštelaš* misli in greš naprej, si živ. Prekletu živ. Če boš globoko v sebi prepričan, da te ni strah, te ne bo. V tem je *point*. Če se soočiš s strahom, si premagal šibki del sebe in odkril v sebi nov del. Ko te je strah in si malce negotov, izgubljaš, toda ko premagaš strah, zmagaš. Postaneš močnejši.

Aja, pa še to: italijanskih gornic ob povratku z Montaža nismo srečali. Je pa pivo, ki smo ga pozneje pili v Kranjski Gori, tako dobro steklo po grlu kot še nikoli. Če smo bili na tisti lestvi tiho kot mucki in je bilo vse okoli nas črno-belo, smo si s tem, ko smo šli prek sebe in premagali strah, pobarvali dan. Ja ... zelo lepo smo si ga pobarvali, pa tudi tiho kot mucki nismo bili več. ●

Na Pipanovi lestvi Foto: Tomaž Radsel

Atraktivnejši pristop na Lisco

Nova zelo zahtevna planinska pot na Lisco

Lisco, najbolj priljubljena izletniška točka v Posavju, je ob letošnjem visokem jubileju Planinskega društva Lisco Sevnica, ko praznuje 110. obletnico delovanja oz. ustanovitve Posavske podružnice Slovenskega planinskega društva, dobila nov, še atraktivnejši dostop.

V petek, 12. junija, je PD Lisco Sevnica z ljubitelji gora in gosti, med njimi je bil tudi slovenski alpinist, gorski vodnik, športni pedagog in pisatelj Viki Grošelj, odprlo novo, zelo zahtevno planinsko pot na Lisco. Prva tovrstna pot v Posavju omogoča težji, a za marsikoga tudi privlačnejši dostop na Lisco, mnogim mladim pa predvsem izziv in prvi stik s tovrstnimi planinskimi potmi.

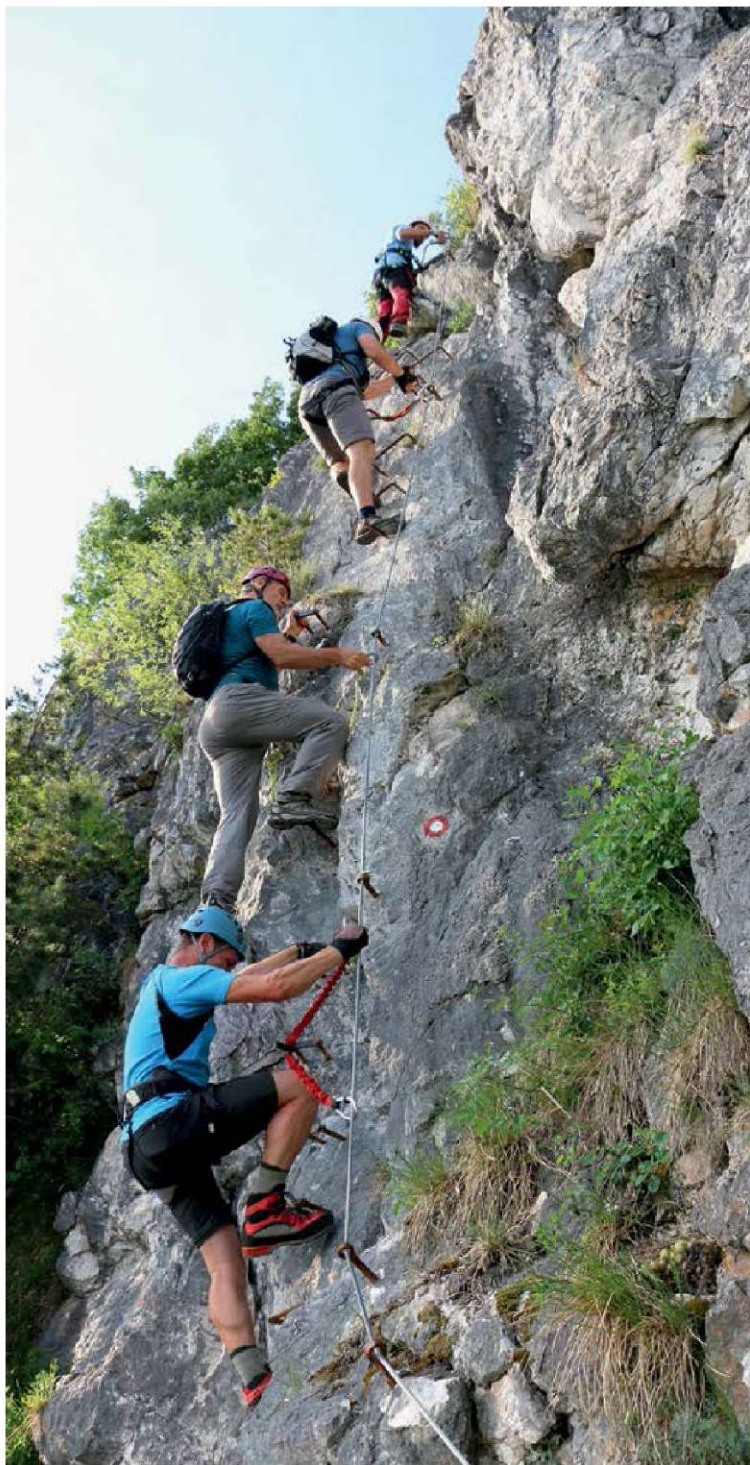
Del poti, opremljen z varovali, je sestavljen iz petih raztežajev ali delov, varovanih z jeklenico, nameščenimi klini, stopi, v skupni dolžini 123 metrov. Čeprav gre za zelo zahtevno planinsko pot in ne za zavarovano plezalno pot, je podana ocena težavnosti tudi po avstrijski lestvici ocenjevanja zavarovanih plezalnih poti (športnih ferat). Povprečna ocena je B/C, zadnji raztežaj med D in E. "Uradno, po kategorizaciji Zakona o planinskih poteh, je to zelo zahtevna planinska pot in ne zavarovana plezalna pot. Ocenjeno težavnost smo navedli zgolj zato, da se uporabniki zavedajo njene težavnosti pred uporabo in ne zato, da bi jo enačili s feratami," je obrazložil predsednik zelo aktivnega PD Lisco Sevnica Rok Petančič. Nadelaval je: "Posebnost poti je, da lahko z vsakega težjega dela sestopite in ga obhodite po lažji poti. Pot je opremljena z novejšo tehniko, večjimi razmaki in manjšo napetostjo jeklenice in amortizacijsko zanko. Za hojo po poti je obvezna uporaba čelade, plezalnega pasu in samovarovalnega kompleta, priporočamo tudi uporabo plezalnih rokavic." Lokalno planinsko društvo

omogoča tudi izposojlo opreme, več o tem na spletni strani pd-lisco.si. Za dostop do zelo zahtevnega dela poti, kjer se začnejo varovala – jeklenice, stopi in klini, je od 10 do 15 minut zmerne hoje od parkirišča nad vasjo Cerje. "Parkiramo nad hišo z naslovom Podgorica 22, 8290 Sevnica, na urejenem parkirišču pri vodnem zajetju, kjer je tudi večja informativna tabla. Hoditi začnemo desno ob gozdu, naprej po asfaltirani cesti, ki se kmalu konča in nadaljuje kot makadamska cesta, po nekaj deset metrih zavijemo levo v gozd (ob odcepu je večja skala z markacijo in smerna tabla). Za celoten zelo zahtevni del poti potrebujemo okoli 40 minut," je povedal Petančič. Na poti se odpirajo čudoviti razgledi daleč naokoli, na koncu poti pa se lahko osvežite in okrepčate v priljubljenem Tončkovem domu.

Nadelava poti se je začela 11. aprila letos, torej na dan Skupščine PZS v Sevnici, in se je zaključila 7. junija. Delo je potekalo glede na razpoložljivost prostovoljcev in vremenske razmere. Nadelavo poti je vodila tehnična ekipa Komisije za planinske poti PZS (KPP PZS) pod vodstvom Boštjana Gortnarja, pomagali pa so tudi markacisti in drugi prostovoljci PD Lisco Sevnica. "Skupaj je pri nadelavi sodelovalo 22 prostovoljcev," ponosno omeni predsednik PD Lisco Sevnica. Glede samega postopka gradnje in pridobivanja številnih soglasij pa je dejal: "Prvi ogled predvidene trase poti s tehnično ekipo KPP PZS je potekal julija 2014, nato smo v PD Lisco Sevnica do jeseni 2014 pridobili vseh 11 potrebnih soglasij in odločb za nadelavo poti: soglasja 4 lastnikov

Nova zelo zahtevna planinska pot na Lisco že privablja številne ljubitelje gora.

Foto: Zmago Grabrijan

Vseslovenski planinski praznik

Dan slovenskih planinskih doživetij 2015

zemljišč, soglasje Zavoda RS za varstvo narave OE Celje, soglasje Zavoda RS za gozdove, odločbo Ministrstva za kmetijstvo in okolje, odločbo UE Sevnica ter soglasje pristojne lovske družine (Zabukovje). Na vprašanje, od kod sploh ideja za tako vrsto poti na tem območju in kaj bo pot oz. projekt v celoti pomenil za PD, Posavje in slovenske planince, je zagnani predsednik poudaril: "Lisca je izjemna naravna vrednota in najbolj priljubljena izletniška in pohodniška točka v Posavju, ki privablja vedno več obiskovalcev. Tudi infrastruktura in ponudba na Lisci se počasi, a vztrajno ureja in nadgrajuje. Že dalj časa so predvsem domačini iskali drugačne, bolj 'adrenalinske' in težje dostope na Lisco, ki jih naravni pogoji na njenem strmem južnem pobočju omogočajo. Tako se je tudi pri domačinih porodila ideja o izdelavi zahtevnejše planinske poti, ki smo jo v društvu z veseljem sprejeli in se takoj lotili dela. S tovrstno zelo zahtevno planinsko potjo, ki je edina v Posavju, dobiva Lisca druge razsežnosti in privablja pohodnike, ki si želijo težjih, a hkrati bolj privlačnih, atraktivnejših dostopov na vrhove. Želimo si, da bi pot postala tudi učni poligon za gibanje po tovrstnih poteh za usposabljanja in izobraževanja, predvsem za mlajše rodove, in da bi Slovenci spoznali, da imamo tudi v Posavju izjemne naravne lepote in razvito planinsko dejavnost (planinske poti, kočje ...). Na začetku bo pot – poleg zadovoljstva, ko jo prehodiš – pomenila predvsem velik strošek. A seveda računamo na podporo lokalne skupnosti in gospodarstva, saj bo pot s povečanjem obiska v naših krajih pozitivno vplivala tudi na lokalno gospodarstvo in prepoznavnost našega območja." ●

Planinska zveza Slovenije že več kot 30 let praznuje dan slovenskih planincev, četrto leto pa v okviru Dneva slovenskih planinskih doživetij, tokrat na Krvavcu s partnerjema PD Kranj in RTC Krvavec, ljubitelje gora vseh generacij navdušuje s celodnevним dogajanjem. V soboto, 13. junija, so tako poti številnih planinskih društev in drugih ljubiteljev gora vodile na Krvavec, pri zorišče letošnjega Dneva slovenskih planinskih doživetij. Po podatkih organizatorja se je na tem sicer priljubljenem slovenskem smučišču zbralo 2000 planincev vseh generacij iz Slovenije in zamejstva. PZS, PD Kranj in RTC Krvavec so udeležencem ponudili številna doživetja, med drugim vodene planinske in kolesarske izlete, ustvarjalne in orientacijske delavnice, plezanje, prikaz gorskega reševanja, ogled razstave o 120-letnici *Planinskega vestnika* ter o spoznavanju planinske organizacije in opreme, pa tudi slavno prireditev s sprevedom praporščakov in večernim letni kino.

Osrednja prireditev je združila planince od blizu in daleč.

Foto: Manca Čujež

Udeleženci so na vseslovenski planinski praznik prišli od blizu in daleč in v polnosti doživeli planinstvo kot način življenja. Mladi planinci so uživali v orientacijskem iskanju skritega zaklada, slikanju na kamne, ustvarjanju naravnega superjajčka in plezanju na plezalnem stolpu. Odrasli so se v družbi vodnikov ali samostojno podali po slikoviti okolici po Tihni dolini, na Vrh Korena in v spremstvu biologov po Krvavcu ter na kolesarski tur po Krvavcu in med spustom v dolino. Mnoge je pritegnil prikaz reševanja s sedežnice kranjskih gorskih reševalcev, prav tako pa tudi stojnice s predstavitvijo Planinske založbe PZS in *Planinskega vestnika* in s planinsko opremo obložene stojnice Alpina, Intersport, Annapurna – Marmot in Rodeo team. S pomočjo Vala 202 so planinski utrip s Krvavca lahko začutili poslušalci po vsej Sloveniji. Slavnostno prireditev na Plaži na Krvavcu so s slovesnim sprevedom začeli praporščaki več kot 50 planinskih društev. Predsednik PZS Bojan Rotovnik, predsednik PD Kranj Tine Marenče in direktor RTC Krvavec Srečko Retuznik so poudarili, da je razveseljivo ob začetku poletne planinske sezone videti združeno

tako generacijsko mešano in številno občinstvo, saj so ravno gore pomembne pri povezovanju Slovencev. Planinska organizacija letos praznuje več jubilejev, med njimi 120 let *Planinskega vestnika* in 120 let od postavitve Aljaževega stolpa, kulturnega spomenika državnega pomena in nezamenljivega simbola slovenstva, ter 40-letnico evropske pešpoti E6, ob čemer je predsednik Komisije za evropske pešpote v Sloveniji Jože Prah izpostavil pomen prostovoljnih markacistov PZS pri varnejšem obiskovanju gora. Kulturni program so med drugim popestrili člani Otroškega pevskega zbora OŠ Orehek Kranj in pevske skupine Obalnega planinskega društva Koper ter glasbena skupina The Pousters. Ob zaključku doživetij polnega dneva so si lahko obiskovalci ogledali še projekcije slovenskih gorniških filmov *Singa* in *Aljažev stolp – Ta pleh ima dušo!* ter kratkega filma učencev OŠ Šenčur o Aljaževem stolpu, nagrajenega na letošnjem natečaju Slovenskega planinskega muzeja. Dan slovenskih planincev že tradicionalno pomeni tudi začetek poletne planinske sezone in odprtje planinskih koč v tem najbolj priljubljenem obdobju leta, ki traja do sredine septembra in v gore privabi največ ljubiteljev gora. ●

Visokogorska meja med Koroško in Štajersko

Raduha

Janja Lipužič

Sem se zagledala v eno simpatično otroško risbico z motivom gore in razmišljala: v naravi skoraj ni tako enovitih, simetričnih oblik kot na otroških slikah ali kot je stilizirano upodobljena na našem grbu. Kako bi, na primer, skicirali Raduho?

Njena dvojnost je zapisana že v genih – nekaj je štajerskih, malo koroških, neka druga, krajinska dvojnost, pa je očitna že na prvi pogled. Je kot jin in jang, na videz nezdržljiv splet dveh načel narave, ki bi ne mogla biti bolj raznolika in dopolnjujoča hkrati. Na solčavski strani je docela alpska, zaznamovana s širokim, neusmiljeno strmim pečevjem. V plezalnih smereh kompaktno tristo-metrski stene so svoj pečat odtisnile generacije koroških alpinistov. Nad Lučami se iz gozdnega vznožja postopoma definira kot zmrna, z rušjem porasla naklonina. Enakomerno sosledje

korakov skozi pasove košatih iglavcev, pašnih planin in aromatičnega gorskega cvetja bolj kakor k akciji nagovarja h ponotranjenju, umiritvi. V trendovskem jeziku bi ji enostavno rekli hibrid. Raduha se v tej polarnosti sever–jug, toplo–hladno, strmo–položno, kosmato–golo zdi na moč podobna vrhovom nad Pokljuko, denimo Debeli peči. Še nekaj sorodnosti je med njima: poleg tega, da sta v ligi dvatisočakov po obiskanosti na vrhu mojega seznama, nam obe dovolita pripeljati se na komfortno visoka izhodišča, s čimer se jutranje ropotanje budilke lahko nekoliko premakne (Kar hitro pojasni, zakaj

se mi zdita tako *fajn*!). In nenazadnje, letni časi te pri odhodu na turo nič ne omejujejo. Vsi so krasni, zima je zakon! V čem se torej Raduha razlikuje od svoje daljne sestrične? V mnogočem, seveda; za začetek izpostavimo dimenzijo, ki jo ovija v hladno meglico skrivnostnosti in prestavi v daljno geološko preteklost.

Podzemni frižider iz pradavnine

Ste že slišali, da so v ledenih jamah v Sloveniji nekoč kopali led in ga razvažali širom po svetu? Na Kočevskem, okoli Bohinja in v Trnovskem gozdu je precej ledenih kraških jam oz. brezen, z ledenimi skulpturami in klasičnimi kapniki najbogatejša pa je Snežna jama pod Raduho, v jugovzhodnih pobočjih pod planino Arta. Je edina ledena jama in obenem najvišja med vsemi slovenskimi jamami, ki je urejena za turistične ogleda. Za njen nastanek so zaslužne

1 Severozahodno ostenje Raduhe obdajajo meglice ... Foto: Miran Cerar

2 Pot na preval Durce se vzpne čez robato melišče pod gladko steno Male Raduhe. Foto: Janja Lipužič

drugi so čudno bradavičasti ali obarvani zaradi mineralnih primesi. Snežna kraljična pod Raduho je svoje čare skrivala vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko so jo odkrili člani Jamarskega kluba iz Prebolda. Privrženci mota "Gremo mi po svoje" imejte v ožiru, da je kraška notranjost Raduhe izvotljena s kar petindvajsetimi brezni in še enkrat toliko jamami, ki so lahko nevarne pasti za brezpotne samohodce.

Minute za spoznavanje narave in družbe

Ko polistamo po geografiji, ugotovimo, da je Raduha apnenčasta pripadnica Kamniško-Savinjskih Alp, točneje njihovega Savinjskega dela. Je naš

najbolj vzhodni dvatisočak in s tem prvi dva tisoč metrov visoki vrh Slovenske planinske poti. Savinja, najdaljša reka, ki v celoti teče po slovenskem ozemlju, je goro nekoliko odrinila od osrednjega pogorja in ji s tem podarila strateško razgledno pozicijo. Butični Robanov kot, zimzelena Logarska dolina in vse, kar je hribovcu dragega sveta nad njima, pa še pol Koroške, Štajerske in najvišje špiče Gorenjske se vidi z nje. Dobrih pet kilometrov dolgo sleme Raduhe se v smeri jugozahod-severovzhod s Tolste peči, 1877 m, in Male Rti, 1975 m, dvigne na osrednji del z Veliko, 2062 m, in Malo Raduho, 2029 m (nekateri viri jo delijo na Srednjo in Malo Raduho), potem pa se preko grebenske škrbine Durce, 1910 m, čez Lanež, 1925 m, in Jelovec, 1845 m, spusti na Greben, 1549 m. Na vzhodu se s sedlom Bela Peč, 1353 m, povezuje z vulkanskim pogorjem Smrekovca in Goltemi, na drugi strani preko Spodnjega in Zgornjega Slemenca z Olševo oz. Karavankami.

Vrata, okna in druge odprtine

Okoli 1400 metrov visoko, pod labirinti skalnih stolpov, polic in grap jugozahodnih pobočij Raduhe, je mojstrica narava vzela v roke dleto in kladivo in ustvarila trideset metrov širok in petindvajset metrov visok skalni most Račka vrata. Podoben je velikemu oknu na severni strani Olševe. Pot je bolj kot ne lovska, zagonetna, od markirane se odcepi nad kmetijo Račnik. Zemljevid *Grintovci* pomaga pri grobi navigaciji, splet daje kar precej koristnih informacij o razmerah na terenu. Širši in enostavnejši prehod z ene na drugo stran Raduhe nudijo neka druga vratca, takšna brez podbojev. To so Durce, škrbina med Malo Raduho in Lanežem. SSKJ ponuja še eno zanimivo razlago; *durce* so nekoč imenovali kos blaga pri kratkih moških hlačah, ki se spredaj odpenja. Takšne se danes (skoraj) ne nosijo več, pa vendar, fantje, pazite na prepih!

posebne klimatske razmere z dovolj nizkimi temperaturami v vseh letnih časih. Tako kot večina tovrstnih jam tudi ta leži nad tisoč metri nadmorske višine, točneje na 1532 metrih. Njeno starost ocenjujejo na več kot deset milijonov let. Kako osupljivo drugačen je bil takrat ta naš svet! Preden so jo tektonski premiki postavili na sedanje mesto, je bila Raduha komaj omembe vredna vzpetina, skozi jo pa je iz smeri Smrekovca tekla čisto prava podzemna reka ponikalnica. Oblikovala je pretežni del današnjega 1300 metrov dolgega glavnega rova in odložila debele plasti rečnih naplavin.

Dno prve dvorane v jami pokriva ledeno jezero, druge so bogate s klasičnimi kapniki, starimi med 350 in 450 tisoč leti, ki jih strokovnjaki uvrščajo med najstarejše pri nas. Nekatere obdaja specifična mehka, mlečna struktura, spet

Kam gre živina iz Zgornje Savinjske doline na poletne počitnice? Na planine pod Raduho, seveda, na marsikateri še (spet?) pasejo. Večina travnatih oaz leži med igličastimi hostami vzhodnih pobočij. Vodol, Arta, Cirkovnica, Javorje, Kal, Kosmačeve Rastke. Planini Loka in Grohot dajeta zavetje dvema osrednjima planinskima postojankama. Prvo Kočo na Loki, 1534 m, na vzhodni gozdni meji, je leta 1910 zgradila Savinjska podružnica SPD. Med vojno je zgorela, zato so leta 1950 postavili novo, ki je v sedemdesetih letih prav tako izginila v plamenih. Današnja koča stoji od leta 1978 in jo upravlja PD Luče.

Pod severozahodno steno najdemo Kočo na Grohotu, 1460 m. Prejšnjo je odnesel snežni plaz, sedanja stoji od leta 1991 in

spada pod okrilje PD Mežica. Akademsko vprašanje, ali se prav piše Grohot ali Grohat, ali gremo v ali na planino, prepuščamo modrejšim glavam. Tu smo se odločili za obliko z o-jem, ki je v rabi med domačini. Izhajala naj bi iz različice imena za grušč – grohotje. Groh je tudi vrsta vulkanske kamnine, ki je sicer bolj prisotna na sosednjem Smrekovcu. Ljudje so se v preteklosti naseljevali visoko pod goro. Najvišja med vsemi gorskimi kmetijami v Sloveniji je Bukovnikova, ki je našla svoj prostor na 1327 metrih. Iz Solčave je do priljubljene planinskega izhodišča okoli deset kilometrov. Zanimljivo, če se na izlet pripelješ z drugega konca Slovenije, in strašno daleč, če si odvisen od lokalnega pismonoše. Ja, tudi globoko v digitalni

Šiviljske (ne)spretnosti ajdovske deklice

V svojem zgornjem toku od Solčave proti Lučam, med strmimi pobočji Raduhe in Dleskovške planote, se Savinja preliva skozi prikupno sotesko. Kjer se stiskajo rečna struga in skopo odmerjeni metri glavne prometnice in je prostora komaj še za pregovorno drobno šivanko, se je zagostil en gromozanski primerek svoje vrste, katerega ime upravičeno pišemo z veliko začetnico – to je znamenita Igla. S parkirišča vidimo zgolj zastavo na vrhu štirideset metrov visokega skalnega obeliska, če pa nadaljujemo nekaj korakov v smeri Solčave, opazimo drobno stezo, ki v par ovinkih čez strmo gozdno pobočje pripelje do ozke razpoke, podobne šivankinemu ušesu, ki Iglo ločuje od sosednje stene. Verjeli ali ne, skoznjo je do konca 19. stoletja potekala ena od pešpoti med Solčavo in Lučami. Ožina prehoda sploh ni bila največja težava, še večjo je predstavljala reka, ki jo je bilo na tem kratkem odseku treba prečkati več kot tridesetkrat! Ker si ljudje ne moremo kaj, da se ne bi nenehno spraševali, kako in zakaj, in v mnoge odgovore radi položimo seme fantazije, iz roda v rod prenašamo vsakovrstne bajke in legende, ki nazadnje pristanejo v zakladnici ljudskih pripovedk. Ena takšnih govori tudi o nastanku Igle in ajdovski deklici velikanki, ki se ji je med šivanjem gromozanske srajce za njenega ljubega zlomila šivanka. V jezi jo je zalučala v dolino in glej čudo, tam kamniti šiviljski rekvizit stoji še danes!

dobi enaindvajsetega stoletja jih še potrebujemo in gor med prebivalce Podolševe in okolice dnevno prihajajo šele zadnjih pet let! Med potoki, njih grabni in prisojnimi travnatimi gubami nad Lučami so pognale hiše raztresenih vasi Raduha in Strmec. Tu se je rodil priznani skladatelj Blaž Arnič, ki mu PD Luče vsako leto posveti tradicionalni zimski pohod na Raduho, tu okoli so rasli rodovi Radušnikov, Nadlučnikov, Strmšnikov, Smrečnikov, Jamnikov in Prepadnikov. Imena domačij sama zase govorijo o svetu, v katerega so vpete.

Mnogoterost poti, po kateri pa vi?

K priljubljenosti planinstva na Raduhi so poleg nespornih lepot narave verjetno veliko prispevale solidno vzdrževane ceste do visokogorskih planin in kmetij, v glavnem prevozne tudi pozimi. Tako nam ni treba premagovati velikih višinskih razlik, ki pri vzponih iz doline nabreknejo na nič manj kot poldrugi kilometer. Poti iz središča Luč, iz Solčave ob Klobaši, mimo Tolstovršnika ali od Rogovilca so manj obljudene od tistih, ki gredo od koč, včasih je kak odsek slabše označen, ponekod ozek in izpostavljen (npr. od Račnika na Arto), mestoma zaraščen, celo poškodovan (trenutno je zaradi podora zaprta pot iz Solčave na Grohot). Kadar turo začnemo na dvorišču katere od domačij ali turističnih kmetij ob Solčavski ali Lučevski panoramski cesti, kjer je primernih parkirnih mest le za prste ene roke (npr. pri Radušniku), obzirno povprašajmo za dovoljenje.

- 3** Ploski, neizraziti vrh Laneža je obeležen z malim stolpom. Foto: Janja Lipužič
- 4** Skozi ozek prehod v Igli so včasih pešačili iz Luč v Solčavo. Foto: Janja Lipužič
- 5** Raduha z Olševe Foto: Milan Cerar
- 6** Lesene stopnice proti vходу v Snežna jamo. Vanjo se spustimo po kovinskih lestvah. Foto: Janja Lipužič

Največja na svetu

Razmeroma blizu naših krajev, okoli 40 kilometrov južno od Salzburga, se razprostira največja snežna jama na planetu, imenovana Eisriesenwelt. Leži 1600 metrov visoko v gorski skupini Tennengebirge in meri kar 42 kilometrov. V delu, namenjenem turističnim ogledom, je okovana v belo kapniško okrasje ekstravagantne, skoraj nezemeljske lepote.

Snežna jama

Do parkirišča pred jamo pripelje 17 kilometrov dolga cesta iz Strug mimo planine Loka. Do vhoda je še deset minut hoje po kolovozu. Turistični ogledi 600 metrov dolgega rova so mogoči od junija do konca septembra ob vikendih in praznikih, v visoki sezoni vsak dan med 9. in 17. uro, in so plačljivi. Začetni spust v jamo je malo bolj športen in poteka po nizu desetmetrskih skoraj navpičnih kovinskih lestev. Ko se privajamo šibki svetlobi in spopadamo s spolzkimi prečkami in mrzlimi držali, nas oblije hladen jamski zrak, ki tudi poleti ostaja blizu ledišča. Kdor se na koncu ogleda noče počutiti kot zamrznjen premični stalagmit, naj ne junači v letnih oblačilih! Poleg primerne obleke potrebujemo še čelno svetilko, ki je za varno razgledovanje po jami priročajnejša od karbidovke.

Studenec in zlati zaklad se igrata skrivalnice

Malo dalje ob cesti izvira še ena naravna znamenitost, Presihajoči studenec. Nihajoči pretok deluje po principu "Zdaj me vidiš, zdaj me ne vidiš". Strokovno se mu reče natega – in nikakor ni to, na kar ste pomislili! Napolni se le ob dovolj visokem vodostaju, sicer usahne. Bojda takrat vso vodo spiije velikan, ki lovi gamse v nedostopnih strmih Raduhe. Tu imate priložnost, da preko lesene brvi nasproti Igle stopite še na desni breg Savinje in se po urejeni, malenkost zahtevnejši poti odpravite do Rjavčeve jame in skoznjo nazaj na izhodišče. V drugi smeri proti Lučam pridete do Trbiške zijalke. Kadar je Savinja narasla, je ta pot služila kot prehod med Lučami in Solčavo. Kdo ve, mogoče boste prav vi odkrili tisto skalo, pod katero se po pripovedovanju domačinov skriva zlat zaklad, ki je nekoč pogubil pohlepnega kmeta s bližnje domačije Pečovnik. Pri njih lahko povprašate tudi za ključ jamskih vrat. Igle, Presihajoči studenec in soteska Savinje so zavarovani kot dragoceni spomeniki naravne dediščine.

Saj res! Obe cesti sta kot nalašč za kolesarjenje. Iz Luč nazaj v Luče boste poganjali okoli dvajset kilometrov v dolžino in 450 metrov v višino, ponekod

v kar hud klanec. V Strugah pri smerokazu za Kočo na Loki ob potoku Dupeljniku peljite navzgor vse do levega odcepa (napis "Panoramska pot" na podrti leseni

7 Idilična podoba Koče na Loki ob robu pašnikov in macesnovih gozdov
Foto: Janja Lipužič

8 Na kažipotih naletimo na zanimiva imena kmetij, npr. Prepadnik. Foto: Janja Lipužič

tabli) proti kmetiji Miklavc, ki je najvišja točka vzpona. V dolino se spustite na drugo stran, na glavno cesto pridete malo za kampom pri tabli za čebelarški center.

V sredici predstavljamo štiri možnosti vzpona na Raduho, kombinacij je seveda še veliko več. K opisu Hojnikove poti na Lanež dodajmo opozorilo, da že leta ni vzdrževana, vendar je na mnogih zemljevidih (KSA, 1 : 50.000; Luče, 1 : 35.000) še vedno prikazana kot markirana. Ne le to, oznaka napeljuje k zavajajoči in za neizurjenega gornika nevarni misli, da gre za lahko pot. K sreči začetek steze najdejo le tisti, ki se o njej prej pozanimajo (in od danes še vsi bralci te revije).

Kot je običaj, posladek pride na koncu. Je zelo zahteven brezpotni zalogaj. Kdor si ga upa (in zmore) privoščiti, bo okusil Raduho v vsej njeni razburkani divjini, kakršne utirjeni hodci zlepa ne vidijo. Dovolj zavlačevanja; govora je o Ovčji poti, stari pastirski stezi pod severno steno Raduhe, ki jo v glavnem uporabljajo alpinisti za pristope pod steno. In njenih različicah. V grobem gre(jo) nekoliko pod označeno zavarovano potjo, čez Lipni in Dolgi plaz in naprej ob vznožju sten Velike Raduhe do t. i. pomola, skalnega roba južnega grebena nad Okroglo pečjo. Tam nekje se združi(jo) s staro Herletovo potjo¹ in se požene(jo) navzgor, lovska steza pa se nadaljuje prečno proti skalnemu mostu Račka vrata. ●

informacije

Dostopi: Do Luč oz. Solčave se pripeljemo iz štirih smeri: od vzhoda iz Savinjske doline skozi Mozirje in Ljubno, od zahoda čez prelaza Jezersko in Pavličovo sedlo (Pozimi je cesta zaprta!), z juga iz Kamnika čez prelaz Volovjek ter s severa iz Črne na Koroškem preko prevala Spodnje Sleme.

Severozahodni dostopi: V središču Solčave proti Podolševi, tam desno (levo Sv. Duh) pod južnimi pobočji Olševe prečno do prelaza Spodnje Sleme (do sem tudi iz Črne na Koroškem) in desno proti Koči na Grohotu oz. kmetiji Bukovnik. Okoli 10 km asfalta in makadama.

Jugovzhodni dostopi: V Strugah, pribl. 2 km vzhodno od Luč, ob potoku Dupeljniku proti Koči na Loki in Snežni jami. Skupaj pribl. 16 km, asfalt do višine 950 metrov.

Severni dostopi: Iz Črne na Koroškem skozi dolino Bistre na Spodnje Sleme in dalje na izhodišče ali peš na prelaz Bela Peč.

Literatura: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 2004.

Vladimir Habjan: *Brezpotja*. Sidarta, 2009.

Stanko Klinar: *Sto slovenskih vrhov*. Prešernova družba, 1991.

Andrej Mašera: *55 zavarovanih plezalnih poti*. Sidarta, 2011.

Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. Sidarta, 2003.

Andraž Poljanec, Milenko Amejšek – Prije: *Slovenska planinska pot*. PZS, 2012.

Vladimir Habjan in Peter Skoberne: *Naravne znamenitosti Slovenije*. Sidarta, 2001.

Peter Skoberne: *Sto naravnih znamenitosti Slovenije*. Prešernova družba, 1988.

Irena Cerar Drašler: *Pravljice poti Slovenije*. Sidarta, 2004.

Urška in Andrej Stritar: *Z otroki v gore*. Sidarta, 1998.

Stanko Mihev: *Plezalni vodnik Raduha*. PZS, 2005.

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Luče*, 1 : 35.000; *Zgornja Savinjska dolina*, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

¹ Franc Herle, predvojni solčavski alpinist in smučar, po njem se imenuje Herletova smer v Ojstriči.

Velika Raduha, 2062 m, po zavarovani poti

Kamniško-Savinjske Alpe

Eminentno severno steno Raduhe, kjer se je plezalnih smeri nabralo za debelo knjigo, imamo med sklepno vožnjo proti izhodišču ves čas naravnost pred seboj. Nagovarja nas z intenzivnimi občutki privlačnosti in radovednosti. Kje gre naša pot, kako težka je? V obilju označenih planinskih poti na Raduho je ta, ki riše linijo med naravnimi prehodi severne stene, najbolj selektivna, čeprav jo širše gledano uvrščamo med manj zahtevne zavarovane plezalne poti v naših gorah. Izpostavljenost nikjer ni omotična, čeprav so pogledi v dolino kar globoki, z vzorno varovanim plezalnim delom opravi razmeroma hitro in enostavno. V spremstvu izkušenih prijateljev in s primerno opremo jo lahko priporočamo vsem, ki se s t. l. železno potjo spoprijemajo prvič. Skoraj bi si upali staviti, da ne bo zadnjič!

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena planinska pot. Ker poteka po severni strani, se v njej sneg pomladi obdži dlje časa. Pot je pogosto mokra in neprijetno spolzka.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, samovarovalni komplet.
Višinska razlika: 750 m
Izhodišče: Turistična kmetija Bukovnik, 1327 m.
(WGS84: N 46,431989, E 14,735103)
V središču Solčave (do sem pridemo iz

Savinjske doline skozi Mozirje in Luče, ali iz Kamnika čez prelaz Volovjek in skozi Luče, ali čez prelaz Jezersko in Pavličovo sedlo) proti Podolševi, tam zavijemo desno (levo Sv. Duh) pod južnimi pobočji Olševe do prelaza Spodnje Sleme, ki pelje na koroško

stran (do sem iz Črne na Koroškem). Na sedlu spet zavijemo desno proti Koči na Grohotu oz. Bukovniku; parkiramo pri kmetiji ali v bližini križišča s cesto, ki pelje proti koči.
Koča in kmetija: Koča na Grohotu pod Raduho, 1460 m, mobilni telefon

Niz klinov in jeklenic v zaključnem delu zavarovane poti Foto: Janja Lipužič

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ-AVGUST 2015

Velika Raduha, 2062 m, po Hojnikovi poti čez Lanež

Kamniško-Savinjske Alpe

Vsem, ki ste markirane poti na Raduho prehodili podolgem in počez, bo ovinek čez manj znani Lanež predstavljal eno zanimivejših popestritev vzpona s ščepcem plezalnega izziva. Na ta nenavadno ploščat, z mehкими travami oblažjen vrh severno od škrbine Durce je pot med obema vojnama nadelal Ivan Hojnik, župnik iz Koprivne na Koroškem (več o njem v PV 3/2013). Takrat je vodila od cerkve sv. Jakoba preko Robnikovega vrha na Zgornje in Spodnje Sleme ter od tam čez Prosenčev vrh do stene, opremljene z varovali. V poznejših letih so vzdrževanje opustili, vendar je njen zadnji del še vedno, ali pa prav zaradi tega, lepa preizkušnja za lažjega plezanja večše gomike. Na Lanež se da priti tudi čez kratko severno steno po kateri od alpinističnih smeri, najenostavneje pa po skoraj vodoravni označeni stezi z Durc.

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot (mesta lj) in lahka označena planinska pot. Hojnikova pot je na gozdnem hrbtu, preden pridemo v steno, varljivo lahka. Sestop po

grapi je zaradi velike krušljivosti še za stopnjo zahtevnejši!
Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada je obvezna.
Višinska razlika: 750 m
Izhodišče: Turistična kmetija Bukovnik, 1327 m.

(WGS84: N 46,431989, E 14,735103)
V središču Solčave (do sem pridemo iz Savinjske doline skozi Mozirje in Luče, ali iz Kamnika čez prelaz Volovjek in skozi Luče, ali čez prelaz Jezersko in Pavličovo sedlo) navzgor v smeri Podolševe, tam

zavijemo desno (levo Sv. Duh) pod južnimi pobočji Olševe prečno do prelaza Spodnje Sleme, ki pelje na koroško stran (do sem iz Črne na Koroškem). Na sedlu spet zavijemo desno proti Koči na Grohotu oz. Bukovniku; parkiramo v bližini

Hojnikova pot na Lanež je označena z bledimi markacijami. Del vodi po zagrščeni grapi. Foto: Vladimir Habjan

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ-AVGUST 2015 | 45 |

041 417 951; Izletniška kmetija Bukovnik, 1327 m, mobilni telefon 031 416 089, telefon 03 584 6039.
Časi: Izhodišče—Koča na Grohotu—Raduha 2.15 h
Sestop 1.40 h
Skupaj 4.30 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodniki: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Andrej Mašera: *55 zavarovanih plezalnih poti*. Sidarta, 2011; Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. Sidarta, 2003.

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Luče*, 1 : 35.000.

Vzpon: Do Koče na planini Grohot (ponekod tudi Grohat), 1460 m, pridemo po cesti in/ali stezi, ki gre nekoliko nad njo. Vzpon nadaljujemo mimo koče GRS do vznožja dolgega, strmega melišča pod prevalom Durce, 1910 m. Na razpotju je tabla, ki nas opozori na zahtevnost poti v nadaljevanju in napoti desno (levo se bomo vračali). Steza se prečno vzpenja čez pobočja Male in Srednje Raduhe, ki

se počasi izvijajo iz gozda in odstrajajo razglede na okoliško panoramo. Pred vstopom v zahtevnejši plezalni del se opremimo. Ob jeklenicah in klinih splezamo ob grapi, jo prečimo in ob dobro razčlenjenem skalovju nadaljujemo proti desni. Čez eno samo mesto se je treba malo bolj potruditi, morda pa ga ne boste niti zaznali. Varovala se končajo malo pod robom rušatega grebena

med Srednjo in Veliko Raduho. Priključimo se poti čez Durce in od Koče na Loki, 1534 m, ter opravimo še z zaključnim vzponom na vrh, ki ga obeležuje zanimiva vpisna skrinjica s cepinom.

Sestop: Mimo izstopa plezalne poti sestopimo do naslednjega razpotja, kjer nadaljujemo naravnost (desno Koča na Loki), nekoliko strmeje navzdol proti prevalu Durce. Nova pot

je od leta 2010 speljana prečno čez obsežno melišče, nad katerim kipijo navpične stene Male Raduhe, 2029 m. Steza je na nekaj mestih opremljena z lesenimi stopnicami in podprta s pragovi, izteče se pri že znanem razpotju ob vznožju. Na izhodišče se vrnemo po isti poti.

Janja Lipužič

Velika Raduha, 2062 m, po Hojnikovi poti čez Lanež

kmetije ali križišča s cesto, ki pelje proti koči.

Koča in kmetija: Koča na Grohotu pod Raduho, 1460 m, mobilni telefon 041 417 951; Izletniška kmetija Bukovnik, 1327 m, mobilni telefon 031 416 089, telefon 03 584 6039.

Časi: Izhodišče—Lanež 2 h
Lanež—Durce—Velika Raduha 1 h
Sestop 1.40 h, skupaj 5 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Stanko Mihev: *Plezalni vodnik Raduha*. PZS, 2005.

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Luče*, 1 : 35.000.

Vzpon: Od Bukovnika, 1327 m, gremo kratko čez prvi klanec in čez cesto (desno Koča na Grohotu) na širok neoznačen kolovoz. Po njem se vzpenjamo ves čas proti desni do razgledne poseke pod Prosenčevim vrhom, kjer se poleti pase živina. Naravnost po malo slabše razvidni stezi nadaljujemo strmo proti stenam Laneža, 1925 m, ki so še kar daleč pred nami. Pot teče ob žični ograji, nekaj časa je dokaj položna, više med rušjem

pa postane bolj strma, vendar še kar dobro uhajena. Pod steno opazimo prvo markacijo in puščico, ki kaže smer nadaljevanja. Prečimo vodoravno v desno, potem pa se obrnemo levo in povzpnejo v skalovje. Skozi kršljivo zagruščeno grapo plezamo zelo previdno in pazimo na proženje kamenja. Preplezamo nekaj skalnih skokov, kjer pomaga par skrivljenih klinov in skob.

Čez lažje skrotje izplezamo na presenetljivo prostran vrh. Nadaljujemo desno na prevall Durce, 1910 m, in naravnost navzgor blizu roba rušatega grebena Male Raduhe, 2029 m, do stika s potjo s planine Loka, 1534 m. Čez odprto in čedalje bolj razgledno vršno pobočje se vzpenjamo na vrh.

Sestop: Do prevala Durce sestopimo po poti vzpona, od tam se spustimo po

novi poti prečno prek širokega melišča do njegovega vznožja, kjer se levo odcepi zahtevna zavarovana pot prek severne stene (druga, zahtevnejša možnost sestopa; glej opis v prilogi). Mimo koče GRS in Koče na Grohotu, 1460 m, se po cesti in označenih bližnjicah vrnemo nazaj do Bukovnika.

Janja Lipužič

Velika Raduha, 2062 m, s Kosmačevih Rastk

Kamniško-Savinjske Alpe

Ko zapišemo, da je Velika Raduha najvišja točka dolgega slemena severno od Luč in Solčave in najvzhodnejši dvatisočak Kamniško-Savinjskih Alp, smo navedli nesporna, a zgolj suhoparna geografska dejstva. Ni (zgolj) višina ta, ki dela Raduho veliko, niti petkilometrski dolžina. Ogromen je njen pomen za razvoj koroškega alpinizma, zares veliko pove o burni geološki zgodovini tega območja, silna je raznolikost njene zgradbe in zajetni kilometri planinskih poti se stekajo k njenemu vrhu. Pa še niti besede nismo rekli o razgledih, kočah in dišečih rož/cahl! Katerikoli motiv vas bo pognal v njena jugovzhodna pobočja, nobeden vas ne bo razočaral. Opisana pot je s tehničnega vidika lahka, dolžino pa lahko prilagodite svoji dnevni formi; za podrobnosti se posvetujte s svojim zemljevidom.

Zahtevnost: Nezahtevna označena planinska pot. V megli je pod vrhom treba biti bolj pozoren. Rob grebena je na severno stran prepaden!

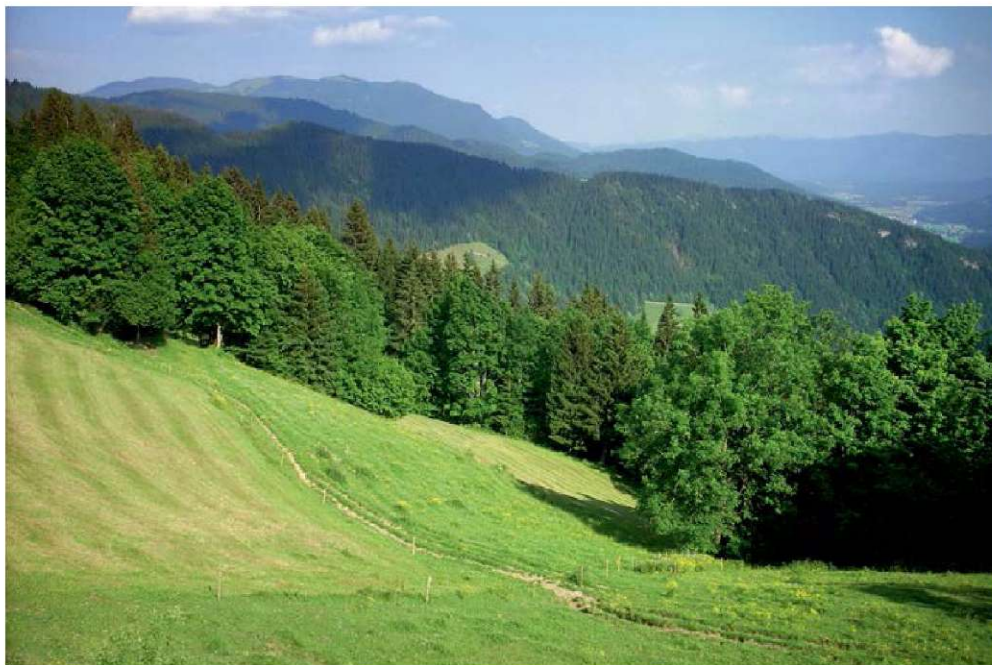
Oprema: Običajna oprema za visokogorje.

Višinska razlika: 992 m

Izhodišče: Planina Kosmačeve Rastke, 1034 m.
(WGS84: N 46,411872, E 14,782203)
V Strugah 2 km vzhodno od Luč (do

sem pridemo iz Savinjske doline skozi Mozirje in Ljubno, ali čez Jezersko in Pavličovo sedlo (Pozimi zaprto!), ali iz Kamnika čez Volovljek, ali iz Črne na Koroškem čez Spodnje

Sleme in skozi Solčavo), navzgor ob potoku Dupljeniku proti Koči na Loki in Snežni jami. Parkiramo na koncu asfalta (pribl. 950 m) ali še kilometer više na začetku poti.

Valovit prisojen svet širokih jugovzhodnih pobočij, v ozadju so Golte. Foto: Janja Lipužič

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ-AVGUST 2015

Velika Raduha, 2062 m, iz Solčave

Kamniško-Savinjske Alpe

Kar nam je zahvaljujoč cestam prihranjeno pri preostalih treh opisanih turah na Raduho, imamo tokrat na pretek, in sicer dolgo ter naporno hojo naravnost iz doline. Ta bo vsekakor na preizkušnjo postavila našo kondicijo in nas, vsaj v spodnjem delu, vodila daleč proč od obleganih poti, ki gravitirajo okoli planinskih koč. Nad sotesko Savinje med Lučami in Solčavo bo prečila strma gozdna tla z navihanim imenom *gozdek*, se vzpenjala ob robu reber, nebrzdanih stolpičev in grap jugozahodnega ostenja in nas pripeljala do najlepše in najvišje ležeče snežne jame v Sloveniji.

Zahtevnost: Zahtevna označena planinska pot. Zaželeno sta dobra kondicija in trden korak. V mokrem je na nekaterih odsekih nevarna za zdrs.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje.

Višinska razlika: 1490 m

Planina Arta Foto: Irena Mušič Habjan

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ-AVGUST 2015 | 47 |

Koča: Koča na Loki, 1534 m, mobilna telefona 041 968 022, 041 593 889.

Časi: Izhodišče–Koča na Loki 1.15 h

Koča na Loki–Velika Raduha 1.30 h

Sestop mimo Durc 2.15 h

Skupaj 5 h

Sestop čez Arto 3 h

Skupaj 8 h

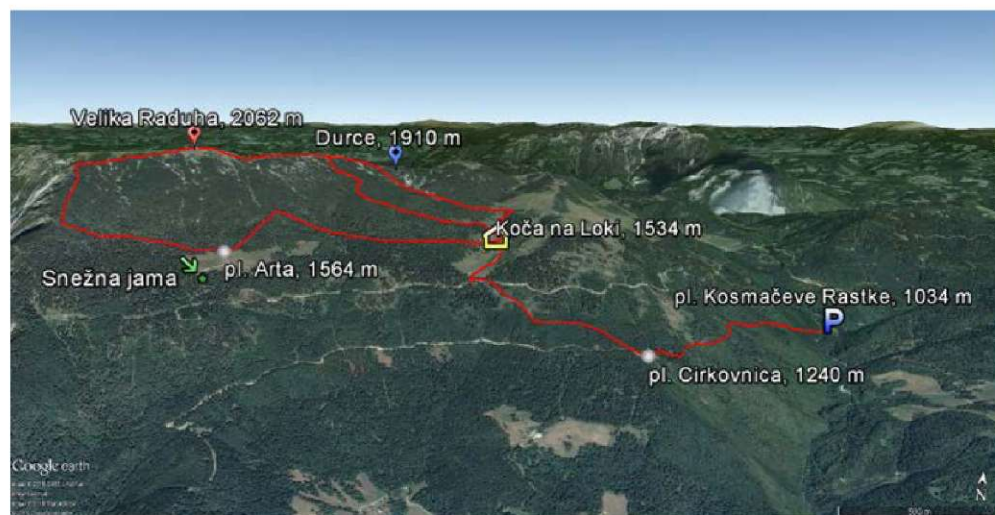
Sezona: Kopni letni časi. V stabilnih snežnih razmerah in z ustrezno opremo tudi pozimi.

Vodnika: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004. Andraž Poljanec, Milenko Arnejšek – Prle: *Slovenska planinska pot*. PZS, 2012.

Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*, Sidarta, 2003 (delno).

Zemljevida: *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Luče*, 1 : 35.000.

Vzpon: Za dvojnimi ovinkom na levi strani ceste poiščemo kažipot za Kočo na Loki (desno spodaj je skrita planina Kosmačeve Rastke). Gozdna pot gre prečno do planine Cirkovnica, 1240 m. Pri lični leseni koči zavijemo desno in gremo kratko po cesti (z

leve kmetija Radušnik), nato desno na kolovoz. Prečkamo glavno cesto iz Strug (dostop z avtom) in po kolovozu v desno na koncu planine dosežemo Kočo na Loki (do sem lahko pridemo tudi s koroške strani čez prelaz Bela peč in planino Vodol).

Za njo smo hitro spet na razpotju. Vzpenjamo se levo proti Raduhi; gozd postaja vse redkejši, zamenja ga značilen kraški, nizko poraščen svet.

Ko se pod slemenom z desne priključi pot z Durc, 1910 m, na levi v daljavi že vidimo naš glavni cilj. Na travnate zaplate iz globlin severne stene izpleza še zavarovana pot, nam pa do težko pričakovanega festivala razgledov ostane še par minut hoje.

Sestop: Če nam ni do večurnega križarjenja po Raduhi, naredimo malo krožno turo. Sestopimo do drugega razpotja, tam naravnost na sedlo

Durc in desno navzdol do Koče na Loki. Druga varianta si vzame več časa in pelje po označeni poti naprej proti jugozahodnemu robu. Nad pečinami se obrne levo in spusti na planino Arta, 1564 m. Malo pod njo je Snežna jama; po želji jo lahko obiščemo ali prečimo direktno do Koče na Loki in po že znani poti na izhodišče.

Janja Lipužič

Velika Raduha, 2062 m, iz Solčave

Izhodišče: Gostišče Rogovilec, 590 m, ob cesti med Lučami in Solčavo.

(WGS84: N 46,397936, E 14,710481) Do sem se pripeljemo iz Savinjske doline skozi Mozirje in Ljubno, ali čez Jezersko in Pavličovo sedlo (Pozimi zaprto!), ali iz Kamnika čez Volovljek, ali iz Črne na Koroškem čez Spodnje Sleme in skozi Solčavo.

Koča: Koča na Loki, 1534 m, mobilna telefona 041 968 022, 041 593 889.

Časi: Izhodišče–planina Arta 2.30 h Planina–Velika Raduha 1.30 h

Sestop 3 h

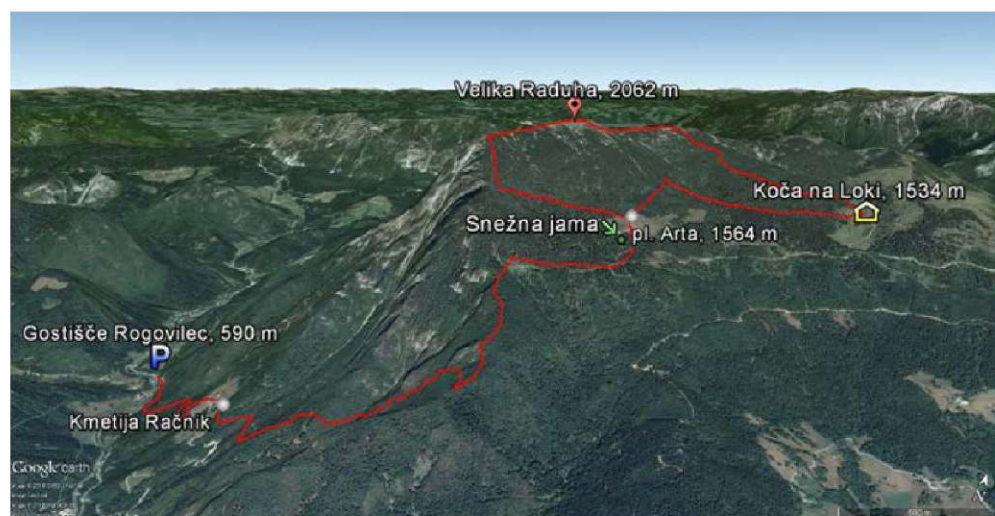
Skupaj 7 h

Velika Raduha–Koča na Loki–izhodišče 3.30 h

Skupaj 7.30 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodniki: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Andraž Poljanec, Milenko Arnejšek – Prle: *Slovenska planinska pot*. PZS, 2012; Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*, Sidarta, 2003 (delno).

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Luče*, 1 : 35.000.

Vzpon: Kažipotu proti Koči na Loki sledimo kratko po cesti, nato ob Savinji in navzgor do kmetije Račnik. Od tam udobna pot postane ožja in pelje čez izpostavljena gozdna pobočja, kjer moramo biti zelo previdni. Nadaljevanje više ni več

težavno. Pot se obrne proti severu in gre nekaj časa ob grebenu, nato zavije desno na kolovoz pod Snežno jamo (dostop z avtom). Na planini Arta, 1586 m, je naslednje razpotje, kjer za leseno kočo poiščemo pot proti vrhu Raduhe. Bliže kot smo jugozahodnim stenam, nižje je rastej ter širši in globlji postajajo razgledi. Na okoli 2000 metrih se pot še zadrži

zasuka desno, do najvišje točke je še nekaj zložne hoje.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Poleti se lahko spustimo še v ledeno jamo (ogled 1.30 h). Sestopimo lahko tudi krožno mimo Koče na Loki, 1534 m, in nazaj na planino Arta.

Janja Lipužič

Mönch, 4107 m, od koč Mönchjochhütte

Bernske Alpe

Mönch je zaradi bližnje visoko ležeče koč Mönchjochhütte udoben in hitro dostopen vrh, a vzpona nanj še zdaleč ne smemo jemati lahko-miselno. Dostop z železnico nam olajša dostop, od koder imamo do koč le eno uro hoje, ki leži v vznožju njegovega južnega grebena na sedlu Oberer Mönchsloch. Gora na severno in zahodno stran skupaj s severno steno Eigerja in Jungfrau nad dolino Lauterbrunnen predstavlja mogočno kuliso visokih vrhov z ogromnimi stenami.

Zahtevnost: Zahtevna kombinirana ledeniška tura (PD). Skalnati odstavki do II. težavnostne stopnje, sneg in led do 45°. Greben je mestoma zračen, v slabih razmerah pa hitro predstavlja težak zalogaj z lednimi odstavki. Tura je primerna za izkušenega gornika. Zaradi višine priporočamo postopno aklimatizacijo, pri vzponu varovanje z vrvjo ali spremstvo gorskega vodnika na celotni turi.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, plezalni pas in popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Mönch Foto: Janez Jarc

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ-AVGUST 2015

Jungfrau, 4158 m, od koč Mönchjochhütte

Bernske Alpe

Jungfrau, tretji najvišji vrh Bernskih Alp, je ogromna gora, obdana z ledeniškim svetom na vseh straneh. Najmogočnejša je severna stena, ki pada več kot 3000 višinskih metrov globoko preko ledenikov, skalnatih in snežnih pobočij v dolino Lauterbrunnen. Jungfrau je postal znan predvsem po zobati železnici, ki se konča 3475 metrov visoko na sedlu Jungfraujoch. Najprej so nameravali potegniti železnico vse do vrha Jungfrau, vendar je uresničitev te zamisli preprečila prva svetovna vojna. Vzpon na vrh po navadi začnemo zgodaj zjutraj od koč Mönchjochhütte, tako da se popoldne že lahko odpeljemo z vlakom s sedla Jungfraujoch v dolino.

Zahtevnost: Zelo zahtevna ledeniška tura (PD+). Skalnati odstavki do II. težavnostne stopnje, sneg in led do 40°. Ture ne smemo jemati lahko-miselno, čeprav je višina izhodišča zelo visoka. Previdnost je potrebna na ledeniku in na vršnem skalnatem delu, kjer za varovanje

lahko uporabimo tudi snežne palice. Tura je primerna za izkušenega

gornika. Zaradi višine priporočamo postopno aklimatizacijo, pri vzponu

pa varovanje z vrvjo ali spremstvo gorskega vodnika na celotni turi.

Jungfrau Foto: Janez Jarc

Višinska razlika: Pribl. 650 m
Izhodišče: Zgornja postaja železnice na sedlu Jungfrauoch, 3475 m, ki pripelje iz Grindelvalda. (WGS84: N 46,547488, E 7,981912) Iz Slovenije se lahko do sem pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Verona–Milano–Como–Bellizona in po dolini Valle Leventina do tunela St. Gotthard. Na drugi strani nadaljujemo do kraja Wassen, kjer zavijemo levo skozi Meiringen, se peljemo ob jezeru Brienzsee do Interlakna, kjer zavijemo levo v Grindelwald.

Kočja: Mönchjochhütte, 3629 m, telefon +41 (0)33 971 34 72.

Časi: Jungfrauoch–Mönchjochhütte 1 h

Mönchjochhütte–Mönch 2–3 h

Sestop 2–3 h

Skupaj 5–7 h

Sezona: Poleti, od junija do septembra.

Vodnika: Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh*. Sidarta, 2004; Tomaž Vrhovec in drugi: *Najvišji vrhovi v Alpah*. PZS, 2005.

Zemljevidi: *Finsteraarhorn*, LKS 1249, 1 : 25.000; *Jungfrau*, LKS 264, 1 : 50.000; *Grindelwald*, LKS 1229, 1 : 25.000.

Vzpon: Od postaje železnice in skozi predor stopimo na plano ter prečimo ledeniški plato do uro oddaljene kočje Mönchjochhütte, 3629 m. Od kočje še isti dan zgodaj ali naslednje jutro sestopimo do vznožja južnega

grebena. Sprva se preko lažjih skal in plošč vzpnemo do višine približno 3800 metrov, kjer se z desne priključijo jugovzhodni greben. Od tu dalje se po grebenu vzpenjamo mešano po snegu ali skalah, greben pa je ponekod ovesen z opasmi in spoštljivo izpostavljenostjo na obe strani. Na grebenu moramo biti previdni, če je vetrovno ali predvsem

ledeno, saj lahko veter spiha sneg do ledenih odstavkov. Razgled z vrha na Jungfrau, Eiger in druge vrhove Bernskih Alp je seveda čudovit.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Bor Šumrada

Jungfrau, 4158 m, od kočje Mönchjochhütte

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, plezalni pas in popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Višinska razlika: Pribl. 1000 m

Izhodišče: Zgornja postaja železnice na sedlu Jungfrauoch, 3475 m, ki pripelje iz Grindelvalda. (WGS84: N 46,547488, E 7,981912) Iz Slovenije se lahko do sem pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Verona–Milano–Como–Bellizona in po dolini Valle Leventina do tunela St. Gotthard. Na drugi strani nadaljujemo do kraja Wassen, kjer zavijemo levo skozi Meiringen, se peljemo ob jezeru Brienzsee do Interlakna, kjer zavijemo levo v Grindelwald.

Kočja: Mönchjochhütte, 3629 m, telefon +41 (0)33 971 34 72.

Časi: Jungfrauoch–Mönchjochhütte 1 h

Mönchjochhütte–Jungfrau 4 h

Sestop 3 h

Skupaj 7 h

Sezona: Poleti, od junija do septembra.

Vodnika: Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh*.

Sidarta, 2004; Tomaž Vrhovec in drugi: *Najvišji vrhovi v Alpah*. PZS, 2005 (samo vzpon na vrh).

Zemljevidi: *Finsteraarhorn*, LKS 1249, 1 : 25.000; *Jungfrau*, LKS 264, 1 : 50.000; *Grindelwald*, LKS 1229, 1 : 25.000.

Vzpon: Od postaje železnice in skozi predor stopimo na plano ter prečimo ledeniški plato do uro oddaljene kočje

Mönchjochhütte, 3629 m. Zgodaj zjutraj naslednjega dne gremo od kočje nazaj v smeri železniškega predora in nato nadaljujemo čez zgornji del ledenika Jungfraurim, dokler ne dosežemo skalnatega dela grebena Kranzbergegg. Tu splezamo preko skal na hrbet in po snegu nadaljujemo proti sedlu Rottalsattel, 3885 m. Na sedlo se povzpnejo čez krajno poč

(Previdno!), z njega pa proti severo-zahodu po strmim snežnem pobočju do skal, ki jih preplezamo (v pomoč so nam železne palice za varovanje). Više dosežemo snežno pobočje, ki nas pripelje do vršnega skalnatega dela, od koder je do vrha še nekaj korakov.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona, vmes naredimo kakšen spust po vrvi.

Bor Šumrada

Finsteraarhorn je mogoča skalnata piramida in najvišji vrh Bernskih Alp. Zaradi dolgih dostopov po ledenikih je vzpon nanj priljubljen predvsem v spomladanskih mesecih, ko si lahko dolge dostope krajšamo s smučmi. Poleti je obiskovalcev dosti manj. Vzpon nanj je nepozabno dejanje. Če ne bi bil tako oddaljen, bi zaradi lepote in drzne oblike privabljal dosti več obiskovalcev. Vzpon na Finsteraarhorn velja za zelo naporno turo, ki z dostopom in sestopom po navadi traja kar tri dni.

Zahtevnost: Zelo zahtevna ledeniška tura (PD+, II). Vzpon na Finsteraarhorn je kondicijsko naporna in resna tura, saj je treba premagati zares dolge razdalje. Večina dostopov poteka po dolgih ledenikih, izberimo si dneve s stabilno vremensko napovedjo. Vzpon od kočice na vrh je kombinacija hoje po ledeniku in skalnatega grebena, ki je dostikrat poledenel in kjer težave segajo do II. stopnje. Tura je primerna za izkušenega gornika. Zaradi višine priporočamo

postopno aklimatizacijo, pri vzponu pa varovanje z vrvjo ali spremstvo gorskega vodnika na celotni turi.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, plezalni pas in popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Višina izhodišča: 3475 m

Višinska razlika: Pribl. 1700 m + 1000 m

Izhodišče: Zgornja postaja železnice na sedlu Jungfraujoch, 3475 m, ki pripelje iz Grindelwada. (WGS84: N 46,547488, E 7,981912) Iz Slovenije se lahko do sem pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Verona–Milano–Como–Bellinzona in po dolini Valle Leventina do tunela St. Gotthard. Na drugi strani nadaljujemo do kraja Wassen, kjer zavijemo levo skozi Meiringen, se peljemo ob jezeru Brienzsee do Interlakena, kjer zavijemo levo v Grindelwald.

Koči: Finsteraarhornhütte, 3048 m, telefon +41 (0)33 853 57 34; Konkordiahütte, 2850 m, telefon +41 (0)33 855 13 94, mobilni telefon +41 (0)79 355 12 60.

Na grebenu Möncha, v ozadju Finsteraarhorn Foto: Matevž Vučer

PLANINSKI VESTNIK | JULIJ–AVGUST 2015

Aletschhorn, 4195 m, preko JZ stene od kočice Oberaletsch

Aletschhorn je drugi najvišji vrh v Bernskih Alpah. S svojo mogočno severno steno, preprejeno z visečimi seraki in ledenimi stenami, se dviga nad zahodnim repom najdaljšega ledenika v Alpah Aletschgletscherja, Grosser Aletschfirnom. Aletschhorn velja za zelo samotno goro, saj so pristopi nanj zelo dolgi, potekajo po zahtevnem ledeniškem svetu in po navadi celotna tura traja tri dni. Ravno zato je bolj priljubljen v spomladanskem času, ko se nanj povečini mimo bivaka Mittelaletsch vzpenjajo turni smučarji in po severovzhodnem grebenu do vrha. Poleti je zaradi kočice Oberaletschhütte bolj priporočljiv vzpon z južne strani po jugozahodnem grebenu.

Zahtevnost: Zelo zahtevna ledeniška tura (PD). Dolg dostop do kočice in še daljši vzpon do vrha od gornika terjata dobro kondicijsko pripravljenost. Na poti nas čaka razbit ledenik in daljši plezalni odstavki na jugozahodnem grebenu. Tura je primerna za izkušenega gornika. Zaradi višine

priporočamo postopno aklimatizacijo, pri vzponu pa varovanje z vrvjo ali spremstvo gorskega vodnika na celotni turi.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada, plezalni pas in popolna oprema za gibanje po ledenikih.

Višinska razlika: Pribl. 700 m + 1700 m

Izhodišče: Zgornja postaja žičnice Loch na planini Belalp, 2094 m, ki

Aletschhorn Foto: Matevž Vučer

Časi: Jungfrauojch—Grünhorn-lücke—Finsteraarhornhütte 5–6 h (1. dan)

Finsteraarhornhütte—Finsteraarhorn 4–5 h

Finsteraarhorn—Konkordiahütte 6–7 h (2. dan)

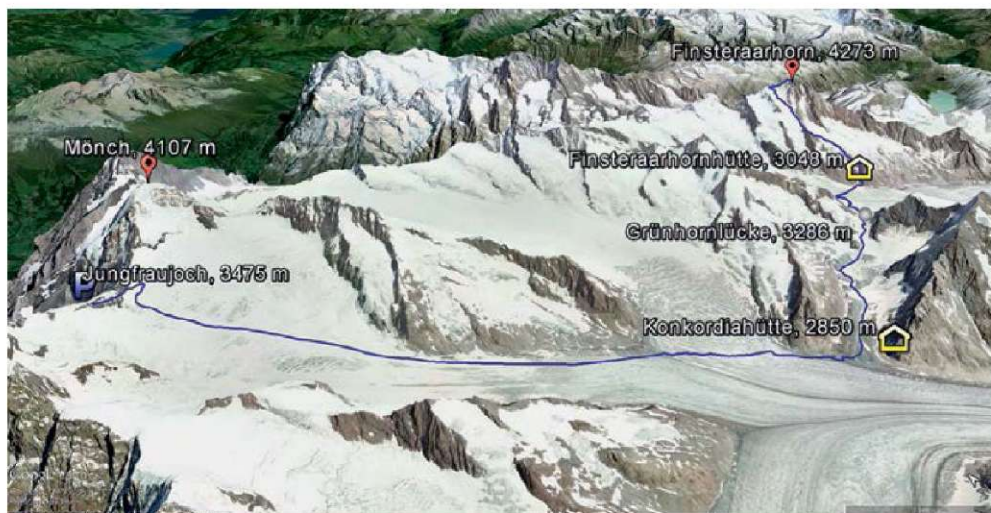
Konkordiahütte—Jungfrauojch 3–4 h (3. dan)

Sezona: Poleti, od junija do septembra.

Vodnika: Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh*. Sidarta, 2004; Tomaž Vrhovec in drugi: *Najvišji vrhovi v Alpah*. PZS, 2005.

Zemljevidi: *Finsteraarhorn*, LKS 1249, 1 : 25.000; *Jungfrau*, LKS 264, 1 : 50.000; *Grindelwald*, LKS 1229, 1 : 25.000.

Vzpon: Od postaje železnice in skozi predor stopimo na plano in sestopimo po ledeniku Jungfrauofirn proti koči Konkordiahütte, 2850 m, ter na Konkordiaplatzu zavijemo levo na ledenik Grüneggfirn in se čez sedlo Grünhorn-lücke, 3286 m, spustimo na ledenik

Fieschergletscher. Prečimo ga v smeri vzhoda in se na primernem mestu povzpemo do koč Finsteraarhornhütte, 3048 m, ki leži približno 50 metrov nad ledenikom. Od koč gremo po poti preko skalnatega pobočja v smeri severovzhoda na sedlo 3231 metrov visoko. Sledi prečenje ledenika proti skalnatemu jugozahodnemu

grebenu Finsteraarhorna in vzpon na sedlo na višini 3616 metrov. S sedla sestopimo na ledenik pod vršno gmoto Finsteraarhorna in se vzpemo severno na sedlo Hugsattel, 4088 m, (krajna poč) v severozahodnem grebenu. Od tu dalje vodi pot po severozahodnem grebenu v območju grebena s plezalnimi mesti do II. stopnje do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona, do koč naredimo tudi kakšen spust po vrvi.

Bor Šumrada

Aletschhorn, 4195 m, preko JZ stene od koč Oberaletsch

prišelje iz kraja Blatten. (WGS84: N 46,370101, E 7,968370) iz Slovenije se lahko do sem pripeljemo po avtocesti Ljubljana—Nova Gorica—Verona—Milano—Domodossola in nadaljujemo čez državno mejo in čez prelaz Simplon Pass v Brig, kjer zapeljemo severno v mesto Naters in višje v Blatten.

Koča: Oberaletschhütte, 2640 m, telefon +41 27 927 17 67.

Časi: Belalp—Oberaletschhütte 4 h
Oberaletschhütte—Aletschhorn 7–8 h
Aletschhorn—Oberaletschhütte 5–6 h
Oberaletschhütte—Blatten 3 h

Sezona: Poleti, od junija do septembra.

Vodnik: Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh*. Sidarta, 2004.

Zemljevidi: *Finsteraarhorn*, LKS 1249, 1 : 25.000; *Jungfrau*, LKS 264, 1 : 50.000; *Grindelwald*, LKS 1229, 1 : 25.000.

Vzpon: Z zgornje postaje žičnice Loch, 2094 m, gremo v smeri severovzhoda do hotela Belalp, 2130 m, kjer se spustimo in kmalu spet

dvignemo do morene ledenika Oberaletschgletscher. Moreno prečkamo na višini približno 2200 metrov in nato sledimo ledeniku, dokler za skalnatim grebenom visoko nad ledeniško dolino ne zagledamo koč Oberaletschhütte, 2640 m. Ko se na desni strani pojavijo rdeče markacije, se preko strmih plošč ob jeklenicah in klinih vzpemo dobrih sto višinskih metrov do koč.

Tukaj prenočimo in se zgodaj zjutraj naslednji dan spustimo nazaj do ledenika in nato sledimo dolini Oberaletschgletscherja ter višje na višini okoli 2700 metrov prestopimo krajno poč na desno, na travnato in skalnato pobočje (sledi poti). Pod jugozahodnim grebenom se po sistemu prehodov vzpemo na skalnati greben in po njem do višine okoli 3400 m, kjer v

loku prečimo razpokan ledenik do naslednjega vznožja skalnatega grebena, ki seže do vrha. Po prehodih po eni in drugi strani grebena ter po žlebovih in snežiščih dosežemo vrh mogočne gore.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona, kjer do koč po potrebi opravimo tudi nekaj spustov po vrvi.

Bor Šumrada

Na grebenu Möncha, v ozadju Finsteraarhorn in Aletschgletscher (skrajno desno) Foto: Matevž Vučer

Največje ledeniško območje v Alpah

Bernske Alpe

Bernske Alpe veljajo za najbolj obširno in odmaknjeno gorsko skupino v Alpah. V njej leži osem štiritisočakov in čeprav je za tako veliko gorovje to dokaj malo, vsi veljajo za mogočne in teže dostopne.

Na severu se gore te skupine dvigajo visoko nad Švicarsko planoto, ob vznožju ležijo čudovita jezera ter znani turistični kraji Wengen, Laterbrunnen, Grindelwald in Interlaken. Najznamenitejša gora Bernskih Alp je seveda Eiger, še posebej njena severna stena, v kateri so se

dogajale tragične zgodbe prvih plezalcev, ki so jo želeli preplezati. Druga znamenitost skupine pa je najdaljši ledenik v Alpah, Aletschgletscher, ki je dolg kar 18 kilometrov. Zaradi "neskončnih" dolin in ledenikov so dostopi do najvišjih vrhov v osrčju skupine dolgi ter naporni in trajajo lahko tudi ves dan.

Bor Šumrada

Razen znamenite zobate železnice, ki se iz doline dvigne za 2500 višinskih metrov na sedlo Jungfraujoch med gorama Jungfrau na zahodu ter Mönch na vzhodu, tu ni gondol in sedežnic, ki bi olajšale pretirano dolge dostope. Tako se moramo zanesti na svoje noge, še bolj pa so gore te skupine obiskane pozimi, ko dolge dostope olajšajo turne smuči. Vse kočje v skupini, z izjemo kočje Mönchsjoehütte pod Mönchom, ležijo na nizki nadmorski višini, kar pomeni, da so časi za vzpone na vrhove kar dolgi. Praviloma ture trajajo tri dni: prvi dan je namenjen dostopu do kočje,

1

3

drugi dan vzponu in sestopu z vrha do kočice ter zadnji dan za vračanje v dolino. Bernske Alpe v osnovi sestavljajo tri podskupine. Najbolj vzhodna štiritisočaka Schreckhorn, 4078 m, in njegov nižji sosed Lauteraarhorn, 4042 m, veljata za odmaknjeni in težko dostopni gori. Schreckhorn ima v celotnih Alpah sloves enega izmed najtežjih samostojnih štiritisočakov. Naslednji in tudi hkrati najvišji vrh skupine je Finsteraarhorn, 4274 m. Mogočna piramida leži v središču skupine, dostop do njega pa zapirajo dolge doline z vseh strani ter seveda

mogočni in razpokani ledeniki. Najlažje dostopna štiritisočaka sta znameniti Jungfrau, 4158 m, in njegov sosed Mönch, 4107 m. Dostop nanju poteka s sedla Jungfraujoch, 3475 m, kamor se pripeljemo z zobato železnico skozi mogočne severne stene. Vsekakor sta vrhova kljub olajšanemu in skrajšanemu dostopu tehnično zahtevna in terjata izkušene in ledeniškega sveta ter lažjega plezanja vajene gornike. Med Mönchom na zahodu ter Finsteraarhornom na vzhodu ležita najmanj opazna štiritisočaka v skupini: na severu je to Gross Fiescherhorn,

1 Pot do Mönchjochhütte, v ozadju Jungfrau in observatorij Sphinx Foto: Aleš Omerza

2 Jungfrau iz doline Foto: Janez Jarc

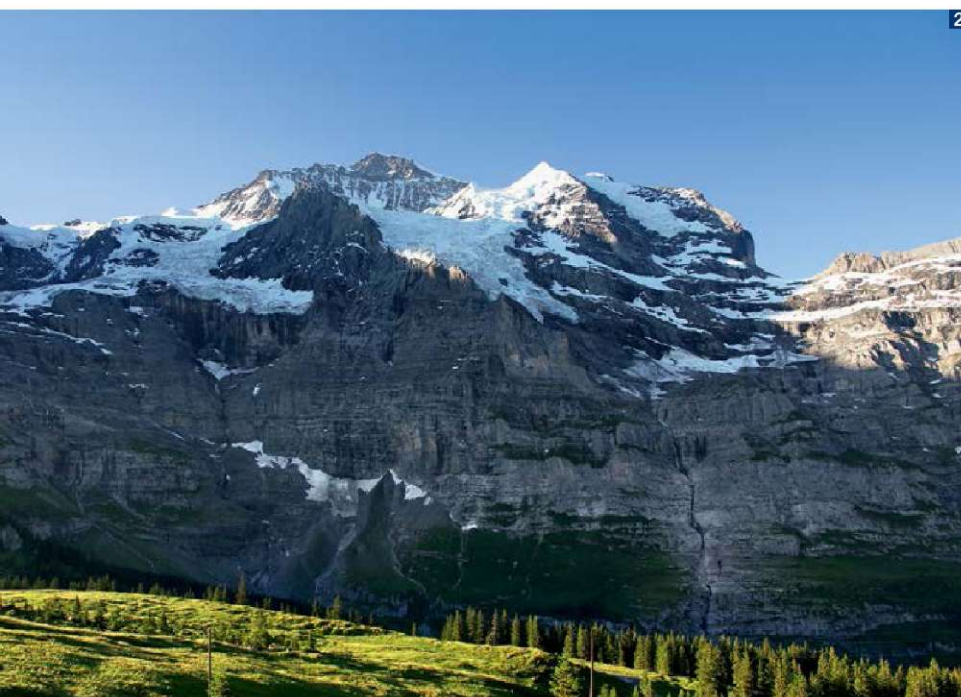
3 Najdaljši ledenik v Alpah Aletschgletscher in Aletschhorn, snežni vrh, na sredini Foto: Matevž Vučer

4 Jungfrau Foto: Andrej Stritar

5 Eiger in Mönch s Kleine Scheidegg Foto: Matevž Vučer

6 Mönchjochhütte Foto: Aleš Omerza

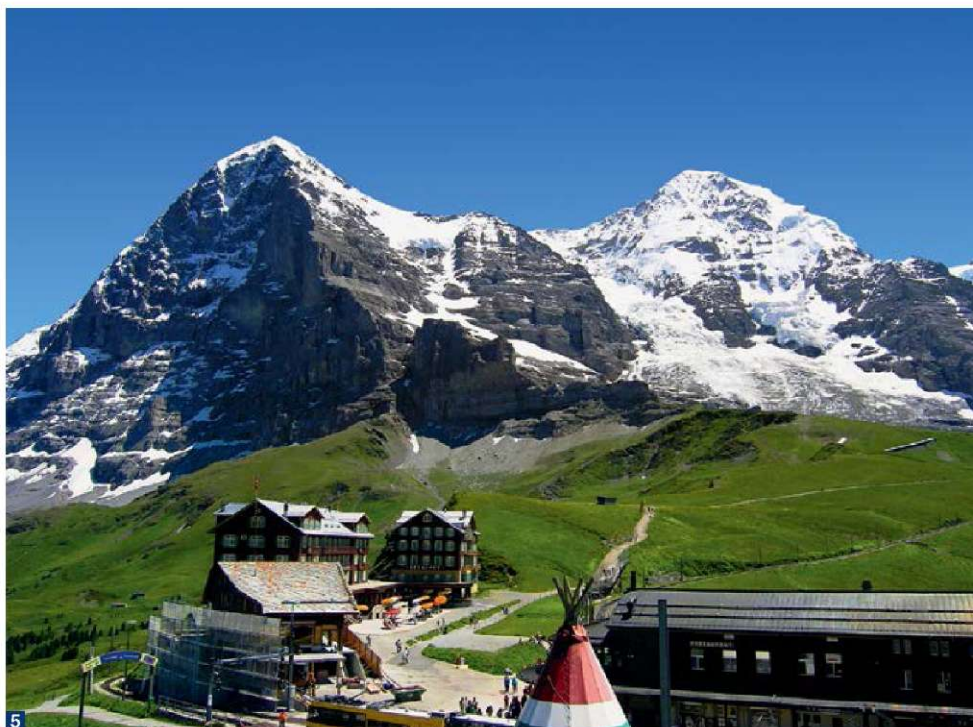
4049 m, in na jugu Gross Grünhorn, 4044 m. Na oba vrhova pristopimo z nekaj plezanja, dodatno pa dostope do

2

4

vršnih piramid začinjajo dolgi ledeniki, kjer moramo biti zelo previdni, da nas ne preseneti megla. Na jugozahodu skupino zaključuje mogočna piramida Aletschorna, 4193 m, ki leži nad istoimenskim ledenikom.

Kot omenjeno, nobeden od omenjenih štiritisočakov ni lahko dostopen. Skupina pa je kot prva velika skupina v tem delu Alp izpostavljena slabemu vremenu, močnim vetrovom, velikemu temperaturnemu nihanju, kar pa da vzponu dodatno težo in večje zadovoljstvo ob uspešno doseženem vrhu. ●

informacije

Dostopi: Za Jungfrau, Mönch in Finsteraarhorn smo izbrali izhodišče Grindelwald na severu. Iz Slovenije se lahko pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Verona–Milano–Como–Bellinzona in po dolini Valle Leventina do tunela St. Gotthard. Na drugi strani nadaljujemo do kraja Wassen, kjer zavijemo levo skozi Meiringen, se peljemo ob jezeru Brienzsee do Interlakna, kjer zavijemo levo v Grindelwald.

Na Aletschhorn se bomo povzpeli z juga iz kraja Blatten. Iz Slovenije se lahko pripeljemo

po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Verona–Milano–Domodossola ter nadaljujemo čez državno mejo in prelaz Simplon Pass v Brig, kjer zapeljemo severno v mesto Naters in višje v Blatten.

Literatura: Tomaž Vrhovec in drugi: *Najvišji vrhovi v Alpah*. PZS, 2005.

Richard Goedeke: *Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh*. Sidarta, 2004.

Zemljevidi: *Finsteraarhorn*, LKS 1249, 1 : 25.000; *Jungfrau*, LKS 264, 1 : 50.000; *Grindelwald*, LKS 1229, 1 : 25.000.

Nova oblika planinskih zemljevidov

PZS v prenovljenem redakcijskem načrtu

Rok Slavec¹

Planinske karte imajo v alpskem prostoru dolgo tradicijo. V Sloveniji se je strokovna in sistematična izdelava planinskih kart začela relativno pozno, in sicer konec šestdesetih let prejšnjega stoletja. Kljub temu pa se je planinska kartografija hitro razvijala, saj so bile takrat planinske karte edine javno dostopne karte s topografsko vsebino in so bile zato zelo priljubljene, ne le med planinci. Od takrat do danes sta se njihova oblika in vsebina zelo spremenili.

Sodobne planinske karte so si med seboj na pogled precej podobne, vendar tudi med njimi obstajajo razlike, ki so posledica nedoločenih smernic pri izdelavi. Z namenom poenotenja oblike in vsebine ter določitve smernic za izdelavo kart je Planinska zveza Slovenije pred leti naročila izdelavo dveh redakcijskih načrtov, enega za planinske karte v merilu 1 : 25.000 in drugega za karte v merilu 1 : 50.000. V redakcijskih načrtih je oblikovanje kartografskih znakov večinoma povzeto po oblikovanju v prejšnjih izdajah planinskih kart, z nekaj novostmi.

Planinske karte spadajo v skupino tematskih kart, ker poudarjeno in podrobno prikazujejo planinske podatke. Kartografska osnova planinskih kart so splošno geografske karte, ki služijo kot osnova za lokacijo in identifikacijo tematske vsebine. Novejše izdaje planinskih kart lahko vsebujejo več turističnih podatkov in podatkov o drugih športnih dejavnostih, tako da postajajo podobne turističnim kartam in so zato tudi bolj zanimive in privlačne tako za planince kakor tudi za širši krog uporabnikov. Meja med turističnimi in planinskimi kartami je dandanes že delno zabrisana, večina turističnih kart že tudi vsebuje planinsko tematiko. Obenem so planinske karte že skoraj izpodrinile planinske vodnike, saj na hrbtni strani vsebujejo tudi opisne planinske podatke (podatke in opise planinskih postojank, podatke o planinskih društvih, opise naselij in znamenitosti itd.).

Zgodovina slovenskih planinskih kart

Planinska kartografija se je na Slovenskem začela razvijati v začetku dvajsetega stoletja s prvimi grebenskimi kartami. Vse do leta 1968 so karte izdelovali slovenski planinci in člani Slovenskega planinskega društva, ki so se s kartiranjem ukvarjali prostovoljno, zaradi svojega zanimanja za planinarjenje in alpinizem. Večina teh kart je po kakovosti in uporabnosti močno zaostajala za sodobniki v drugih alpskih deželah, ki so imeli že v devetnajstem

Izsek območja Storžiča na zemljevidu Karavanke, 1 : 50.000 (PZS, 2015)

¹ Članek je povzetek diplomskega dela Roka Slaveca z naslovom *Analiza planinskih kart Planinske zveze Slovenije v skladu z določili redakcijskega načrta* na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani.

stoletju ustanove, ki so skrbele za izdelavo planinskih kart. V obdobju po koncu druge svetovne vojne do konca šestdesetih let je produkcijo civilnih kart zelo omejila državna oblast. Eden prvih planincev, ki se je začel ukvarjati s kartiranjem, je bil Henrik Tuma. Med letoma 1908 in 1934 je izdelal množico grebenskih kart brez kartografske osnove, narisanih na pavs papir, v treh ali štirih barvah. Težko bi rekli, da so to prave planinske karte, saj je njihov glavni namen dokumentacija geografskih imen, zato jih uvrščamo med toponomastične zemljevide. Leta 1926 je izdelal tudi planinsko karto *Vzhodni del Krnskega pogorja od Baške Škrbine do prelaza Čez Globoko* v merilu 1 : 50.000, ki ima kartografsko osnovo, povzeto po vojaški topografski karti. Karto je izdala Zveza geografskih društev Slovenije. Ta karta je po videzu že podobna modernejšim planinskim kartam.

Ena izmed najpomembnejših grebenskih kart je karta Julijskih Alp v merilu 1 : 75.000 Alojzija Knafelca. Založnik je bilo Slovensko planinsko društvo. Prva izdaja je izšla leta 1910, zadnja, peta, pa leta 1939. Prikazuje samo vzhodni del Julijskih Alp, ker je takrat zahodni del spadal pod Italijo. Odlikujeta jo preglednost in relativno visoka natančnost vrisa grebenov in planinskih poti. Poleg planinskih poti, ki so v rdeči barvi, je zapisan potreben čas za vzpon. Značilno je, da je ozemlje Italije in Avstrije šrafirano z oranžno barvo, v poznejših izdajah pa z modro.

Od leta 1969 sta izdelavo planinskih kart prevzela Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo FAGG (IGF) in Geodetski zavod Slovenije (GZS). To je bil ogromen korak za planinsko kartografijo, saj so izdelavo kart prevzeli izkušeni strokovnjaki s sodobno opremo. Tako je planinska kartografija počasi začela dohajati druge alpske države. Izdajanje planinskih kart je v tem času popolnoma prevzela Planinska založba Planinske zveze Slovenije. Leta 1969 je kartografski oddelek na Inštitutu za geodezijo in fotogrametrijo FAGG (IGF) izdal prvo "moderno" planinsko karto Julijskih Alp v merilu 1 : 50.000. Relief je bil prikazan s plastnicami z ekvidistanco 100 metrov. Pomembna izboljšava je bil tudi natančen in prepoznaven prikaz planinskih poti. Vse do leta 1993 so bili planinski zemljevidi edini javno dostopni zemljevidi s topografsko vsebino

Decembra 2011 je *Planinski vestnik* v temi meseca obširno opisal zgodovinski razvoj prikaza vzpetega sveta na starih zemljevidih ozemlja Slovenije in razvoj slovenske planinske kartografije, predstavil prednosti in omejitve sodobne (računalniške) tehnike izdelave kart, se posvetil takratnemu stanju baze planinskih poti kot vira za izdelavo planinskih kart ter predstavil dve sodobni orodji, ki nam v računalniškem okolju pripomoreta pri načrtovanju ali pregledovanju planinskih izletov.

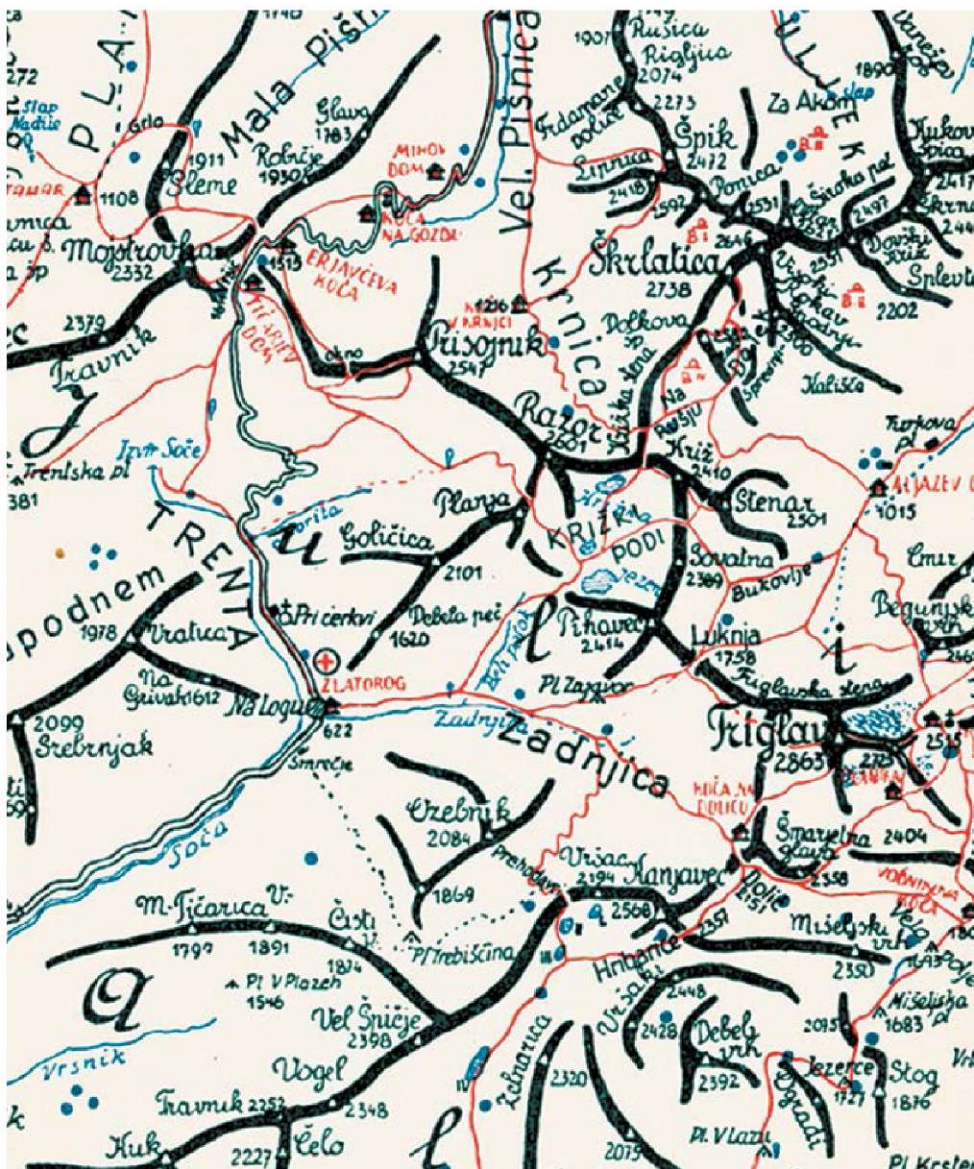
V treh letih se na vseh omenjenih področjih seveda niso mogle zgoditi obsežne spremembe, zato se tokratne teme lotevamo z nekoliko drugačnega pogleda, ustreznosti in primernosti kart za uporabnike. V uvodnem prispevku tako Rok Slavec, diplomant študija geodezije na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani, predstavlja analizo redakcijskega načrta planinskih kart Planinske zveze Slovenije. Redakcijski načrt je osnovni dokument, na podlagi katerega se karte izdelujejo, in tako določa vsebino pa tudi končni izgled karte.

Urednik področja kartografije, Andrej Stritar, nas seznaja s predvidenim razvojem in usmeritvami planinske kartografije pri PZS. Tretji prispevek pa je namenjen pomembnim lastnostim karte, na katere bi morali biti uporabniki pozorni pri njihovi izbiri, saj se v množici ponudbe na trgu pogosto težko odločimo za najustreznejši izdelek.

Dušan Petrovič²

Julijske Alpe, 1 : 75.000, izdelal Alojzij Knafelc (območje Trente)

² Dr. Dušan Petrovič sodeluje na področju kartografije pri PZS in je tudi predavatelj kartografije na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani.

v večjih merilih, zato so bili zelo priljubljeni ne samo med planinci. V naslednjih letih je IGF izdelal še veliko planinskih kart, ki jih je izdala Planinska založba. Druga ustanova, ki je v tem obdobju izdelovala planinske zemljevide, je bila Geodetski zavod Slovenije (GZS). Izdajatelj je bil prav tako Planinska založba, poleg kart v standardnem merilu 1 : 50.000 sta bili dve karti izdelani v merilu 1 : 20.000. Kartografska osnova omenjenih planinskih kart so bile topografske karte Vojaškega geografskega inštituta iz Beograda, pozneje pa tudi slovenske topografske karte 1 : 50.000. V začetku devetdesetih let sta se ustanovi dogovorili, da IGF prevzame izdelavo kart v merilu 1 : 25.000, GZS pa izdelavo kart v merilu 1 : 50.000. Leta 2000 se je IGF preoblikoval v Geodetski inštitut Slovenije (GIS),

tradicijo izdelave planinskih kart GZS pa od leta 2007 nadaljuje podjetje Kartografija, d. o. o.

Redakcijski načrt

Oblika, vsebina in način izdelave planinskih kart PZS so se skozi leta spreminjali, tudi zato, ker ni bilo posebnih določil, ki bi to urejala. Z namenom poenotenja oblike, vsebine in deloma tudi izdelave planinskih kart je PZS naročila izdelavo dveh redakcijskih načrtov za planinske karte, enega za karte v merilu 1 : 25.000 in drugega za karte v merilu 1 : 50.000. Redakcijska načrta je izdelalo podjetje Kartografija, d. o. o.

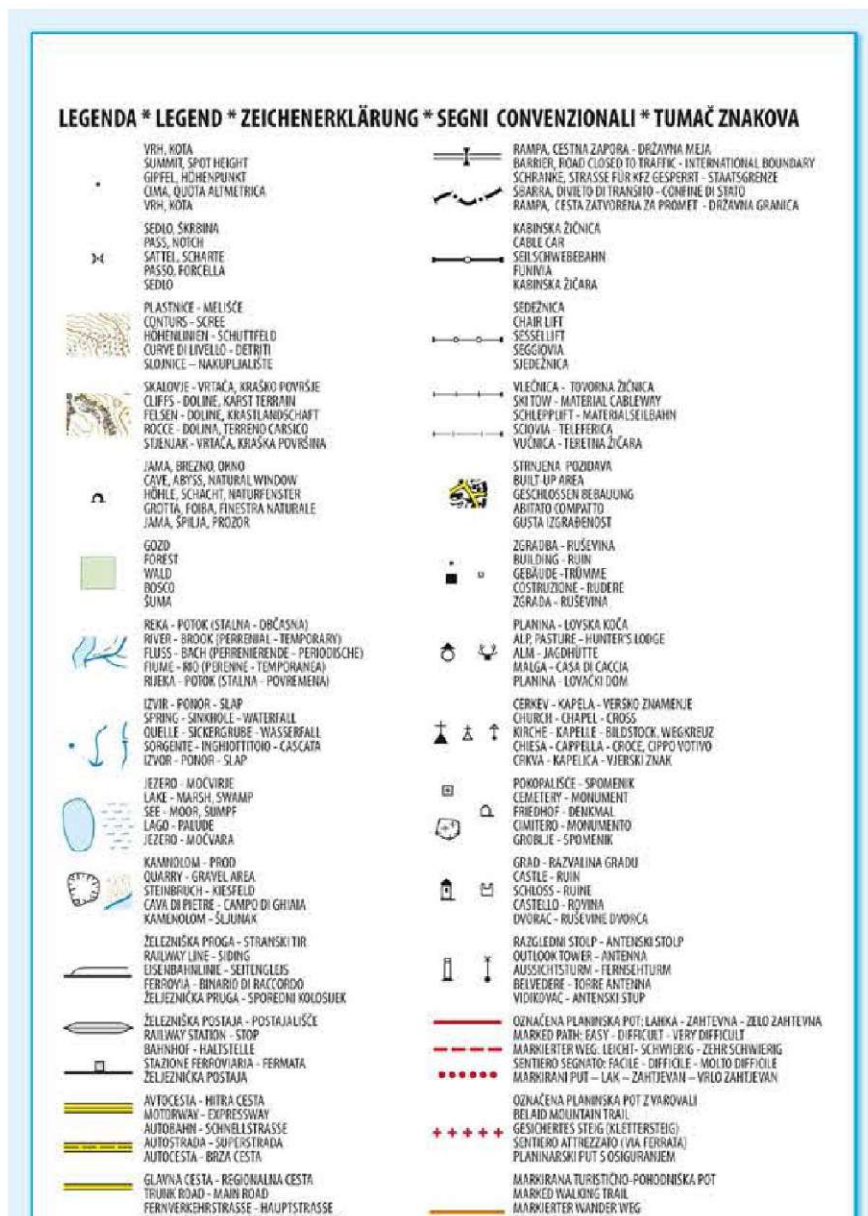
Oba redakcijska načrta imata enako sestavo. Prvi del zajema opredelitev trenutnega stanja, ki služi kot izhodišče za iskanje ustreznih rešitev. V tem delu je opisan nastanek in razvoj kart, predstavljen je pregled stanja že izdanih

kart, opredeljeni so cilji redakcijskega načrta ter lastnosti, način izdelave, vsebina, oblika in tisk obstoječih kart. Drugi del redakcijskega načrta določa zasnovo novih kart, in sicer razdelitev na liste ter območje njihovega prikaza, matematične elemente karte, vire za izdelavo, navedbo vsebine karte, način prikaza vsebine, oblikovanje vsebine, oblikovanje karte kot celote, reprodukcijo, tisk in način oddaje izdelanih kart v sklopu elaborata.

V splošnem so navodila za oblikovanje notranje vsebine karte v redakcijskem načrtu dobro določena. Oblikovanje kartografskih znakov je zelo raznoliko in jih lahko po oblikovanju razdelimo v štiri skupine: znaki, ki so identični znakom, uporabljenim v topografskih kartah; znaki, ki se že dlje časa uporabljajo pri izdelavi planinskih kart in so že neformalno sprejeti kot standardni prikaz; znaki, ki so v preteklosti že bili uporabljeni, vendar niso splošno sprejeti; znaki, katerih oblikovanje je novo. Oblikovanje prve skupine kartografskih znakov je posredno določeno že v redakcijskem načrtu za državne topografske karte, ravno tako se pri oblikovanju redakcijskega načrta nisem ukvarjal z znaki iz druge skupine, saj je njihova ustreznost preverjena že s tem, da so se obdržali več desetletij. Tipični primer iz te (druge) skupine so znaki za planinske poti in znak za planino. V tretjo skupino spadajo npr. balvani ter naravne in kulturne znamenitosti. Ti znaki so dobro oblikovani, saj so prepoznavni, jasni in ne preveč zapleteni. Znaki v četrti skupini so glavna novost, ki jo uvaja redakcijski načrt. Sem spadajo znaki za planinsko tematiko (koče in bivaki), ki so po mojem mnenju precej boljši od predhodnih, ter nekateri znaki za posebne objekte: cerkve, kapele, verska znamenja, gradove, razvaline, razgledne stolpe, telekomunikacijske stolpe in lovske koče. Znaki iz tretje in četrtke skupine so po izgledu podobni prikazu na turističnih kartah.

Karte, ki bodo izdelane po navodilih redakcijskega načrta, bo po mojem mnenju odlikovalo ravnesje med klasičnim prikazom topografskih kart in svobodnejšim tematskim prikazom posebnih zgradb in tematskih elementov. ●

Del legende nove izdaje planinskega zemljevida PZS Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000

Kje smo in kam gremo ...

... s planinskimi zemljevidi PZS

Andrej Stritar

Planinska zveza Slovenije se je že pred desetletji lotila izdajati planinske zemljevide slovenskih gor, to tradicijo pa nadaljuje tudi danes. Pred kratkim smo si jasno zapisali vizijo, ki je bila sicer kot nenapisana prisotna tudi prej: "Zemljevidi PZS morajo biti najbolj uporabni in priljubljeni zemljevidi slovenskega gorskega sveta zaradi svoje točnosti, grafične podobe in aktualnosti. Hkrati morajo biti temeljna referenca za poimenovanje vsega v slovenskem gorskem svetu."

Prenovljena
podoba planinskih
zemljevidov PZS

Izpolniti to vizijo je zapleteno. PZS zemljevidov ne more izdelovati sama, zato mora sodelovati s kartografskimi podjetji. Podatki o poteh in vsem ostalem v slovenskih gorah so nam navidez znani, a jih ni enostavno zbrati in obdelati tako, da bi bili uporabni za izdelovalce zemljevidov. Vrhu vsega pa je zemljevid tržni izdelek, za katerega je treba najprej pridobiti sredstva za izdelavo in ga potem tržiti tako, da ne nastaja finančna izguba. Rešiti vse te izzive ni enostavno. Jeseni leta 2014 smo se lotili temeljite prenove priprave

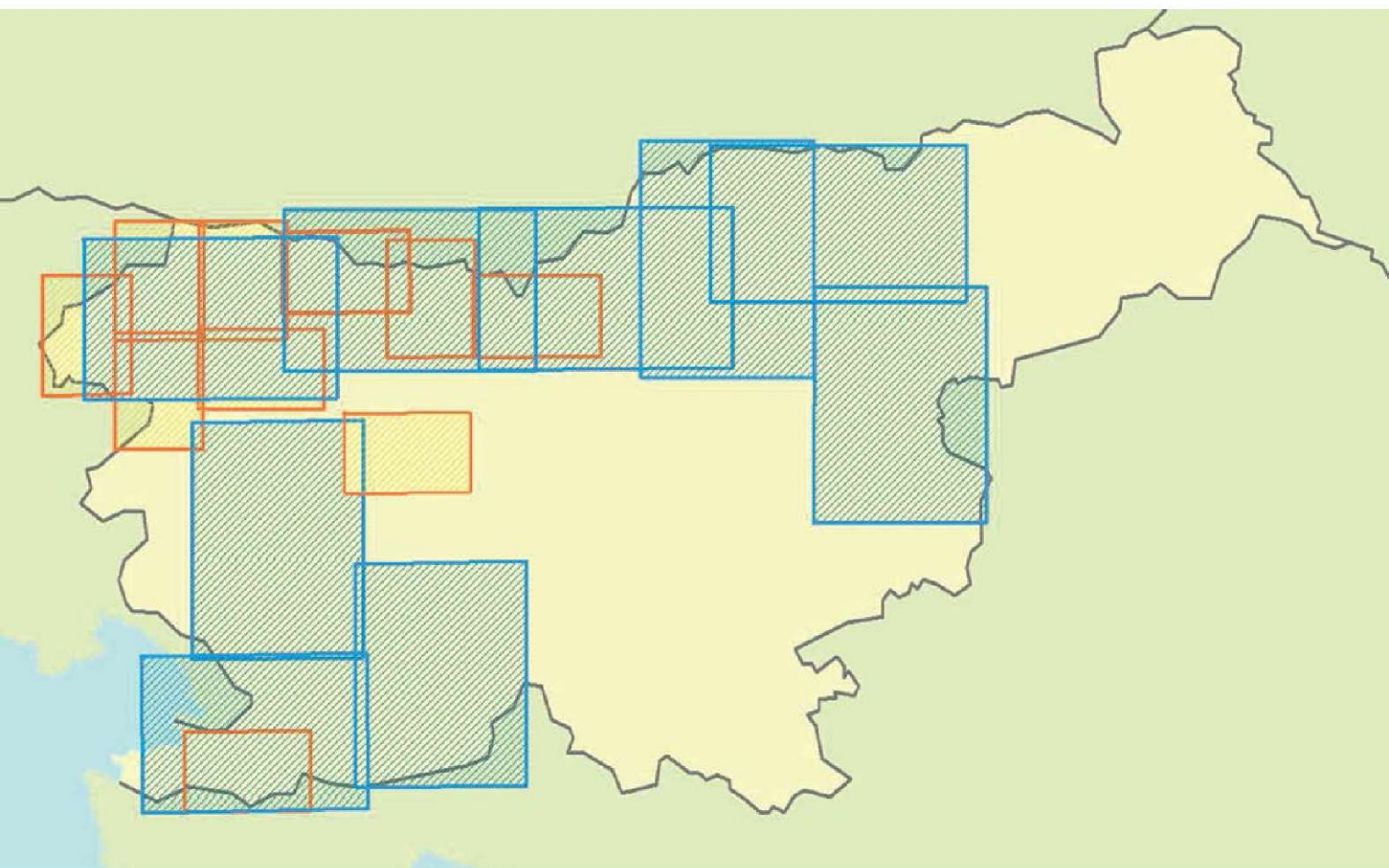
naših zemljevidov, ki jo skušam predstaviti v tem članku.

Podatki

Temelj kakovosti zemljevida so dobri podatki o razmerah na terenu. Splošne podatke, potrebne za izdelavo katerega koli zemljevida, za celotno državo vzdržuje Geodetska uprava Republike Slovenije. Toda v njihovih javnih podatkovnih zbirkah so planinske informacije pomanjkljive oz. jih sploh ni. Na srečo smo na PZS v zadnjih letih vzpostavili kataster naših planinskih poti, o katerem smo v *Planinskem vestniku* pisali oktobra 2014. V katastru so zbrani geografski podatki o skoraj 10.000 kilometrih markiranih poti, ki

jih vzdržujejo naša planinska društva. Zabeležena sta tudi zahtevnost poti in podatek o varovalih na poti. Vsako spremembo na terenu sproti vnesemo v kataster. Podatki o planinskih poteh iz katastra so temeljni vhodni podatek za izdelavo katerega koli planinskega zemljevida. Poleg katastra poti pa imamo na PZS tudi točne podatke o naših kočah, bivakih, plezališčih, trasah turnih smukov, naravnih znamenitostih, heliportih in podobnih terenskih značilnostih. Poseben izziv so podatki o nemarkiranih stezicah ali poteh, ki jih vzdržujejo drugi, ne planinska društva. Državne institucije že dlje časa tovrstnih podatkov ne obnavljajo, zato smo

Dr. Andrej Stritar je urednik področja kartografije pri PZS.

se lotili zbiranja tudi teh. S tem smo še na začetku, računamo na pomoč vseh tistih, ki naše gore dobro poznajo.

Redakcijski načrt

Redakcijski načrt je temeljni dokument, na podlagi katerega se izdelujejo zemljevidi. To so nekakšna navodila tako za nas, ki pri PZS načrtujemo in pripravljamo zemljevide, kot za kartografe. V njem je opisano, kakšne zemljevide nameravamo izdajati, kako se na PZS pripravimo in odločimo za izdajo, kako naj bo določen objekt označen na zemljevidu, kakšne naj bodo barve zemljevida, kakšna naj bo njegova naslovnica oz. zunanja grafična podoba ipd.

Danes je v prodaji dokaj pisan nabor zemljevidov PZS, ki so nastajali v različnih obdobjih in so bili velikokrat ponatisnjeni. Načini njihove izdelave so bili različni, precej jih je še narejenih na stare, ne računalniško podprte, načine in je njihova obnova skorajda nemogoča. Poleg tega imajo naslovnice različne grafične podobe, kar ne prispeva k celovitosti in prepoznavnosti njihove podobe. Letos in v naslednjih letih smo se usmerili v prenovo zemljevidov z digitalno tehniko izdelave, kar

bo omogočilo enostavne posodobitve v razmeroma kratkih obdobjih od enega do dveh let. Na ta način želimo uporabnikom zagotavljati ažurne podatke. Vztrajamo na visoki kakovosti izdelave in predvsem dobri preglednosti in uporabnosti zemljevida. Nekoliko smo posodobili zunanjo grafično podobo, ki se je bomo držali pri vseh izdajah. Letos so izšli že štirje zemljevidi s tako podobo.

Načrti

Čim prej želimo obnoviti zemljevide naših najpomembnejših gorstev v merilu 1 : 25.000. Grintovce smo že izdali, še letos pa načrtujemo nove izdaje zemljevidov Bohinja, Triglava, Stola ter Mangarta in Jalovca. V merilu 1 : 50.000 smo pred kratkim izdali obnovljen zemljevid Triglavskega narodnega parka, v kratkem pa izidejo še Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe. Dolgoročno je naša ambicija s kakovostnimi zemljevidi pokriti celotno Slovenijo. Če in kdaj nam bo to uspelo, je odvisno predvsem od poslovnega dela zgodbe o izdajanju zemljevidov. Zemljevidi visokogorij se dobro prodajajo in pokrijejo stroške izdelave. Za manj znana in manj obiskana hribovja

Zemljevidi, ki jih bomo prenovili v naslednjih dveh letih. Modri so v merilu 1 : 50.000.

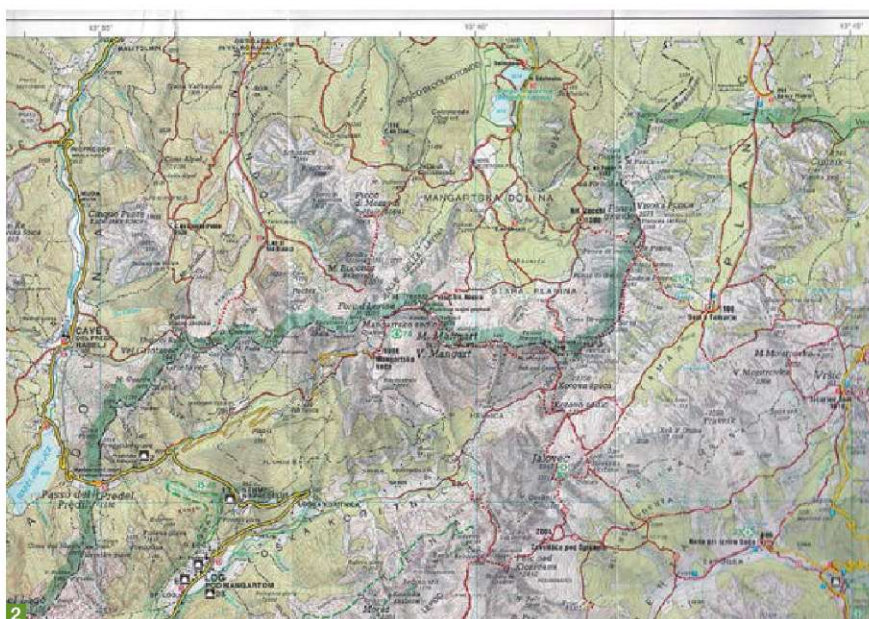
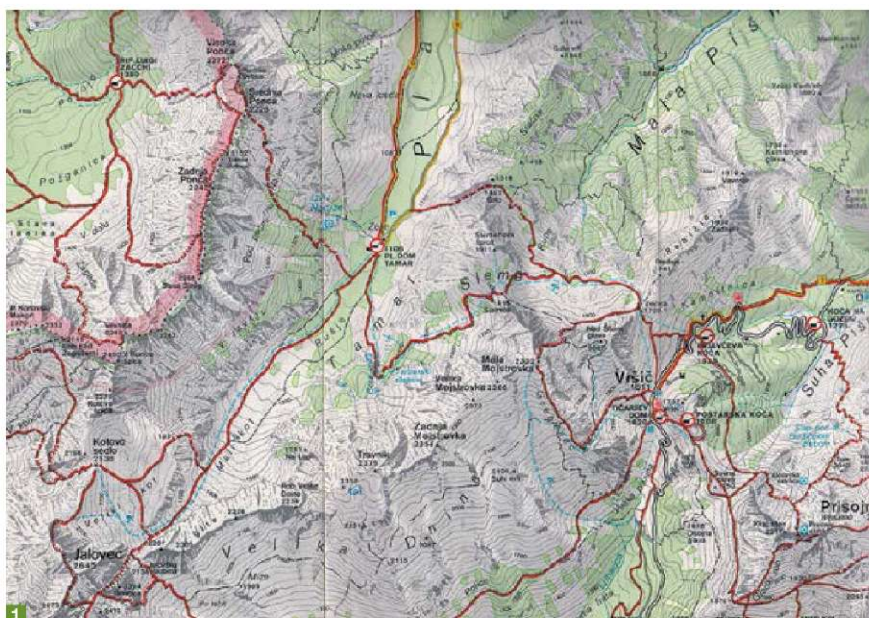
pa je to pogosto problem. Tam nam lahko pomagajo lokalni akterji, kakršni so občine ali turistične organizacije. Vzporedno s tiskanimi izdajami nameravamo pripraviti tudi aplikacije za uporabo v pametnih napravah. Danes že marsikdo hodi po naših gorah z raznimi elektronskimi pripomočki, ki temeljijo na več ali manj posrečenih geografskih podlagah. Tudi tja moramo preseliti naše zemljevide, da jih bomo lahko na svojem zaslončku gledali tudi tam, na terenu. Edina stalnica na terenu so spremembe. Razmere se stalno spreminjajo, naša ambicija pa je, prikazati jih na zemljevidu čim bolj točno. Zaradi sprememb popolna točnost zemljevida preprosto ni možna, lahko se samo trudimo čim bolj se ji približati. Zato pa nameravamo povabiti vse uporabnike k aktivnemu sporočanju informacij o vseh napakah, ki jih bodo opazili. Naj bo že ta članek spodbuda za to. Kar koli se vam zdi, da bi moralo biti na zemljevidih boljše, nam, prosim, sporočite na naslov kataster@pzs.si.

Kakšno planinsko karto izbrati?

Ustreznost in primernost slovenskih planinskih kart

Dušan Petrovič

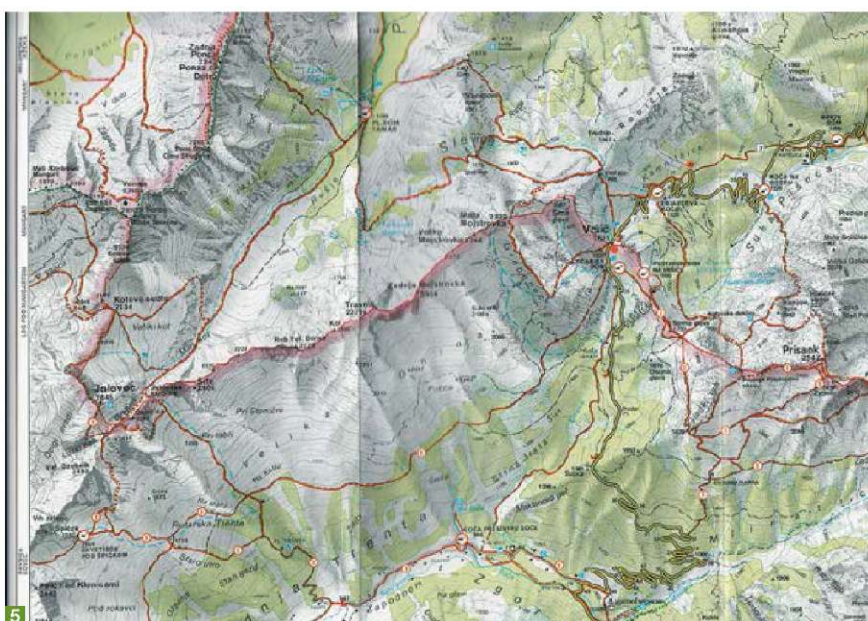
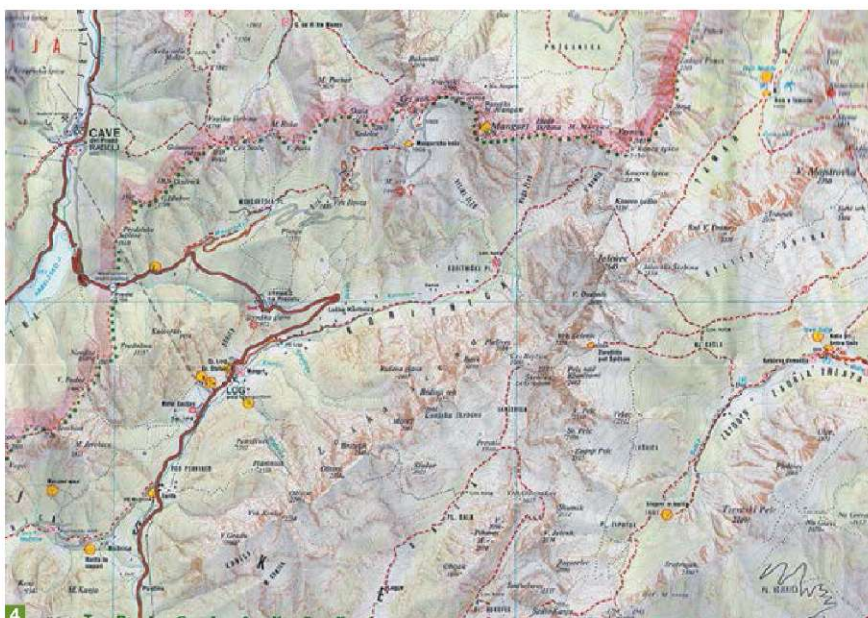
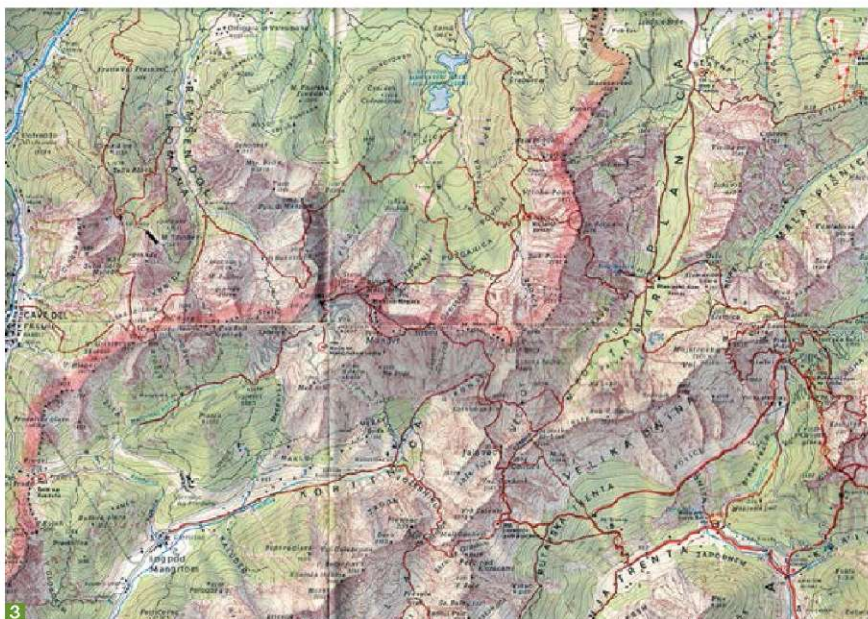
Pred desetletji smo imeli planinci in drugi uporabniki planinskih kart kaj malo težav pri izbiri ustrezne karte. Le v visokogorskih in planinsko najbolj zanimivih območjih smo lahko izbirali med kartami dveh različnih meril, za vsa druga območja pa je bila na voljo le ena planinska karta Planinske založbe PZS.

Kakovost in ustreznost teh sicer maloštevilnih kart je bila vseeno kar zavidljiva, saj sta se oba takratna izdelovalca zgledovala po najboljših primerkih predvsem alpskih držav, hkrati pa drug drugega vzpodbujala k napredku in novostim. Tako so planinske karte z leti dobivale privlačnejšo podobo, ustrežnejši papir, informacijsko bogato hrbtno stran in prikazovale pravilnejše podatke. V zadnjih dveh desetletjih pa se je kartam Planinske založbe PZS na tržišču pridružilo obilo kart, kakršne so planinske karte drugih slovenskih založnikov, planinske karte priznanih založb sosednjih in drugih tujih držav, pa tudi mnoge turistične in izletniške karte z vključeno planinsko tematiko. Vsak založnik si seveda želi, da bi potrošniki kupovali predvsem njegovo karto. Skušaj jih prepričati z oglaševanjem točnosti, grafične podobe in aktualnosti prikazane vsebine. Vendar je vsaj točnost in aktualnost vsebine v trgovini zelo težko prepoznati, sama grafična podoba pa ne more biti edini dejavnik izbire. Tako se kupec pogosto znajde pred veliko dilemo, katero karto kupiti, da bo z njeno pomočjo kar najbolje spoznaval in obiskoval naš gorski svet. V nadaljevanju zato podajam nekaj pomembnih lastnosti karte, ki jih je pri izbiri smiselno upoštevati in preveriti, pri tem pa takoj opozarjam, da je najustreznejša karta lahko za vsakega uporabnika druga. Nekateri dejavniki izbire so res povsem strokovno objektivni, mnogi pa so predvsem odvisni od uporabnika, njegovih zaznavnih sposobnosti, znanja branja kart, osebnih estetskih preferenc in tudi navajenosti na določen tip prikaza.

1 Kranjska Gora, PZS, 1 : 25.000

2 Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000, 2004

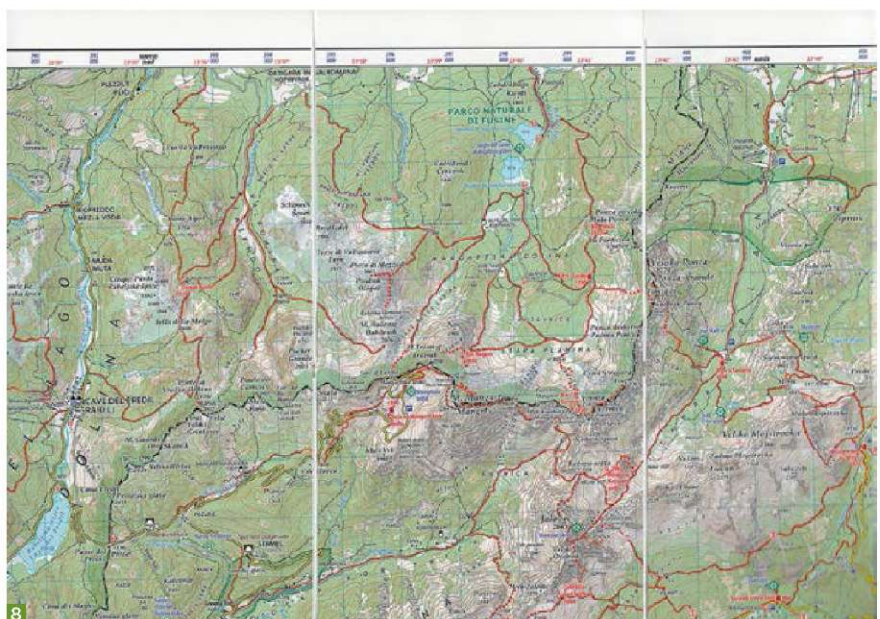
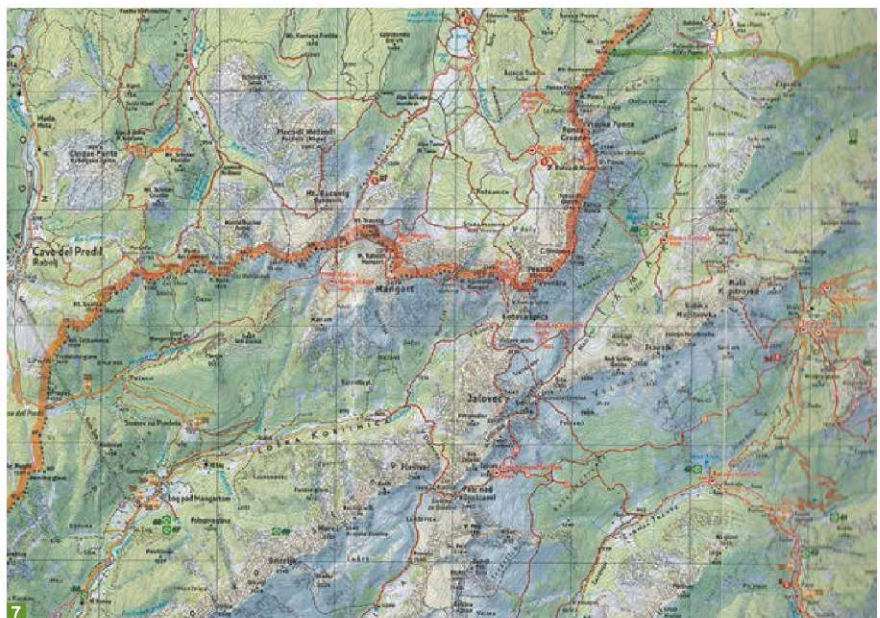
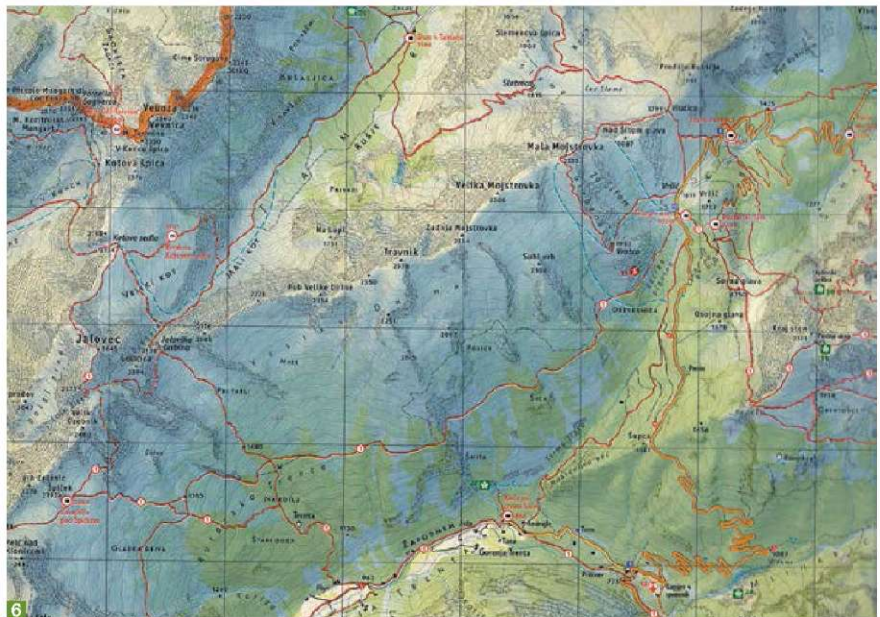
Karta je informacijsko sredstvo, je nosilec in posredovalec podatkov o prostoru uporabniku, ki se bo na osnovi na karti prikazane vsebine, predhodnega vedenja in lastne zaznave okolice odločal o svojih dejanjih. Morda nekoliko zapletena navedba poudarja bistveno lastnost karte za uporabnika: najboljša karta bo tista, s katere bo uporabnik najenostavneje in najpopolneje razbral tiste informacije, ki jih potrebuje za to, da se odloči, po kateri poti bo šel, kje bo prenočil, kje užival najlepši razgled. Naj takoj na začetku razrešimo dilemo glede podatkovne oblike karte. Danes nikakor ni več samoumevno, da uporabnike zanimajo predvsem karte v fizični obliki, natisnjene na papir. Te so sicer še vedno najenostavnejše za terensko uporabo, saj ne potrebujejo napajanja, lahko jih prepogibamo in nazadnje njihovo poškodovanje ali celo uničenje ne predstavlja prevelike finančne škode. Velika prednost karte na papirju je tudi v tem, da za dobro vidnost potrebujemo dobro svetlobo, saj zaznavamo odboj svetlobe od papirja – te pa je pri najpogostejši uporabi v naravi, podnevi in v lepem vremenu dovolj. Pri zaslonih elektronskih naprav opazujemo neposredno svetlobo zaslona, to pa mnogo bolje vidimo v temnem okolju, zato imamo podnevi na soncu z branjem precejšnje težave. Glavna prednost uporabe kart na zaslonih je predvsem v manjšem prostoru, potrebnem za shranjevanje večjega območja kart, možnosti povečevanja in zmanjševanja prikaza in predvsem omogočanje prikaza svoje lege na karti v povezavi s sistemom satelitskega določanja lege. Na zaslonu tabličnega računalnika ali pametnega telefona bomo tako mnogokrat želeli uporabiti isto karto, kot smo je vajeni na papirju, le pretvorjeno v digitalno rastrsko obliko. Torej večina v nadaljevanju opisnih lastnosti velja tudi za tovrstno uporabo kart, ne pa za karte v navigacijskih napravah, ki nam poleg prikaza naše lege omogočajo tudi načrtovanje poti, kjer so osnova povsem drugače izdelani podatkovni sloji v vektorski obliki.

Če naj dobra karta uporabniku omogoči predvsem čim bolj enostavno in popolno pridobitev njemu pomembnih podatkov, so med najpomembnejšimi lastnostmi karte njena preglednost, popolnost in prepoznavnost prikazane vsebine. Žal so te lastnosti med seboj nasprotujoče. Preglednost karte najlažje dosežemo tako, da prikažemo le toliko vsebine, kot na karti v izdelanem merilu omogoča uporabniku nedvoumno ločljivost

Najboljša karta bo tista, s katere bo uporabnik najenostavneje in najpopolneje razbral tiste informacije, ki jih potrebuje za to, da se odloči, po kateri poti bo šel, kje bo prenočil, kje užival najlepši razgled.

vsebine od ozadja. Dodatno preglednost dosežemo z znaki čim bolj enostavnih geometrijskih oblik, jasnimi čistimi barvami in preprostimi geometrijskimi pisavami. A je vsak znak, ki po obliki vsaj malo spominja na prikazani objekt, mnogo bolj prepoznaven kot znak čiste geometrijske oblike, čeprav slabša preglednost karte.

Uporaba različnih pisav nam pomaga razločevati naravne od zgrajenih objektov, imena vzpetin od pokrajinskih imen. Poleg tega si uporabnik na karti želi čim več podatkov. Kartografi kompromisno rešujejo nezdružljivost s t. i. vidno hierarhijo vsebine: z izbiro ustreznih barv, velikosti in njihovim razlikovanjem dosežejo, da najpomembnejša vsebina karte vidno izstopa in jo uporabnik razloči že z bežnim pogledom karte. Naslednja vsebina po pomenu je nekoliko manj opazna, terja več pozornosti uporabnika in tako naprej do po oceni kartografa najmanj pomembne vsebine. Kljub temu ob poskusu prikaza preveč vsebine dosežemo informacijsko preobremenjenost, zato pogosto govorimo, da za karte velja "Manj je več", kar pomeni, da lahko z manj prikazane vsebine uporabniku omogočimo prepoznavanje in pridobitev več informacij kot pa s podatki prenasičene, neberljive karte. Seveda je mera te preobremenjenosti odvisna od posameznika; ljudem z nekoliko slabšim bližnjim vidom bo karta kmalu postala prenasočena in neberljiva, podobno bodo bolj pregledne karte želeli slabše kartografsko izobraženi uporabniki. Nasprotno bo za usposobljene uporabnike kart najboljše tista s čim več vsebine. Med zelo pomembnimi elementi vsebine prikaza na planinskih kartah je oblikovitost – višinska predstava, edini

3 Julijske Alpe, PZS, 1 : 50.000, 1988

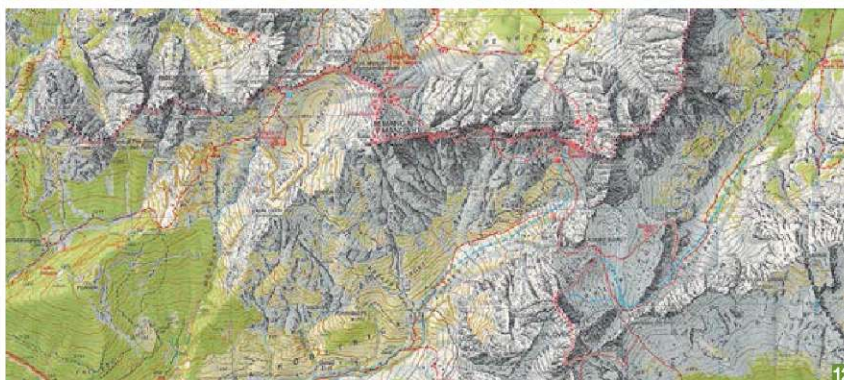
4 Posočje, Kod & Kam, 1 : 50.000

5 Kranjska Gora, turistična karta občine, Občina Kranjska Gora, 1 : 30.000

6 Bovec - Trenta, Sidarta, 1 : 25.000

7 Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000

8 Triglavski narodni park, Kartografija, 1 : 50.000

element, ki ga na tlorisnih kartah ne moremo prikazati neposredno. Skozi zgodovino se je uveljavilo več načinov prikaza, do danes so se ohranili prikazi višin s plastnicami, višinskimi kotami, barvnimi sloji ali poltonskim senčenjem. Barvni sloji zelo omejujejo uporabo barv za različna območja, zato jih praviloma uporabljamo le na kartah manjših meril. Plastnice in kote omogočajo številčno določitev višin, pravo višinsko predstavo pa z njihovo pomočjo razberejo le izkušeni uporabniki kart. Nasprotno senčenje omogoča zelo dober višinski vtis, a se iz njega ne da določiti višin. Kartografi se zato pogosto odločajo za uporabo obeh metod, ki pa dodatno obremenjujeta karto in slabšata njeno preglednost. Ob tem pa se pojavljajo tudi drugi načini prikaza višin, od anaglifnih prikazov, 3D polarizacijskih prikazov pa do kart na lentikularni foliji (slika 14). Pogosto si izdelovalci kart prizadevajo uporabnike prepričati, kako je glavna prednost karte v točnosti njene prikazane vsebine, da so na karti prikazani elementi postavljeni na točno isto mesto, kot se nahajajo v naravi. V resnici uporabnik ne potrebuje zelo visoke točnosti. Pri uporabi karte na papirju bomo zelo redko s karte odčitavali koordinate izbrane točke ali merili medsebojno razdaljo točk. Tudi kadar to počnemo in pri tem uporabimo ravnilo, lahko izmerimo vrednost največ na pol milimetra natančno. Pri karti v merilu 1 : 50.000 to pomeni 25 metrov in pri merilu 1 : 25.000 pol manj, 12,5 metrov. Dodatno moramo vedeti, da so mnogi na karti prikazani objekti in pojavi premajhni, da bi jih lahko prikazali v merilu: meter široka steza bi na karti merila manj kot debelina lasu in bi bila popolnoma nevidna, podobno velja za vse ceste, potoke, izvire, manjše stavbe. Postopki kartografske generalizacije, ki vključujejo navidezno razširitev linijskih in povečavo točkovnih znakov ter njihovo medsebojno premikanje zaradi prekrivanja vsebine, še dodatno povzročijo premike znakov od dejanske lege objekta. Iz tega vidimo, da v merilu povsem točen prikaz nikakor ni mogoč.

- 9 Jalorec in Mangart, PZS, 1 : 25.000
- 10 Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000
- 11 Alpi Giulie, Tabacco, 1 : 25.000
- 12 Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano, Tabacco 019, 1 : 25.000
- 13 Wanderkarten Wörthersee - Karawanken West, Kompass WK 61
- 14 Slika karte na lentikularni foliji

Če naj dobra karta uporabniku omogoči predvsem čim bolj enostavno in popolno pridobitev njemu pomembnih podatkov, so med najpomembnejšimi lastnostmi karte njena preglednost, popolnost in prepoznavnost prikazane vsebine.

Po drugi strani je pomembna tudi točnost določitve lege na zemljišču, v naravi. Pred leti, ko smo se orientirali brez tehničnih pripomočkov ali zgolj s kompasom in barometričnim višinomermom, absolutnega položaja na terenu nismo mogli določiti. Lahko pa smo relativnega, z oceno smeri ali medsebojnih razdalj. Zaradi tega je bila pravilnost medsebojnih položajev – smeri mnogo pomembnejša od absolutne točnosti lege. Danes nam satelitski navigacijski sistemi omogočajo določitev lege s koordinatami. Z negeodetskimi civilnimi merilci dosežemo točnost do 5 metrov v primeru dobre vidnosti satelitov. Pod drevjem, v ozkih dolinah, na pobočjih, zaprtih proti južni strani, je ta hitro še mnogo slabša. Torej tudi v tem primeru zelo velike točnosti podatkov niti ne potrebujemo.

Podobno je s točnostjo višin. Ta je na zemljišču izmerljiva še s slabšo točnostjo – le okoli 10 metrov. Na karti pa so višine podane na 1 meter natančno in višina posamezne točke, vrha, ima lahko tudi prestižni pomen. Dejansko je z metrsko točnostjo mogoče določiti višino točke le z dokaj zamudnimi geodetskimi postopki, ki so bili uporabljeni le pri meritvi višin nekaterih najbolj izpostavljenih vrhov, za večino ostalih pa je bila višina določena s precej manjšo točnostjo. Zato se lahko na različnih kartah (in vodniških) pojavljajo različne (enako "prave") višine, ki zelo motijo uporabnike. Zato bi bilo za uporabnike najboljše, da se uporabljajo povsod (na kartah, vodniških, knjigah, usmerjevalnih tablah, kočah) enotne višine, četudi so te morda za kakšen meter ali celo več drugačne od prave nadmorske višine objekta v naravi. Mnogo pomembnejša od točnosti pa je aktualnost prikazane vsebine. Stanje na zemljišču se neprestano spreminja kot posledica delovanja naravnih pojavov, ujm in predvsem človekovih posegov. Vseh sprememb tako nikoli ni mogoče zajeti na karto, pomembno pa je, da je stanje prikaza kar čim bolj aktualno in da je na karti jasno navedeno, na katero stanje se vsebina karte nanaša. Žal Slovenija tudi sicer ne uspeva

zagotavljati aktualnih prostorskih podatkov, zato si izdelovalci kart pogosto pomagajo z letalskimi in satelitskimi posnetki ter s popravki uporabnikov kart. Nastala *Baza planinskih poti PZS* pa bo zagotavljala vsaj aktualnejše podatke o stanju in poteku planinskih poti. Tudi papir ima pomemben vpliv pri izbiri. Uporabnika zanima njegova odpornost, vzdržljivost na uporabo, možnost branja karte. Pred desetletji smo bili z izbiro precej omejeni, prevladovali sta dve kategoriji papirja: premazni beli, svetlejši, manj odporen na vlago, temperaturo in pregibe, ter kartografski, za katerega je veljalo ravno nasprotno in na katerem barve niso sijale in so zato predvsem fotografije izgledale blede. Trajnost prve skupine so lahko povečali z uporabo dodatnega plastičnega ovitka, privlačnost zunanje podobe karte na kartografskem papirju

pa z dodatnimi lepljenimi naslovnici na tršem, svetlečem papirju. Danes je izbira papirjev mnogo širša, obstajajo popolnoma plastični "papirji" ali plastificiran navaden svetleč papir, ki sta oba povsem odporna na vlago in poškodbe. Žal je njuna cena toliko višja, da se to praviloma pozna pri končni ceni izdelka. Poleg navedenih lastnosti pa lahko uporabnika pri izbiri najustrežnejše karte prepriča še marsikaj drugega: malenkost nižja cena, velikost formata papirja (večji prikazuje večje območje, a se hkrati prej strga in uniči), osebna dovzetnost za barvno kompozicijo ali obliko pisav, privlačna naslovnica. Zato je prav, da se na tržišču pojavlja več izdelkov, med katerimi si uporabnik izbere tistega, ki najbolj ustreza njegovim sposobnostim, znanju branja kart in potrebi po popolnosti prikazane vsebine, upošteva opisane kriterije. ●

Smeri so kratke, vendar sladke!

Mednarodno srečanje plezalcev 2015

Klemen Žumer

Razpis tradicionalnega¹ plezanja v Walesu.² Super, sem si mislil, vendar ponovno sredi študijskega semestra. Ampak en teden bo pa že šlo. Razpis je bil namenjen dvema predstavnikoma vsake države, vendar so ob velikem številu prijavljenih držav tega zmanjšali le na enega. Počasi je le prišel dan odhoda. Pričakoval sem izkušnjo, ki si jo bom dobro zapomnil – in sem jo dobil.

Vsoboto sva z bratom Martinom še plezala v Paklenici, potem pa sem šel v Zadar na avion. Plačal sem dodatnih 30 evrov, saj sem imel v osebni prtljagi vrv, ki naj bi spadala med nevarne pripomočke. Nič kaj prijeten začetek, sem si mislil

po 15-urnem čakanju v Manchesteru. Vendar je krivulja zadovoljstva eksponentno naraščala. Sprejem je bil topel. Določili so mi soplezalca, domačina Stana, starega 50 let. Z nekaj prijatelji so nas takoj peljali na pravo angleško pivo. Padal je dež, vendar so nam stari mački zagotavljali super naslednji dan. Vseeno sem malo podvomil.

Suhi previsi

Naslednji dan smo odšli proti območju Tremadog. Vse je bilo mokro in polno luž, Angleži pa so trdili, da bo suho. Dostop je bil tako kot povsod tam, kratek. Pod steno mi je Stan porinil v roko vso opremo in me poslal v smer,

ki je potekala čez previs. Nisem mogel verjeti, res je bilo suho. Ni bilo tako težko, kot sem mislil.

Po drugi preplezani smeri mi je Stan obljubil, da bo naslednja zame. Po težkem prebijanju po neočitni stezi, ki je bila polna blata in drsečih trav, sva le prišla do stene. Zagnal sem se v smer. Plezala sva po lepi plošči in kasneje previsnem kotu, v katerem sem se precej namučil. Zvečer smo premlevali dogodivščine preteklega dne, se zabavali, predaval pa nam je prehitro govoreči mojster James McHaffie.

Neporavnani računi

Plezanje *klifov* v območju Gogarthia je bila res dobra izkušnja. S Stanom sva prečila večji del stene s plezanjem tik nad irskim morjem. Seveda me je enkrat tako zalilo, da sem bil do kolen popolnoma moker. Smer je bila čudovita, z luknjami in občasnimi daljšimi odseki brez varovanja. Pri naslednji smeri sem ugotovil, da si Stan izbira

¹ Tradicionalno plezanje (ang. *trad climbing*) britanski in ostali plezalci pojmujejo kot plezanje, pri katerem se za varovanje uporabljajo izključno pripomočki, ki jih po uporabi lahko spet odstranimo in s katerimi skale ne poškodujemo. Tako se pri tradicionalnem plezanju lahko varuje z različnimi zatiči, metulji, vrvmi zankami okoli skalnih rogljev, izjemoma krempljci, pa tudi klini, a le tistimi, ki so v razpoke položeni z roko in ne zabiti s kladivom.

² Srečanje je organizirala Britanska planinska zveza (British Mountain Council).

1 Soplezalec Stan pleza v območju Gogarth, kjer so klifi. Smer se imenuje Aardvark (E2 6a). Foto: Klemen Žumer

2 Plezanje v območju, kjer smo prebivali. Sophie pleza zadnje in najtežje metre 45 metrov dolge smeri Left Wall (E3 5c), ki je ena izmed bolj poznanih smeri v severnem Walesu. Foto: Klemen Žumer

smeri, v katerih nima poravnanih računov. Ne preveč težke, vendar take s slabšim varovanjem. Zagnal se je v tehnično težavno ploščo in kmalu sem spoznal, da so ti petdesetletniki še zmeraj zelo dobri plezalci. Smer sva končala z lepo počjo, ki naju je pripeljala na vrh stene. Zvečer me je navdušilo predavanje avanturista Nicka Bullocka, ki je skakal po odru in mahal z rokami, kazal plezalne gibe vseh vrst in s tem vzbujal veliko smeha.

Tradicionalno plezanje

Mokre plezalke so me še kar spominjale na dogodek prejšnjega dne. Na lep, sončen ter malo vetroven dan sem dobil novo soplezalko Sophie. Ko so se že vsi odpravili in sem jo že nekaj časa iskal, sva se uro kasneje, zaradi njenega podaljšanega spanca, le odpravila plezat v okolico hiše, kjer smo prebivali. Območje se imenuje Ilanberis. Sophijina motivacija ni bila ravno na vrhuncu, vendar sva kljub temu preplezala lepe smeri, omeniti velja zlasti sijajno 45- metrsko poč.

Ta dan smo videli, da je *trad* plezanje lahko tudi nevarno, če si preveč zaletav. Neki fant iz tamkajšnjega okoliša se je po 20 metrih plezanja znašel v situaciji, ko je imel 10 metrov pod seboj le dva slaba majhna zatiča. Popolnoma izčrpanemu in objokanemu smo podali vrv, ki mu je po vsej verjetnosti rešila življenje.

Tek na Snowdon

Ogled tovarne proizvajalca plezalne opreme DMM, ki je bila od naše bivalne baze oddaljena le 10 kilometrov, in počitek – dejavnosti, ki sta bili za deževni dan dobra izbira. Videli smo proces nastajanja plezalnih pripomočkov, ki jih pod visoko temperaturo izdelujejo iz aluminijastih palic. Obisk restavracije, kjer naj bi poskusili tradicionalni angleški zajtrk, pa je zame minil le ob pitju kave, saj sem denar, namenjen temu, porabil že na letališču v Zadru. Kljub dežju in možnosti lenarjenja sem opravil tek proti najvišji gori v Walesu, Snowdonu. V idilčni naravi z jezери in lepo pokrajino sem kaj kmalu

pozabil na veter in dež, ki sta mi glodala kosti. Večerni predavatelj je bil verjetno trenutno najboljši indijski plezalec Tuhin, s katerim sva postala dobra prijatelja. Vabilo v njegovo območje Indije se mi je zdelo zanimivo, vendar me je ob slikah kobre in čebeljega roja hitro minilo.

Odlična izkušnja

Lokalec Elfyn me je ob sončnem jutru na mojo željo znova odpeljal v območje Gogarth v steno Yellow Wall, kjer sva opravila z eno od lepših smeri, The Moon.³ Rdeča, kompaktna in mokra skala z občasno donečimi bloki in pokončnim plezanjem nad morjem ter slabšim varovanjem je bila za zadnji plezalni dan dobra izbira. Pred poslabšanjem vremena sva v steni Rhoscolyn preplezala še dve smeri, ki sta predstavljali pomemben korak v razvoju angleškega plezanja.

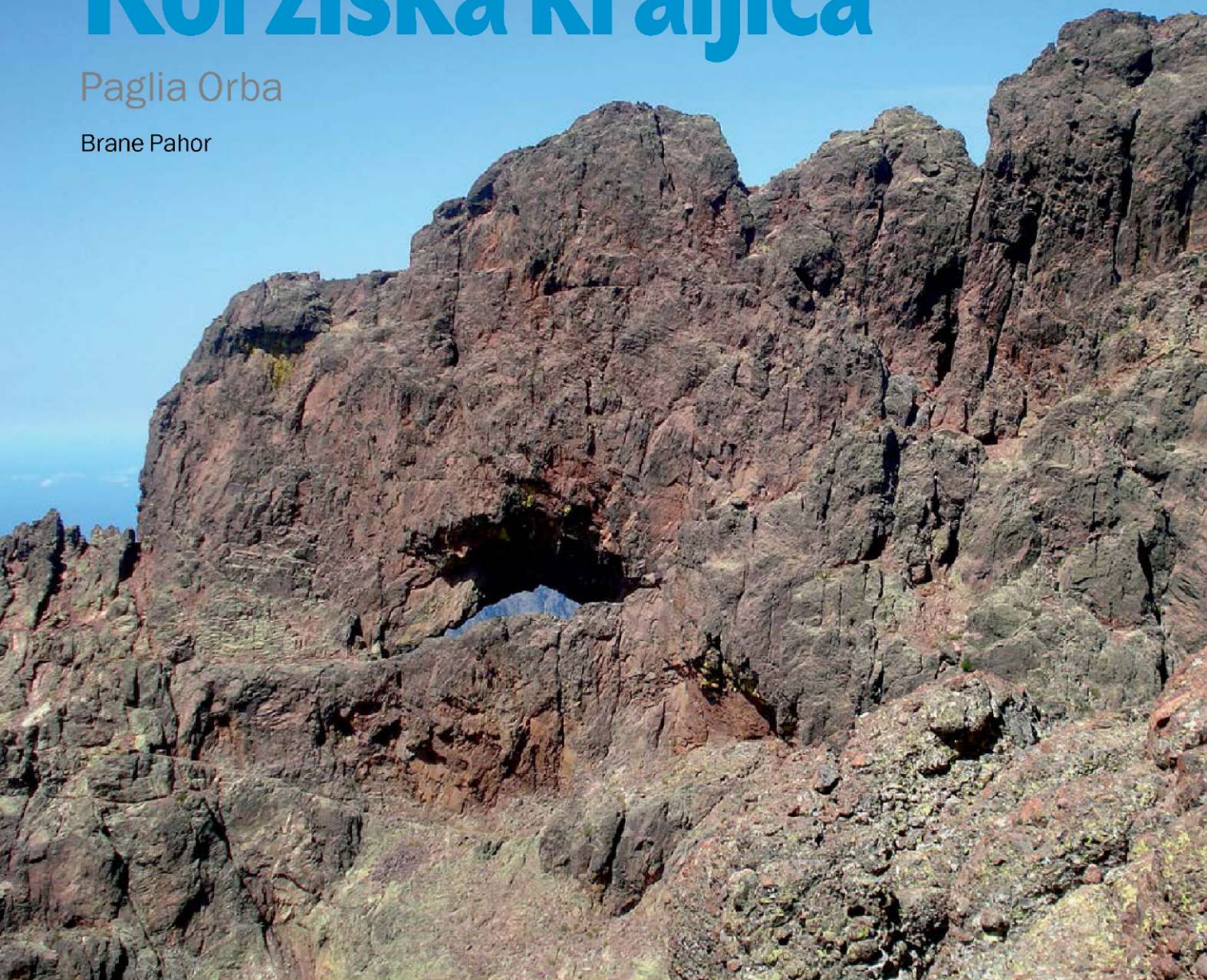
³ Ang. Luna.

V soboto sem že sedel na letališču. Obveznosti na fakulteti mi niso omogočale še enega plezalnega dneva in prisotnosti na veliki zabavi, ki se je omenjala že od ponedeljka. Kljub temu sem nasmejan in poln novih vtisov pisal pričujoči prispevek, ob tem pa odšteval ure do odhoda aviona. No, če ne drugega, sem se naučil, da je vrv "nevarna zadeva" in jo je treba dati v *prasio*, ne pa v ročno prtljago. Tradicionalno angleško plezanje je res nekaj posebnega. Kaj kmalu spoznaš, zakaj se zatičem reče *jebice*. Se jih navadiš, ampak priznam, da sem nekajkrat prav z veseljem vpel klin in namestil metulja. Smeri so kratke, vendar sladke. Čeprav nisem preplezal ravno težkih smeri in sem se bolj predal uživanju ter spoznavanju okolja in ljudi, si bom vseeno zapomnil sestoje po blatu v plezalkah, angleške abrahamovce kot odlične plezalce, plezanje nad morjem in večere, polne smeha. ●

Korziška kraljica

Paglia Orba

Brane Pahor

*Navdih lepot nad bistrim se tolmunom zlije,
ko nad dišečo makijo v daljavi Ona se odkrije,
ima skalo čvrsto, vseh barv tukaj res je pravi raj,
da bi še kdaj poti me moje vodile tja nazaj.*

Korzika, otok sonca, bistrih toplih rek, obarvanih gora, divjih obal in polna skrivnosti. Kdor jo obišče, ne ostane ravnodušen. Midva z ženko sva se tja odpravila prvič že daljnega leta 2002. V intenzivnem devetdnevnem potovanju sva z avtom in majhnim šotorčkom pokukala v marsikateri skriti kotiček, manjkala mi je le še pika na i, obisk prave gore, katerih na Korziki tudi ne manjka. Priložnost se je pokazala šest let pozneje, ko sem prijatelju Juriju,

izkušenemu gorniku, predlagal družinsko vandranje po otoku in presenetljivo je bil takoj za. Na karnijski turi tistega zgodnjega poletja sem odkril, da se slučajno tja podajata tudi prijatelja Stane in Irena, svoje je dodal še Mire Steinbuch z odličnim vodničkom, priloženim k *Planinskemu vestniku*, in naša avantura se je lahko začela ...

Nič kaj dober začetek

Kakor večina mojih "šodrovskih" pripovedi se tudi tale začenja ponoči,

ko se z Jurijem še v trdi temi skobacava vsak iz svojega šotora v nabit polnem kampu v Portu. Z nahrbtnikoma na ramah se kakor dve prikazni spuščava po strmi potki k cesti navzdol, kjer sem prejšnji večer pustil avto, da ne bi ob nehumani uri zbudil pol kampa in pokasiral kakšne nepotrebne kletvice mirno spečih dopustnikov. Pritajeno se smeji, ko poslušava znane zvoke, ki prihajajo iz šotorov. V enem možakar tako žaga, da bi človek pomislil, da je pripravil drv že za dve zimi, v drugem neznana govorica, smeh, nato pa ... Še najbolj pa se zdiva midva smešna nekemu starejšemu možakarju, ki naju prihajajoč iz sanitarij gleda, kakor da sva dva marsovca, ne pa neučakana pustolovca, željna novih izzivov.

Capu Tafunatu Foto: Brane Pahor

Ko se ravno udobno namestiva v mojem starem meganu, prihitita Stane in Irena. Veselo hitim odpirat steklo na vratih, da ju pozdravim, ko pa ga želim zapreti, ne gre več gor. Pritiskam in pritiskam, steklo pa nikamor. Ne ostane mi drugega, kakor da odrinemo z neprosto voljno korziško klimo svojim dogodivščinam naproti. Še dobro, da je mlado avgustovsko jutro tako toplo, da nikogar ne moti, ovinkov pa je proti prelazu Col de Verghio toliko, da kakšne hudo velike hitrosti cesta tudi ne dopušča.

Med potjo ves čas razmišljam, kako bom parkiral, in glej, rešitev se ponudi

sama od sebe na prelazu. Avto stisnem popolnoma ob kratko steno, ki se dviga na nasprotni strani ceste, sam pa zlezem na sopotnikovi strani ven. Pa naj ukradejo tole mojo staro garo, če jo lahko, si mislim, ko končno odrinemo na pot.

Ob rečici Golo do koče Ciottulu

Sonce že pošilja prve tople žarke na naša pričakujoča lica in naslika temno modrino neba, ko se mimo prvih borovcev spustimo v zavetje gostega brezovega gozda. Dobro uhojena steza nas popelje v kotanjo, v kateri se nahajata dve skromni kamniti kolibi, ki nosita ime Bergerie de Radule. Med gručo raztresenih živo zelenih skal nas prvič pozdravi še mlada rečica Golo. Prečkamo jo preko kovinskega mostu in se začnemo vzpenjati ob njej navzgor. Z veliko žlico zajemamo lepote, ki se odstirajo v njeni nežni zeleni barvi, toploti in širokih tolmunih, ki se prelivajo eden v drugega in kar kličejo, da bi se potopili vanje in se predali užitkom. A te raje prihranimo za konec, saj na koncu pride vedno najslajše. Barve so tiste melodije ob poti, ki se stapljajo v eno samo pesem harmonije matere narave. Tu in tam nas ob poti pozdravi kakšen zelen bor, ki mu nedolžen veter igrivo kuštra košate veje sredi trat, modrina neba dobiva skoraj črne odtenke, skalovje pa se nenavadno preliva v široki paleti odtenkov zelene in rdeče barve. Idilo naenkrat nepričakovano zmotita izza ovinka prihajajoča jezdeca na konjih, ki poganjata še eno močno otovorjeno kljuse, med nogami pa se jima sučeta dve rahlo podhranjeni pasji mrcini. Ko naša Irena prva dvigne svojega *digitalčka*, da bi ovekovečila kosmata in zaraščena kavboja, eden od njiju že od daleč začne na ves glas vpiti: "No photo, no photo!" Vsi obnemimo od strahu, ko robavs prijezdi povsem blizu, požuga s prstom in nas prebode s takim pogledom, da bi lahko šel skozi nas. Ko izgineta tako hitro, kakor sta se pojavila, ugotavljamo, da kljub otovorjenemu kljusetu nimata prav nič sorodstvenih vezi z našim dobrodušnim Martinom Krpanom.

Lepote narave pa neljubi dogodek hitro potisnejo v pozabo. Dolina se počasi širi, bori izginevajo, sem in tja se med zelenim skalovjem šopirijo redki otoki nizke makije in trav. In tedaj ju naenkrat zagledamo: na desni kakor obilna, zaobljena in speča levinja Paglia Orba, na levi pa pravo nasprotje, v nebo štrleča ošiljena ostrica Capu Tafunatu.

Kakor dva kamnita, osamljena stražarja, ki bdita nad bližnjo in daljno okolico, nam jemljeta sapo.

Pospešimo korake in kmalu smo pri koči Ciottulu, ki leži prav ob vznožju obeh gorskih lepotic. Pri koči Ciottulu, s celim imenom Ciottulu di i Mori, ki se, kakor precej korziških besed, končuje na u, naredimo prvi daljši počitek. Med spogledovanjem s Paglio se sprašujem, ali mi je že vročina udarila v glavo ali pa je gora res enkrat zelena, drugič rdeča. Družno ugotavljamo, da bi jo v živalski maniri z lahkoto poimenovali kar Gora kameleon.

Enkrat en vzpon

Od koče naprej nam markacije velijo "Adijo, pa zdravi ostanite," a mali, tako zaželeni kamniti možički imajo tu polno bratcev z naših vršacev in skrbno jim sledimo proti široki, z ogromnimi balvani posuti grapi. V daljavi vidimo gornike, ki počasi izginjajo v prvem, strmem delu grape. Le kam? Na levi je ošiljeno, na desno še bolj, uganko pa rešimo ob dveh večmetrskih balvanih, ki utrujeno počivata eden na drugem, med njima pa se navdušeno splazimo skozi in pokukamo ven spet v grapo. Ta nas povabi k uživaškemu plezanju. V čvrsti, gladki skali je oprimkov bolj malo, a o kakšni krušljivosti tukaj ni sledu, tako da sem jaz pravzaprav edini, ki strašim s čelado na glavi, zahtevnost pa, kakor bi dejala stara gorniška prijateljica Irena Z., "dobra enka ali švoh dvojka". Ko se malce oddahnemo od prijetnega poplezavanja, pogledi odplavajo proti sosednjemu Capu Tafunatu. Ta triglavi lepoteč se šopiri z gromozanskim oknom na sredini stene, kakor bi mu nekdo ukradel srce. Staneta takoj zamika, da bi se po osvojitvi Paglije podali še po ostri gredini, ki vodi prav do okna, in raziskali njegove skrivnosti, a Paglia je tisti trenutek premočan magnet, da bi lahko razmišljali o čem drugem.

Ko priplezamo na Paglijin predvrh, gora prvič pokaže tudi svojo temnejšo plat. Globoki prepadi mračne severne stene zazijajo pod nami, a mi gremo dalje, ne ozirajoč se na Jurijeve alpinistične skomine.

Po varnem spustu v škrbino se po široki prašni "cesti" povzpnejo na prostrani vrh. Okoli sami same gore. Kamor seže pogled, sami venčki korziških gora, toda prav nobeni, razen bližnjemu Tafunatu, ne vemo imena. Kot zapriženemu staremu rockerju se mi zazdi, da bi pevec Bono iz skupine U2 odlično

pesem *Where the streets have no name* tukaj prav z lahkoto preimenoval v *Where the mountains have no name*. Ob martinčkanju na toplem avgustovskem sončku se predajamo vsak svojemu sanjarjenju. Ko mine dobre pol ure, se ponovno prestavimo v resnični svet in se pripravimo za sestop. Radi bi spoznali še kakšno skrivnost, ki nam jih ponuja gora, zato se odločimo za vrnitev po drugi strani.

Še lepši sestop

Do škrbine krenemo po isti poti, nato pa izberemo zelo strmo pobočje, ki počasi prehaja v strm žleb. Barve spet stopijo na plan, saj je tamkaj stvarnik skalovje pobarval v odtenke živo rumene. Pobočje postaja vse bolj zračno, toda nekakšna notranja intuicija nam

Enkratno namakanje, najdražje pivo, čudna črpalka in še kaj ...

Kam pa zdaj? Staneta močno mika bližnji Tafunatu oz. njegovo okno, toda v tem primeru bi se morali odreči kopanju v rečici Golo. Po glasovanju zmaga Golo s tri proti ena. Ko tako nestrpno hitimo namakanju naproti, se skoraj pozabimo še zadnjič posloviti od obeh gora, ki sta se sedaj odeli v popoldanske, nekoliko temnejše barve. Ker je tolmunov veliko, izberemo kar se da velikega. Hitro se preoblečemo v kopalke in poskačemo vanj. Eni skačejo na glavo, eni na bombico, jaz pa se raje sramežljivo potopim noter. Voda je neverjetno topla, saj je temperatura krepko čez dvajset stopinj. Razposajeno uživamo in mladost se vrača v naše žile. V kotu, kjer se voda steka iz zgornjega

grlom. V tekoči angleščini, kar je zelo redko za domorodce, mi tudi pojasni, da je malo ven iz Porta bencinska črpalka, katere lastnik zna tudi kaj postoriti z avtomobili.

Po še eni vožnji z neprostovoljno klimo se vrnemo v Porto, kjer pred kampom odložim prijatelje, sam pa se zapeljem do servisa.

Prizor, ki me pričaka, meji na stare ameriške filme. Na dveh stolih sedi s klobukom na glavi mladenič, mirno kadeč svojo *smotko*, servis pa ima samo eno majhno kabino in dve točilni mesti. Poskusim z angleščino, pa nič, malo z italijanščino, pa nič, krilim z rokami, pa nič. Moje znanje francoščine je žal še vedno na ravni anekdote izpred mnogih let, ko je v prepolno pisarno pridrvela prikupna sodelavka ter vprašala: "Ali

Vzpon po grapi Foto: Brane Pahor

veleva, da tu nekje mora biti izhod iz težav. Ko se adrenalin začne spreminjati v negotovost, zagledamo starega dobrega možicljja, ki nas povede v desno. Tedaj nas gora posrka v svoje najgloblje skrivnosti. Spuščamo se po ozkih, komaj dober meter širokih prehodih, ki si sledijo eden za drugim. Da pa vse le ne bi bilo tako enostavno, poskrbi trimetrski skok, sestavljen iz treh naloženih skal. Jurij potegne iz nahrbtnika popolnoma novo vrv, ki jo krstiva z Ireno, on in Stane pa previdno preizkusita svoje plezalne sposobnosti. Še malce lažjega plezanja, za slovo še en preduh in še en skalnati tunelček ter koča Ciottulu se nam zasmee v sončku.

tolmuna, je zaradi razgretih skal tako topla, kakor da bi stali v *jacuzziu*. Izgineva znoj iz naših teles, izgineva utrujenost, ostajajo le spomini na pravkar minula doživlja, ki smo jih bili deležni v prelepi korziški divjini. Ko se dobro posušimo, jo ucvremo nazaj proti avtu. Na poti srečamo še enega kavboja na konju, ki nas drugače kakor jutranja dva veselo pozdravi, jahajoč do pasu gol po dolini navzgor. Moj *renojček* je na srečo še vedno tam, kjer sem ga parkiral zjutraj. Med vožnjo nazaj proti baznemu taboru pa se ustavimo ob cesti v krčmi, saj tura ne bi bila tura, če se ne bi končala z vrčkom piva v rokah. Čeprav pijemo najdražje pivo v svojem življenju (kar sedem evrov izpulji prijazni natakakr vsakemu od nas iz žepa), še kako prija našim izsušenim

zna tukaj kdo kaj francosko?" Jaz pa kot iz topa: "Da, jaz, poljubljati." Po nekaj minutah, ko krilim okrog odprtih vrat avtomobila, mladec končno vstane, mirno pride do avta, na notranji strani odgrne zaščito, povleče steklo navzgor, izklopi kabel, zaščito zagrne ter steklo na vratih ostane na svojem mestu vse do doma. Kako enostavno, se smejim sebi in njemu, mu porinem deset evrov, on pa se spet udobno namesti na svoja stola, prižge novo *smotko* in krade bogu dan naprej. Vesel odreditve se primajem k ženki, ki me že čaka s slastnim kosilcem na mizi. Ob kozarčku rujnega, ob soju sveč, pod zvezdnato streho zvečer še enkrat nazdravimo naši Pagliji in njenemu sosedu, ki sta že zdavnaj utonila v nočni sen. ●

Touchstone.

Bolj kot je drzen načrt, bolj pomembna je oprema. Osemindvajset vrhunskih alpinistov smo povabili, da testirajo opremo na Ago del Torrone. Zaključek: vrhunska kvaliteta in funkcionalnost. Mammotov širok izbor alpinistične opreme, združuje varnost in maksimalno udobje, tudi v najtežjih razmerah. Odkrijte več na www.mammut.ch

Kento Jacket Men

Ridge High GTX Men

Trion Pro

9.5 Infinity Dry

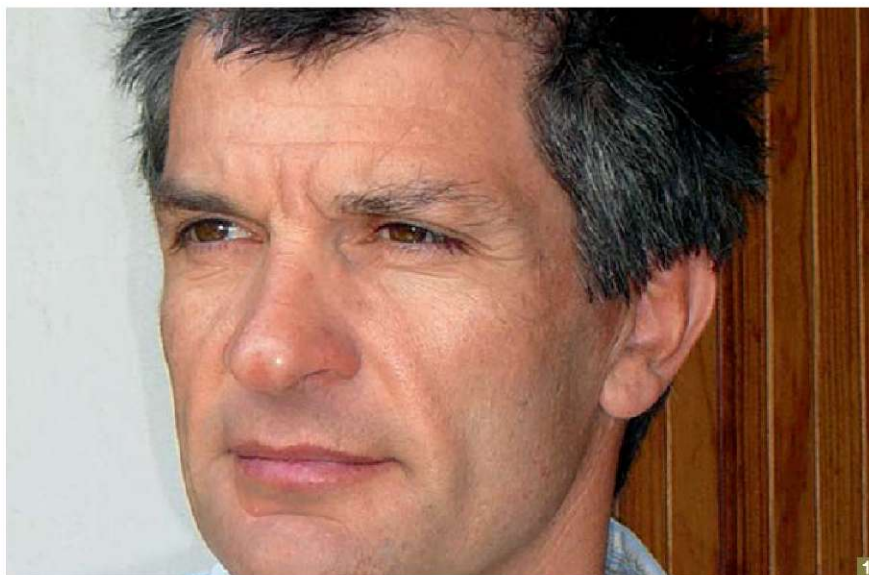

MAMMUT
Absolute alpine.

Nisem tekmovalen tip

Pogovor z Alainom Ghersenom

Martina Čufar Potard

1 Alain Ghersen Arhiv Alaina Ghersena
2 Alain v smeri Minimum, 8b+, v Buouxu
 1987 Foto: J. B. Tribout

Ideja za intervju z Alainom Ghersenom se mi je porodila zato, ker mi je Nico povsod, kjer sva plezala, govoril: "Tole smer je prvi preplezal Alain; to je smer, ki jo je opremil Alain; do sedaj je samo Alain uspel preplezati to poč; to je Alain soliral pozimi ...". Začela sem malo brskati po internetu in videla, da o njem ni veliko napisanega. Našla sem le kopico dobrih vzponov v balvanih, plezališčih, v gorah, celo zmage na tekmovanjih.

Bil je prvi, ki je preplezal znano Digital crack (8a) ter Au sud de nulle part (8b) na Aiguille du midi; prvi, ki je prosto ponovil Divine Providence (ED+ 6c/A3, prosto 7b+, 900 m) v Mont Blancu; prvi, ki je pozimi soliral Bonattijev steber v Drujih ... Sicer ga nekoliko poznam, saj se kdaj srečava v plezališčih, zadnja leta pa tudi na otroških igriščih, saj ima z drugo ženo petletnega sina Oscarja. Je zelo kul, skromen in sproščen, njegov glas deluje pomirjevalno. Ta mirnost je bila gotovo ključna za vse njegove solo vzpone.

Plezati ste začeli že pri šestih letih, v Fontainebleauju, tako kot mnogo Parižanov. Skleпам, da v krogu družine?

Res je. Oče je bil član skupine pariških alpinistov, ki so poleti plezali v hribih, čez leto pa so vsako nedeljo trenirali na balvanih v Fontainebleauju. Najprej nisem veliko plezal, bolj sem se igral z mivko, potem pa sem se začel vedno bolj zanimati za skale.

Vas je oče vzel seboj tudi v hribe?

Ne. Oče je kmalu nehal plezati. Pri šestnajstih letih me je v hribe, skupaj z bratom, prvič peljal François Aubert, očetov prijatelj in član prej omenjene skupine. Poleti sva z njim odšla za več tednov v masiv Mont Blanca ali v masiv Les Écrins. Do takrat sem v glavnem plezal balvane, sem in tja tudi v plezališčih, predvsem v Saussois nedaleč od Pariza.

Bili ste eden tistih, ki so veliko doprinesli k razvoju balvanskega plezanja.

Res je. V osemdesetih letih nas je bilo nekaj navdušenih balvanistov, ki smo začeli tudi resno trenirati, ne samo v naravi, tudi na plezalnih deskah. Veliko sem plezal z Jackyjem Godoffom¹ in

¹ Jacky Godoffe, 58-letni francoski plezalec, je ikona balvanskega plezanja. Je prvi plezalec, ki mu je uspelo preplezati balvan z oceno 8A, C'était Demain v Fontainebleauju. Še vedno je aktiven, predvsem kot postavljaivec smeri na mednarodnih balvanskih tekmah.

Marcom Le Menestrelom. Skupaj smo preživeli veliko zabavnih ur, našli smo veliko lepih balvanov in linij. Začeli smo plezati prve balvane z oceno 8A in 8A+. Leta 1986 sem preplezal L'Ange naïf (8A), dve leti kasneje pa L'Aplat du Gain (8A+), svoj najtežji balvan. Privlačili so me tudi visoki balvani, saj imajo zanimivo psihološko dimenzijo. Še posebej v tistem času, ko še nismo imeli *crash padov*.

Ojoj, ne predstavljam si balvaniranja brez crash padov. Se niste nič poškodovali?

Ne, razen manjših poškodb nisem imel nič resnega. Dobro smo se varovali med seboj. Poškodoval sem se le, ko sem en balvan študiral z vrvo z vrha, pa je vrv preskočila in sem padel na hrbet.

V knjigi Jerryja Moffata *Revelations* je začititi, da je bilo med francoskimi in angleškimi plezalc precej tekmovalnosti, predvsem v obdobju, ko ste plezali težke smeri v Buouxu.

Osebnost nisem nikoli občutil tekmovalnosti. Bolj pozitivno motivacijo. Ko sem videl, kaj so lahko storili drugi, sem to poskušal uporabiti na najboljši način, kot spodbudo, da sem dvignil tudi lastni nivo.

Sodelovali ste na prvih tekmah in v Arcu 1986 tudi zmagali. Kakšni so vaši spomini na tekme?

Hitro sem spoznal, da nisem tekmovalen tip. Na splošno ne maram spektaklov in plezanja pred občinstvom. Motilo me je tudi dejstvo, da sem se začel veseliti poraza drugih, samo da sem imel boljši rezultat. To je v nasprotju z mojo osebnostjo. So plezalc, ki so bili zelo tekmovalni in so to priznali, npr. Jerry Moffat ali Jean Baptiste Tribout, so pa tudi taki, ki so rekli, da niso tekmovalni, a so v resnici bili. Ne vem, ali sem jaz spadal v to drugo skupino. (Premislek.) Ne, odkrito mislim, da nisem bil, zato sem kljub dvema zmagama kmalu zaključil s tekmami.

Katera so vaša najljubša plezališča?

V osemdesetih letih smo veliko časa preživel v Buouxu; iz Pariza smo odšli tja za več tednov, tako da imam nanj res lepe spomine. Kot drugi sem ponovil znano smer Minimum (8b+). Rad sem plezal tudi v plezališču Saussois v bližini doma. Veliko časa sem preživel v Cimaïju, kjer sem preplezal prve 8b-jke (Sortiliège, Les sucettes à l'anis) in svojo drugo 8b+, in sicer smer Didiera Rabatouja, Coup de bambou.

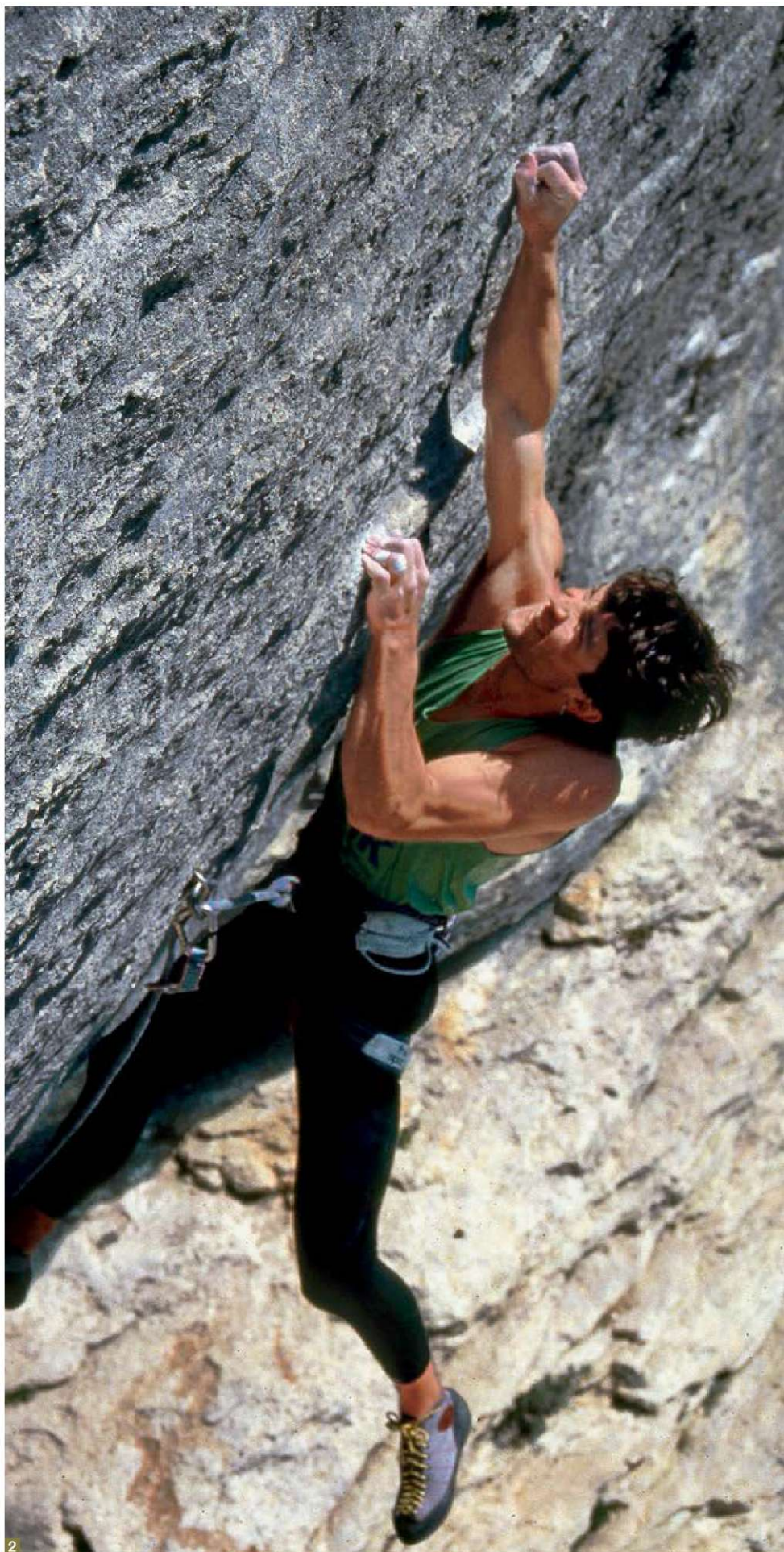
Opravili ste veliko prvenstvenih vzponov. Ni to nekakšna tekmovalnost, biti prvi, ki prepleza neko smer?

Kar je pri prvenstvenih vzponih najbolj privlačno in razburljivo, je to, da nikoli vnaprej ne veš, ali je sploh mogoče. Gre predvsem za odnos s seboj in ne za tekmovalnost z drugimi.

Leta 1988 ste se iz Pariza preselili v Chamonix. Ko sem gledala vaše vzpone na internetu, me je impresioniralo, kako hitro ste začeli plezati zelo težke smeri. Že prej sem vse poletne sezone od leta 1982 do 1987 preživel v Chamonixu in opravil veliko vzponov ter si nabiral izkušnje. Že leta 1984 sem začel s solo vzponi in sem na tak način preplezal Walkerjev steber v Jorassih ter južno steno Meije (Les Écrins).

Mislite, da vam je pri alpinističnih vzponih pomagalo, da ste imeli tako visok nivo v balvanih in plezališčih? Vsekakor. Težko je bilo le prenesti plezalni nivo iz plezališč v gore, saj je tehnika in filozofija plezanja tam drugačna. V hribih ne smeš pasti, medtem ko sem bil z balvanov navajen, da je ravno padec tisti, ki ti omogoča, da se učiš in napreduješ. Šele ko sprejmeš, da boš padel, v balvanu lahko napreduješ in prideš čez točko, ko te ni več strah padca. Medtem ko je v gorah padec praktično prepovedan.

Znani ste tudi po zanimivih povezovalnih vzponih. Izstopata gotovo dva, in sicer leta 1987 balvan Carnage (7B+) v Fontainebleauju, smer La Bidoule (8a+) v Saussois ter alpinistični vzpon v L'intégrale de Peuterey v Mont Blancu v 49 urah – povezano z Alfo Romeo, ter leta 1990 Directe Américaine v Drujih, Walkerjev steber v Grand Jorassih in Intégrale de Peuterey v 66 urah. Od kod ideja? Bil sem nekakšen ujetnik tistega obdobja, saj so bila povezovanja zelo v modi. A po drugi strani se mi zdi

koncept še vedno zanimiv. V tem je nekaj preussovskega.² S tem mislim na zelo čist odnos do gora s čim manj uporabe materiala, kar je za hitre solo vzpone pogoj. S fizičnega in psihičnega vidika pri takih vzponih potisneš svoje meje više, saj gre za zelo dolgotrajen napor, kjer moraš ostati ves čas stoodstotno skoncentriran.

Kateri je po vašem mnenju vaš najboljši dosežek v plezanju?
Ne morem izpostaviti posebnega vzpona.

Ali pa mogoče vzpon, pri katerem ste se počutili res na meji?

Vedno sem se na vzpone dobro pripravil, tako da nikoli nisem imel občutka, da je moje življenje v nevarnosti.

Ko ste opravili prvo zimsko solo ponovitev Divine Providence, je

bila vaša žena noseča. Niste imeli nobenih pomislekov glede tega?

Ne, takrat mi to ni predstavljalo nobenih problemov, a ko gledam nazaj, se mi zdi malo čudno. Takrat sem bil popolnoma v svojem plezalnem svetu, v nekakšnem mehurčku, odklopljen od preostalega sveta.

Torej sedaj, po rojstvu drugega sina, ne plezate več nevarnih smeri?

Ne, zdaj plezam veliko manj in nimam več solo ambicij. Zadnji resen solo vzpon sem opravil leta 2000, ko je imel prvi sin sedem let, in sicer zimski solo vzpon čez severno steno Aiguille Sans Nom (smer Gabarrou-Silvy, 6b M5, 90°, 1000 m). A moram povedati, da nisem nehal solirati zaradi otrok, temveč zato, ker mi to ni več prinašalo tistega, kar mi je v preteklosti. Solo je izgubil svoj čar novosti. Poleg tega je od mene zahteval veliko psihične angažiranosti. Dejstvo je, da se moraš pred takimi vzponi nekako zapreti v svoj svet. In te izoliranosti potem nisem več prenašal. Čutil sem, da je čas, da končno izstopim iz tega "ego" sveta.

Kakšni so vaši vtisi iz Himalaje (južna stena Makaluja 1989)?

Sklepam, da vam ni bilo ravno všeč, saj se tja niste več vrnili.

Himalaja mi je bila po eni strani všeč, po drugi pa je bilo preveč stvari, ki so me motile. Všeč mi je bilo plezanje na veliki nadmorski višini in občutki, povezani s tem, motila pa me je vsa organizacija, potrebna za osematisočake: plačilo za dovoljenje, plačilo nosačev ... Zaradi tega nisem ponovil takšnih odprav. Sem pa kasneje veliko plezal v Ameriki, tudi v Yosemiteh. Preplezal sem Salathé in Tangerine trip v El Capitanu. Take "odprave" so veliko bolj po mojem okusu.

Od leta 1993 ste tudi gorski vodnik.

Verjetno ste to postali z levo roko.

Sprejemne izpite sem res opravil z lahkoto, saj sem takrat samo plezal, imel pa sem probleme kasneje med

3 Alain Ghersen solira smer Divine providence, 1993. Foto: Alain Revel

4 Alain v smeri Digital Crack, 8a
Arhiv Alaina Ghersena

² Paul Preuss (1886–1913), avstrijski alpinist, pionir alpskega solo plezanja, ki je vztrajno odklanjal uporabo klinov in vseh manevrov z vrvjo. V tem je videl nekakšen prestop v plezalni etiki.

4

izobraževanjem, in sicer s pedagogiko in odnosom do klientov. Glede na to, da sem bil vrhunski plezalec, mi ni bilo lahko začeti delati s klienti. In kar nekaj let je trajalo, da sem v tem pogledu dozorel, se naučil potrpežljivosti in pedagoškega ravnanja. Lahko rečem, da je bilo treba najprej zaključiti kariero vrhunskega alpinista, preden sem lahko postal dober vodnik. Nikoli mi ni uspelo sočasno uskladiti obojega. Ne vem, zakaj. Šele ko sem se oddaljil od vrhunskega alpinizma, sem postal bolj pedagoški v vodniškem poklicu. Od leta 2000 sem v gorah skoraj izključno kot vodnik ali kot inštruktor vodnikov pri ENSA (École nationale de ski et d'alpinisme – Nacionalna šola za smučanje in alpinizem).

Nico (moj mož, op. p.) pravi, da ste eden redkih vrhunskega alpinistov, ki so se "dobro" postarali. Kakšno je vaše mnenje o tem?

To mi velikokrat reče ... Res je, da med "živimi" vidim veliko nekdanjih vrhunskega alpinistov, ki so depresivni. Na žalost poznam še več tistih, ki so se v gorah smrtno ponesrečili. Znati je treba nehati v pravem trenutku. Paradoksalno postane v tvoji osebni zgodbi, da je tisto, kar si počel, smiselno šele, ko si prenehal, ko si

obdobje postavil v preteklost. A to je težko, saj je treba zapustiti večletno rutino. Treba je zapustiti "mehurček", v katerem si živel in v katerem si doživljal zelo intenzivne trenutke sam s seboj. Mogoče mi je pri tem preklopu pomagala filozofija.

Ste študirali filozofijo?

Ja, opravil sem magisterij iz filozofije, sedaj pripravljam doktorat na temo še živečega francoskega filozofa Clémenta Rosseta o unikatni realnosti, ki prej ali slej postane tragična, in o tem, kako se ji je človeški duh sposoben prilagoditi. A s filozofijo sem začel pozno, šele leta 2004. Zgodaj sem pustil šolo in samo plezal.

Ko sem po internetu iskala informacije o vas, sem naletela na spletno stran Escrocs 74 (goljufi 74),³ kjer dvomijo v vso trilogijo Toma Česna. Kakšno pa je vaše mnenje o njegovih vzponih?

Jaz mu verjamem. Nimam nobenih dvomov oz. mislim, da je prav, če si alpinisti zaupamo in da ni treba vedno prinašati ne vem kakšnih video dokazov o svojih vzponih.

³ <http://escrocs74.blogspot.com/2006/10/laffaire-cesen.html>

Kaj mislite o slovenskih alpinistih nasploh?

Mislim, da so veliko doprinesli k razvoju alpinizma in himalajizma. Imajo neki poseben alpinistični duh, bili so avantgardisti, mnogo njihovih vzponov je bilo precej pred časom. Ne vem, od kot izvira ta duh, ker ne poznam dovolj zgodovine Slovenije. Z zanimanjem bom prebral knjigo Bernadette McDonald o slovenskih alpinistih, ko jo bo napisala.

Imate še kakšen plezalni projekt?

Ne, nimam jih več. Moj zadnji težji vzpon je bila Les coudes au zénith (8a+/b) v Bionnassayju leta 2011. Sicer včasih še plezam, a zdaj več časa namenjam doktoratu.

Ste zadovoljni z življenjem v Chamonixu?

So obdobja, ko imam Chamonix rad, in obdobja turističnega navala, ko mi je manj všeč. A na splošno ga imam rad, okolje je lepo. Ne vem pa, če bom tu ostal do konca življenja. Kasneje se vidim malo bliže kakšnemu večjemu mestu, da bom bliže kulturnemu dogajanju. Gledališče, razstave, festivali – tega mi tukaj malo primanjkuje. ●

Solčavska panoramska cesta

Rekonstrukcija poti na Grohot

Junijska je med obiskovalci Raduhe, ki se nanjo podajo od najvišje ležeče kmetije v Sloveniji, Bukovnika, 1327 m, završalo, da nekdo s stroji ureja pešpot, ki vodi na Grohot (ali Grohat, kot pravijo nekateri, oboje pa naj bi bilo pravilno), kar večini ni bilo všeč, saj je bila pot skozi gozd že prej urejena in zelo priljubljena. Gre za projekt Občine Solčava, s katerim je leta 2012 kandidirala na javnem razpisu Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo in se imenuje Urejanje javne turistične infrastrukture ob Solčavski panoramski cesti ali skrajšano "Solčavska panoramska cesta". Podrobnosti o projektu so nam pojasnili na Občini Solčava: "Predmet obravnavane operacije je izgradnja javne turistične infrastrukture v območjih s posebnimi varstvenimi režimi in v turističnih območjih s poudarkom na

trajnostnem turizmu in s tem tudi s posebnim poudarkom na skrbi za okolje. Celotna operacija se izvaja na območju panoramske ceste. S projektom bo njegova nosilka Občina Solčava ob trasi ceste uredila mrežo sprehajalnih turističnih in komunikacijskih poti, uredila in opremila posamezne turistične točke in mreže razgledišč vključno z opremo (mize in klopi, korita za vodo ...). Splošni cilji operacije so povečanje turistične atraktivnosti območja ob Solčavski panoramski cesti in turistične destinacije, pozicioniranje Solčavske panoramske ceste kot turističnega produkta z vsebinsko povezavo na koroško, savinjsko-šaleško in avstrijsko koroško

Rekonstrukcija pešpoti od Bukovnika proti Grohotu
Foto: Uroš Podovšovnik

Nekateri so se z vprašanji v zvezi s to temo obrnili tudi na Planinsko zvezo Slovenije, ki pa pri projektu ne sodeluje. Predsednik Planinske zveze Bojan Rotovnik je pojasnil: "Planinska zveza Slovenije oz. planinska društva praviloma niso lastniki zemljišč, po katerih potekajo planinske poti, in tudi ne nastopajo v vlogi soglasodajalcev v uradnih postopkih pri posegih v naravo oz. na območjih planinskih poti. V navedenem primeru, ko je Občina Solčava s soglasjem lastnika zemljišča začela urejanje turistične poti po trasi planinske poti od kmetije Bukovnik do Koče na Grohotu pod Raduho, o posegu predhodno nismo bili obveščeni. Skrbnik te planinske poti je Planinsko društvo Mežica in predstavniki društva so kmalu po začetku urejanja poti opravili razgovor s pristojnimi na Občini Solčava, kjer so jim predstavili namen teh posegov oz. celoten projekt urejanja sedemindesetih kilometrov razglednih poti okoli Solčave. Namen projekta je omogočiti spoznavanje lepote Solčavskega kar najširšemu krogu turistov in projekt ima veliko podporo pri lokalnem prebivalstvu, ki se vedno bolj usmerja v turizem. Glede na vsa znana dejstva, predvsem to, da lokalna skupnost ureja pot po vzoru podobnih turističnih pešpot iz sosednjih alpskih držav in glede na to, da planinska pot od kmetije Bukovnik do Koče na Grohotu ne poteka po zavarovanem območju ali v visokogorju, sem po posvetu s predsednikom PD Mežica ugotovil, da ni posebnih razlogov, na podlagi katerih bi lahko Planinska zveza nasprotovala temu posegu. Glede na to, da bodo na tej poti zgrajene tudi brvi in zaščitne ograje, ki presegajo standarde urejanja planinskih poti, pa se bo z Občino Solčava še treba dogovoriti glede dolgoročnega vzdrževanja, kajti v tem primeru lahko v planinski organizaciji zagotovimo samo vzdrževanje oznak oz. markacij in smernih tabel, za ostalo pa bo vzdrževalca morala zagotoviti občina."

Komisija za varstvo gorske narave PZS: "V Komisiji za varstvo gorske narave smo za preureditev planinske poti od Bukovnika na Grohot izvedli preko spleta, na nas pa se je obrnilo tudi nekaj jeznih uporabnikov poti – planincev. Vprašanje, čemu je bilo treba "preurediti" lepo planinsko pot, smo naslovili na vršilca del, Občino Solčava. Dobili smo obrazložitev, da gre za rekonstrukcijo poti v sklopu projekta, integralnega turističnega produkta "Solčavska panoramska cesta". Smo mnenja, da t. i. rekonstrukcija planinske poti ni bila potrebna, saj ne gre za klasično popravilo planinske poti, pač pa za nadelavo popolnoma drugačne poti, ki bo verjetno namenjena turistom brez primere planinske opreme in kolesarjem, morda celo motornim vozilom. Razočarani smo, da je Občina Solčava tako grobo posegla v planinsko infrastrukturo in posredno tudi v naravno okolje, prav tako je razočaranih kar nekaj planincev, ki so pot do sedaj radi uporabljali. Planinska zveza Slovenije in mnoga planinska društva so sklenili, da bodo aktivno vključevali planinske kočje v turistično ponudbo krajev, kar naj bi za vse prineslo nekaj dobrega. Če se bo vključevanje v turizem izvajalo na račun podobnih "rekonstrukcij" planinskih poti, planinstvo s tem vsekakor izgublja svojo identiteto." Kljub dobrim namenom in ciljem je rekonstrukcija kratke "pravilne" poti po gozdu na Grohot, kot jo je imenoval eden od uporabnikov, za mnoge nesprejemljiva. Odgovor na to, zakaj raje ne rekonstruirajo že obstoječe ceste, smo dobili: to ni v skladu s cilji projekta in ni predmet investicije. Morda bi bilo treba enega od ciljev projekta že na samem začetku "premakniti" na skoraj vzporedno cesto in na Grohot bi še vedno vodila ena "pravilna" pot.

Čudesna narave

regijo, vzpostavitev pogojev za pospešen razvoj trajnostnega turizma in trajnostnega razvoja ob Solčavski panoramski cesti in v sosednjih regijah ter vzpostavitev sinergije povezovanja v turizmu. Strokovni nadzor skladno s predpisi izvaja Hidropro, inženirske storitve, Zoran Fujs, s. p. Operacijo delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. O porabi denarja se je odločalo ob prijavi in odobritvi projekta leta 2012. V fazi snovanja vsebin, načrtovanja projekta in načrtovanja izvajanja je bil odgovoren župan Alojz Lipnik (mandat 2006–2014), v sklepni fazi izvajanja projekta pa je odgovorna aktualna županja Katarina Prelesnik (mandat 2014–2018). V primeru, da projekt ne bo dal pričakovanega rezultata, bo odgovarjala investitor-ka Občina Solčava."

Pogosto zastavljeno vprašanje obiskovalcev Grohota je, zakaj urejanje poti, ki je bila že urejena in lepa, poleg tega pa ob njej skoraj vzporedno teče cesta, primerna tako za kolesarje kot pešce in po kateri se je možno peljati celo z manjšim tovornjakom. Investitor pojasnjuje, da gre za ureditev oz. rekonstrukcijo pešpoti, vključitev planine Grohot in planinske kočice z njeno ponudbo v sklop integralnega turističnega produkta Solčavska panoramska cesta. S sredstvi ne urejajo že obstoječe ceste, ker urejanje cestne infrastrukture ni predmet sofinanciranja, torej ni predmet investicije in ni v skladu s cilji projekta.

Občina Solčava pri tem sodeluje s Planinskim društvom Mežica in z lastnikom zemljišča Viljemom Ošepom, Bukovnikom, ki soglaša z ureditvijo poti. ●

Že od otroških let sem velik ljubitelj gorske narave. Imam srečo, da živim v okolju, kjer je teh lepot v izobilju. Maja začnejo ob vznožju Golice (1835 m) cveteti prelepe cvetlice narcise, ki jih domačini imenujejo ključavnice (Gorska narcisa, *Narcissus poeticus*)¹. S svojim prečudovitim opojnim vonjem navdušujejo množice obiskovalcev. Pobočja Jeseniškega, Plavškega in Javorniškega Rovta postanejo popolnoma bela in videti je, kot bi zapadel sneg. Turistično društvo je med narcisami postavilo opozorilne table o prepovedi trganja teh lepotic. Na eni izmed njih je napisano:

*"To cvetje dehteče
naj tukaj cveti,
če daš jih v vazo,
takoji overni."*

¹ V oklepajih so slovenska in ponekod tudi latinska imena cvetlic.

Na niže ležečem pobočju so zgodnejše, višje na pobočju Karavank pa v šopih cvetijo še dolgo v poletje. Posebno znana je Belska planina v Karavankah (1682 m), ki še posebej v začetku junija (odvisno seveda od predhodnega vremena) s svojo lepoto očara obiskovalce tega dela gorskega sveta. Navdušujejo nas Zoisove vijolice, modri enojan (Clusijev svišč), rumeni jeglič (avrikel) ali lepi jeglič, *Primula auricula*, rdeče resje (spomladanska resa), šopi dehtečih narcis in še mnogo drugega. Cvetja je toliko, da moraš pri hoji paziti, kam boš stopil. Z Belske planine je čudovit razgled na Julijske Alpe, od Bohinjskih gor in Triglava pa vse do Vrtaške planine nad Mojstrano. S soprogo Poldko sva se naužila teh enkratnih razgledov in čudovitega gorskega cvetja. Ko sva jih ob poti s planine občudovala, pa sem nenadoma opazil narciso velikanko, ki je imela na stebelu kar tri lepe cvetove. To je zares čudo narave!

V moji soseščini, v vasi Breg pri Žirovnici živi prav tako velik ljubitelj gorskega sveta Martin Pazler, s katerim izmenjujemo nove fotografije z najinih potepanj po gorah. Ko sem mu pokazal mojo narciso velikanko s tremi cvetovi na stebelu, me je vprašal, če sem morda kdaj videl beli svišč. Seveda sem zanimal, saj so običajno modre barve. Tega belega lepotca pa je Martin fotografiral na Belski planini.

Rad bi obe "čudesni narave" predstavil bralcem *Planinskega vestnika* in s tem širšemu krogu obiskovalcev gora pokazal, da če v gorah hodiš odprtih oči, lahko vidiš ter doživiš tudi marsikaj čisto posebnega — tako kot sva midva. ●

1 "Kraljica narcis", velikanka, ki ima na svojem stebelu kar tri cvetove. Foto: Pavel Dimitrov

2 Bel encijan Foto: Martin Pazler

Kompozicija ali kadriranje fotografije

O zlatem rezu

Po člankih, ki so nas uvedli v pravilen zajem svetlobe na tipalih, bom tokrat skušal prikazati še nekaj smernic za ustvarjalno fotografiranje. Naslednji korak, ki ga vedno delamo ob zavestnem upoštevanju vsega do zdaj spoznanega o svetlobi, je kadriranje oz. kompozicija elementov, ki jih želimo fotografirati. S pojmom kompozicija označujemo razporeditve in medsebojni odnos med glavnimi elementi in ostalimi deli fotografije. Fotografija ima dimenziji ploskve – širino in dolžino, a na njej lahko prikazemo tudi globino posnetka. V zajemu posnetka se človeško oko najprej ustavi na delu fotografije, ki je najbolj izostren. Če so na posnetku vsi predmeti ostri, moramo vanj, če želimo pritegniti pozornost opazovalcev, pravilno umestiti objekte. Da fotograf uspe pritegniti pozornost človeškega očesa na takih posnetkih, mora upoštevati nekaj pravil o postavitvi objektov na markantne točke ali dele fotografije (zlati rez). Dobre fotografije običajno ne vsebujejo veliko elementov. Velja pravilo: bolje manj kot več in to naj bo razporejeno smotno in naj izpove neko zgodbo, ki je razpoznavna na pogled. Pravilno razporeditev slikanih elementov moramo izpiliti. Pri opazovanju nekega motiva, ki je pritegnil našo pozornost, si moramo predstavljati, kako bo videti na posnetku, ko ga bomo ujeli v dvodimenzionalni medij fotografije. Pri tem bodimo res ustvarjalni. Delajmo brez predsodkov in nepotrebnih omejitev. Poizkušajmo in kar je dobro, ohranimo kot izkušnjo. Pri tem načinu fotografiranja se moramo premakniti levo ali desno, pogledati na izbran motiv iz bližje ali žabe perspektive in spoznati bomo, kako drugačen je motiv glede na različne položaje opazovanja. Iščiimo različne zorne kote, izbirajmo različne

goriščnice objektivu. Poiščimo položaj, ki nam da popolnoma nov, izvirni pogled na izbrani motiv. Dobro je poznati klasična pravila likovne umetnosti, ki jih upoštevamo. Pravilo tretjin ali pravilo zlatega reza je tisto, ki ga pri svojem ustvarjanju upoštevajo slikarji, kiparji in fotografi. Uresničimo ga tako, da površino posnetka razdelimo po dolžini in višini na tri dele. Na presečiščih teh namišljenih črt dobimo točke, ki so najboljše mesto za izpostavitve želenega motiva ali elementa, ki ga želimo posneti. Ta sečišča so močne točke, ki pritegnejo človekovo pozornost. Predmet v sredini posnetka deluje dolgočasno, običajno, nezanimivo. S premikom

1 Pri tem posnetku sem upošteval pravilo tretjin. Tako sem deklino postavil na desno stran fotografije in kot protiutež njej sem zajel še markacijo na steni. Seveda je pri tem sodelovala, moral pa sem se spustiti na njeno višino oči, sicer bi posnetek deloval nenaravno.

Foto: Oton Naglost

2 S to postavitvijo udeležencev izleta sem ustvaril diagonalno kompozicijo. S sencami figur, ki se manjšajo od leve proti desni, sem prikazal tudi globino.

Foto: Oton Naglost

3 Centralna kompozicija je kdaj pa kdaj tudi všečna, saj sem sečišče dveh poti umestil na sredino posnetka in s tem prikazal razsežnost neke pokrajine. Foto: Oton Naglost

4 Na tem posnetku je zabeleženih le malo elementov, so pa sledi in drevo v zlatem rezu in s tem je fotografija dovolj izpovedna.

Foto: Oton Naglost

iz središča prikažemo globino in posnetek pridobi tretjo dimenzijo. Če nam uspe želeni predmet posneti na sečiščih zlatega reza, ustrezemo našim čutilom. Tako skomponiran posnetek ugaja človeškim očem. To so s pridom uporabljali že stari Grki. Pozorni moramo biti tudi na elemente, ki ne doprinejejo h kakovosti fotografije. Izogibajmo se velikemu številu elementov na enem posnetku. Če je na fotografiji manj elementov, je prijetnejša za oko. Če npr. fotografiramo skupino planincev s hribi v ozadju, bodimo kreativni in poiščimo dobro mesto za zanimiv posnetek. Hvaležno je, če ljudje, ki jih fotografiramo, sodelujejo in se premaknejo na markantne točke, pazimo pa, da se ljudje ne prekrivajo. Pomembno je, da horizont ali

kaka druga linija v naravi ne seka figure ali da kak predmet (drevo, drog, veja) ne izhaja iz posnetega motiva, npr. človeka. Bodimo pozorni tudi na osebe, ki jih fotografiramo. Naj ne gledajo iz posnetka. Naj bo pred njimi več prostora kot za hrbtom fotografirane osebe. S sodelovanjem udeležencev, ki jih želimo posneti in ujeti na najboljših izbranih mestih, lahko dosežemo zelo dober posnetek, ki bo prijeten za oko in duha. Tak posnetek bo povedal gledalcu zgodbo. Oko ne bo begalo in iskalo drugih zanimivosti. Moje mnenje je, da so fotografije brez prisotnosti živega bitja (človeka ali živali) na njih manj izpovedne (mrtev). Seveda lahko ta pravila kršimo, če vemo, kaj hočemo prikazati. Do odlične fotografije vodi ustvarjalnost.

5 Tu je izpostavljena ptičja perspektiva in s tem prikazana globina. Seveda je prva figura na tretjini posnetka, druge se počasi izgubljajo v daljavi. Z odmaknitvijo svojega telesa od stene sem dosegel globino posnetka.

Foto: Oton Naglost

6 Če je fotografija izostrena po celem posnetku, je dobro, da je glavni objekt na tretjini in dovolj velik, da pritegne našo pozornost. V prikazanem posnetku je fotografirana še ena figura v daljavi kot vezni člen do smrek in neba, ki je tudi v zlatem rezu. Figure na posnetku so v diagonalni kompoziciji. Obe pravili nam prikažeta globino in razsežnost pokrajine. Foto: Oton Naglost

Varen korak!

Pripravljeni na poletno sezono

Na poletno sezono in povečan obisk gora so pripravljeni tudi gorski reševalci. Na Gorsko reševalno zvezo Slovenije smo zato naslovili nekaj vprašanje glede reševalnih intervencij v prvih šestih mesecih, pripravljenostjo in organiziranostjo.

Statistika reševanj in zavarovanje

Žal se njihova statistika reševalnih intervencij ne začne s prvim poletnim dnevom, saj je vedno več planincev in gornikov, ki v gore zahajajo vse leto in na različne načine (planinarjenje, alpinizem, gorsko kolesarjenje, spusti po soteskah, jadrarno padalstvo, ipd.). Tako so v prvi polovici letošnjega leta zabeležili že 127 intervencij v katerih je sodelovalo 1142 gorskih reševalcev, v 49 intervencijah je poletel tudi helikopter. Kot je povedal predsednik Komisije za informiranje in analize (KINFO) GRZS in inštruktor GRZS Matjaž Šerkezi je življenje izgubilo 13 ljudi, od tega trije gorniki, ostali pa pri delovnih nesrečah pri odpravljanju posledic žledoloma iz leta 2014. Kot najpogostejši vzrok nesrečam je navedel slabo telesno pripravljenost in neprimerno obutev. "Kar 35 nesreč se je zgodilo na planinskih poteh, glede na porast turnega smučanja v Sloveniji smo v letošnjem letu zabeležili 6 nesreč, kar ni zanemarljivo. Najbolj ogrožena starostna skupina pa je med 18. in 55. leti, kjer beležimo kar 71 poškodovanih. Spodbudno je predvsem to, da se vse več ljudi udeležuje preventivnih aktivnosti (usposabljanj, tečajev varnejše hoje, seminarjev, ...) ki jih organizirata GRZS in PZS. Seveda pa je odličen informator s preventivno vsebino tudi Planinski vestnik, ki bi moral biti na mizi vsakega planinca," je še dodal Šerkezi.

Ko smo v stiski v gorah in potrebujemo pomoč vsekakor pokličimo številko 112. Šerkezi je glede stroškov reševanja pojasnil: "Reševanje v Sloveniji krijeta zdravstvena zavarovalnica in država. V preteklosti je bilo nekaj primerov, ko je bil za reševanje s helikopterjem izdan račun. Mislim oz. kolikor sem seznanjen, so vsi ti primeri padli na sodišču. Enako velja tudi za državljane drugih držav. Nekaj let nazaj so bili poskusi, da bi v primeru reševanja velike malomarnosti, helikopterski prevoznik in gorski reševalci lahko izdali račun za kritje stroškov reševanja. Zelo težko je reči oz. določiti mejo med sprejemljivim in veliko malomarnostjo, hkrati pa z uredbo urediti celotno področje reševanja – enako bi potem veljalo tudi za alkoholizira-

da v zadnjih petih letih nikomur ni bilo potrebno plačati intervencije, niti ni bil izdan račun s strani URSZR.

Pripravljenost na pomoč

"V GRZS je trenutno nekaj čez 500 gorskih reševalcev in reševalk, ki imajo opravljena vsa potrebna usposabljanja za delo, " je povedal podpredsednik GRZS Slavko Rožič in dodal, "da je poleg tega še 330 reševalcev, ki sicer aktivno sodelujejo pri delu v društvih, načeloma pa se ne udeležujejo akcij. Reševalci so dobro usposobljeni, društva izvajajo redna letna in zimska usposabljanja in seminarje iz znanja prve pomoči. Povečan obseg dela in zahtevnost reševanj je botroval temu,

Nekateri pa si premislijo, ko izvedo, da je delo gorskega reševalca prostovoljno in ni plačano. Tako na koncu ostanejo le tisti, ki so najbolj motivirani. Menim, da se za prihodnost gorskega reševanja ni bati," je še dodal Rožič.

Organiziranost gorskega reševanja

Formalna organiziranost gorskega reševanja se od ustanovitve samostojne zveze GRZS ni bistveno spremenila. Predsednik GRZS Potočnik je pojasnil, da kakšnih sprememb v sami organizaciji v letu 2015 ne načrtujejo in dodal: "Na zadnjem UO GRZS smo sprejeli sklep na predlog Ustanove sklada Okrešelj, da se razširi krog upravičencev do finančne pomoči otrokom reše-

Matjaž Šerkezi
Foto: Manca Čujež

ne voznike na cesti in še kje. Vemo pa na kakšne težave smo naleteli že pri poskusu vzpostavitve satelitskih urgentnih centrov. Seveda pa reševanje na stroške države ne velja za vse evropske in ostale države in je pred odhodom v tuje gore potrebno poskrbeti za primerno zavarovanje, saj so zneski reševanja lahko hitro 3000 in več evrov. Najenostavneje se zavarujete s članstvom v Planinski zvezi Slovenije, kjer boste kot član deležni še ostalih ugodnosti." Predsednik GRZS Igor Potočnik je še podal informacijo,

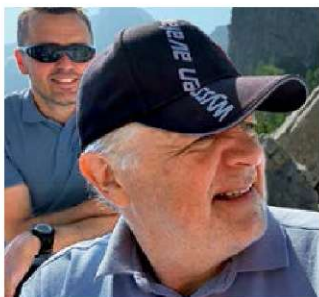
Igor Potočnik
Foto: Matjaž Šerkezi

da je usposabljanj in vaj vedno več in temu tempu uspejo slediti le najbolj motivirani." Seveda pa gorski reševalci v svoje vrste vabijo tudi mlade. "Izpite v zadnji generaciji reševalcev je uspešno zaključilo 18 fantov in deklet od skupaj 25. Za dokončanje izpitov je potrebno veliko volje in odrekovanja in le tisti, ki vedo kaj jih čaka, vztrajajo do konca. Zanimanja za delo reševalcev je veliko, vendar si nekateri premislijo že na začetku, ker ne uspejo uskladiti zasebnih obveznosti z obveznostmi v pripravniški dobi.

Slavko Rožič
Foto: Matjaž Šerkezi

valcev, ki se smrtno ponesrečijo v organiziranih vajah reševanja (podprtimi z načrtom vaje) in v reševalnih akcijah. Enako velja tudi za otroke, katerih starši gorski reševalci v teh aktivnostih ostanejo trajni invalidi 1. in 2. stopnje." Za delo in dejavnost gorskih reševalcev in reševalk GRZS je v letu 2014 Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR) prispevala 63 odstotkov finančnih sredstev, Fundacija za invalidske in humanitarne organizacije (FIHO) 33 odstotkov, prihodkov od storitev in donacij je bilo za 4 odstotke

Dušan Polajnar

Foto: Matjaž Šerkezi

Robert Kralj

Foto: Manca Čujež

Izkopavanje ponesrečenca, zasutega v snegu

Foto: Klemen Volontar, GRS Jesenice

smo izvedeli od Dušana Polajnara, strokovnega sodelavca GRZS, ki je še povedal: "Skupni prihodek GRZS v letu 2014 je bil 785.867,00 €, presežek odhodkov nad prihodki pa 254,00 €. V letu 2015 pričakujemo podobno stanje prihodkov kot v letu 2014. Dodatno smo z URSZR sklenili pogodbo o sofinanciranju intervencijskih vozil za društva GRS."

Reševanje v Storžiču

Foto: Blaž Belhar, GRS Tržič

Ustrezna oprema, tako osebna in tehnična, sta za nemoteno delo gorskih reševalcev in reševalk nujna, zato vsako leto v GRZS pripravijo tudi plani nakupa najbolj potrebne opreme. Predsednik Potočnik je v zvezi s tem dodal: "V letošnjem letu bomo nadaljevali z nakupom drugega dela specialnih nahrbtnikov za gorske reševalce, plezalnih pasov namenjenih za delo in reševanje ter označevalnih brezrokavnikov s katerimi smo reševalci bolje vidni v intervenciji in s tem tudi varnejši. Od URSZR smo pridobili dodatna

finančna sredstva za nakup štirih novih vozil s katerimi bomo nadomestili stara, že odslužena intervencijska vozila v društvih GRS Radovljica, Škofja Loka, Ljubljana in Kranj."

Gorski reševalci in reševalke, kot tudi gasilci in druge enote za reševanje (npr. jamarji, potapljači, ...) sodijo v Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje, za katero je predsednik Potočnik povedal, da je sodelovanje z upravo in ostalimi enotami reševalnih služb odlično in zgledno urejeno. "V kritičnih situacijah si priskočimo na

pomoč, vse v želji po čim učinkovitejšem sistemu reševanja in po pomoči potrebnim državljanom. Redno se srečujemo na seminarjih in skupnih usposabljanjih, kjer si izmenjavamo izkušnje," je še dodal.

Helikoptersko reševanje

O organiziranosti helikopterskega reševanja je Robert Kralj, vodja gorske policijske enote povedal: "Tudi letos kot že vrsto let je organizirano dežurstvo ekipe za helikoptersko reševanje v gorah in drugih težko dostopnih terenih. Tako pri organizaciji kot tudi v samem izvedbenem delu dežurstva sodeluje Gorska reševalna zveza Slovenije s svojimi komisijama za letalsko reševanje in medicino, policija z Letalsko policijsko enoto kot enim izmed prevoznikov ter Gorsko enoto in pa Slovenska vojska s helikoptersko eskadriljo, prav tako kot prevoznik. Dežurstvo ekipe glede na statistične kazalce gostitve nesreč v preteklih letih poteka v mesecu juniju in septembru od petka do nedelje, v mesecu juliju in avgustu, ko je gostota nesreč največja pa je dežurstvo ekipe organizirano vse dni v tednu. Ekipo sestavljajo posadka helikopterja, reševalec letalec, zdravnik letalec in policist letalec. Vsi trije člani so usposobljeni za tehnično helikoptersko reševanje, v ekipo pa zadolženi vsak za svoje naloge, hkrati pa za medsebojno

pomoč pri oskrbi in reševanju poškodovanih ali obolelih gornikov. V posadki helikopterja sodelujeta dva pilota in tehnik letalec, ki je hkrati tudi operater na vitlu. Vsi člani tako letalske posadke kot reševalno moštvo morajo biti za tehnično helikoptersko reševanje posebej usposobljeni. Primarni helikopterski prevoznik za reševanje v gorah je po državnem načrtu aktiviranja Helikopterska eskadrilja Slovenske vojske, sekundami pa Letalska policijska enota, ki primarno opravlja helikopterske nujne medicinske prevoze. V času zimskih šolskih počitnic in v času poletnega dežurstva, si na podlagi dogovora oba prevoznika razdelita dežurstvo za tehnično helikoptersko reševanje na pol, saj s tem posadke pridobivajo dodatne izkušnje v realnih situacijah, s tem pa se zagotavlja učinkovito in varno reševanje, medsebojno nadomeščanje ter nenazadnje pridobivanje izkušenj za primere večjih naravnih katastrof oziroma nesreč večjih razsežnosti. Samo dežurstvo ekipe za helikoptersko reševanje v gorah pripomore k hitremu odzivnemu času in prihodu reševalne ekipe na mesto nesreče. Vemo, da pri hudih poškodbah čas pomeni življenje. Dežurne ekipe so vsako leto do sedaj v času organiziranega dežurstva opravile okoli 90 posredovanj. *

Za nekaj informacij o delu gorskih reševalcev in reševalk smo zaprosili tudi Andreja Robiča, načelnika Postaje GRS Kranjska Gora, in Drejca Karničarja, predsednika Društva GRS Jezersko.

Kateri so najpogostejši vzroki za klic 112 na vašem območju?

Andrej Robič: V zadnjem času najpogostejše kličejo ljudje, ki so zašli ali so se zaplezali, pa niso poškodovani. Kar pa ni nujno slabot, saj v zadnjih nekaj letih skoraj ne beležimo smrtno ponesrečenih gornikov pa tudi težje poškodovanih ni prav veliko.

Drejc Karničar: Od 14 intervencij v zadnji sezoni smo imeli samo 4 klasične gorske nesreče. Nekaj nesreč je bilo pri delu v gozdu, nekaj zaradi požleda. Dejstvo je, da se je struktura nesreč zelo spremenila. Začeli smo tudi s projektom prvih posredovalcev, kar pomeni, da gorski reševalec pride prvi oz. čimprej na kraj nujnega stanja, tudi v vasi. Vedeti moramo, da rešilec na Jezersko potrebuje od 20 do 30 minut, zato je za NMP pomembno, da mu reševalec na mestu samem sporoči prave podatke oz. nudi celo prvo pomoč.

Kako številno je vaše moštvo? Ste morali kdaj na pomoč poklicati katero od sosednjih društev GRS?

Andrej Robič: Na spisku aktivnih je 30 reševalcev, kar nekaj od teh pa je že kar v letih, zato je realno število okoli 25. V primeru res težkih in zahtevnih intervencij odlično sodelujemo s sosednjima društvoma GRS Mojstrana in GRS Rateče.

Drejc Karničar: Imamo 24 aktivnih članov in 6 pripravnikov, tako da smo ta trenutek kadrovsko zelo v redu. Včasih nam na pomoč priskočijo tudi t. i. častni člani. Kar se spomnim, kakšnih klicev za pomoč drugim društvom nismo imeli, seveda pa v primerih iskanj sodelujemo z društvom, ki mejijo na naše območje.

Ali pri reševalnih intervencijah opazate kakšno

posebnost, značilno za vaše območje?

Andrej Robič: Zaradi velikega števila turistov je kar nekaj naših "klientov" tujcev. Zaradi zahtevnega terena imamo tudi precejšnje število reševanj s helikopterjem.

Drejc Karničar: Intervencij ni zelo

izdvojiti. Vsekakor smo najbolj veseli takih, kjer lahko pomagamo in ki se srečno zaključijo – tako za reševane kot za reševalce. Žal pa je včasih tudi drugače ...

Drejc Karničar: V spominu mi je ostala nesreča dveh moških na Grintovcu. Zadelo ju je strela, eden

Drejc Karničar Arhiv Drejca Karničarja

Andrej Robič Foto: Aleš Robič

veliko in niso pogoste, kar za nas predstavlja določen izziv. Računati moramo, da imamo lahko na vsake toliko čase tudi intervencije v težkih razmerah, zato moramo imeti reševalce stalno pripravljene.

Koliko reševalnih intervencij ste imeli v povprečju v zadnjih letih?

Andrej Robič: Na leto imamo okoli 20 intervencij. Številka je že kar dolgo časa približno enaka. Število ljudi v hribih ves čas narašča, vendar so tudi vedno bolj osveščeni in vedno bolj opremljeni.

Drejc Karničar: V zadnji sezoni smo imeli rekordnih 14 intervencij, v povprečju jih imamo od 8 do 10. V letu 2013 smo imeli samo 2 intervenciji. Ostajamo znotraj klasične hribovske dejavnosti. Ker drugih dejavnosti (na vodi, v zraku ...) ni toliko, tudi nesreč ni veliko.

Lahko izpostavite kakšno reševalno akcijo, ki je bila zahtevna ali pa ste si jo zapomnili zaradi kakšne druge posebnosti?

Andrej Robič: Najbolj si zapomnimo akcije, izvedene v težkih pogojih: ponoči, med nevihto, pozimi v hudem mrazu ... Takih je bilo kar precej: v Špiku, Mojstrovki, Prisanku ... Težko pa je kakšno

naj bi bil mrtev, drugi je sestopal po severni steni in se zaplezal. Ta, ki naj bi bil mrtev, se je prebudil. S pomočjo sladkornih bonbonov je začel počasi sestopati, na poti so ga potem srečali naši reševalci. Midva z Lukom (Karničarjem) pa sva priplezala ponoči, po nevihti, do tistega, ki je bil v steni.

Ali izvajate tudi preventivne dejavnosti?

Andrej Robič: Zelo dobro sodelujemo s krajevno osnovno šolo: skrbimo za varnost na pohodih planinskega krožka in pomagamo pri izvedbi planinskih taborov. Imamo kar precej predstavitev našega dela za otroke iz vse Slovenije, ki so v naših krajih na gornjskih taborih. Skrbimo za varnost in nudenje prve pomoči na številnih prireditvah. Redno pregledujemo poti in steze na našem območju in vsako leto kakšno bolj pozabljeno in zanamerno pot po svojih močeh tudi obnovimo.

Drejc Karničar: Preventivno dejavnost izvajamo v osnovni šoli, predavamo mladinskim skupinam, ki pridejo na Jezersko ali imajo tabore. Dežuramo na prireditvah na Jezerskem, poleti pa imamo stalnega dežurnega reševalca, ki je dosegljiv v primeru nesreče. *

Pregled reševalnega dela v letu 2014

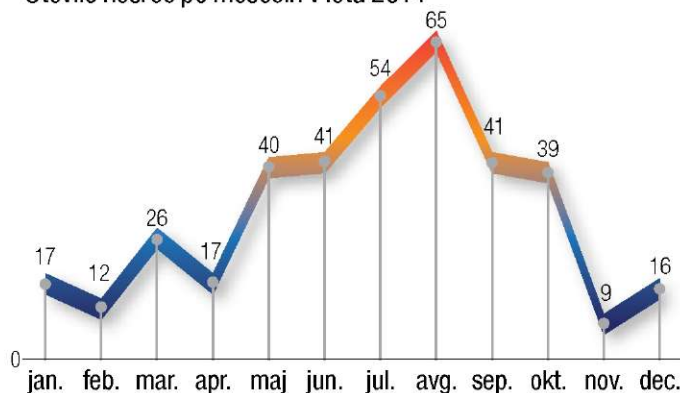
Število nesreč, pri katerih je sodelovala Gorska reševalna zveza Slovenije, že nekaj let kroži okrog 400. Če je bila v letu 2013 ta številka pod 400, smo bili v lanskem letu znova priča podobnemu številu nesreč kot v letih 2011 in 2012. Če je bilo kar nekaj let razmerje med gornjskimi in negornjskimi nesrečami 60 : 40, v letu 2013 se je to razmerje

sicer nekoliko spremenilo (80 : 20), smo v letu 2014 ponovno zaznali upad gornjskih nesreč v razmerju 60 : 40. Kot v letu 2013 smo tudi v letu 2014 beležili upad letalskih nesreč in upamo, da se bo trend upada nadaljeval. Ne smemo tudi mimo tega, da je v letu 2014 kar nekaj nesrečam botrovalo čiščenje posledic žledoloma, kjer so se poškodovali gozdarji in prostovoljci.

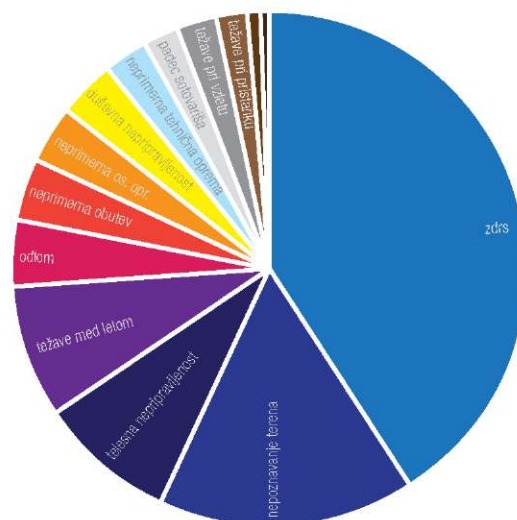
Poleg tega je spodbuden podatek, da se je na organiziranih izletih in akcijah zgodilo zgolj deset (10) nesreč. Najpogostejši vzroki nesrečam so bili: neprimerna osebna in tehnična oprema in neznanje rokovanja z njo, telesna neprimernost in nepoznavanje terena. Vse to lahko pripisujemo pomanjkanju priprave na turo in hoji kar tako. Kar 103 nesreče so nastale kot posledica

zdrsa zaradi neprimerne obutve in pri prečanju snežišč brez primerne opreme. Vse pogosteje v gorskem svetu srečujemo posameznike, ki so obuti v nizke *trail* čevlje (*superge*). Pri tem je treba poudariti, da tovrstna obutev dobro služi svojemu namenu, če jo imajo obute noge, ki so vajene hoje že od rane mladosti in imajo močno muskulaturo. V nobenem primeru pa niso primerne

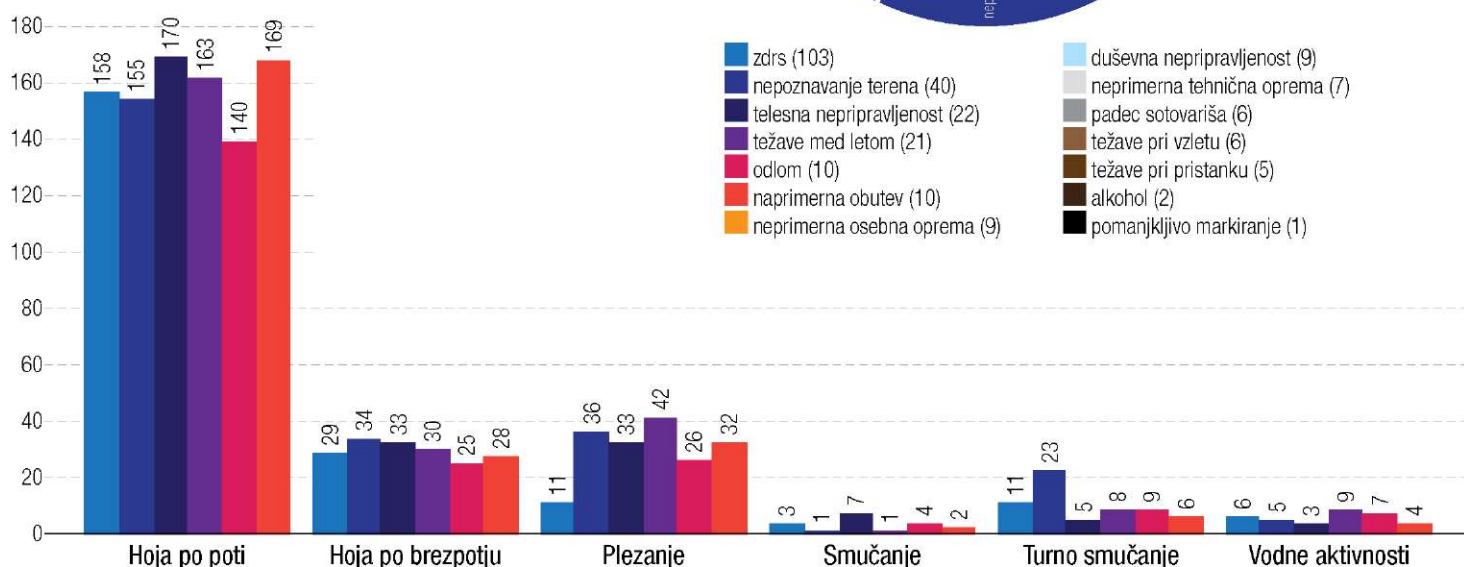
Število nesreč po mesecih v letu 2014

Najpogostejši vzroki in okoliščine nesreč

Število intervencij GRS v letih 2009–2014 po aktivnostih

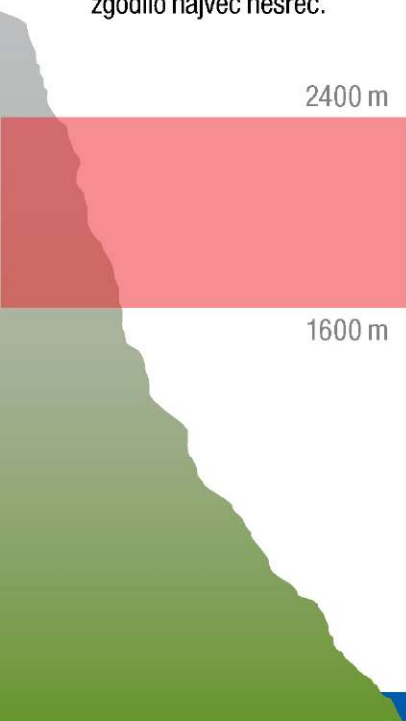
za prečenje snežišč, kar velja tudi za gojzarje, če nimamo na njih pritrjenih derez in cepina v rokah. Zanimiv je tudi podatek, da je alkohol botroval dvema nesrečama, čeprav bi mogoče našli še kakšnega udeleženca v nesreči, a gorski reševalci nimamo pristojnosti preverjanja alkoholiziranosti. Dolgoletno povprečje kaže, da se največ nesreč zgodi za konec tedna,

ko je pričakovan povečan obisk gora. Leta 2014 so se dnevi, ko se je zgodilo največ nesreč, porazdelili čez cel teden. Jasnejšo sliko bo pokazalo dogajanje v prihodnjih letih, a možno je, da se povečuje obisk gora tudi med tednom. To lahko vpliva na pripravljenost in organiziranost reševalcev v prihodnosti. Ure, ko se dogajajo nesreče, potrjujejo, da marsikateri nesreči botrujeta slabša

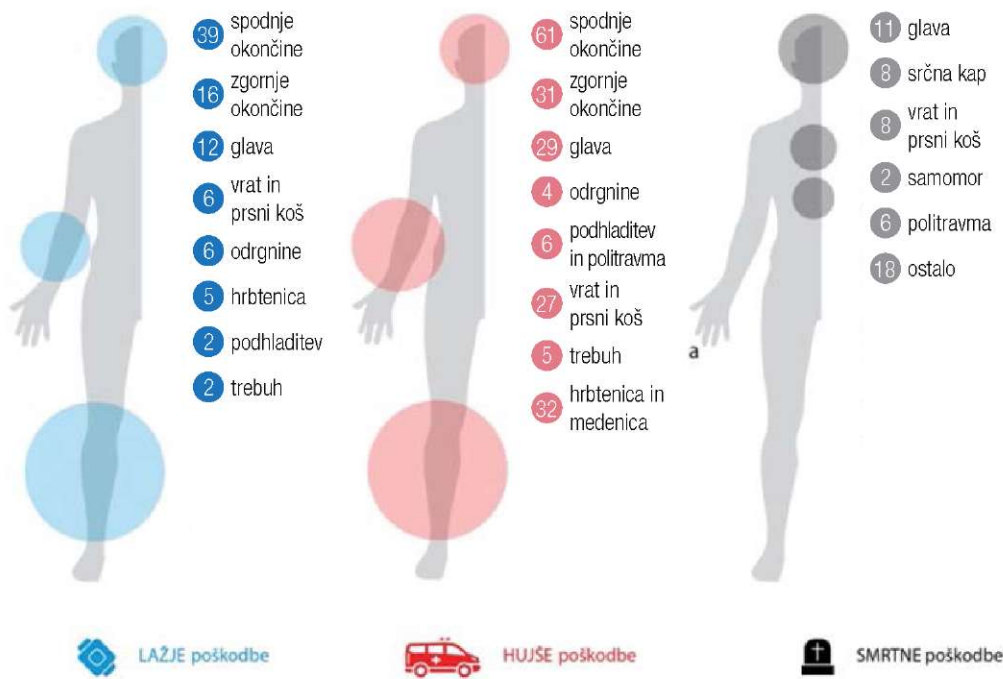
telesna pripravljenost ali izčrpanost. Poleg že omenjene priprave svetujemo, da se je v gore poleti treba odpraviti dovolj zgodaj. Tako se izognemo pomanjkanju časa na turi, popoldanskim nevihtam in veliki vročini. Po statistiki se največ nesreč zgodi med 1600 in 2400 metri, v veliki večini med sestopom, kjim botrujejo utrujenost, pomanjkanje koncentracije in predolga tura.

Pri nesrečah lahko nastanejo tudi poškodbe. Težje poskrbimo za dodatno varnost okončin, zato pa lahko poskrbimo za boljšo zaščito glave, saj poškodbe glave lahko pomenijo večje tveganje in smrtne nevarnosti. Iz skice spodaj lahko vidimo, da poškodbe glave prevladujejo med vzroki smrtnim poškodbam. Obiskovalcem gora svetujemo, naj nosijo čeladol.

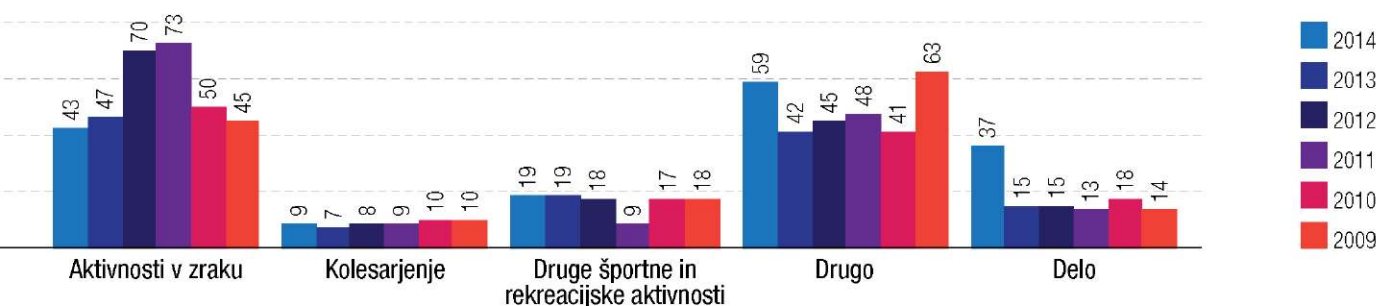
Nadmorska višina, kjer se je zgodilo največ nesreč.

Najpogostejše vrste in število poškodb v letu 2014

Skice: Klemen Belhar in Matjaž Šerkezi

Po Goriških Brdih

ALPE ADRIA TRAIL

"Ne morete se izgubiti," mi je z nasmehom zagotovilo vilinsko bitje v informacijskem središču v Dobrovem, kjer sem se ustavil, da se opremim z zemljevidom in potrebnimi informacijami. Potem me je vprašalo, ali mi lahko še kako pomaga, in ker sem rekel, da ne, je sedlo nazaj za računalnik in se potopilo v ekran. Malo sem še postopal po prostoru, si nabral nekaj brošur in podobnega materiala, potem pa vzel pot noge. Pravzaprav najprej pod kolesa. Do Golega Brda, kjer se začneja pot, ki sem se jo namenil prehoditi, sem se zapeljal z avtomobilom. Parkiral sem ob živahnem potoku tik pred mejo z Italijo, najbrž ob Idriji, a za pravilnost tega podatka s svojim življenjem ne bi ravno jamčil. Kakorkoli že, od tu sem zagrizel v breg po asfaltu in prišel do Brega, zaselka, ki nosi svoje ime iz upravičenega razloga; ko sem prisopihal do njega, se je od mene pošteno ceditlo, pa čeprav zadnja junjska sobota ni bila zelo vroča.

"Povsod je označeno, ne morete se izgubiti," je rekla tudi prijazna gospa na kmečkem turizmu v Bregu. Moja skrb ni bila ravno iz trte izvita; s smislom za orientacijo je bil v mojem primeru oni tam zgoraj skop še bolj kot prisilovični škot, zato se lahko, če ravno ne pazim, izgubim skoraj kjerkoli. "No, če se vseeno uspete izgubiti, se pa le vrnite k nam," mi je še rekla in pokazala na domačijo. Vmes je imel svoje prste skušnjavec. Zlahka sem si samega sebe predstavljal za mizo, obloženo z domačimi dobrotami in vrčem rdečega vina, ter dobro voljo in ljubezen do vsega živega, ki me z vsakim kozarcem bolj prežemata. A ker pri svojih letih vem, da človek ne more z mirno vestjo kar naravnost v gostilno, sem zavil po poti mimo njive cvetoče sivke in mladega oljčnega nasada čez strm travnik. Kolovoz se je kmalu prelevil v razdrapano gozdno pot, ki je očitno le še redko v uporabi, travnik je zamenjal gozd, kakršnega tu, v

Brdih, pravzaprav ne bi pričakoval. A začetek poti pravzaprav poteka po njihovem obrobju, tako da gozda z obiljem podrastja ne manjka. Kar dobro sem se nasopel, ko sem rinil navzgor, potem pa prišel na cesto. Še nekaj časa sem se vzpenjal in brčkone nisem bil prvi, ki je to počel. Napisi na cesti so spodbujali nekega hop-hop Dejana, brčkone kolesarja, ki je najbrž tu drevil na nekakšni dirki. Čez čas sem bil na prvem etapnem cilju, pri cerkvi sv. Andreja, stoječi na griču pri vasi Vrhovlje (natančneje v Vrhovljah pri Kožbanji). Zazdela se mi je nekam znana in čez trenutek se mi je posvetilo, da sem tu pred kakšnim desetletjem že bil – v tej cerkvi je moj svak, po rodu čistokrven Štajerec in prepričanju ateist, obljubil večno zvestobo svoji ženi, ki resda ni Brika, je pa Primorka. Lahko povem, da je z zaobljubo mislil resno in da imata danes tri ljubke otroke, kakor me tudi ne bi me presenetilo, če bi se ta hektarski donos še povečal. Menda se v značilno sredozemski cerkvi, ki ima, kot je bilo zapisano

vodniku, s katerim me je malo prej oskrbelo vilinsko bitje, naslikane najstarejše freske v Brdih. Ali so res najstarejše, ne bi znal presoditi. Tudi zato ne, ker je bila cerkev zaklenjena. Kar pa se mi niti ni zdela najhujša stvar, ki bi se mi lahko pripetila na poti. Konec koncev so se mi od tu ponujali razgledi na prava Brda. Z njihovimi nezamenljivimi griči in vinogradi na njih, z nekaj strnjenimi in še več raztresenimi naselji, zaradi česar bi Provansi in Toskani, ki ju imam sicer prav lepo zapisani, na turnirju iz krajinske estetike prepustil ruvanje za srebrno kolajno. Po krajšem posedanju in nekaj požirkih vode sem se razgledal po oznakah za pot. Ni je bilo težko najti: markacija z rumenim krogom in belo notranjostjo je bila na enem od bližnjih dreves. Ubral sem jo naprej skozi vas, skozi gozd in grmovje, kamor so pred mano bežali kuščarji in najbrž tudi kače, enkrat pa tudi lisica. No, v resnici sploh ni bežala. Stopila je iz grmovja, malce zastala na poti in se za trenutek z nekakšno malomarno radovednostjo zazrla vame, nato pa z nekaj

1 Pot proti gradu Dobrovo

Foto: Boris Pretnar, arhiv SPIRIT

2 Pot med vinogradi

Foto: Boris Pretnar, arhiv SPIRIT

lahkotnimi, vendar nič kaj hitrimi in niti najmanj preplašenimi skoki poniknila v goščavo.

Potem sem nekaj časa brusil pete po asfaltu. Nato pa spet zavil v gozd, šel mimo hiš, kjer me je divje oblagal pes, na srečo na koncu debele verige, in mimo za tako majhen zaselek neobičajno velike cerkve. Napol zaraščena kamnita steza je peljala navzdol ob potoku, ob Kožbanjščku. Ob njem je speljana asfaltirana cesta, s katere je le nekaj korakov do Krčnika, kraja, za katerega dotlej, tako kot še za nekatere druge, nisem niti slišal. Krčnik je naravni kamniti most, ki se vzpenja nad nekaj deset metrov dolgo slikovito sotesko, ki jo je tu izdolbel potok. Menda se v tukajšnjih tolmunih mladi Brici radi kopajo, a tistega dne ali vsaj ob tisti uri, ko sem sam vanje metal kamenčke, jih ni bilo videti. Je pa bilo v tolmunu za pregrado, ki so jo napravili nekoliko

nad naravnimi koriti, na kupe vodnih drsalcev in pa osamljen kačji pastir, ki se je nekam zbegano spreletaval nad vodo.

No, na mlade Brice sem naletel kakšne tri četrt ure kasneje, ko sem izmed vinogradov odvil mimo neke kmetije. Dva fantiča, stara morda sedem ali osem let, sta mi izpred nje mahala z listom papirja in mi nekaj vneto dopovedovala. Zvenelo je italijansko. Medtem ko sem se jima približeval, sem brskal za drobci svoje italijanščine, da bi morda razbral, kaj mi dopovedujeta. Ko sem bil le nekaj korakov od njiju, je eden od fantičev strumno dvignil list predse in nadaljeval v jeziku, z razumevanjem katerega nisem imel težav.

"Žabe, lahko kupiste žabe," mi je pomahal z listom, kjer je bila z otroško roko narisana žaba, njegov tovariš pa je potrdil veljavnost te ponudbe. Nekoliko presenečen sem obstal, saj pri nas človek že dobrih dvajset let žab ne sme nadlegovati, sploh pa ne meni nič tebi nič dajati v lonec ali ponev. Vem sicer, da se to počne – nek prostodušni župan, ki je tudi

javno razglasil, kako je treba nositi kuverte na določene naslove, se je pohvalil, kako jih za gostijo s prijateljski nalovi v bližnji mlaki, a da bi mi jih kar takole ponujali, pač nisem pričakoval. A če malo bolje pomislim, to ni moglo biti presenečenje – Italijani so za Primorce marsikaj, ne nazadnje tudi žabarji.

"Ma kaj jih prodajasta?" sem se domislil, da sem tudi sam Primorec, pa čeprav že kakih 25 let živim med Ljubljančani. Z nelagodjem sem pomislil, da so tudi ti za mnoge žabarji. Menda se nisem nalezal ...

"Majih je punn vinograd," je mali z roko zamahnil proti tratam, ki so rastle vse naokrog.

"Žabe je prepovedano loviti," sem rekel s pedagoškim tonom v glasu, a fantič je vztrajal, da jih je poln vinograd. Ker tistega dne nisem bil ravno žabojedo razpoložen, iz kupčije ni bilo nič. Prav tako tudi nisem izvedel, po koliko fanta prodajasta svoj ulov. Ko sem se po kakih dvajsetih ali tridesetih metrih spomnil, da bi ju lahko vprašal po ceni, in se obrnil, ju že ni bilo več. Bil sem pa tistega dne,

Pohodna pot od Brega pri Golem Brdu do Dobrovega je prva od dveh etap poti Alpe-Adria-Trail, ki je speljana po Goriških Brdih. Druga etapa vodi od Dobrovega prek Šmartnega in Medane na italijansko stran, v Krmin. Alpe-Adria-Trail je na novo zasnovana, skupno 750 kilometrov dolga pohodna pot, razdeljena na 43 etap (nekaj je krožnih). Začenja se na ledeniku pod vznožjem Velikega Kleka (Grossglocknerja) v Avstriji, se vije po obeh straneh slovensko-italijanske meje in se konča v Milljah (Muggia) pri Trstu. Pohodnikom je na voljo brezplačen, sto strani obsegajoč turistični vodnik, načrtovanje poti pa omogoča tudi spletna podpora. Pot, ki je lepo označena, je zasnovana tako, da pohodnike seznanja z glavnimi znamenitostmi ob njej.

tako kot vselej, razpoložen za češnje. Sezona je šla h koncu, a v mladem nasadu, skozi katerega sem šel, jih je bilo na nekaterih drevesih še vedno veliko. Debelih, temno temno rdečih, že na pogled sočnih, vabljivih kot sleherni od svetopisemskih naglavnih grehov. Za nasadom sem videl hišo, a od tam me ne bi mogli tako zlahka videti. Pogledal sem še malo naokrog, potem pa stopil do najbližjega drevesa in se začel sladkati. Vendar nisem bil edini, ki je vedel, da počnem točno to.

"Ma so sl'čke, ne?" sem zaslišal glas za sabo. Ne bi mogel reči, da se mi je, tako kot v oni neprekosljivi Mlakarjevi baladi, "požir'k u grli ustavu", se mi pa je zaletela češnja, ki sem si jo ravno tlačil v usta. Nedaleč stran je na kolovozu stala *nona* v dolgi brezrokavni halji z modrimi vzorci, pred njo pa stara samokolnica z motiko. "Letos so res dobre," je rekla, stoječa z roko na razbolem križu. Jaz pa sem stal pod češnjo, ne vedoč, kaj bi v zadregi rekel. Pa me je iz zagate rešila kar sama, ko je rekla, naj se jih le najem, kolikor mi srce poželi, da pa bi me, če bi jih nabiral v vrečo, tako kot to menda včasih počnejo Italijani, takoj napodila. Tako sem se z blagoslovom najedel zrelih briških češenj, se nato zlagoma odpravil dalje, se zaradi razgleda večkrat ob poti ustavil in na neki klopč pod hrastom za kakšen četrt ure, dokler me ni zbudil traktor, ki je priropotal mimo, tudi prav lepo zadremal ...

V Dobrovem, na cilju, sem bil po sedmih in ne po petih urah in pol, kot je sicer predvideno za pot. A moje razpoloženje je bilo tako, da sem si lahko obetal, da bom vsaj kašen dan ali dva precej manj siten kot običajno. In ne, izgubil se nisem niti enkrat samkrat. Nekdo je svoje delo res dobro opravil. O mali odisejaji, ko sem se z dvignjenim palcem vračal po svoj avto na izhodišče poti, pa kdaj drugič ○

Marjan Žiberna

Promotorsko sporočilo

Pretopla, suha in snežno podhranjena

Vreme in razmere v gorah v meteorološki pomadi 2015

Z začetkom poletne ali visoke gorniške sezone se poslavljamo tudi od meteorološke pomladi, natančneje trimesečja marec–maj. Glede jasnine in lepega vremena smo bili lahko planinci letos kar zadovoljni – če seveda odmislimo maj, zadnjega od spomladanskega trojčka, precej manj pa turni smučarji. Nabor turnih smukov se je že konec marca in v začetku aprila precej zmanjšal, sploh višinski metri, saj so bile na voljo le preverjene visokogorske različice ali pa smeri na "senčni" strani gorskih slemen, ki vodijo prek izrazitih osoj. Na drugi strani pa je snežno "revščino" hitro pobralo (že pozimi in tudi pozneje je nov sneg pogosto kmalu "odpihnilo" ...), zato smo lahko že na začetku poletja marsikje, kjer ob tem času po navadi prečkamo snežišča, hodili po kopnem. Na Kredarici so brez snežne odeje "uradno" ostali že prvo junijsko nedeljo, natančneje sedmi dan v mesecu. Poleg snežne podhranjenosti je bila pomlad spet pretopla in suha, le sonce je bilo radodarno v okviru dolgoletnega povprečja, kadar nas razveseljuje s svojo navzočnostjo oz. si njegovi žarki utrejo pot do naših krajev ali, nekoliko redkeje, vzpetih ciljev. Začnimo kje drugje, kot na začetku pomladi. Marec sprva ni bil prav obetaven, saj je bilo prve dni meseca nad večjim delom Evrope obsežno ciklonsko območje, ki je vplivalo tudi na vreme pri nas s hitrimi, a večinoma suhimi prehodi vremenskih front. Spomnimo – vremenska fronta ni nič drugega kot stik dveh, po fizikalnih lastnostih precej različnih zračnih mas. Po prehodnem izboljšanju so spet nastajali manjši (sekundarni) cikloni, ki pa so potovali južno od naših krajev, večinoma smo bili deležni le

V začetku aprila so bile gore nad Bohinjem, razen nad gozdno mejo, že povsem kopne. Foto: Nataša Pavšek

občasnih močnejših vetrov s severnega kvadranta. V sredini meseca je bilo spet več jasnega vremena, ki pa ga je prekinila občasna povečana oblačnost, saj smo bili ravno na obrobju večjih vremenskih tvorbo. Izrazitejša poslabšanja smo dočakali šele sredi zadnje marčevske dekade, ko smo dobili na goratem severozahodu do 100 milimetrov padavin. Ob koncu teh se je v južni Sloveniji meja sneženja spustila do okoli 600 metrov. Preostanek meseca je bil v znamenju starega imena za marec, ki je sušec, zato je bil oblačen, večinoma suh in predvsem vetroven. Na Kredarici ta mesec niso dosegli niti 2,5 metra (27. marca), kar je precej pod dolgoletnim povprečjem, sploh če si priključimo v spomin lanskoletnih 5,3 metra.

Na fotografiji Triglavskega ledenika ob koncu pomladi so že vidna posamezna temneje obarvana mesta, na katerih je razgaljen sneg predhodnih redilnih sezon. Tokrat je imela kamera tudi posebnega, rogatega obiskovalca. Foto: Kamera Triglavski ledenik, projekt Preučevanje slovenskih ledenikov, GIAM ZRC SAZU

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

Tudi letošnjemu aprilu bi lahko rekli sušec, saj ni bilo kaj prida padavin, zato pa je bil toliko bolj sončen. Začel se je hladno in vetrovno, nekaj padavin je bilo le na vzhodu, ob koncu prve dekade pa nas je pošteno (p)ogrelo in tako je bilo kar nekaj dni sredi meseca. 18. aprila se je ob prehodu hladne fronte ohladilo in snežilo do 800, v osrednji in južni Sloveniji celo do okoli 500

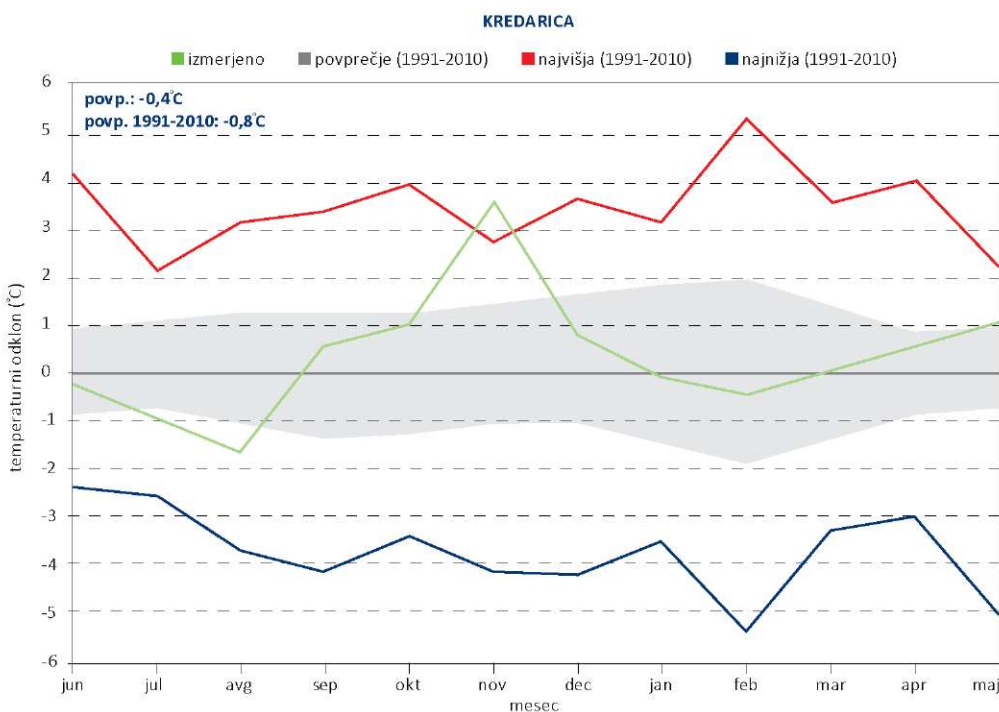
Maj je bil moker in precej prikraščen za sončne žarke. Prav za konec praznikov oz. v začetku zadnjega pomladanskega meseca se je vreme poslabšalo. Sledilo je nekaj oblačnih in toplih dni, na jugovzhodu celo vročih. V nadaljevanju je bilo majsko vreme bolj podobno aprilskemu, le z višjimi temperaturami. Te so padle sredi meseca, ko je po deževju potegnili ciklonalna burja.

Kredarici (12-urni podatki, vir: ARSO) padlo skoraj 120 milimetrov padavin, ki so dale 86 centimetrov novega snega, skupna višina snežne odeje pa je narasla s 40 na 110 centimetrov. Iz preglednice lahko razberemo, da je bilo povsod pretoplo in suho, padavinsko povprečje so dosegli le v Kamniško-Savinjskih Alpah. Za majski in večinoma ves spomladanski sneg velja

površine in s tem za hitrejšo krčenje ter tanjšanje v nadaljevanju talilne dobe. Za primerjavo, lani je vztrajala na Kredarici snežna odeja do 11. julija, leta 1978 pa kar do 25. julija oz. najdlje po letu 1955, odkar imamo na voljo tovrstne podatke. Površina ledenika je bila nazadnje v celoti razgaljena poleti 2007.

Za letošnjo pomlad v gorah bi lahko rekli, da je bilo vsakega po malo, a brez kakšnih posebnih vremenskih ocirkov. Omenimo še zanimivost, da je bil po ugotovitvah Ameriške uprave za ocean in ozračje (NOAA) letošnji maj najtoplejši maj v sodobni vremenski zgodovini, s čimer se nadaljuje zaskrbljujoč trend naraščanja globalnih temperatur. Od začetka letošnjega leta so bile globalne povprečne temperature za 0,85 °C višje od povprečja v obdobju 1880–2015. Zanimivo bo, kako se bo glede vremena v nadaljevanju izteklo letošnje poletje. Začelo se je s številnimi vročimi dnevi po nižinah in nadaljevalo s kratkimi, a močnimi ohlaiditvami in zlivanjem dežja. Sledenje je vsekakor koristno, saj nam je še konec aprila grozila suša. Seveda pa v nadaljevanju poletja ne moremo računati na vodo, pridelano iz "snežnih zalog", zato kakšen liter ali dva več tekočine na dan v nahrbtniku v letošnjem poletju, ko se ne bomo mogli zanašati na sicer bolj ali manj stalne gorske izivre, ne bosta odveč. Nadaljevanje pretoplega vremena verjetno pomeni, da bodo tudi poleti nekatera ostenja in skale na sploh bolj krušljive, drobljive in v splošnem občutljivejšje na dotik ali oprijem, zato je na mestu opozorilo o povečani previchnosti ob gibanju po zahtevnejšem terenu in v vpadnicah ostenj. In, seveda, na takih mestih vedno s čelado na glavi, povsod po gorah pa s pametjo v rokah! Naj bo tudi to poletje polno čim lepših gornjskih doživetij, ki jih bo – tako kot vedno – na svoj način začinilo tudi vreme. 📍

Odklon mesečne povprečne temperature zraka na Kredarici v zadnjem letu. Po kratki zimski prekinitvi so bile temperature v letošnji meteorološki pomladi spet nadpovprečne (zeleni črta, vir: ARSO).

metrov, a padlo je le do 35 milimetrov padavin. Sledilo je nekaj juter s slano, v zadnji aprilski dekadi pa je spet obrnilo na jugozahodnik, ki prinaša praviloma toplejše, a bolj oblačno vreme. Konec meseca so se za spremembo širile padavine od vzhoda, saj je bilo ciklonsko območje nad Srednjo Evropo in Balkanom. Kljub sprva slabim obetom je bilo vreme večji del prvomajskih praznikov večinoma suho, nekaj več oblačnosti je bilo seveda ravno nad vzpetim svetom. Višina snežne odeje na Kredarici je nazadovala z 215 na borih 165 centimetrov.

Njen nastanek je povzročilo višinsko jedno hladnega zraka s središčem nad Korziko in Sardinijo, ki je poleg vetra še naprej omogočalo spremenljivo vreme. V začetku zadnje dekade je bilo nad južno Skandinavijo, srednjo Evropo in severnim Sredozemjem ciklonsko območje, ki je vztrajalo več dni zapored in poskrbelo za obilne padavine in hlad; tokrat so bile temperature bolj podobne aprilskim. Dve večji padavinski obdobji sta bili sredi meseca in posredno, že omenjeno, med 21. in 24. majem, padalo pa je tudi nekaj drugih dni. V omenjenem obdobju je na

(izjema je visokogorje nad gozdno mejo), da tako hitro kot pride, tudi gre. Če ne bi bilo snežne pošiljke v zadnji dekadi maja, bi na Kredarici ostali brez snega še pred iztekom meteorološke pomladi. Najpogosteje se zgodi to v drugi polovici junija ali pa šele na začetku julija. Letos pa, zaradi zelo podpovprečne največje skupne višine snežne odeje in večinoma nadpovprečnih temperatur v snežni sezoni, že precej prej. Na ta način je bila na Triglavskem ledeniku že na začetku poletja odprta pot za morebitno vnovično razgaljenje celotne ledeniške

Preglednica: Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki pomladi 2015 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T [°C]	Odklon T [°C]	Padavine [mm]	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	7,5	0,8	242	81
Vojsko (1067 m)	6,5	0,4	385	79
Vogel (1535 m)	3,9	0,6	424	80
Krvavec (1740 m)	2,6	0,5	305	100
Kredarica (2514 m)	-2,3	0,5	325	76

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Da bo tudi letošnje poletje ostalo med lepimi spomini

Dočkali smo poletne mesece, ki za vse ljubitelje pohodništva in gornišтва ponujajo idealne razmere za uživanje v hribih in gorah, tako slovenskih kot tujih. To je čas sproščenosti in aktivnosti v naravi. Pred odhodom prav vsi vedno preverimo vremensko napoved, se dobro fizično pripravimo, k obveznim pripravam pa sodi tudi urejeno zavarovanje.

S plačilom članarine imajo vsi člani Planinske zveze Slovenije (PZS) pri zavarovalnici Adriatic Slovenica že urejeno nezgodno zavarovanje. Velika prednost, ki jo prinaša članstvo in velja za vse kategorije članstva, je tudi sklenjeno zavarovanje za kritje stroškov reševanja v tujini s 24-urno asistenco in zdravstveno asistenco za tujino. Kritje za zdravstveno asistenco je podano le v primerih reševanja v tujih gorah pri opravljanju spodaj navedenih planinskih dejavnosti. Stroški reševanja v Sloveniji se namreč krijejo iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Za člane A+ velja kritje za ves svet, za vse ostale kategorije članstva pa v Evropi in Turčiji. Da je zaščita še popolnejša, mu je dodano še zavarovanje za zasebne odgovornosti.

Trendi zadnjih let kažejo, da se čedalje več planincev odloča za obiske tujih gorstev. Prav zato je asistenčna storitev v okviru zavarovanja za reševanje v tujini in dodatna zdravstvena asistenca v tujini v primeru reševanja izjemno dobrodošla. Stroškov, ki ob tem nastanejo in so lahko v določenih primerih resnično visoki, članu ni potrebno plačevati iz svojega žepa, saj se krijejo neposredno iz zavarovanja.

Velika prednost za člane je tudi ta, da je zavarovanje stroškov reševanja za tujino vključeno 24-urno asistenco in dodatno zdravstveno asistenco za tujino vezano na **izvajanje planinskih dejavnosti**, ki so natančneje opredeljene v navodilih PZS. Običajno jih zavarovanje

zdravstvene asistence v tujini ne krije, za člane PZS pa so v zavarovanje vključeni tudi alpinizem, športno plezanje, turno smučanje ... V primeru reševanja ima tako član krite stroške zdravljenja do dogovorjenih zavarovalnih vsot za posamezno vrsto članarine.

Zavarovalno jamstvo torej velja za vse našteje planinske dejavnosti:

- **pohodništvo** do 6.500 metrov nadmorske višine;
- **treking** do 6.500 metrov nadmorske višine;
- **gornišstvo** do 6.500 metrov nadmorske višine (vključuje lažje plezanje do IV. stopnje po UIAA težavnostni lestvici);
- **alpinizem, ledno in športno plezanje** do 5.000 metrov nadmorske višine v naravi ali na za to ustrezno urejenih plezališčih in umetnih stenah;
- **turno kolesarjenje**: turno kolesarstvo je posebna zvrst gorskega kolesarstva, ki nima tekmovalnih ciljev in se izvaja v naravi;
- **turno smučanje**, ko se turne smučji uporabljajo zgolj kot pripomoček za hojo oziroma spust po snegu pri izvajanju planinske dejavnosti (pripomoček za doseganje cilja);

- **krpljanje**, kadar so krplje pripomoček za hojo po snegu pri izvajanju planinske dejavnosti;
- **prostovoljno vodništvo**;
- **planinska orientacija**;
- **prireditve in akcije** v organizaciji PZS ter planinskih društev. Kritje obsega le čas izvajanja prireditve ali akcije;
- **dejavnost planinskih krožkov** v šolah, tudi v zaprtih prostorih.

Za svojo varnost lahko največ naredimo sami. Ko pa nas nesreča v gorah kljub vsemu doleti, se ravnamo po dogovorjenih korakih.

Pomembno: svetujemo vam, da številko asistenčnega centra shranite v svoj mobilni telefon in jo tako imate vedno pri roki. Asistenčni center sprejema klice in nudi pomoč 24 ur na dan.

V zavarovalnici Adriatic Slovenica smo za vse člane PZS pripravili tudi posebno ponudbo zdravstvenega zavarovanja z asistenco v tujini. Letna premija za posameznika znaša 43,68 EUR, za družino pa 103,04 EUR. Zavarovalna vsota znaša 25.000,00 EUR, vključene pa so tudi tiste športne aktivnosti, ki jih izvajajo člani PZS rekreativno in jih splošni pogoji opredeljujejo kot možnost vključitve v zavarovanje.

Vse informacije o zavarovalnih kritjih za posamezno vrsto članstva so vam na voljo na spletni strani www.pzs.si.

V primeru nezgode v tujih gorah:

Najprej pokličite gorsko reševalno službo v kraju, kjer se nahajate!

Nato pokličite asistenčni center po telefonu na številko +386 1 519 20 20 in ob klicu navedite:

- da ste član Planinske zveze Slovenije,
- osebne podatke (ime in priimek, naslov, leto rojstva, telefon),
- številko članske izkaznice,
- podatek, katera lokalna oz. gorska reševalna služba izvaja reševanje in
- kje se nahajate in kakšno pomoč potrebujete.

Za nami je precej plodno obdobje in vzponov je bilo veliko več, kot jih lahko stlačimo na strani *vestnika*. Križevnik je še vedno prva destinacija, sledijo Vežica in Rušica. Kar nekaj smeri se je rešilo večletne zapostavljenosti in pajčevin in bomo videli, kako bo naprej. Zdaj pa dovolj besedičenja in dajmo raje prostor vzponom. Nekaj je kar dobrih.

Obleganje Križevnika

19. maja sta Matej Balažič (AO TAM) in Gorazd Pipenbaher (AK Slovenska Bistrica) plezala **Kobro (250 m, VII/VII–, VI+, V)**, kje drugje kot v Križevniku. Matej je navdušeno hvalil linijo smeri, njene prehode in kakovost skale, zato je vsekakor na njegovem seznamu priporočljivih smeri. Fanta sta verjetno opravila prvo prosto ponovitev. Naslednji dan je Matej stal pod steno skupaj z Blažem Gladkom (AO Kamnik) in si ogledoval **Dedijevo smer (250 m, V+/V, IV, III)**. Kot vse ostale smeri tudi ta plezalcev ni razočarala in Matej jo toplo priporoča vsem ljubiteljem petic. Istega dne sta v predostenju Križevnika, natančneje v Turniču, Tjaša Jelovčan (AO Kranj) in Tadej Krišelj (AO Kamnik) plezala smer **Abadonov nasmeh (250 m, VII+)**, ki potrjuje, da so včasih smeri z najbolj zlovesčimi imeni sila prijazne in prijetne. Tjaša in Tadej sporočata, da ponavljavce pod steno čakata dva klina.

V smeri Steber v Križevniku
Foto: Matevž Mrak

27. maja sta, kaj drugega kot Križevnik, obiskala Janez Svoljšak (AO Kranj) in Marija Jeglič (AO Ljubljana Matica). V mrzlem in dokaj vetrovnem vremenu sta plezala smer **Sivi vrag (300 m, VIII)**. Janez pravi, da je zaključek najtežjega raztežaja zaradi odloma malce spremenjen, še vedno pa se ponša z dvema svedrovca. Družbo v steni sta jima delala Tjaša Jelovčan (AO Kranj) in Matevž Mrak (AO Radovljica); plezala sta **Steber (240 m, VII/VII–)** in verjetno opravila prvo prosto ponovitev. Za Matevža je bil to prvi obisk "tujega" gorstva.

30. maja sta si Matej Balažič in Aljaž Cerar (AO TAM) privoščila nekoliko lažjo plezarijo, in sicer sta se podala v smer **Odločitev (220 m, VI+/V)**. Tudi tokratna izbira se je izkazala za odlično, saj sta veseljaka uživala v ploščah, kotih in si želela, da se raztežaji ne bi nikoli končali. Verjetno sta opravila prvo prosto in prvo ponovitev smeri sploh.

2. junija sta Andrej Grmovšek (AO Kozjak) in Nejc Pozvek (Posavski AK) opravila odlično ekskurzijo čez celotno ostenje Križevnika. Prefrigana mojstra sta se najprej ogrela v predostenju Križevnika s smerjo **Sivi cvet (250 m, VII/V–VI)**, jo preplezala prosto in ob tem verjetno opravila prvo ponovitev. Ker jima še ni bilo dovolj, sta nadaljevala v glavno steno in preplezala še smer **Sivi vrag (400 m, VIII–/VI–VII)**. Tudi s to smerjo nista imela težav in sta bila kljub enournemu prisilnemu počitku zaradi plohe dovolj hitra, da sta lahko pod steno opazovala romantični sončni zahod. Nejo je turo pospremil z besedami: "Lepa zgodba, super dan." Za ta mesec naj bo dovolj Križevnika, svet je velik in prostran, slovenske stene pa tudi. Poglejmo še v druga ostenja naše dežele.

Začetek sezone tudi v visokih stenah

30. maja se je Janez Svoljšak (AO Kranj) skupaj z Marijo Jeglič (AO Ljubljana Matica) odpravil pod Rušico. Za cilj sta si zadala prosto ponovitev smeri **Čingulmaki (250 m, VIII+/IX–)** in kljub samo enemu paru plezalk to uspešno opravila. Najtežji raztežaj sta oba preplezala prosto v vodstvu. 2. junija sta Primož Lavrič in Marko Gradišnik (oba AO Kamnik) plezala super klasiko **Parizanko (400 m, VI+/V)** v Debeli peči. Navdušena sta bila nad linijo smeri in kakovostjo skale, nekoliko manj pa z nadaljevanjem po SV razu. 6. junija je bilo pestro nad Okrešljem, kjer sta Aida Alič in Matic Murn (oba AO Litija) plezala **Direktno smer (600 m, VI/V–VI)** v Štajerski Rinki. Aida je poleg dobre skale in zajede še posebej navdušila prečka, ki nudi res izpostavljeno in zračno plezanje. Dogajalo pa se je tudi v Rušici, kjer sta Sara Jaklič (AO Kranj) in David Debeljak (AO Rašica) ponovila smer **Z mečem in ognjem (250 m, VIII–/VII)**. S težavami in odlično skalo, zaznamovani z nekaj svedrovci na najtežjih mestih, sta se uspešno spopadla prosto. Istega dne sta

Sivi vrag v Križevniku
Foto: Nejc Pozvek

Peter Sodja in Matija Volontar (oba AO Jesenice) zavila v Tamar. Podala sta se v severno steno Šit in smer **JLA (300 m, VII–)**. 7. junija sta Klemen Gerbec (AO Kranj) in Žan Karničar (AO Jezersko) plezala **Hudičev steber (550 m, V–/IV)**. Uživala sta v odlični skali spodnjega dela in si pripravila lepo popotovanje čez lepo smer zlovesčega imena. 13. junija je Klemen plezal v Triglavu, in sicer smer **Prusik-Szalay (1000 m, V/IV+)**. Družbo mu je delal Rene Lisac iz AO HPD Željezničar. Janez Svoljšak (AO Kranj) in Marija Jeglič (AO Ljubljana Matica) sta plezala tudi smer **Ples v črnem (120 m, VIII–)** v Vežici, ki se na polici pridruži Akademski smeri. Marija je pohvalila vrhunsko kompaktno skalo, in to kljub nekaterim malce bolj sumljivim luskam v začetnih raztežajih. Zadovoljstva nad smerjo ni pokvarilo niti dejstvo, da so klini posejani nekoliko bolj na rečko. 10. junija sta v Triglavu plezala tudi Luka Kranjc (AO Celje Matica) in Martin Žumer (AO Radovljica). Podala sta se v

Peternelovo smer z Ladjo (1000 m, VII) in po sedmih urah sta na robu stene zvijala vrvi, mlatila sendvič in zrla v daljavo. Če je tole ogrevalni vzpon pred glavno sezono, potem se lahko upravičeno nadejamo uspešne plezalne sezone naših mladcev.

Vikend lepega vremena je plezalce pognal tudi nad Jezersko in iz severne stene Dolgega hriba je bilo slišati vzklake veselja in radosti. Anže Klarič in Marija Jeglič (oba AO Ljubljana Matica) sta namreč plezala **Indijansko poletje (400 m, VI+)**. Preživela sta lep dan v še lepši smeri dveh velikih mojstrov vertikale (Kozjek-Podgornik).

18. junija sta Janez Svoltšak (AO Kranj) in Gašper Plintar (PK Škofja Loka) plezala smer **Cvetje v jeseni (350 m, 7b)** v Skuti. Smer je opremljena s svedrovci, za prvi in zadnji raztežaj si lahko na pas obesite enega ali dva metulja.

Omeniti velja tudi solo vzpon v severni steni Triglava. 21. junija ga je opravil Janez Svoltšak (AO Kranj), in sicer je preplezal **Dolgo Nemško smer (1000 m, IV–III)** in **Slovensko smer (750 m, III/II–III)**. Vzpon v zgornjem delu Nemške mu je začnila mestoma požejena skala.

Dolomiti

Tjaša Jelovčan (AO Kranj) in Tadej Krišelj (AO Kamnik) sta se zapeljala na krajši izlet čez našo zahodno mejo in se zaustavila pod Marmolado. A ker ju je pričakala precej mokra skala, sta pobrskala po nahrbtnikih in našla **plan B** – prelaz Sella. Po opravljenem dostopu sta že drugič brskala po nahrbtnikih in na dan privlekla še **plan C** – pivo v Cortini in plezanje v Tofani. Naslednji dan, seveda. Tako sta 3. junija vstopila v smer **Constantini-Apollonio (500 m, VII+/VI+)** in se, po besedah Tjaše, pošteno naplezala. Še največ preglavic jima je povzročal previšen, moker kamin nad zadnjo streho. Bitka je bila silna in dolgotrajna, vsaj takšna kot bitke, ki so v tistih krajih potekale med 1. svetovno vojno.

6. in 7. junija sta bila v dolomitskih prepadih tudi Luka Kranjc (AO Celje Matica) in Andrej Grmovšek (AO Kozjak). Prvi dan sta se zaustavila pod Rotwandom (Roda di Vael) in preplezala smer **Moulin Rouge (450 m, IX–)**. Smer je dobro opremljena s klini in fanta sta jo, kakopak, zmogla prosto na pogled. Za vzpon sta potrebovala sedem ur. Naslednji dan sta si v Piz Ciavazes izbrala še eno smer z oceno IX–, in sicer **Schirata (235 m)**. Ta smer

Smer Constantini-Apollonio
Foto: Tjaša Jelovčan

je delno opremljena s svedrovci in tudi to sta zmogla prosto na pogled. Ni kaj, dober trening pred prihajajočo odpravo, katere vodja je ravno Luka.

Odprave

V domovino sta se vrnila Aleš Česen (Alpski gorniški klub) in Luka Lindič (AO Celje Matica), ki sta maja plezala na Ajaski. Za cilj sta si izbrala severno steno Mount Hunterja (4442 m) in prvo prosto ponovitev smeri Cartwright connection z direktno varianto v zgornjem delu smeri. Tudi letos razmere niso bile najboljše, a sta kljub temu veliko plezala. Za aklimatizacijo sta si izbrala **JZ greben Mt. Francesa (1200 m, IV, 5.8)** in **Zahodni ozebnik Kahiltne Queen (1000 m, IV, 60°)**. Sledilo je obdobje slabšega vremena in počitka, ki sta ga izkoristila za pripravo na glavni cilj. Kaj kmalu sta spoznala, da razmere ne bodo dovoljevale vzpona v glavnem cilju, zato sta zavila v **Francosko smer (1500 m, M6, 90°, Alaska Grade 6)** in jo preplezala v slabih 24 urah. Nekaj dni kasneje sta poskusila še v smeri Deprivation, a so ju po 350 metrih zaustavile slabe razmere, zato sta se vrnila pod steno in se odločila zaključiti odpravo.

Novice je pripravil
Peter Bajec – Poli.

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Mladinsko evropsko prvenstvo

Od 12. do 14. junija je v Edinburgu potekalo mladinsko evropsko prvenstvo v plezanju. Mladi plezalci so tekmovali v hitrosti in težavnosti. Slovenske barve je v težavnosti zastopala osemčlanska ekipa in kot edina osvojila dve zlati medalji. Janja Gambret je v kategoriji kadetinj že tretjič zapored postala evropska prvakinja v težavnostnem plezanju, z zmago med starejšimi deklicami pa je prijetno presenetila Mia Krampl, čeprav njena medalja ni popolno presenečenje. Na zadnji tekmi mladinskega evropskega pokala v Imstu konec maja je bila Mia bronasta v svoji kategoriji. Tudi tam je v svoji tekmovalni kategoriji zmago slavila Janja Gambret. V finalu v Edinburgu so poleg obeh nosilk medalj tekmovali še trije slovenski predstavniki. Pri mladincih sta bila Martin Bergant in Milan Preskar zelo blizu medalje, saj sta se uvrstila na 4. oz. 5. mesto, Tjaša Slamenšek pa je zasedla 7. mesto. Drugi naši predstavniki so izpadli v polfinalu. Tjaša Kalan je pri mladinkah dosegla 12. mesto, pri starejših deklicah pa Lučka Rakovec 13. mesto in Vita Lukan 16. mesto.

8A+ v Ameriki

Maloštevilna slovenska reprezentanca – Julija in Jernej Kruder ter Domen Škofic, ki je konec maja in v začetku junija tekmovala na tekmah svetovnega pokala v balvanskem plezanju v Kanadi (Toronto, uvrstitve naših: Julija Kruder 10. mesto, Domen Škofic 11. mesto, Jernej Kruder 11. mesto) in ZDA (Vail, uvrstitve naših: Julija Kruder 10. mesto, Domen Škofic 14. mesto, Jernej Kruder 18. mesto), je obdobje med obema tekmama izkoristila tudi za obisk balvanov v nacionalnem parku Rocky Mountain. Pred tekmo v Vailu sta Jernej Kruder in Domen Škofic opravila nekaj zelo težkih balvanskih vzponov. Oba sta preplezala problem Storm Shadow (8A+), Kruder pa je za konec dneva v drugem poskusu preplezal še Low Left Veritas (8A+). Kruder je *na tleš* preplezal še sedeči start problema Veritas Assis (8A), v drugem poskusu pa je bil uspešen v The kind traverse (8A), Škoficu pa jo je uspelo preplezati *na tleš*.

Ben Moon do nove 9a

Ben Moon, britanska in svetovna plezalska legenda, je v začetku junija preplezal svojo drugo smer z oceno 9a. V najbolj znanem britanskem plezališču Maham Cove je opravil četrti vzpon v smeri Rainshadow (9a), ki jo je leta 2003 prvi preplezal Steve McClure, za njim pa sta jo ponovila še Adam Ondra in Jordan Buys. Moon je leta 1990 že preplezal smer Hubble, takrat prvo 8c+ na svetu, ki pa ji danes tudi veliki Ondra, čeprav mu je še ni uspelo preplezati, pripiše oceno 9a. Takega mnenja je tudi 49-letni Moon, ki je tako po 25 letih preplezal svojo drugo smer z oceno 9a.

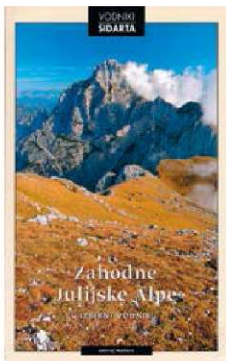
Tretji vzpon v Chilam Balam (9b)

Francoski plezalec Sebastien Bouin je v španskem plezališču Villanueva del Rosario blizu Malage preplezal smer Chilam Balam. Linija, ki je dolga 80 metrov, v njej pa je treba narediti kar 400 gibov, je tako dobila tretjo ponovitev. Prvi je smer preplezal španski plezalec Barnabé Fernandez leta 2003 in jo ocenil z 9b+. Na drugo ponovitev je bilo treba počakati vse do leta 2011. Takrat je Adam Ondra zelo hitro opravil s smerjo, saj je za uspešen vzpon potreboval samo štiri resne poskuse, predlagal pa je tudi nižjo oceno 9b, s katero se strinja tudi Francoz.

Novice je pripravil
Peter Mikša.

Dovršen gorniški vodnik

Andrej Mašera: Zahodne Julijske Alpe — Izbirni vodnik. Tretja, dopolnjena in razširjena izdaja. Ljubljana: Sidarta, 2015. 240 str., 29,90 EUR.

Prvič, odkar pišem recenzije, se mi je zgodilo, da sem takoj, ko sem prebral knjigo, vedel, kakšen bo zaključni stavek. In prvič ga bom napisal na začetku: "Vsak planinec, ki se ima za gornika, bi moral imeti ta izbirni vodnik in se podati na vsaj nekaj opisanih tur." Pred nami je vodnik v standardnem, že prepoznavnem Sidartinem formatu. Spremenjeno besedo je občuteno napisal pokojni esteta Tine Mihelič. Za njim nič manj emotivno v uvodu nadaljuje pisec vodnika Andrej Mašera. Sledi obraziložitve zasnove vodnika, od katere se mi zdi najpomembnejša razlaga oznak težavnosti tako običajnih markiranih kot tudi zavarovanih plezalnih poti, brezpotij in alpinističnih vzponov. Poglavlje zaključuje seznam literature in zemljevidov.

Zanimivo poglavje je seznam izhodišč in njim pripadajočih tur. Tako rekoč na enem mestu se zlahka seznanimo z možnostmi za ture, ki jih imamo, npr. z Nevejskega sedla. Na naslednji strani nas čaka dolg spisek bivačkov, koč in zavetišč. Vrstni red naštetih zgradb ustreza številu posameznih kategorij objektov v Zahodnih Julijcih. In že smo pri izletih; skupno jih je 60. Po težavnosti zajemajo vse od nezahtevnih sprehodov do resnih plezalnih vzponov. Opisi poti se začnejo z Julijskimi Predalpami, nadaljujejo s Kaninskimi pogorjem, Viševsko skupino, Montažem in Poliškim Špiči, z gorami nad Dunjo in se končajo s posebnim poglavjem

za ta pridne in ustrezno izkušene — z zelo zahtevnimi turami. Na koncu je abecedno kazalo geografskih imen in seznam avtorjev fotografij. Imena vrhov, ki se nahajajo na italijanskem ozemlju, so dvojezična. Pri vsakem izletu so podatki o nadmorski višini vrha in izhodišča ter višinski razliki. Že v nadnaslovu je oznaka zahtevnosti vzpona, podnaslov je kratka opomba, ki pove nekaj značilnega za določeno goro. Sledi izhodišče z opisom dostopa do njega. Dolžina ture je časovno razdeljena na več etap, vsi delni časi so seštet v skupno dolžino ture. "Administrativni" del zaključuje spisek uporabnih zemljevidov. Vsaka tura se začne s krajšim uvodnim delom, v katerem je predstavljena gora. Sledita podroben opis vzpona in sestopa, na koncu je nekaj besed o zahtevnosti ture, ozaljšanih s primernimi pridevniki. Andrej Mašera si tu in tam da duška ter vznemirjeno opiše lepoto in mogočnost posamezne stene, gore, razgleda ali predela. Pri zadnji turi v vodniku, alpinističnem vzponu na Montaž, goli opis smeri popestri s krajšim odlomkom iz Kugyjeve knjige *Iz življenja gornika*, da bi bralcu in potencialnemu uporabniku vodnika pričaral vzdušje in način plezanja "iz minulih dni". Mimogrede, mogoče so Passo Ötztal poimeovali v priznanje Ötztaljerjevi vzdržljivosti, ker je tam običajni tako dolgo čakal, da je Jože Komac — Pavr naokoli pripeljal nad nemočnega vodnika in ga potegnil čez težavno mesto.

Knjigo polepšajo številne fotografije in popestrijo risbe ter skice Danila Cedilnika — Dena in Antona Rojca. Dvo- in enostranske fotografije so čudovite, nazorne, impresivne ... Njihova čudovitost in nazornost usihata z velikostjo formata, kar je razumljivo. Na nekaterih skicah so napisana imena posameznih vrhov, kar se mi sploh ne zdi slabo. Mislim, da bi bilo dobro tako označevanje uporabiti tudi na nekaterih panoramskih fotografijah; vsaj na tistih, kjer ni čisto razvidno, katerim vrhovom pripadajo imena, navedena v podnapisu (glej Tine Mihelič, Rudi Zaman: *Slovenske stene*, Cankarjeva založba, 1987. str. 187).

Zahodne Julijske Alpe so oblikovno, vsebinsko in estetsko dovršen gorniški vodnik, ki bralca med prebiranjem dobesedno podžge, da si *zapremf* obljubi, da teh gora ne bo gledal samo na slikah ali od daleč.

Mire Steinbuch

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor PZS je imel 18. junija svojo 6. redno sejo, in sicer v Planinskem domu na Jančah, s čimer so počastili 110-letnico ustanovitve PD Litija. Na seji so pregledali aktivnosti od zadnje seje, sprejeli spremembe in dopolnitve pravilnika o priznanjih PZS, rebalans proračuna PZS za leto 2015, izhodišča za sistematizacijo delovnih mest v strokovni službi PZS, priporočila za gradnjo, vzdrževanje in obnovo zavarovanih plezalnih poti, podali so soglasje k pravilniku Komisije za alpinizem PZS, h katastru planinskih poti ter k vpisu novih lahkih planinskih poti S klopce na klopco in Gorica pri Silvici—Rifnik v kataster planinskih poti. Članom upravnega odbora so predstavili priporočila Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA) s področja preventivne dejavnosti in priporočila PZS za zavarovane plezalne poti, seznanili pa so jih tudi z napovedanimi aktivnostmi ob praznovanju 120. obletnice postavitve Aljažvega stolpa na Triglavu 7. avgusta na vrhu Triglava in pred Slovenskim planinskim muzejem. V primeru izrazito slabega vremena bo prireditev na vrhu Triglava odpadla. Članarino PZS lahko tudi letos od 1. junija do 30. septembra poravnate na bencinskih servisih Petrol in s tem pridobite vrsto ugodnosti in pravic v naših in tujih gorah. Objavili so razpis za najvišja priznanja PZS 2015, to je za podelitev spominske plakete in svečane listine PZS. Rok za oddajo predlogov pristojnemu meddruštvenemu odboru planinskih društev je 10. septembra 2015. Planinska društva so pozvali k preverbi seznama upravičencev do donacij 0,5-odstotne dohodnine ter k soorganizaciji osrednjih dogodkov v letu 2016, in sicer Skupščine PZS (16. april), Dneva slovenskih planinskih doživetij (18. junij) in svečane podelitve najvišjih priznanj PZS (3. december). 11. junija se je PZS v sklopu dneva pohodništva in kolesarstva predstavila na svetovni razstavi Expo Milano 2015 v Milanu. V slovenskem paviljonu je potekal tudi pogovor s slovenskimi alpinističnimi in avanturističnimi legendami Vikijem Grošljem, Markom Prezljem,

Silvom Karom in Matevžem Lenarčičem. Posvet o vključevanju planinskih koč v turizem je potekal konec junija v okviru Festivala pohodništva Kamniško-Savinjske Alpe.

Mladinska komisija (MK) se je 13. junija s študenti podala na Malo Mojstrovko in jih za kratek časa odrgala od knjig. V Planinskem učnem središču Bavšica med 2. in 9. avgustom organizirajo seminar za mentorje planinskih skupin, med 24. in 27. septembrom pa tečaj gibanja po zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh (rok prijave je 16. september). Če ste bolj pustolovski-raziskovalnega duha, ste vabljeni v Makedonijo na mednarodni planinski tabor za mladinske voditelje, ki ga bosta od 19. do 23. avgusta v Matki organizirala Mednarodno združenje planinskih organizacij (UIAA) in Mladinska komisija Planinske zveze Makedonije. Vsi ostali (planinska društva, taborniška in skavtska društva), ki še nimate prostora za planinsko taborjenje, pa se lahko javite na razpis odbora mladinskih odsekov Savinjskega MDO planinskih društev, kjer v okviru tabora mladih planincev Lokve 2015 ponujajo prosti termin taborjenja od 22. do 29. avgusta. Gospodarska komisija (GK) je obiskovalce gora obveščala o odprtosti planinskih koč, katerih odprtost pred odhodom v gore preverite na spletni strani www.pzs.si/koce.php. Objavljali so aktualne razpise za delo v planinskih kočah. V Domu pri izviru Završnice, ki bo odprto vse dni do konca oktobra, pa so člani PD Žirovnica poletno planinsko sezono začeli s pomembno pridobitvijo, saj so namenu uradno izročili malo biološko čistilo napravo.

Komisija za planinske poti (KPP) je sodelovala pri urejanju nove, zelo zahtevne planinske poti na Lisco. Na območju Golice je bila zaradi obnove začasno zaprta planinska pot od spodnje postaje tovarne žičnice do Koče na Golici.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGn) je izvedla drugi del tečaja za varuhe gorske narave 2015, tokrat v Domžalskem domu na Mali planini. V Mojstrani je 29. maja v okviru Dneva Alpske konvencije potekal posvet o izzivih gorskih in obmejnih območij, Korošci pa so izvedli že 17. srečanje gorskih stražarjev in varuhov gorske narave.

Vodniška komisija (VK) je objavila seznam registriranih vodnikov PZS v letu 2015. Le-teh je 1363, pripravnikov za kategorijo A pa je 7. Naknadno bodo

registrirani tudi vsi pripravniki za vodnike PZS kategorije A, ki bodo v letošnjem letu uspešno opravili vodniški tečaj. Kljub izpadu sredstev evropskega socialnega sklada, ki so bila namenjena sofinanciranju vodniških izobraževanj in izpopolnjevanj, je VK prvi del leta uspešno zaključila.

Komisija za alpinizem (KA) je za 3. junij sklicala zbor načelnikov alpinističnih odsekov (AO) oz. klubov. Aleš Česen in Luka Lindič sta poročala o uspehi odpravi Aljaska 2015. Vsi registrirani perspektivni alpinisti in starejši pripravniki so vabljeni na tabor v Courmayeur (25.–30. julij), tečajnike in pripravnike AO-jev pa so povabili na začetni alpinistični tečaj v kopni skali v začetku julija na Kamniško sedlo. Gradivo za zbornik *Slovenski alpinizem 2014* so zbirali do 1. julija.

Komisija za športno plezanje (KŠP) se je veselila številnih odličnih uspehov naših športnih plezalcev, tako doma kot v tujini (več o tem med športnoplezalnimi novicami). Objavili so tudi razpis za dodelitev opreme in preopremljanje slovenskih plezališč.

Komisija za gorske športe je hitre obiskovalce gora, gorske tekače, povabila na štirinajsti gorski maraton štirih občin v organizaciji gorske vasi Podbro, ki že tradicionalno poteka tretji vikend v juniju.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) vabi na kolesarske ture in usposabljanja, ki jih organizirajo turnokolesarski odseki planinskih društev, kolesarska društva in KTK. Že sedmi turnokolesarski tabor KTK bo od 11. do 16. avgusta v Kranjski Gori. Za podrobnosti glede programa in prijav preverite na spletni strani KTK. **Planinska založba (PZ)** je v sodelovanju z Geodetsko družbo izdala prve zemljevide iz serije plastificiranih planinskih kart. Karte *Triglavski narodni park, Karavanke — osrednji del in Kamniško-Savinjske Alpe* so laminirane v plastiko (vse karte v merilu 1 : 50.000) in zato obstojnejše od klasičnih papirnatih kart. Po njih lahko pišemo in napisano enostavno tudi zberemo (princip piši—briši), kar nam lahko olajša pripravo na turo.

Za vamejšo obiskovanje gora v času poletne planinske sezone je PZS podala nasvete in priporočila prek svoje spletne strani, radijskih valov Vala 202 ter tudi novinarske konference, ki jo je pripravila skupaj z Gorskimi reševalno zvezo Slovenije (GRZS) v tednu pred Dnevom slovenskih planinskih doživetij. Redno helikoptersko dežurstvo gorskih reševalcev, zdravnikov in policistov na Brniku bo junija in septembra 2015 potekalo od

petka do nedelje, julija in avgusta pa tudi med tednom. V primeru nesreče v gorah vedno kličite 112 in nikamor drugam, saj s tem skrajšate odzivni čas gorskih reševalcev. Kako ravnati v primeru nesreče, si preberite na spletni strani PZS in GRZS.

Projekciji filma *Tona, javi se!* sta bili v Zagrebu in Domžalah, premiera filma *Pavla Jesih* pa v Slovenski filharmoniji. Aljažev stolp, ki v čast obeležitve 120-letnice postavitve stolpa na vrhu Triglava potuje po slovenskih krajih, je znova zasedel svoje mesto v Ljubljani, in sicer je domoval v Tuš centru Ljubljana BTC do 21. junija, nato pa se je preselil v Koper. Seveda govorimo o kopiji; originalni Aljažev stolp, ki ga je postavil Jakob Aljaž 7. avgusta 1895, še vedno strumno stoji na našem očaku.

Alpska konvencija je razpisala fotografski natečaj na temo alpskega vsakdana, izbrane fotografije bodo objavljene v koledarju Stalnega sekretariata Alpske konvencije 2016. Goriška enota knjižnice pod krošnjami je navdihovala pri Domžalskem domu na Mali planini, alpinist Viki Grošelj je predaval o potresu v Nepal, 19. junija pa so se zbrali na dobrodelnem koncertu generalnega konzulata Nepala v Sloveniji v sodelovanju s Slovenskim etnografskim muzejem za podporo Nepal po aprilskem potresu. Bralce spletnih strani je PZS obveščala tudi o popustu na planinsko obutev Alpina in o poteku Zlatorogove transverzale ponosa.

Zdenka Mihelič

Vozni redi v Alpah 2015

Tudi letos je izšla knjižica *Vozni redi v Alpah*, ki jo je Cipa Slovenija, društvo za varstvo Alp, skupaj še z 21 partnerji izdala že sedmič zapovrstjo in so jo predstavili na Dnevu Alpske konvencije 30. maja v Mojstrani. Priročna knjižica v slovenskem in angleškem jeziku ponuja pregled voznih redov slovenskih železnic, avtobusov, lokalnih prevoznikov, žičnic in ladij na območju slovenskih Alp in delu avstrijske Koroške. Novost v letošnji izdaji je tabela izposoje koles, s katero želijo poudariti pomen kolesarskega udejstvovanja v prometu. Knjižica je v obeh jezikih na voljo pri

vseh partnerskih organizacijah, v elektronski obliki na spletnih straneh CIPRE Slovenija, PZS in drugih partnerjev. Dostopna pa je tudi prek QR kode. Samoiniciativno se zadnjih sedem let združujejo deležniki, ki prepoznajo trajnostno mobilnost kot rešitev za promet v občutljivem alpskem prostoru. Letos so stopili skupaj CIPRA Slovenija, Stalni sekretariat Alpske konvencije, Javna agencija SPIRIT Slovenija, Planinska zveza Slovenije, Triglavski narodni park, TIC Ljubljana, TIC Kranj, TIC Radovljica, Turizem Bled, Turizem Bohinj, LTO Kranjska Gora, LTO Bovec, LTO Sotočje, TIC Idrija, Zavod za turizem in šport v občini Kamnik, TIC Jesenice, Turizem Škofja Loka, Javni zavod SPOTUR Slovenj Gradec, TIC Logarska dolina, TPIC Tržič, Kärnten Bus GmbH in TIC Jezersko.

Zdenka Mihelič

Strela uničila tovarno žičnico na Jezerskem

V torek, 23. junija 2015, popoldne je zaradi udara strele zagorela spodnja postaja tovarne žičnice na Zgornjem Jezerskem, ki je popolnoma uničena. Poškodovana je tudi zgornja postaja žičnice pri Kranjski koči na Ledinah, plameni pa se na kočjo na srečo niso razširili. Gasilci PGD Jezersko in JZ GRS Kranj so požar pogasili ter odstranili gorljive materiale in bližnja ožgana drevesa. V požaru se ni nihče

Popolnoma uničena spodnja postaja tovarne žičnice na Jezerskem Foto: Tine Marenče

poškodoval. Predsednik PD Kranj Tine Marenče je po ogledu nastale škode povedal: "Spodnja postaja žičnice je popolnoma pogorela, popustili sta nosilna in vlečna jeklenica, poškodovani so nosilni stebri in zgornja postaja žičnice. To je velika škoda in finančni udarec za planinsko društvo, in to v najbolj neugodnem času — na začetku planinske sezone. Škodo na žičnici moramo čim prej sanirati, medtem pa zagotoviti nemoteno oskrbovanje in s tem obratovanje Kranjske kočje na Ledinah. Na srečo je le materialna škoda, in kot smo planinci navajeni, bomo stopili skupaj in to rešili." Za vse, ki bi želeli prispevati na pomoč pri obnovi oskrbovalne tovarne žičnice za Kranjsko kočjo na Ledinah, je PD Kranj odprlo poseben račun. Hvaležni bodo za vse prispevke. TRR: SI56 6100 0000 7192 218, sklic: 23-6-2015, Namen: Ledine

Skupščina Združenja planinskih organizacij Balkana

Redna letna skupščina Združenja planinskih organizacij Balkana (BMU) je potekala 30. maja v mestu Pleven na severu Bolgarije v organizaciji Bolgarske planinsko-turistične organizacije, ki letos praznuje 120-letnico delovanja. Skupščine so se udeležili predstavniki planinskih zvez iz Bolgarije, Turčije, Makedonije, Albanije, Črne Gore, Srbije, Bosne in Hercegovine in Slovenije, ki jo je zastopal predsednik PZS Bojan Rotovnik. BMU kot organizacija v neformalni obliki obstaja od leta 2003, v formalni obliki pa od leta 2010. PZS se je BMU-ju kot opazovalka pridružila leta

Udeleženci letošnje skupščine BMU v Bolgariji

Arhiv Bojana Rotovnika

2011, od leta 2013 pa je polnopravna članica. Članice BMU so planinske zveze iz Albanije, Bosne in Hercegovine, Bolgarije, Črne gore, Grčije, Hrvaške, Makedonije, Srbije, Slovenije in Turčije.

Ob projektu "10 vrhov BMU", ki ga vodi Bolgarska planinsko-turistična organizacija, bo izdana posebna kontrolna knjižica s po enim vrhom iz vsake države, članice BMU. Posameznikom, ki bodo zbrali vse žige, bo nacionalna zveza podarila spominsko značko. Knjižice bodo po izdaji na voljo tudi v planinski trgovini PZS. Planinska zveza Makedonije je predstavila letošnji tabor za mladinske voditelje, ki bo od 19. do 23. avgusta v Makedoniji. Iz posamezne države se ga bodo lahko brezplačno udeležili po trije predstavniki, ki bodo nosili le stroške poti. S strani PZS prijave zbira Mladinska komisija. Predsednik PZS Bojan Rotovnik je na skupščini predstavil potek izvajanja projekta planinskih koč na spletnem zemljevidu, pri tem pa je pozval planinske zveze, ki na svojih spletnih straneh še nimajo objavljene-ga logotipa spletne strani Mountain-huts.net, da to čim prej uredijo, hkrati pa v interne medije vključijo promocijo te spletne strani. Vsaka zveza, ki ima tudi planinske kočje, je določila svojega urednika podatkov na spletni strani in je za pravilnost ter celovitost le-teh tudi odgovorna.

Skupaj s Planinsko zvezo Srbije je predsednik PZS Rotovnik predstavil tudi potek priprav na začetek izvajanja mednarodnih planinskih orientacijskih tekmovanj. Tekmovanja, ki bodo

ekipna, bodo potekala pod okriljem BMU, nanje pa se bodo ekipe uvrščale samo prek nacionalnih tekmovanj. Iz Slovenije bodo to najboljše ekipe s Slovenskega planinskega orientacijskega tekmovanja. Prvo tovrstno tekmovanje bo jeseni 2016 organizirala PZS, leta 2017 bo v Srbiji, leto zatem v Bosni in Hercegovini. Pravila bodo pripravili in potrdili na izvršnem odboru BMU do konca leta 2015.

Predstavniki Planinske zveze Turčije je predstavil potek letošnjega zimskega vzpona BMU na Ararat. Zaradi zelo slabega vremena vzpon na sam vrh ni bil možen. Vzpona se je udeležilo 39 planincev iz petih držav. V letu 2016 bo v organizaciji BMU potekal vzpon na Kilimandžaro, najvišji vrh Afrike. Razpis za udeležbo največ treh udeležencev iz vsake članice BMU bo objavila tudi PZS na svoji spletni strani.

Tokratna skupščina je bila volilna, saj se je iztekel mandat vseh organov BMU. Za novo štiriletno obdobje so bili izvoljeni novi—stari predstojnik Jovica Ugrinovski (Makedonija), sekretar Mirko Detičec (Srbija) ter člani izvršnega odbora Alaattin Karaca (Turčija), Alexey Stoev (Bolgarija) in Bojan Rotovnik (Slovenija). Poleg tega so potrdili člane nadzornega odbora BMU in člane uredniškega odbora BMU magazina.

Na skupščini so ob odsotnosti poveljenega podpredsednika Evropske popotniške zveze (European Ramblers Association—ERA) predstavili delovanje te organizacije, njihove osrednje prireditve ter trenutni status vzpostavljanja evropskih pešpoti na področju Balkana.

V zaključku sestanka je bil predstavljen tudi Planinski geografsko-informacijski sistem PZS kot ideja za razširitev tega projekta na območje celotnega

Komisija za planinske poti sporoča

Seznam zaprtih odsekov planinskih poti

Ljubelj—Košutica; Področje: Avstrija; Odsek: Ljubelj—proti Košutici; zahtevna pot; D = 1484 m; Ljubelj—Rjava Peč	16. 7. 2014 Nad kovinsko lestvijo, kjer je pot varovana z jeklenico.
Pogačnikov dom—Pihavec; Področje: Gorenjska, Julijci; Skrbnik: PD Radovljica; Odsek: k Pihavcu; lahka pot; D = 898 m; Dovška JZ—Čez Kamen S	4. 7. 2014 podor
Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici; Področje: kamniškobistriško; Skrbnik: PD Kamnik; Odsek: E0002; lahka pot; D = 2328 m; razcep ob Bistrici—most pod žičnico	21. 2. 2014 Pot je v delu in do nadaljnjega zaprta.
Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici; Področje: kamniškobistriško; Skrbnik: PD Kamnik; Odsek: E0071; lahka pot; D = 3457 m; most pod žičnico—Kamniška Bistrica parkirišče	21. 2. 2014 Pot je v delu in do nadaljnjega zaprta.
Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici; Področje: kamniškobistriško; Skrbnik: PD Kamnik; Odsek: E0087; lahka pot; D = 1003 m; lverje—razcep ob Bistrici	21. 2. 2014 Pot je v delu in do nadaljnjega zaprta.
Solčava—Bukovnik—Koča v Grohotu; Področje: Koroška; Skrbnik: PD Mežica; Odsek: K0080; lahka pot; D = 1795 m; Bukovnik—Koča v Grohotu	24. 06. 2015 Urejanje poti s strani Občine Solčava. Možen dostop po vzporedni cesti.
Skozi Mavški graben na Osolnik; Področje: Ljubljana; Skrbnik: PD Medvode; Odsek: Od Rusa skozi Mavški graben; lahka pot; D = 487 m; Ločnica—Rus—Mavški graben	4. 11. 2014 Pot je odnesla vodna ujma.
Skozi Mavški graben na Osolnik; Področje: Ljubljana; Skrbnik: PD Medvode; Odsek: Mavški graben; lahka pot; D = 1498 m; Mavški graben—Pod Osolnikom	4. 11. 2014 Pot je odnesla vodna ujma.
Begunje—Slivnica; Področje: Notranjska; Skrbnik: PD Cerknica; Odsek: N0012; lahka pot; D = 5481 m; Begunje pri Cerknici—Velika Slivnica	21. 2. 2014 Pot je v delu in do nadaljnjega zaprta.
Petačev graben—Prosenov grič; Področje: Notranjska; Skrbnik: PD Blagajana; Odsek: N0134; lahka pot; D = 1622 m; Petačev graben—Selo nad Polhovim Gradcem	Zemeljski plazovi, podrti drevje
Košana—Osojnica; Področje: Primorska; Skrbnik: PD Postojna; Odsek: A0129; lahka pot; D = 8654 m; Pri Volčah—Osojnica	
Rogovilo—Koča v Grohotu; Področje: Savinjska—zahod; Skrbnik: PD Solčava; Odsek: S0331; lahka pot; D = 6809 m; Rogovilo—Koča v Grohotu	6. 5. 2015 Odtirgala se je stena, aktiven podor.
Pot Janeza Govekarja Trebija—Ermanovec; Področje: škofjeloško; Skrbnik: PD Sovodeni; Odsek: G0159; lahka pot; D = 4313 m; Trebija—Mrovljeva gmajna	

Povzeto po spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si> na dan 5. 7. 2015. Za točnost podatkov je odgovorna PZS.

Mire Steinbuch

Balkana. Idejo bo preučil izvršni odbor BMU in pripravil predloge za naslednjo skupščino BMU, ki bo 28. maja 2016 v Srbiji.

Po spletni objavi povzela
Zdenka Mihelič

Franci Savenc, 80-letnik

Upokojenega profesorja strokovnih predmetov na Srednji kemijski šoli v Ljubljani, ki je svoje življenjsko poslanstvo med drugim našel v informiranju množic, ki jih zanimajo gore, ni treba posebej predstavljati. Kar dvajset let smo lahko prebirali njegove Alpinistične novice v *Doku*, bil je sourednik več revij doma in v tujini (tudi *Planinskega vestnika*), občasno še vedno sodeluje pri izdaji novih planinskih knjig in zemljevidov ter je aktiven na področju imenoslovja in izobraževanja. Z napredkom tehnologije je kljub letom, v katerih se je večina njegovih vrstnikov tega bolj otepala kot sprejemala, spoznal prihodnost spleta in predvsem možnost digitalnega arhiviranja ter ohranitve planinskega arhiva za zanamce. Tako je Franci Savenc zadnjih sedemnajst let med ljubitelji gora znan predvsem kot idejni oče in glavni urednik spletišča *Gore-ljudje*, za katerega skrbi praktično vsak dan v letu. Sodeč po energiji in načrtih glede obsežne digitalizacije, nas bo z delom na spletišču še dolgo obveščal o vsem, kar nas zanima v povezavi z gorami. Kot sam rad omeni, bi bil predvsem zaradi časovne stiske zelo vesel še kakšnega dobrega pomočnika, ki bi ga zanimalo tovrstno

zanimivo (prostovoljno) delo v uredništvu. Seveda vsi upamo, da ga bo našel. Franciju se ob praznovanju visokega jubileja z lepimi željami pridružuje tudi uredništvo *Planinskega vestnika*.

Center Triglavskega parka v Bohinju

Triglavski narodni park je v vsakdanu Bohinja prisoten že desetletja. Največji delež območja in največje število prebivalcev med parkovnimi občinami pritiče prav občini Bohinj. Dolgoletno prizadevanje za vzpostavitev bohinjskega centra je v letu 2015 obrodilo sadove. Center TNP Bohinj stoji na obrobju Stare Fužine. Sestavljata ga dve hiši: sodobni infocenter in hiša znanja, imenovana Bohinjka. Slavnostno odprtje je potekalo v petek, 10. julija 2015. Infocenter ponuja pohodniške informacije ter storitve s področja vodništva. Trgovinica poleg pohodniške in strokovne literature ponuja predvsem zanimivo paleto izdelkov znamke Bohinjsko. Bohinjsko jezero kot osrednja naravna vrednota je predstavljena na stalni razstavi Jezero. Druženju, pristočasnemu uživanju, različnim prireditvam in poslovnim srečanjem ter branju in poglobljene spoznavanju TNP je namenjena razgledna in galerijsko zasnovana Soba z razgledom. Gorništvu,

zgodovina vodništva in zgodovina reševanja v gorah na območju Bohinja so v vmesnih prostorih predstavljeni z bogatimi slikovnimi gradivom. V večji hiši se nahajajo tudi prostori različnih služb JZ TNP.

Pri poimenovanju manjše hiše smo zavestno uporabili udomačeno ime za središče – Bohinjka. Prostori so v celoti namenjeni izobraževanju in ozaveščanju. Sodobno opremljena Kuhna, ki ponuja možnost najema za organizacijo tečajev, pogostitev ali pa pridelavo kulinaričnih dobrot za nadaljnjo prodajo, je skupaj s Hišo srce Bohinjke. Naravoslovna soba predstavlja biološki laboratorij, prvenstveno namenjen šolarjem za spoznavanje življenja v jezeru in njegove okolice. Udobno urejena Ustvarjalna soba je namenjena druženju in ustvarjanju lepega tako za lokalne skupnosti kot za udeležence od drugod. Delovanje v letu 2015 je poskusnega značaja. V juliju in avgustu bo center odprt vsak dan med 8. in 12. ter 17. in 20. uro. Poletni program za obiskovalce bo običajno potekal na prostem. Več o programu na www.tnp.si in v tiskani/digitalni publikaciji *Odkriva/Discover TNP 2015*. Poleg individualnih obiskovalcev bomo veselili tudi skupin. Ob predhodni najavi je ogled možen tudi izven odpiralnega časa. Prijave sprejemamo na info.bohinjka@tnp.gov.si. Vabljeni! Kljub novemu centru pa vas z namenom dobrega sodelovanja s KS Stara Fužina vabimo še na juljski filmski večer v vašem jedru, ki bo v petek, 31. julija, ob 20.30 pred KD Stara Fužina. Ob 120-letnici Aljaževega stolpa bomo predvajali film *Aljažev stolp – Ta pleh ima dušo!* (režija Vojko Anzeljc, 52 min., 2014). Ogled filma je brezplačen.

Javni zavod TNP

Poletje v Slovenskem planinskem muzeju

V Slovenskem planinskem muzeju se letos pridružujemo obeležitvi dveh pomembnih obletnic, in sicer 120-letnici postavitve Aljaževega stolpa in izda prve številke *Planinskega vestnika*. Slednjo obeležujemo že vse leto, saj smo na naši spletni strani uvedli rubriko *Beremo Planinski vestnik*, kjer naši obiskovalci vsak mesec preberejo deset člankov. Tako bo ob koncu leta prebranih in na spletu objavljenih 120 izbranih člankov iz vseh letnikov *Vestnika*.

Ob obletnici Aljaževega stolpa, ki je obenem praznik občine Kranjska Gora in 5. rojstni dan muzeja, bomo 7. avgusta soorganizatorji praznovanja. Ta dan bomo odprli gostujočo razstavo Narodnega muzeja Slovenije *Aljažev stolp – ta pleh ima dušo*, ki jo bomo dopolnili s priložno razstavo našega muzeja in med drugim razstavili originalno gradivo, ki ga hranimo v naši ustanovi. Istega dne bomo odprli tudi tradicionalno, že 36. razstavo slik udeležencev likovne kolonije v Vratih, ki jo vsako leto organizira Planinsko društvo Dovje – Mojstrana. Vsako juljsko in avgustovsko soboto vabimo otroke, odrasle in družine, da se udeležijo ene od naših raznolikih počitniških delavnic. Izdali smo tudi knjižico o Aljaževem stolpu, kjer smo zbrali veliko zanimivih podatkov o sami ideji, zasnovi, postavitvi in življenju stolpa.

Franci Savenc
Arhiv Francija Savenca

Novi center TNP
Foto: Boštjan Odar

Knjižica je slovensko-angleška in je po ceni 5 evrov naprodaj v muzejski trgovini. Podrobnosti o naštetih

dogodkih najdete na spletni strani www.planinski.muzej.si.

Eli Gradnik

Planinec na belo prebarvanem Aljaževem stolpu v obdobju med obema vojnama. Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO
UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

TSmedia, d.o.o., Cigalekova 15, 1000 Ljubljana

Izbiramo najbolj priljubljeno planinsko kočo 2015!

Oddajte **svoj glas** za svojo priljubljeno **planinsko kočo**
in se potegujte za **planinske nagrade** (vodniki, zemljevidi,
promocijski paketi).

Obiščite www.siol.net/naj-koca ali skenirajte QR kodo.

PLANET
SIOL.NET